UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 01436440 0

LEGIONÁŘSKÁ EPOPEJA

* * * *

Medek, Rudolf

MOHUTNÝ SEN

SEEN BY
PRESERVATION
SERVICES
DEC 3 1991
DATE.....

PG
5038
M394M5

I.

Nádraží bylo napěchováno železničními vozy.

A nové a nové vlaky co chvíli přijížděly.

Třesk nárazníků, kruté zavrznutí brzdících lokomotiv, dým jejich komínů, volání železničářů a pískot píšťal, zmatek nad zmatek v popelavém jitru, jehož sychravý vzduch věštil spíše podzim, než jaro.

Ostatně, kdo může věděti, co věští? pomyslel si voják, který stál na vysokém přechodu, spojujícím jako vzdušný most mohutné železné konstrukce nádraží s prvními ulicemi města. Kolem něho přecházelo množství lidí. Sem a tam.

Množství lidí, ale jakoby v něm nerozeznával lidí. Opravdu, množství; ale všechny tváře

splývají v jedno a toto množství je popelavé, ba bezbarvé, jako toto jitro. Lidé jsou vesměs oblečeni v šedý, nejvýš trochu rzivý šat; to je barva ruských šinělů.*)

Takovému množství se říká v Rusku „šedá massa".

Vojákovi se opravdu již po několik dní zdá, že vymizely barvy ze světa.

Vzpomněl si, že už je tomu řada dní, kdy neviděl slunce.

Ba řada neděl, ba nějaký měsíc.

Opravdu: v prosinci nebylo slunce ani nad pravým, ani nad levým břehem Dněpru. V lednu svítily nad Kyjevem jen blesky praskajících šrapnelů plukovníka Muravjeva. Byla jediná barevná noc: požár domu Michaila Hruševského, dobrého „baťky" žírné Ukrajiny. Osvětloval tehdy celý Kyjev. Dlouho nebylo v Kyjevě takového večerního osvětlení na ulicích. Nepracovala elektrárna. V únoru bylo mdlo a kalno a celý svět se zdál býti umdleným a kalným. Jako uštvaným k smrti!

A březen? Nějaký požár v Brovarech, v Prilukách, u Bachmače.

Dnes? Slunce opustilo zemi, a připadá, že navždy.

A země pozbyla všech barev. I sníh je šedavý, rozplizlý, okoralý místy a jinde mokvavý;

*) vojenských plášťů.

jako oči leklých ryb jsou tyto kalužiny v Kursku — —

Voják se díval stále s jakousi trpnou lhostejností na nádraží.

Jen ruch a zvuky tohoto ryčného místa měly cosi společného se životem.

A pak bylo ještě něco, co mu připomínalo život!

Co chvíli bylo slyšeti v dálce nebo na blízku známý praskot.

Střílejí.

Kdo? Na koho?

Nevím.

Ale zajisté budou to Rusové.

Jenže: kteří? Jsou dnes všelijací Rusové.

Nebožtík Anna Andrejevna by možná řekla: To asi kontrrevoluce zdvihá hlavu.

Tak litají dnes tyto anonymní střely po celém Rusku, pomyslel si voják. Od severu k jihu, od východu k západu, i opáčně. Zdálo se mu, že je zvláštní stesk v těchto řídkých výstřelech, na něž si ucho zvyká tak, že mu připadá až podivnou každá příliš dlouhá pausa mezi nimi. I představoval si, kterak na příklad zde, v Kursku, sedí někde ve střešním okénku „pár-eň", výrostek s pěknou štíhlou ruskou flintičkou, kterou si přinesl s fronty, a pěkně pozorně míří na Fomu Andrejiče, kupcova syna, který jde támhle obezřetně a ulekaně po ulici. Buržuj prokletý! Bác! Tu máš! Leží, z čubky syn!

Dobrá treťa, továryši Cepkine, řekl by komisař. Velitelem „otrjadu" budeš! Šavli, revolver a koženou kurtku dostaneš. Postoupíš, možná, i na komisara.

Možná, možná! Možná, že i u nás budou nyní komisaři, řekl si voják.

Usmál se. A zadíval se zase, trochu pozorněji dolů, do přeplněného nádražního prostoru.

To je náš vlak! Tento také. I tento. Vlak intendantury. Vlak štábu. Vlak Národní Rady. Hromada vlaků. Tak tedy i my jsme přispěli k úplnému zatlučení kurského nádraží. Kdyby teď přiletěly německé aeroplany odkudsi z Kyjeva nebo od Bachmače, mohou to vše bombardovati téměř bez odporu. Zničí třetinu našeho vojska, ne-li více. U Bachmače jsme v těžkých bojích ztratili pár set lidí. Zde bychom jich mohli pohřbít několik tisíc.

Pohřbít! Pravda, dnes odpoledne je pohřeb řady našich mrtvých, jež jsme přivezli z bojů o Bachmač. Bratři je chtěli vézti ještě dál. Kam? Snad do Vladivostoku? Pohřbíti je v Japonském moři? Ne, budiž jim lehká ruská země. A byť byla sebestudenější než moře Japonské. Budiž jim lehká svatá ruská země!

Voják se vzchopil. Šel po skřípějícím železném mostě, pod nímž co chvíli projel nový vlak, jehož lokomotiva zahalila ho dýmem. Sestupoval posléze po brázditých schodech dolů na perron.

Zde byla zase „šedá massa". Spousty lidí,

splývajících v jedno: v jediný lidský tlum, zaplňující perron i všechny nádražní místnosti. Mužové, ženy, děti, starci, stařeny. Seděli na svých tlumocích, většinou mlčky; oči hleděly před sebe a zdálo se, že jsou vesměs slepé. Jakoby přede všemi bylo prázdno.

„Stůj!" vzkřikne kdosi za ním.

Domníval se, že mu to neplatí a šel dále.

„Stůj, povídám!" rozzlobil se hlas. Ohlédl se.

Za ním spěchal mladík s puškou o nasazeném bodáku. Byl to nějaký pohněvaný mladík.

„Stůj, stůj, povídám," opětoval zle a schvátil vojáka za rameno.

„Počkej, továryši," řekl voják s úsměvem. „Co ta ruka? Pryč tu ruku! A proč se tak durdíš, kamaráde?"

„Je zakázáno opouštěti nádraží!"

„Komu?"

„Všem!"

„Tak? Bojíte se, že vám přelidní tito lidé Kursk? Já však nemíním zůstati v Kursku. Doufám, že odpoledne odjedu se svým vlakem!"

„Kam?"

„Do Vladivostoku!"

„Co . . . cože?"

„Do Vladivostoku. Nevidíš stužku, továryši?"

„Čechoslovák?"

„Ano."

„Nuže, dobrá, jdi si! A, poslyš! Do Vladivostoku, povídáš?"

„Ano, do Vladivostoku."

„Vy Čechoslováci jste z Vladivostoku?" Tvář továryšova se roztáhla ve veliký údiv. Posléze se usmál a řekl dobrotivě a radostně, jakoby uhádl velké tajemství:

„Ah, už vím. Už vím, továryši. Proti Japoncům, pravda? Bestie žluté! Povídali cosi u nás, jakoby Japonija povstala proti sovětům. Nu, charašó. Jeďte s Bohem! A tobě je i do města jíti dovoleno. Čechoslovákům dovoleno!"

To si myslím, řekl si voják a šel.

Nádražní buffet byl zpustošený a prázdný. Vzpomínal, jak zde bývalo všeho jídla hojnost, když tudy jezdíval do Moskvy nebo na Volhu. Na rozlehlém stole prodávali nyní sovětští kameloti noviny. Koupil si dvoje. „Znamja truda" a „Kurskaja žizň". Bolševické a — kurské, to jest, jak viděl, nesovětské, neutrální. „Kurskaja žizň", tedy život Kurska, děl k sobě. Málo zajímavé, věru.

Ale na první straně byl ohromný nápis:

Podepsali..."

Podepsali! Co podepsali?

Mír. Brestlitevský mír. Nu tak, vida: Rusko má mír! Máme mír! Brzo bude konec války. Buď Bůh pochválen! Mír!

Lidé se zde rvali o noviny.

Podepsali... podepsali... šumělo to kolem něho. Byl to šepot, téměř sípavý, téměř lhostej-

ný chvílemi, umlkající posléze; a zase všecky oči, jež viděl, tupě a jakoby slepě hleděly před sebe.

Voják se zadíval pozorněji do novin, tak pozorně, že ani nepozoroval modrých a jasných očí dívky, oblečené zřejmě v hadry, jichž nikdy asi před tím nenosila; dívka si ho prohlížela s trpělivou účastí.

Ale on četl:

„Veliké dělení Ruska!"

Tak psala „Kurskaja žizň". Rusko ztrácí ovšem Polsko. Ale vždyť samo mu dalo dobrovolně neodvislost a svobodu — konečně! Ale ztrácí také Finsko — což! Ukrajinu, Bessarabii, Krym, Donskou oblast s uhlím, Bílou Rus, Litvu, Estonsko, Rigu s Lotyši, valnou část Kavkazu, jež připadá Turkům. Zbývá bezmála jen moskevská Rus z dob Ivana Hrozného, píše gazeta.

Rus Ivana Hrozného . . .

Voják zdvihl oči a setkal se s očima dívčinýma.

Divaly se na jeho bíločervenou stužku, přišitou na vysoké huňaté čepici. Zdálo se mu, že je velmi mnoho zvláštního citu v tom pohledu.

Buržujka, řekl si. Ale usmál se tomu tak, že i děvče se usmálo.

„Buďte dobrý," oslovila ho pojednou s náhlou rozhodností, „nemůžete mi říci, kde je Josif?"

„Jaký Josif?" podivil se.

„Můj Josif!" řeklo děvče a něžně se usmálo. „Čechoslovák. Dělostřelec. Žil u nás v Jabloňovce se svou baterií. Velmi milý!"

„Velmi milý? Věřím. Ale co mu chcete?"

„Milý byl, velmi milý. Rozhodla jsem se už druhý den po jeho odjezdu, že pojedu za ním. Hledala jsem ho v Pirjatině. Potom v Bachmači. A dnes jsem přijela do Kurska. Jaké štěstí!"

„Štěstí? U nás je mezi třicetipěti tisíci vojáků dvacet pět tisíc Josefů, Josifů, chcete-li. A jména neznáte?"

„Neznám. Neřekl mi ho. Byl četař u dělostřelecké brigády. Nikdy jsem se neptala po jeho jméně. Kdysi jsem slyšela, kterak na něho volají jeho druzi. Patrně ho volali jeho jménem. Nezapamatovala jsem si ho: nevyslovitelné jméno. Cosi jako Pšese... Bžeze... Bezžetěl... nevím. Jistě krásné jméno ve vašem jazyku, ale... těžké pro nás, ruské lidi. Nevyslovíš!"

Nevyslovíš asi té lásky, která tě za ním žene, pomyslil si voják a díval se dívce do očí. Byly modré a vroucné, odhodlané jíti na konec světa. Věděl, že jsou v Rusku takové oči.

„Milá, dobrá děvečko, těžkou věc jste si vyvolila," řekl tiše a nejraději by byl děvče pohladil po tváři.

„Celá druhá divise našeho vojska a s ní i druhá dělostřelecká brigáda jsou již vpředu, možná, že někde v Tambově. Vraťte se, dušičko, domů, do Jabloňovky. Jaké krásné jméno má ta vaše vesnice! Čím jste tam byla? Učitel-

kou patrně? Nu, vida! To se pozná. Hleďte, přijde zakrátko jaro a celá Jabloňovka rozkvete. Smutno by vám bylo ve světě. A Josif? Ví Bůh, kde nyní je. Možná, že... ho už není. Nu, nu, neplačte, nic nevím. Ne, ne, nebude tomu tak asi, jeho baterie u Bachmače přece nebojovala. Ale hleďte, jedeme do Vladivostoku. Možná, že Josif je někde daleko, daleko... snad už ve Vladivostoku. A ve Vladivostoku čekají lodi. Odvezou nás přes mnohá moře na západ, do Francie. A až se skončí válka, Josif jistě pro vás přijde tam k vám do krásné Jabloňovky a odveze si vás z krásné Ukrajiny do ponurých Čech..."

„Nejsou ponuré!" vpadla rychle dívčina a celá vzplanula. „Slyšela jsem o nich. Ba zdálo se mi často o vaší zemi. Byla tak krásná!"

Ve snu je nejkrásnější, řekl si voják a pokrčil rameny. Jal se domlouvati pak dívce co nejopravdověji, aby se vrátila domů. Co na tom, že tam jsou Němci! I ti tam snad dlouho nebudou. Má teď volnou Ukrajinu, čeho si žádá ještě? A před ním je pouze nejistota, hlad, špína, snad i smrt.

„Mluvil ke mně tak krásně... nemohu zapomenout, nesmím zapomenout," zašeptalo děvče. „A půjdu za ním třeba až k moři, až do Francie, až do Čech... až na smrt, bude-li třeba..."

Její oči zvlhly a odvrátila hlavu.

„Miluji..." vydechla a prudce se obrátila,

nepohlédnuvši už na příkrého a zlého vojáka. Vmísila se mezi dav chlupatých mužíků, zvaných „měšočníků", kteří ve svých tlumocích převáželi tajně obilí, aby si za ně nakoupili někde ve městě potřebných věcí pro hospodářství.

Voják vyšel z nádraží. Hlava se mu protížila trochu mezi ramena, měl ji asi těžkou. Šel loudavě po rozbředlém, rozbitém chodníku, kdysi dřevěném, který smutně žvachtal odloupl ými prkny v kalužích, až hnusná voda, špinavá jako dnešní obloha, vysoko vystřikovala.

Chvílemi trhl hlavou doprava, po chvíli zase doleva: občas profičela mu kulka kolem uší. Zdálo by se, že by za takovýchto okolností mělo býti město prázdné. Ale lidé uvykli tomu. Vzpomněl, kterak četl nedávno nějaký článeček v kterési socialisticko-revolucionářské gazetce. Ach, Aichenvald, tuším, to napsal: V Rusku je nyní nesmírná drahota. Nejlacinější produkt je zde však lidská krev.

A kulky fičely. Das je sper! Přece jen by se měli ti chlapci někde jinde cvičit ve střelbě, než tady, na ulicích staroslavného města Kursku!

Některé krámky byly otevřeny. Hokynáři měli ještě tu a tam něco na skladě. Za sklem seděl Žid-hodinář, velikou hodinářskou lupu vraženu v oko a šťoural se ve stroji. Voják dlouho pozoroval jeho práci. Hodinář zdvihl po chvíli hlavu, zadíval se na zvědavce a pootevřel dveře.

„Koupím ten řádík, továryši vojáku!" řekl měkounce.

„Neprodám!" řekl voják zostra.

„A na co jej budete mít, holoubku? Jsou zrušeny, carské trety Zakázány dokonce! Koupím!"

„Neprodám. Ale hodinky mám, libo-li," řekl voják pomalu. A těžkou rukou vyndal důkladné stříbrné hodinky, tepané a ozdobné, zpod opasku.

„Pět rublů! Více ani kopějky. Nikdo jiný je od vás nekoupí. A ukážete-li je ve městě, seberou vám je gardisté. Kdo ví, jaké jsou to hodinky, ostatně... Pět rublů, a i to je mnoho. Nu, pro vás: pět rubliků. Carských!"

„Carské trety!" ušklíbl se voják.

„Hm, hm, pane a dobroději, to je něco jiného: to jsou peníze národa, víme? Lidu, tak nutno říci. I my jsme platili daně, a těžké daně, krvavé daně..."

„Krvavé?... nu, milý továryši měšťane, dejte mi tedy těch pět rubliků, potřebuji jich, což naplat! Hodinky moje!... eh, sem s penězi!" voják se div hrubě nepohněval.

Žid zatím sháněl po celém šuplíku svého stolu peníze. Vrašťil starostlivě čelo, kroutil hlavou rozmrzele a pak vzdychl:

„Čtyři ruble dvacet kopějek... ví Bůh, není tu více! Nemám. Nemám a nemám! Všechno jsem prohledal. Ale zato ruble carské, nijakých Kerenek! Berte, továryši! Berte, berte! Neroz-

pakujte se. Kujte železo žhavé, a to bych se mohl ještě rozmyslet. U nikoho jiného neprodáte. Mandlštam nekupuje ze zásady věcí, tak říkajíc, nejistých. Jeho syn je komisařem. Také můj syn je komisařem. Komisařem pro boj s kontrrevolucí a spekulací."

„Lichváři!" děl voják spíše jako pro sebe a spíše smutně než rozzlobeně.

Vzal peníze a pomalu se loudal ulicí až ke krámku, kde prodávali tabák. Nakoupil machorky a laciných cigaret.

„Však prodáváme dnes možná naposledy," řekl mu „lávočník"*) zasmušile. „Soupis všeho dělají. Sami budou rozdělovat na lístečky. A svým lidem nejdříve: mouku, chleba, cukr, kukuřici, slunečnicové semínko a tabák i papirosy. Konsumy či které čerty zřídí. Ba i penízky zruší. Hotel a restauranty už zkasírovali. Nadělali z nich sovětských jídelen. Co dělat? Dám se zapsat do jejich partije... čertovské — —"

Kupčík se náhle vytřeštěně podíval na vojáka.

„Nebojte se," usmál se „šedý šiněl" a mávl rukou. „Nejsem ten, koho se bojíte. Poznáte přece po přízvuku, že nejsem Rus. Čechoslovák!"

„Ah, znám, znám. U nás v Kursku Čech býval donedávna, pivo vařil, Chmelarž. Velmi po-

*) drobný kupec.

čestný hospodin! Nu, a co vy myslíte: dlouho se oni . . . čerti, udrží? . . ."

„A vy to nevíte? Jak tedy já, cizinec, to mám vědět. Zeptejte se jich . . ."

„Och!" zhrozil se kupec. „Pověsili by, ke stěně postaví za takovou otázku. Kontrrevoluce . . ."

Voják zaplatil a odešel vesele.

Ničevó, řekl si, mysle na kupce. Dá se zapsat do jejich partije. Bude čísti „Známja truda". Poučí se. Bude spasen. A „oni" spasou už zítra jeho „lávočku".*)

Ale vtom uslyšel hudbu.

Vážné, smuteční zvuky pohřebního pochodu. Což je už odpoledne? Neměl ovšem hodinek. A na obloze jsi nerozeznal, je-li jitro nebo podvečer.

Stanul na rohu a zasalutoval.

Neboť průvod se již přiblížil. Vpředu jela sotňa rudé kavalerie. Potom šla asi rota ozbrojenců — rudá armáda. Vojáci byli rozmanitě oděni. Hlavním jejich odznakem byla kulometná lenta, převázaná jako šerpa napříč přes prsa. Na ramenou nesli vintovky**) se štíhlými, jehlovými štyky.***) Kráčeli vážně, ač ne do kroku. V poslední řadě šel chlapec asi dvanáctiletý, který se tvářil hrozivě a dělal na jeden takt dva kroky.

*) krámek.
**) ruské pušky.
***) bodáky.

Za nimi šla československá hudba. Potom vojáci s červenobílými stužkami na papáchách*) vezli rakve svých druhů. Za rakvemi šli českoslovenští důstojníci, členové Národní Rady a místní kurští komisaři. Živě rozmlouvali. Za nimi pak se valila ohromná šedá massa československých vojáků. A podél ní po chodnících se vlnily davy ruského obyvatelstva Kursku, jež s nesmírnou zvědavostí přihlíželo a doprovázelo podivný průvod.

Voják, jenž tu stál na rohu ulice jako přikovaný do země a ztrnule salutující, nepohnul se s místa, dokud průvod i celý dav neprošel. Slyšel nesmírné množství otázek i odpovědí. A slyšel i šum, který mu hučel v hlavě. Zdálo se mu, že to není hlava, ale včelí úl, v němž je zdivočelý roj, který hledá, kudy by se prodral na venek.

Konečně se hnul také a sledoval průvod až na hřbitov. Zaslechl úryvky řečí, pronesených nad hroby.

„. . . Krev proletářů . . . společně prolitá . . . proti sveřepému imperialismu . . ."

Následovala salva. To střílelí rudí vojáci.

Potom hudba zahrála „Marseillaisu" a „Kde domov můj".

Bachmačští byli pochováni.

Když se vracel, ztracen v rozvlněném davu, kdosi mu náhle zblízka pohleděl do tváře.

*) huňatých čepicích.

„Ah, tos ty? Kde jsi byl? Nebylo tě vidět! Ach, milý, milý bratře, milý bratře, tento pohřeb nevymizí nikdy z mé duše." Mladý voják se horlivě zavěsil do ramene staršího, trochu zamyšleného druha.

„Také z mé duše nevymizí . . ." odtušil tento.

„Víš, je v tom něco podivně krásného a symbolického. Uvidíš, oni vyženou Němce. Uvidíš, že jejich revoluce je nutností a že nám prokáže ještě mnoho dobra. Viděl's je na pohřbu? Všichni, celý sovět. Bojovali přece s námi u Bachmače. I budou bojovati s námi ještě proti Rakousku i proti Němcům. Jsou to přece Rusové! A ten jejich bolševismus je něco slovanského, praslovanského. Vidíš, mají nás rádi. Salvu dali. Říjnová revoluce dává čestnou salvu revoluci české. A díváš-li se do očí těch lidí, nalézáš v nich zase tytéž Rusy, jaké jsme viděli u Burkanova spolu, zemljáky, s nimiž jsme spávali v jedněch zemljankách v zákopech na Strypě a u břežan, v Karpatech i v Pinských blátech . . . pamatuješ, jak nám jejich rozvědčíci zpívali večer na návštěvě u nás svoje písně. Znáš: V poli odna bereza stojala . . .? To jsou oni, zemljáčkové naši, hlupáčkové takoví . . . Krev u Bachmače je pro mne světější než krev u Zborova, věř mi. Tato krev zpečetila, že jsme nadosmrti bratry. My i bolševíci. Uvidíš, že stvoří nové Rusko, nový svět a my se v něm budeme navěky radovati z tohoto posvěceného bratrství . . . Nevíme ani, kdo jsou oni, nejsou-li počátkem no-

vých dějin lidstva — vykoupeného... nenastává-li úplně nový život celé naší planetě..."

Dav se valil dolů z města k nádraží. Všude se mihaly bíločervené stužky vojáků, rušně hlaholících, vzpomínajících padlých druhů.

„Ti ale zvorali tu salvu," řekl nablízku jakýsi hlas.

„Copak to jsou nějací vojáci?" ozval se jiný.

„Ale je to od nich hezké, že šli doprovodit brášky..."

„Ale není hezké, že mír podepsali..."

„Podepsali... podepsali..."

„Trocký prý chtěl bojovat... prý agituje proti Brest Litevsku... I Antonov Ovsejenko."

„Ach, oni přece nemohou nevědět, že se svými titěrnými, nedisciplinovanými „otrjady" ničeho nezmohou proti organisované síle Němců. To jsou přece jen krásná gesta — a ostatně i pro ně je škoda lidí. Lenin dal rozkaz zastaviti nepřátelství..."

„A každého, kdo by ho porušil a začal boj s Němci, postaví vláda mimo zákon."

„Co to znamená?"

„Hm... tohle!"

Oba druhové se obrátili, aby uviděli, kdo za nimi mluví, a viděli opravdu i „tohle".

Mladší voják svěsil hlavu a šel nyní pomalu vedle svého druha.

Nepromluvil již po celou cestu ani slova.

„Ale je dobře, bratře Perný, že věříš v Rusko," řekl na nádraží, jako by chtěl shrnouti nemluvenou rozmluvu v jakousi pravdu, Jan Budecius.

II

Oba vojáci vešli do nádraží.

Vlak stál zde za vlakem, všecky koleje byly zaplněny. Kdo se chtěl dostati na třetí nebo na pátou kolej, přeskakoval nárazníky, zachycuje se rukama dřeva vagonů, podlézal vozy, probíhal chodbami vagonů, kde viděl otevřené dveře, ba lezl i přes střechu.

Ve vlacích bylo plno lidí. Byli to ponejvíce uprchlíci s fronty, massy vojáků, žijících v posledních měsících volně za linií zákopů po vesnicích a po městečkách nebo putujících v houfcích po Ukrajině, kde se účastnili selských bouří, pálení statkářských zámečků a drobných pogromů na buržoasii v maloruských městečkách.

Teď se nacpali do nejbližších vlaků, jedoucích na východ, a dusíce se strašným lidským zápachem, putovali v namačkaných vagonech „na ródinu", což značí domov, pro mnohého vzdálená, veliká Sibiř, Mandžursko, Dálný Východ. Prchali před Němci a před Ukrajinci, kteří v podobě Hajdamáků táhli jako přední hlídky germánské invase, o niž dnes nikdo nevěděl, kde se zastaví. Ale všichni tito lidé, hostující dneš na nádraží Kurska, Čechoslováci, rudé od-

díly rozmanitých továryšů-velitelů, vystupujících začasté každý na svoji pěst, vlak námořníků, zabloudivší sem z Oděsy, již prý rovněž hrozí invase — Rakušanů, postupujících z Haliče, vlaky s nesčetnými desertéry bývalé armády, vlaky s „běženci", s uprchlíky z Kyjeva, starými, mladými, ženami a dětmi, vlaky s rakouskými a německými zajatci, z nichž některé jely na východ, utíkajíce před Němci, jiné spěchaly jim vstříc na západ, vlaky, vlaky, vlaky..

U jedné z vytopených a sípajících lokomotiv stál hlouček vojáků-desertérů; kdosi tam vypravoval, kterak osm továryšů, kteří se v noci uvelebili na střechu vagonu, bylo smeteno jako kuželky, když vlak vjel do tunelu. Ráno jich prostě nebylo nahoře, jen jakési krvavé cáry se našly na náraznících mezi vagony. V jednom voze umačkali několik uprchlíků. Prý tlusťochů — nu, není škoda ani líto nějakých buržujů. Hůře však je s Němci. Kde jsou asi nyní?

V novinách byly zprávy zmatené.

Sovětské listy přinášely podrobnosti z jednání mírového v Brestu Litevském.

O pohybech Němců byly zde zprávy kusé a nejasné. Moskevský sovět vyzýval k důvěře a k boji s panikou, s kontrrevolucí, se spekulací a s reakcí.

Ostatní listy, pokud kde ještě vycházely, hořekovaly nad zkázou a hanbou Ruska. Ale ani

ony nevěděly, kde jsou Němci a Rakušané a kde se asi zastaví jejich postup.

Kéž by došli až na Ural, rozumoval v hloučku „rzivých šinělů" mladík, jistě bývalý praporčík. I jen ať si jdou, ať si jen jdou, a vezmou si Rusko třeba celé. Prašivinu! A vězte, továryši, že zhynou bídně jako krysy v hnojůvce. Utopí se v Rusku, myši německé. Naše svinstvo jest jen pro nás dobré. Každý jiný se zalkne. Jen si představte, toho vojska, toho vojska, jehož by museli míti, aby udrželi za sebou a v pořádku celé evropské Rusko až k Uralu. Kde je vzít? Naposledy zhynou i na západě, nestačí s lidmi. Vésti vojnu v zákopech francouzských a procházeti Rusí až k hranicím Asie, ó, továryši, to je jistá smrt. Kutuzovská!

Továryši — zdálo se — lecco z toho chápali. Spokojeni byli zejména Sibirjaci, kteří byli z krajin za Uralem. Jich se, vidno, celá ta historie netýkala. Jejich „ródina", jejich vlast byla někde okolo Irtyše nebo Jeniseje, ba okolo Blagověščenska. Jiní toužili po Sachalinu. Někteří putovali na Kamčatku mezi věrné Kamčadály.

Všech zmocňoval se však tísnivý pocit nejistoty. Ten ležel na celém nádraží a byl těžší než všecek bídný, březnový sníh, mokvající pod vozy vlaků.

Co chvíli někdo pátravě se díval vzhůru. Nikdo zajisté v těchto dnech a v těchto okamžicích nelovil krásy putujících šedošedých oblak. Ale německý aeroplán, označený zná-

mými černými kříži, mohl zde býti každou chvíli a mohl ničiti po libosti.

Ostatně mnozí ho slyšeli a viděli.

Přiletí, a — holoubku, zmizí, ani se nenaděješ. Na nádraží je hrozný hluk, nikdo ho ani neuslyší, nikdo neupozorní. Hodí bombu, dvě bomby, tři — a zničí všecko, vozy, lokomotivy, výtopny, vodojemy, nádraží, zařízení i budovu. A vtom přijedou Němci a schytají nás všecky. Místo na „ródinu" pošlou někam na práci. Možná, že i do Francie pošlou, kopat zákopy — hu! A chleba prý nedají, nemají. Proto oni na Ukrajinu — pospíchají, za chlebem. Nu což, dej jim Hospod Bůh chleba do sytosti, mají-li hlad, jen aby na práci neposílali.

Jiní viděli velikou vzducholoď německou. Zeppelin.

Ten létá i v noci, čert, a osvěcuje reflektory města, nádraží, vesnice, trati. Nikam před ním neunikneš. V rotě kdysi vykládali, že bombardoval Paříž, Londýn, ba i do Ameriky se pouštěl. Hrozné povětrné zvíře, plné bomb a kulometů. A k tomu — nijak ho nesrazíš: začarované. Ale on, čert, kosí celé pluky a rozrušuje celá města, třeba z kamene všecka postavená.

Kde jen trochu dovolovalo místo, shlukli se vojáci v meeting. Hovor těchto meetingů se podobal hlasu vřícího kotle. A obsah jejich byl úděsný chaos, v němž se srážela žalostná prostnost se štvanicí všech proti všem: vinil se car

ale i Lenin, Kerenský i Trocký, císař Vilém, spojenci, buržoasie, proletariát, lidé, Bůh. Všecky meetingy věděly nakonec jen jedno: stalo se veliké neštěstí. Zdá se, že ho nikdo nechtěl, ale zdá se, že všichni chtěli něčemu velikému: přišlo veliké neštěstí. Stařící, sedící chvílemi tupě na svých pytlích, občas se probrali ze svého prázdna a začali z ničeho nic hořekovat. Jinde se utvořil hlouček podezřelých mužů; z jejich šepotu se rozprašovala na všecky strany nenávist a chtivost pomsty.

Jen rudí gardisté chodili s jakousi zdánlivou fatálni bezstarostností po peronu a občas udeřili někoho pažbou ručnice nebo se rozhádali s nějakým člověkem, patrně jen proto, aby se něco dělo a aby mohli dokázati svoji moc. Byla neobmezená. Byli jako bozi: páni života a smrti.

Slídivě se postavili občas k tomu či onomu hloučku a větřili kontrrevoluci. Co chvíli odváděli někoho ke komisaru, jenž nestačil posílati podezřelé lidi do kurského vězení. Připadalo, že kontrrevoluce je všude: sedí v oknech nádražní budovy a skrývá se za záclonami bytu přednostova, tiskne se někde mezi pytle ve skladištích, potlouká se po peroně, mezi vlaky, je zalezlá pod vozy a jistě i pod pražci kolejnic, možná, že se skryla v dílnách, ba, mrcha, snad sedí i na záchodě. Dovede býti i neviditelnou a proměniti se v berana nebo psa. Pravděpodobně a ráda se proměňuje v malé děti.

Gardisté chodí a chodí, slídí a slídí, jejich

mysl je trvale vzrušena a bolestivě napiata; jaký div, že je vše děsí a dráždí.

Na nádraží byl však vlak, u něhož se chvílemi kupilo nejvíce lidí.

Na dveřích vagonů byly křídou označeny nápisy, hlásající jeho poslání. Internacionální „otrjad".

Byli zde Němci, Maďaři, Češi, Poláci, Rumuni, Italové, Elsasani, Bulhaři, Jihoslované a Turci. Bezmála Evropa. Vykukovali ze svých vagonů — těplušek, oděni v ruský oděv nebo aspoň v plášť a ve vysokou papáchu na hlavách; dorozumívali se mezi sebou rusky. Vedl je jakýsi ruský Němec, prý pobaltický baron, bývalý kornet carské kavalerie. Měl salonní vůz. Jeho „děnščik", tovaryš-sluha, právě rozfukoval před jeho vozem veliký, skvělý samovar, z něhož šla známá vůně doutnajícího dřevěného uhlí. Byť čpavá, přece jen skvostná vůně!

Nápisy na vozech byly významné a někdy i divoké.

Začínaly známým: Smrt buržoasii!

Ale bylo zde také: Ať zhynou imperialističtí vrahové všeho světa!

Pryč s Vilémem a s Hindenburgem!

Smrt králi Petrovi!

Ať žije sovětský svaz Rakouska!

Ať žije rudá Maďarie!

A konečně: Ať žije občanská válka!

Perný zde stál dlouho a pozorně pročítal všecky nápisy.

Byl ve zvláštním rozechvění.

Připadala mu pojednou málo obsažnou ta veselá jinak stužka, jíž nesl na čapce.

Jaký úzký svět a jak úzkou víru vyjadřuje, dumal těžce a bolestně. A tito zde? Čeho si žádají? Zajisté jsou to asi nesmírné věci, pro něž doufají umříti. Jdou do boje, Němec proti Němci, Vídeňák proti Vídeňákovi, Maďar proti Maďarům. Německý proletář proti vojskům císaře Viléma: občanská válka! Je to víra ve světovou revoluci. V sociální revoluci. V jiné a šťastnější uspořádání světa! Jejich láska a jejich víra zabírá přece nekonečně širší okrsek světa a života, než láska a víra těch zajisté dobrých, ale zajisté i naivních chlapců tamhle z československých ešelonů. Neboť není-li to naivní a sobecké, nemysleti na nic jiného, než na idylický sen o svobodě zemičky mezi několika středoevropskými horstvy? Zde planou odbojem srdce lidí, tam planou nadějí v odvetu nějakým Habsburkům a touhou po vlastenecké svobodě srdce několika tisíců Čechoslováků. Světová revoluce! A Rusko!

Rusko! Není-liž vlastně dnes tím, o čem snili Slavjanofilové? Světlo světa! Vizte, naši Slované, skutečnou ruskou pravdu! Nuže, naslouchejte hlasu ruské země! Celá širá a bezhraničná pláň Ruska je zalita rudou září. Ale tato zář vstupuje do duší ostatních národů. Má takovou

vnitřní sílu pravdy, že podmaňuje i Němce. Poslovanšťuje svět, protože ho naplňuje messiášskou nadějí, ba messiášskou skutečností. A dává světu novou vůli a novou energii, protože ho revolucionuje. Tady je spása...

Chodil sem a tam. Vše bylo zde neobyčejně důležité. Jímala jej taková zvědavost, že mu bylo chvílemi až horko. Vzpomínal, jak už na Ukrajině toužil po tom, aby uviděl vlastně „en masse" ty bolševiky. Jak rád by býval viděl zblízka Muravjeva. Carský plukovník, který se dá do služeb sovětů: co je to? Duch! Síla!

Co vlastně jemu překáží, aby vstoupil sem, do vozu jejich velitele a přihlásil se do tohoto Internacionálního otrjadu? Bílá a červená stužka? Tu lze sejmouti. Mohl by to býti jakýkoli tak zvaný hřích, kdyby ji nahradil stužkou rudou? A bojuje za svobodu celého světa, nebojoval by tím i za svobodu svého Československa?

Potom však mu rychle blesklo hlavou, že všechny tyto these už někde slyšel a četl. Bylo mu náhle velmi nepříjemno v duši. Připadalo mu, že jeho mozek přemílá jakési plytké žurnalistické věty a větičky, jaké se tisknou nyní v sovětských novinách. Ba, doslova četl cosi podobného v Munově kyjevské „Svobodě".

Zmatek! řekl si posléze. Vím, že bych nebyl s to, seříznouti se své čapky tu... stužku. Nevím proč, ale mám prudký pocit, že by mi tuhla a nakonec zmrtvěla ruka. V jakém těž-

kém zaklet to tkví duše a mysl! V jakých bludech to trvá, trvá patrně mechanicky a jistě i bezvládně, hypnotisována nějakým strašným přeludem. Opustit rotu, pluk, ty všecky známé lidi, kteří teď sesedají se kolem kamínek v teplušce, hřejí čaj a prostě plácají páté přes deváté. Což je to jenom tím, že je všecky tak dobře znám? Síla hrozného zvyku a hlas konservativní síly, jež snad spí v každém člověku? Nebyli by tamti... Němci, Maďaři, Poláci, Bulhaři a Turci zakrátko právě tak dobrými bratry mými, kamarády v životě i v smrti? Možná, že jedou na frontu proti Němcům. Ó, jistě, že jedou! Nejscu všichni bolševici pro bezpodmínečný mír Rusko je dnes volný svaz sovětských republik. Sovětová Ukrajina, Don a celé jižní Rusko chce dále bojovati proti Němcům, to jest, proti armádám Vilémovým. Nebylo by čestnější, abychom nejezdili dále a spojili se s nimi zde, třeba v Kursku, a táhli zpět směrem k západu a vedli válku s Němci, třeba partizánskou? Společně s nimi — s ruskými komunisty a s komunisty celého světa? Hle, nastává okamžik, kdy lze poraziti Viléma zbraněmi mocnějšími, než jsou tanky a dusivé plyny. Můžeme sehráti ohromnou roli v dějinách lidstva. V tom případě není snad nutné, snímati bílou a červenou stužku! Může dobře svítit vedle stuh rudých a pod rudými prapory.

Byla to horečka, cítil to. Dlouhé noci nevyspání, vysilující boje pod Bachmačem, zá-

chvaty úzkosti a beznaděje s exaltací nad tím, že osud mu dopřál těchto ohromujících, vzrušených dní a chvil: ne, nebyl zdráv, cítil to. To, co bylo vše natlačeno do jeho nebohé, dávno nemyté a nečesané hlavy, jež ho svědila od bolesti a snad i od vší, převalovalo se a kypělo a nade vším byla jakási rudá tma, v níž jeho mozek nenalézal jediné jiskřičky jasné a srozumitelné, jediné spásné hvězdy; hrůzné a změtené blábolení tlačilo se mu na rty. Pociťoval, jak celý žhne, jak ho štípe tělo a pálí prsty i nohy, obalené papírem „Kyjevské myšli", jehož dosud neměl ani času vyměnit. Ostatně nemyslel dosud na tyto těžké tělesné hrůzy: celý jeho vnitřní život se prudce hnal do hlavy a jako povodeň zatápěl mozek, v němž to vřelo a blýskalo, div se lebka nerozskočila.

Bloumal nyní kolem Internacionálního otrjadu jako vrtohlavá ovce, jež neví kudy kam. Nemohl a nemohl se jaksi odtud dostat, a měl-li nějaký jasnější svit v nitru, byla to zvláštní mravní hrůza, aby ho snad něco neznámého nevyzdvihlo na stupátka vagonu velitele Internacionalistů a nevtlačilo dovnitř, do parádního vozu a před obličej mladého kavaleristy, jemuž by řekl:

Továryši komisaři, Čechoslovák Josef Perný dobrovolně se hlásí do vašeho oddílu.

A komisař by odpověděl: Hlásíte se z ideových důvodů nebo snad proto, že vás služba ve vašem vojsku omrzela, málo vás tam oce-

ňují, ani důstojníkem nejste při své inteligenci, hladu je tam dost a dost, a konečně naděje na nějakou tu svobodu Čechie nižádné?

Továryši komisaři, hlásím se... hlásím se.. ideově — —

Opřel se konečně o jakýsi vagon protějšího vlaku a díval se utkvěle a vytrvale na vůz velitele Internacionalistů. Bylo již dosti pozdě. Šedý a kalný den se tměl, na nádraží zabliklo několik málo světel. Byl rozkaz zůstávati celé noci ve tmě, ze strachu před létadly.

Ale on měl těžký pocit, že se odtud nedostane. Tupě se díval na vojáky, kteří si nosili odkudsi vodu v impregnovaných plátěných vědrech požárních, aby si uvařili trochu čaje. Kůň zařehtal kdesi ve vagoně, odkudž zněly údery kopyt o dřevěnou podlahu, ustavičné přešlapování a dupání znuděných a unavených zvířat, jimž se po tolik dní nedostalo ani pohybu, ani vzduchu, ani snad žrádla. Internacionalisté rozžihali svíčky, jichž světlo řídce pronikalo vysokými, malými okénky v těpluškách; bylo slyšeti jejich hovor i bylo možno rozeznati jejich řeč; slova německá, jež převládala, nějaké to známé úsloví maďarské, srbské zaklení — a zase ruština jako dorozumívací řeč. Přistihl se, jak je mu libá tato zvláštní okolnost a říkal si potichu: Jaká je to krásná řeč! Přece jen není řeč jako řeč. Není ani dorozumívací řeč jako řeč.

Jaká je to krásná řeč!

I vzpomněl si na ruské dívky. Touto řečí mluví ruské dívky.

Ale co on o nich ví? Nudný, příliš rychle stárnoucí patron, jemuž se už dělá kdesi vzadu na hlavě pleš — v těchto letech! Stále je přeplněný myšlenkami. A stále se kdesi válí na frontě nebo někde v zemljankách, chatách nebo těpluškách mezi chlapy, kteří smrdí machorkou*) a potem. Vojna z něho vytáhla a vytahuje všecku sílu: kdyby aspoň nemusel myslet! Kdyby byl třeba jako Vojta Baroch, který téměř denně ustlal lůžko pro sebe a pro nějakou „bábu". Kdyby aspoň měl čas vzplanout, jako to dovedl Jiří Skála. Stále jej něco mučí a stále má strach o čistotu své mysli. I tento okamžik zdá se mu oplzlý a sprostý. Což je čas na takové věci? Až bude po válce, přijde domů a vezme si děvče z Čech, snad z Roudnicka, snad z Písecka, sotva z Prahy, a založí rodinu... bude mít děti... bude po válce... bude mír, mír, ach, mír... Bude-li do konce jeho života nějaký mír — — Snad bude svět ještě v revoluci. Války, pravda, mohou trvati i třicet let, proč by revoluce, věc vyšší a mohutnější než válka, nemohla také tak dlouho trvati: světová revoluce?

Mír, mír však... Kdo se ho dočká?

A přece: ticho; nikde se nevraždí — ne-

*) drobný, zrnitý tabák, vyráběný z ostřižků tabákových listů, oblíbený mezi prostým lidem.

střílí, neprobodává; vesnice nehoří, ale celé jsou v květu jabloní a hlohového živého plotu. Za humny vzlétá hejno šedomodrých holubů, jichž křídla v dálce vypadají jako s věže hozená hrst padajících bílých papírů. A ve vsi je pan učitel, pan farář, pan správce, pan strážmistr . . . Oh, nu, nu, tady je to, idyliku! Převratu se bojíš, pohodlná duše. Starého šňupavého faráře šanuješ v duchu, ty měkoto a břídile! Pana správce, který snad zadarmo ti dával kdysi hrsti třešní, jež by možná jinak shnily, najednou lituješ a nedovedeš si bez něho představiti svůj všivý život! Hle, hle! Jak dojemné! Ani z daleka nechápeš, co je to revoluce, ty maloměšťácká duško! Neboť to je asi tak, že zanecháš otce, matky, sestry a bratra svého, ba dětí svých a vezmeš kříž její, abys ji následoval. Kdo toho nedokáže, je lidské smetí, a lépe by jemu bylo, aby se byl raději nenarodil v takový vznešený čas, jaký je nyní.

Jen se seber, pitomče, neciv tady jako vůl na vrata! A jdi domů! Ke svým! Ke svým titěrným červenobílým lidem, jejichž mozek je právě tak omezen jako jejich země je ohraničena horstvy od světa. Není reakčnějšího a nacionálnějšího lidu — při veškerém jeho žvanění o pokroku a internacionálnosti, jako je ten lid od Šumavy k Tatrám. Jen si jdi ke svým Václavům, Jaroslavům a Honzům, ke svým hodným fotrovským a podšitým Františkům. Tam je tvoje místo, člověče ze Střední Evropy, sobecký a

idylický člověče, který si nafoukaně, jako diurnista, který vyhrál los a postavil si villu, myslíš o své zemi: Malá, ale naše. Egoistický člověče z národa domkářů a ševců, lpících antisociálně a těžce jako žírné zvíře na svém vlastnictví. Na prodlouženém gruntě, jenž stejně propadne Židovi... jako mu jednou propadnete všicci, neboť vás koupí všecky i s vaší srstí a děravými zuby. Jen si jdi... zde není pro tebe nic k očekávání. Zde je vše bojovné a riskantní a nové, kdežto nade vše je tobě nejmilejší vše idylické, vyzkoušené a staré. Měli jste jednou v dějinném životě revoluční záchvat: nezůstali jste mu sami věrni, utekli jste od revoluce; báli jste se příliš o svůj život, jak jste tedy mohli doufat, že dáte nový život Církvi a celému světu? To se nerodí bez bolesti a bez krajního nebezpečí smrti. Nuž, jdi si tedy... čekají tě. Čeká tě moudrý evangelista Budecius a jiní, bratři a bratříčkové, beztak již mají obavy o tebe... klamné ovšem. Učil ses vždy myslet reálně, realisticky. To znamená, počítati s věcmi, jaké jsou. Ale poněvadž právě to je největší záhada, ne-li nesmysl, znamená to, počítati tudíž s věcmi, jak se ti jeví. A tu je každá revoluce romantismus. Nezadáš si zajisté s romantismem. Proto se drž, řekněme, menševiků: to je rozumné a mnoho to nestojí. A teď jdi a přebývej v pokoji! — —

Otřásl se. Zimou i vnitřním horkem.

Stál zde dosti dlouho a prokřehl. Březen

ani v Kursku nezvěstuje jara. V Rusku je teprve květen první jarní, a také spolu hned první letní měsíc.

Bylo mu nesnesitelně sychravo po všech údech. Pociťoval, že jeho vysoké, rozchozené, jakoby rozbíhající se po částech boty, jsou zvlhlé a hrůzně těžké.

Z toho bude rýma, řekl si.

Vzchopil se a šel. Připadalo mu, že za ním stojí archanděl, který jej ohnivým mečem vykazuje z bran Ráje, byť plného bolestí a kyselých plodů, ale vznešeného a určeného jen vyvoleným.

Šel loudavě tedy a ani nevzhlédl už na ešelon Internacionalistů. Byl přesvědčen o sobě, že je jistě slaboch, není-li podlec. Už kolik týdnů se nepodíval do zrcadla, neví ani, jak nyní vypadá. Prodloužil-li se mu nos, odstaly-li ještě více jeho rozchlíplé uši, vybledly-li do pomněnkové bezduchosti jeho dobrácké vlastně a placké oči. Jistě však vypadá jako tichý podlec, na pohled mírný a dobrosrdečný, ve skutečnosti však zbabělý, váhavý, sobec nad sobce.

Podlézal pod vozy vagonů; shledával to tak dobré v nynější své morální situaci. Je-li tomu skutečně tak, proč tedy se ještě namáhat. Tohle je pohodlnější. A vlastně i rychlejší a spíše to vede k cíli. Celý se uzardělnad tímto radostným objevem. Opravdu, za okamžik stál u svého vagonu.

Voják, který procházel zde uličkou mezi vagony jako noční stráž, jej zastavil.

„Stoj!"

„Čechoslovák!" odpověděl Perný. A ihned si uvědomil, jaké je to vlastně důležité slovo. Zbrusu nové, exotické téměř a jaksi zvláštně silné.

„Heslo!"

„Havlíček."

„Dobrá, můžeš jít, bratře!"

A voják nějak uspokojeně zakašlal, přehodil vintovku zase řemenem na rameno a šlapal pomalu a rozvážlivě dále.

Vagon Perného, „jejich" vagon, byl posledním u vlaku. Stál přímo na středu nádražního peronu, který se nyní přeměnil ve spící tábor, nad nímž ostražitě bděli krásnogvardějci,*) chodící mezi spáči a pokuřující papirosky.

Zaťukal na zasunující se stěnu těplušky a zvolal jakýmsi nesvým hlasem:

„Otevřte, bratři! To jsem já, Perný."

Stěna se odsunula právě na tolik, aby stačil proklouznouti. Kdosi mu zvnitřku podal ruku. Vyhoupl se vzhůru a protáhl se úzkým profilem do vozu.

Zde byla polotma.

Vůz byl uprostřed volný. Stála zde malá ka-

*) rudí gardisté; první bolševické oddíly ruské, vojensky chabě organisované, z nichž teprve později se vyvinula rudá armáda, regulérní, přísně disciplinované vojsko, Krásnoarmějci.

mínka, u kterých seděl starší chlapík s kapičkou u nosu a zvolna přikládal silná polena dříví, kusy všelijakých latí, občas hrudu černého uhlí a různé třísťky zurážených železničních plotů. Stále si přidržoval jednu ruku nad kamínkami a chvílemi povzdychl.

Jinak byl vůz v přední i zadní třetině rozdělen na přízemí a poschodí prkennou podlahou, na níž leželi v řadě vedle sebe vojáci.

Někteří už spali a slastně a vydatně chrápali.

Na každých „nárách" však svítilo po svíčce. Tam se bdělo ještě.

„Kde's lajdal?" ozval se kdosi, když Perný vnikl do vozu.

„To víš, kde," ozval se jiný kdosi, mluvě do pláště. „Za holkou asi. Teď, milej brachu, dostaneš krásnou holku za funt cukru."

„To je možný. Aspoň si dnes osladí život, zítra nevíš, panečku, co už tě zas čeká. A ňákej ten Čechoslovák ti ho moc neosladí, třebaže sme měli v Kyjevě, kluci, moc dobrej kurs."

Jak sprosťačí! pomyslel si Perný a bylo mu dnes nějak zvláště trapno, ač je přece všecky tak dobře znal, a ač věděl, že . . .

„. . . že nesprosťačí nijak ve svých tvrdých a vojnou utýraných duších."

„Pil's čaj?" tázal se jej muž s kapičkou, starý Lieberman z Mostu. „Nepil, viď," řekl účastně; vyhrabal odkudsi zpod dolejší podlahy velký měděný vojenský kotlík, „kotělok", a odlil do

něho z velikého aluminiového hrnce, kdesi kradeného či rekvirovaného, mazlaté temné tekutiny. Hodil mu do toho hrst kostek cukrových a přilil mu z veliké lahvice světlé, jako vodu čiré tekutiny.

„Co's mi to do toho nalil?" vzpouzel se Perný, čichaje k „šálku".

„Špiritus," řekl vážně Lieberman a zatáhl kapičku.

„To já pít nebudu, bratři." Perný vztáhl k němu obě ruce s kotlíkem. Ale vtom kdosi shora zabručel:

„I jen to rychle vyzuňkni, ty chytrej! Tady nemá nikdo čas na ňáký abstinentní hnutí. Hoď to do sebe a dobrý je to! Že prej to pít nebude, bratři. A my to můžem pít, bratři? Von je ňákej nábožnej, bratři. Radši to rychle vypi, bratře, a koukej mazat na kutě. Po tom budeš spát, kamaráde, jako dudek. Ani neucejtíš, až se rozjedeme. A ráno se už probudíš až v Sibiři. Všude samí vlci!"

„Což dnes jedeme dále?" ptal se trochu udiveně tulák.

„Hleďte ho! Se ví, že jedeme. Direkcion Vladivostok. Snad bys nechtěl zpátky do Prahy? Hi? Támhle Baroch, kterej přece umí turecky, koupil si dnes v městě na bazáru francinu. Mosjé Baroch. Vuj, vuj! To z nás budou mít ti Francouzi radost. Baroch povídal, že se bude všude představovat jako Jan Lucemburský. Žán Lucemburk! A holky sou tam prej zku-

šený a rozuměj špásu. To není jako tady, že se ti holka pověsí na krk a řekne, že umřem spolu. Dej mně pokoj! Vona ti, to je pravda, taky za tejden uteče s písařem, s Rusem, třebaže ji tluče a nadává; ale Francouzka, kamaráde, ta ví, že seš voják a že vojansky milování nesmí mít dlouhý trvání a že..."

„Tak už kušuj, starej nemravo, já chci spát. Tohle na noc nemůžem potřebovat. Dyby tě tvá bába slyšela, to by bylo facek. A ani bys nepíp."

„Nechte ho," zahučel jiný hlas s vrchu. „Ať si přečte deník. Náš deník. Nadáváme na něj sice od rána do večera, ale přece jen žádný by bez něj nemohl být. Ti kluci to píšou, sázej a tisknou ve vagoně a třeba za jízdy, chlapíci jsou to, to se jim musí nechat. A nějaké čtivo se tam vždycky najde. Tady máš číslo. Bolšáni nás chválí. Čti!"

Perný zachytil list časopisu, jenž zašustěl nad ním ve vzduchu a rozložil jej na kolenou. Četl a docela zapomněl, že pije čaj se „špirítusem". Pil však i četl stejně hltavě, polykaje při tom kusy černého chleba.

Časopis měl záhlaví:

33. číslo V pondělí 18. března 1918. Cena 20 kopějek.

Československý denník.

Češskoslovackij dněvnik.

Kdesi dole pak ustrnuly jeho oči na několika zvláštních řádcích.

Četl:

Všem revolučním vojskům jihoruských republik.

Štáb lidového komisaře pro boj s kontrrevolucí.

Dne 16. března 1918.

Naši druhové z československého armádního sboru, kteří slavně a chrabře bojovali u Žitomíru, kryjíce Kyjev, a pod Grebjonkou i Bachmačem, hájíce cestu k Poltavě a Charkovu, nyní odcházejí z území Ukrajiny a odevzdávají nám část výzbroje. Revoluční vojska nezapomenou bratrské pomoci, kterou československý armádní sbor prokázal v boji pracujícího lidu Ukrajiny s bandami loupežného imperialismu. Výzbroj, odevzdávanou Čechoslováky, přijímají revoluční vojska jako bratrský dar.

Vrchní velitel sovětských vojsk
jihoruských republik

Antonov-Ovsjejenko."

Když dočetl, napil se ještě chladnoucího čaje mohutným douškem a zvrátil hlavu nazad. Bylo mu horko z nápoje i z řádků časopisu, ale horko příjemné, téměř blažené.

„Bratrský dar... bratrský"... opakoval si tiše a sladce. „Tedy nijaké prokletí, že snad opouštíme, že snad zrazujeme..."

„To je vod nich docela hezký . . ." houkl zase někdo z dolejšího kouta. „Já jim však svou zborovskou vintovku nedám. Dali jim prý vagony zbraní, jež jsme vyvezli před Němci z Kyjeva. To je správný — jen aby jim to Němci zase nevzali, to bysme to marně vyváželi. Také kanony nějaké a aeroplany. Buďsi. Ale voják svou flintu, s kterou se přikrejvá místo deky, a zvláště ve vojně, dát z ruky nesmí. V tom momentu přestává být vojákem. A my, jakmile přestaneme býti vojáky, tak se zvrhneme v bandu, s kterou si každý může dělat, co chce. Ostatně, tam to máš zrovna taky napsáno: táta Masaryk odjiždí z Ruska jako náš kvartýrmajstr na západ. To znamená, že jedeme za ním. Štandopéde až do Vladivostoku a pak direktně do Francie. Však už je čas, abychom přišli do pořádný vojny a do pořádný země. Já už tady nechci ani z okna vykouknout. Býval jsem před válkou leckde ve světě, ale tady se už nemohu na ten svinčik dívat . . ."

„Nu, nu, jenom nenadávat! Ruský chleba jsi žral a byl ti dobrý; a generálům jsi se stavěl do fronty, ale copak generálům, ale i sprostejm kozákům, jen když jsi viděl lampasy na kalhotech. Tak vidíš a neskuhrej!"

Perný jich však zhruba neposlouchal. Bylo mu náhle nějak příjemno a sladko. Nahlédl ještě do sovětských novin, jež tu ležely u nohou kteréhosi spáče. „Peredyška", oddychnutí dočasné potřebuje Rusko, jak se tam praví a jak hlásá

Lenin. Proto mír, stůj co stůj! Aby byla možnost a čas zorganisovati sovětský centr. Moskvu! Moskevské hosudarstvo, jež se bude nyní nazývati Ruská Socialistická Federace Sovětských Republik, RSFSR. Srp a kladivo! A z tohoto centra, z tohoto ohniska půjde rudý požár do celého světa. Nejde o vrácení ztracených území nějaké ruské říši. Jde o socialistickou federaci sovětských republik Evropy, světa! A kdyby mělo z nynějšího Ruska zůstati jen nepatrné území kolem Moskvy, veliké snad jenom jako někdejší knížectví moskevské, ale byla to země sovětů, stačí zatím, neboť je zdroj, z něhož se bude napájeti světová revoluce. Proto mír! Každý, kdo by ho chtěl porušit individuálním vystoupením nebo bojem proti centrálním mocnostem, dopouští se zrady na proletářské revoluci. Mír, stůj co stůj!

To je přece jasné, řekl si v značném opojení. Jasné a logické! Jak se mi mohl jeviti tento mír podivným a potupným!

Avšak, to znamená, přijmouti jej celý a bezpodmínečně. Jinak německá děla bez překážek přijdou až před Moskvu a budou diktovat. Tedy sovětové ohnisko z milosti císaře Viléma? Snad i pod jeho ochranou? Snad jemu i vhod: nebude přece samostatného Ruska! A jedna z podmínek zní: nestrpěti na území Ruska jakoukoli propagandu proti centrálním mocnostem. Vrátiti všecky zajatce a příslušníky Rakousko-Uherska a Německa. Co jsme však my?

Jak se budou či jak se dívají na nás? Jsme patrně pro ně příliš směšný element, jakýsi balast, který nutno rychle dopraviti do Vladivostoku, kam už nesahá moc germánských bodáků. Jestli je to tak, pak je to dobré. A jistě je to tak. A tak je to dobré. Rusko potřebuje míru a my odtud odjedeme, abychom neztěžovali jeho situaci. Uvidíme, jak takticky bude si počínati revoluce dále. Snad se jí podaří rozvrátit německou armádu, zbolševisovat německý lid! Kéž je jí osud milostiv. Kéž je jí vše, co řídí naše osudy, milostivo... Jí i nám... Bratrský dar... bratrský...

Perný už spal, když se venku ozvala trubka, signál.

Byl to signál k odjezdu.

Bylo slyšeti ještě hlasy pobíhajících venku vojáků, kteří byli na stráži a nyní se stahovali do vozů.

„Jedem! Jedem!"

Perný však, skácev se na záda do skuliny mezi nohy spících na dolejší pryčně, spal polosedě, oba časopisy, český i sovětský na klíně; spal tvrdě a těžce odchrapoval. Jen Lieberman byl vzhůru a pilně, s trpělivou pravidelností přikládal svoje polena. Čekal do půlnoci, kdy měl býti vystřídán druhým.

Ve voze bylo ticho.

Jen dole prošel železničář po kolejích a klepal na osy vozů, jsou-li v pořádku. A i ten za-

nikl někde vpředu, jak si Lieberman, naslouchaje, uvědomoval.

Teď tedy pojedeme, řekl si stařík a zamnul radostně rukama, jakoby očekával od jízdy více tepla.

Ale vtom někdo venku prudce, a jak se zdálo, ze vší síly, zaklepal na vůz. Polovina spáčů, kteří nespali již kolik dní a nocí, se protrhla se sna.

„Co je? Co je?"

„Někdo ještě ťuká... Mám mu otevřít?" ptal se Lieberman starostlivě.

„Kdo by to mohl být! Jsme přece všichni!" poznamenal nahoře Budecius.

Rány, netrpělivé a zoufalé, dopadaly na vrata.

„Nu, otevři! Podívej se!"

Lieberman odtáhl poněkud stěnu vozu.

„To je nějakej Rusák, Moskal, maličkej!" děl mrzutě.

„A co chce?"

„Asi chce do vozu. Asi chce sebou!"

„Zavři raději. Jde sem pekelná zima!" zachrčel chlapík, jehož nohy čněly do otevřeného místa. „Nech ho, co je nám po něm!"

„Ale on brečí"... poznamenal Lieberman.

Vtom houkla píšťala a vlak zarachotil, smyk dopředu, smyk dozadu — a šup, Lieberman vytáhl „Rusáka" nahoru.

„Vždyť je to dítě, kluk nějaký..." zašeptal,

zasunuje stěnu prudce, neboť vlak se opravdu rozjel.

Rusák měl dlouhý, až na zemi splývající, vojenský hnědorežný plášť, který mu byl zřejmě veliký. Hlava se mu ztrácela v mohutné, chlupaté sibiřské papáše. Nohy měl v sněhovkách, jimiž překřehle klapal o podlahu.

„Řekněte mu někdo, ať sebou někam praští a spí. Ať je rád, že jede. My jsme také rádi. Zítra nám ráno skočí pro vodu na čaj."

Poděšený Rusák, pochopiv, že bručavý hlas mluví patrně o něm, ztichl a přisedl vedle převráceného Perného na zbytek pryčny a bojácně se díval na stařika.

Stařík ho úkosem pozoroval.

Po chvíli, kdy už všecko téměř spalo a kdy vlak pravidelně supal kupředu, Lieberman vystoupil zticha na dolejší pryčnu, zatahal tiše Budeciusa za nohavici a šeptal mu potom poděšeně u samého ucha:

„Fft... pch... Vona je to ženská. Má oringle. Viděl jsem to. A jeden zub zlatej."

„Pst!" řekl Budecius, zabalil se do pláště a sklouzl dolů.

„Rusák" se na něho obrátil s hrozným úděsem.

Budecius se díval chvíli nepohnutě na návštěvníka.

Posléze zašeptal:

„To jste vy? Chcete za Josifem? Budeme všichni přísně potrestáni za vás. Je zakázáno

co nejdůtklivěji, vzíti sebou ženy. Proč to přestrojení?"

„Sehnala jsem... na nádraží... vezměte mne sebou. Budu jako muž... všecko budu dělat... bojovat... nikdo nic nepozná. A Josifa jistě najdu... Vím, jste ušlechtilí, neublížíte mi, ani... nezhanobíte! Nebudu dlouho, jen co se s ním shledám. Snad už zítra..."

„Zítra musíte bezpodmínečně a nejlépe hned ráno, zastaví-li někde vlak, opustiti vagon. To je vojenský rozkaz! Víte, co to znamená!"

„Vím, všecko vím, však on Josif..."

„Ach, Josif!" povzdechl si Budecius.

Dívka se usmála prostě a živě, až se v něm vše hnulo.

„Nu, zatím dobrá. Co dělat! Vlak jede. Hleďte, vystupte si, zticha však, na pryčnu a položte se na moje místo. Jste blázen! Jistě však děcko. Kolik je vám let?"

„Osmnáct."

„A jmenujete se?"

„Marja Antonovna... Rjazanova. Učitelka. Otec je pop v Šepetovce, stejně o mně už tři neděle ničeho neví. Pošlu mu psaní ze Serdobska nebo z Penzy nebo ze Samary."

„Psaní..." pokrčil Budecius rameny. „Nuže dobrá, zítra uvidíme. Teď si lehněte, hloupoučká, a spěte. Nechť se vám sní o Josifovi."

Děvče se zachumlalo do svého pláště. Budecius jí přikryl nohy svým řídkým šinělem a

stiskl malou ručku, jež se mu ze všech těch hadrů vynořila vstříc.

„Nu, dobře, dobře. Spěte sladce!" zašeptal. Potom sedl ke kamínkům, přitáhl k sobě Liebermana a zahučel do něho:

„Jdi spat. Vystřídám tě. A pamatuj si: Ode dneška přestanou všecky sprosté řeči v této těplušce. Utři si nos! A dobrou noc!"

Stařík chtěl cosi namitnouti. Ale byl odstrčen, i schoulil se dole, v „přízemí", do kouta vozu a za chvíli usnul, přemožen únavou.

V kamínkách praskal oheň. Co však to bylo platno, když skulinami a děrami fičel sem ostrý sněhový vítr březnové Rusi.

III.

Z ranní mlhy vyplulo město.

Bílé jako báj.

Fantastické a heroické jako ruská „bylina."

Na kopci shluk chrámových věží, báně se zelenou měděnkou a bílé budovy gubernátorského sídla.

Kolem do široka tají se stepi; duch meščerských a mordvinských hord na nich věje dosud. Stopy kalmyckého chána Ajuky, stopy kubánského Bachty-Hireje a stopy Tatarů, Kirgizů a Čerkesů dosud jsou hluboko vryty v černavé půdě i ve snědých rysech lidu. Prošel zde však Stěňka Rázin, Miška Charitonov, Vaska Fjodo-

rog a sám Pugačev; sťatá hlava mnicha Varlaama, zdá se, dosud se šklebí na náměstí, na místě pranýře, a krev teče z úst, jež exaltovaně hlásaly na tržišti lidu, že Petr Veliký je sám vtělený Antikrist.

Ale Penza neviděla nikdy ještě podivnějšího plemene nad cizí vojsko, jež tu stanulo dnes a dívá se tisíci udivených očí na její bílé stěny.

Tam na západě bylo vlastně hej! Tam jsme byli jako doma, říkají si vojáci, pobíhajíce kolem vozů. Ukrajina, což Ukrajina! To je jako Morava nebo Slovač. Kukuřicová a žitná, pšeničná i ječmenná pole, kamenné stavby, silnice! Zahrádky kolem vesnických stavení, v zahrádkách růže a slunečnice. Ale tady! Ač je všecko pod sněhem, přece tušíš, ba vidíš jiný kraj. To už se pociťuje Volha! Ruské vnitrozemí. Projeli jsme už některými tatarskými vesnicemi. Viděli jsme mešity a na nich půlměsíce. Dýchá to na nás Asií... Jen jakmile překročíme Volhu!

Na kolejích stály červené těplušky. Vojáci s bíločervenými stužkami na papáchách zdobili je chvojím, kůrou stromů, pletenou slamou, skládajíce z této látky celé obrazy, nápisy, ornamenty, podobizny svých vůdců.

Nejčastěji se objevoval nápis: „Vive la France!" A bylo zde i „Vzhůru do Vladivostoku!"

„K moři!"

„Sbohem, Rusko! Jedeme kolem světa do vlasti!"

„Za vaši i naši svobodu!"

Byl zde i neumělý portrét Masarykův a pod ním nápis:

„Otče, Tvé slovo náš zákon!"

Slovo znělo: do Francie!

Proto bylo ve všech těchto těpluškách aspoň po jedné učebnici francouzského jazyka. Horníci z Ostravy a tkalci od Náchoda i od Humpolce začínali spolu mluviti řečí diplomatů.

„Bonžúr, mosijé i madam,
o rande-vú malé žádám,
nejsem fromáž ani tvaroh,
jsem mosijé Vojta Baroch,"

rýmoval starý voják, který snil o tom, aby získal z této války aspoň medaili za zásluhy, když ne za statečnost.

„A proč nejedeme dále?" ptal se kdosi ve hloučku, živě hlučícím v mezeře mezi dvěma vlaky, stojícími ztrnule na kolejích.

„Vyjednávají něco . . ."

Vojákům se nemůže líbiti vyjednávání. „Jaké vyjednávání?" reptali. „Bylo nám slíbeno, že pojedeme do Francie. Každý den je drahý. Lenivíme. Lenivějící vojsko není vojsko. Sedíme ve vozech, pijeme čaj, čteme knížky. Ujedeme kousek dráhy, potom dva dny někde stojíme. Hrom aby do všelijakého vyjednávání uhodil! Řekli nám, že pojedeme. Nuže, máme jeti — pořád kupředu a nepřetržitě. Dali jsme jim v Kursku aeroplány, kanony, vagony střeliva, koně, naše dobré koně! I zásoby jsme jim dali — do-

brovolně. A najednou — stůj! Mohli jsme být už za Volhou. Za Samarou. Za Ufou. Za Uralem a na půdě Asie. V Sibiři. U jezera bajkalského. U Čity. V Mandžurii. V džunglích ussurijských. Mohli jsme se blížit — Vladivostoku..."

Malý kučeravý vojáček, „ulejvák" od kuchyně, protlačil se skrze zástup a zapištěl:

„Počkejte! Počkat! Já vám něco povím. Celou noc se radili. Byli tam všichni naši. I ten Francouz, ten major, Veržet se jmenuje. Dieterichs, náčelník štábu, i starý Šokorov. Seděli celou noc."

„Nu, a co je? Co vyseděli?"

„Co vyseděli? To se, kluci, podivíte. Bolšáni jsou prevítí. Najednou nás prý nechtějí pustit dále. Řekli: stop! A dále ani krok. A víte, co chtějí?"

„Co mohou chtít?"

„Zbraně! Odzbrojit!"

„Oho! Oho!"

Zástupem prošel veliký pokřik. Mnozí z těchto mužských zrudli jako panny. Někteří si posunuli čapky do týla. A všichni:

„Oho! Oho!"

Kdosi rozvážlivější však zmohl se na jasnou otázku:

„A co naši?"

„Národní Rada? Nu-u, radili se, radili, povídám vám, celou noc seděli. A už včera odpoledne se radili..."

„A co... co?"

„Prý máme vydat!"

„Oho! A co my? My jsme vosk? Nás se nikdo ani neptal?"

„Naše vintovky? Zborovské flinty? Ani mindunksdekl nedám!"

„Já také ne!"

„Počkat!" pištěl kučeravý kuchtík. „Ne všecko. Jen část výzbroje. Ostatně, za chvíli bude o tom přednáška. Už to věstoví*) roznášejí po všech oddílech, které stojí v Penze. Důvěrníci a důstojníci se mají sejít u ešelonu Národní Rady. Maxa jim to vysvětlí. A v „Deníku" to bude, v rozkazech. Nějaké telegramy přišly také z Moskvy."

„Do toho nám nic není. V Kursku nám dali slovo, že pojedeme bez překážky. Dali slovo! Vrchní velitel ukrajinských sovětských vojsk!"

„Jo, kamaráde, ale tady jsme v Rusku a ne na Ukrajině."

„A já bych s nimi vůbec nemluvil, na nic bych se jich neptal, a jel bych dál. Věřte, že by nás železničáři rádi vezli. Beztak jsou mnozí ze Sibiře. A i mezi námi jsou železničáři. Proč nás zdržují? Co jim děláme? Hledíme si svého. Učíme se francouzsky. Jedeme do Francie. Chceme mít pokoj od Ruska! Od tohoto Ruska, celého krvavého. Vždyť to Rusko dnes nic jiného nedělá, než prolévá ruskou krev. Dívat se na to nemohu. A kdo se na to z nás může dívat?

*) poslíčkové, ordonance.

Jsme přece jen z jiného těsta. Takové nesmysly! Občanská válka!"

Byl to starší, prošedivělý voják. Hovořil pomalu a rozvážlivě. Ruce měl v kapsách velikého volného pláště, přepásaného řemenem. Všichni ho poslouchali s vážností a úctou, jaká sluší mladým a nezkušeným. Říkali mu Bobrujčan.

Neboť byl to opravdový Bobrujčan. Měl doma ženu, děti. Ale byl mezi prvními, kteří přijeli do Bobrujska, když po bitvě u Zborova se uvolnily dveře zajateckých táborů. Všichni to věděli. A všichni věděli, že má vždy pravdu. Neboť ne vždy promluvil. Dlouho nacpával a dlouho potom přežvykoval svoji fajfku, protože dlouho přemýšlel, než řekl slovo. Bobrujčan nebo táta bobrujskej se učil také francouzsky. Zdávalo se mu o Francii. Vídal překrásnou zemi, plnou zahrad. Zahrady však byly rozdupány, žatva polo zválena a zpola spálena, zřícené vsi, města, chrámy. Tak si představoval i svoji vlastní vesnici. Propadlou střechu své chalupy a holé, ohořelé stěny, smutný, trčící komín.

Někdy jím zalomcoval vztek. To je však spravedlivý vztek, říkával si sám v sobě jako na omluvu.

Zde stál uprostřed hloučku trochu kazatelsky, jako když starý hospodář ve stodole na mlatě zaučuje své syny:

„Věřte mně, hoši, je to vlastně hrozná podívaná. Tak jsme tomu všemu sice přivykli, jako

zvykne řezníkova žena na stavení plné krve. Ale když přece jen todle je krev lidská. A ruská krev — jako naše. A na mne jde úzkost z těch jejich nádraží a krásnogvardějců a komisarů, když jdeš teď po ulicích nějakého města, úzkost jde na tebe z těch ulic, z těch rohů ulic; jako když všude někdo nebo něco číhá. A stále jen se střílí a střílí, nevíš proč, nevíš kdo, nevíš na koho; stále vodí někoho na popravu nebo bijí někde někoho nebo dělají někde prohlídku, a ty slyšíš pláč ženských a dětí a volání o pomoc. Kolikrát to všecko vřelo a hrálo ve mně, když jsem třeba viděl, kterak takový výrostek — odletěl by až do Moskvy, kdybych mu jednu vrazil — vyhrožuje revolverem nějakému stařečkovi, kterému čouhaji zpod soldátského šinělu kalhoty nějakého oficíra na pensi nebo kupecký kaftan. Prý týrali za starého režimu: dost možná, že třeba i týral ten stařeček, když byl tím oficírem na vojně. Dost možná. Ale přes to, věřte mi, není možné dívati se na tohle. V Jelci jsem šel do města si něco koupit, jdu, a najednou slyšim ránu a hned také vidím zástup lidí, kteří se sbíhají k jednomu místu. I jdu a vidím, jak tam právě jeden zastřelil člověka. Ten už ležel mrtvý na zemi v krvi, hned bylo po něm To snad bylo na tom jediné dobré. A tak slyším, jak jsou rozhořčení a jak se všichni ptají toho chlapa s revolverem, proč to udělal. A on jim na to se smíchem povídá: „Nelíbila se mi jeho buržoasní morda!" A oni zas, jestli ho zná. A

on zase jen: „Nelíbila se mi jeho buržoasní morda." A že ho nezná. Víte, kamarádi, s tímhle mi dejte pokoj. Tomu do smrti nebudu rozumět . ."

Všichni ztichli po jeho slovech. Mnozí dusili pod bluzami stud a trapnost.

Bobrujčan potom ještě tišším hlasem prohodil:

„Ve vlaku mezi Pirjatínem a Bachmačem jel s námi jeden, byl to asi student, takový divný člověk. Celou noc nespal, svítil si svíčkou, díval se oknem do tmy. Časně ráno — ještě jsme spali — on se vám ve voze zastřelil. Načisto se zabil. A nikdo neví proč. Sotva asi pro holku. V těch jeho očích bylo něco strašně divného, povídám, divný člověk. Měli jsme vůz plný krve. A vůbec: všude jen krev a krev. A krev zbytečně prolitá. Život nemá za krejcar ceny tady v té zemi ruské. Tak jako když se lidé zrovna předbíhají, tak utíká každý na tu věčnost. Jako když se nechce nikomu žít. A jaký je tohle hřích před Bohem!"

Opět nikdo neřekl ani slova. Všem bylo asi stydno i trapno.

„No jo starej, to máš revoluci," zmohl se konečně kolohnát, jenž mohl býti kdysi hajným. „To víš, to se krev neměří na náprstky, ba ani ne na štamprdlata. To máš holt, člověče, sajrajt a zmatek, že nevíš, koho bys tak nejraději a nejdříve praštil. To je jako v hospodě, když se to maže o posvícení. To je ta občanská vojna. A

Rusko je ta ožralá hospoda. Nejdříve veliká radost a koláče a všecko se to objímá, že je jako posvícení, a to je jako ta svoboda, potom jeden jednomu něco řekne, něco si vyčtou, slovo dá slovo a za chvilku se to řeže, až třísky odletujou a hadry se cupujou jako někde v přádelně. Myslíš, že bychom si my také nevěděli takhle, hm, rady, kdybychom teď na příklad vtrhli naráz do Vídně, do Burgu?"

„Myslím, že bychom si věděli rady, ale vypadalo by to všecko asi jinak, než jak to vypadá u Rusů . . ." oddychl s tíhou Bobrujčan. „My jsme, kamarádi, docela jiní lidé, třebaže jsme Slovani. K tomu není potřebí nijaké učenosti, abys to hned, jsi-li zkušený a rozvážlivý člověk, poznal. A je z toho všecho tady smutno. Jen ať nás pustí pryč, do Francie . . . budeme mít přece blíže domů, díval jsem se na mapu. Tady nic pro nás není. Ani jaro nejde, sněhu je stále víc a více. Stýská se člověku. Každé jitro mlha jako mléčná stěna stojí před oknem a nevíš, přinese-li ti něco dobrého či něco zlého. A když se trochu rozejde, vidíš nádraží a na něm plno lidí . . . ale takových lidí, že bys nad nimi stále jen brečel. Dědkové, báby, všecko je to ustrašené, stále se to někam stěhuje, jako by to před někým utíkalo, stále se to na všecky strany ohlíží a leká se to každého rázného kroku. A ve městech lidé chodí jako po plotně, rychle, tiše, uděšeně . . . Jen pryč odtud, nic s nimi nemít . . pryč odtud!"

Kdosi dal návrh, aby se šly vyslechnout dů-

vody pro odevzdání zbraní. Tam prý, u ešelonu Národní Rady, je meeting.

Ano, byl tam meeting.

„Pryč odtud... jen pryč..." říkal si, pomalu jda loudavým krokem za svým hloučkem stařík Bobrujčan. „Pryč... pryč..."

A tam se mu dostalo i potvrzení. Ano, pryč odtud. Hovořili řečníci. Politikové i vojáci. Členové odbočky Národní Rady, velitel vojska generál Šokorov, náčelník československého štábu generál Dieterichs, oba Rusové. Commandant Vergé, francouzský důstojník při štábu. Ano, pryč odtud. Věc je ostatně jasná! Náš cíl: Vladivostok. Náš úkol: na bojiště francouzské. A co nejrychleji, bez zdržování a překážek. Všichni řečníci se svorně shodují. Všichni tvrdí jedno: vyhnouti se všemu, co jakkoli komplikuje transport vojska. Ve skutečnosti jsou to ruské zbraně, vojáci. Sovětská vláda nás ihned propustí dále, odevzdáme-li jí zbraně. Nemůžeme přece vyvážeti z Ruska ruských zbraní, národní majetek ruský. Ostatně, ve Francii dostaneme všichni stejně novou výzbroj, francouzskou, přirozeně. Nemá tudíž smyslu, vléci s sebou tolik zbraní celým územím Ruska a domnívati se, že stačí odevzdati je někde ve Vladivostoku. Sovětská vláda těch zbraní potřebuje. Doufá vybudovati armádu, která snad vbrzku bude moci smýt pohanu imperialistického, loupežného míru brestlitevského. Nesmíme ji tedy okrádati o tyto možnosti. Nemáme příčiny, proč

bychom jí nemohli důvěřovati. Nezklamala nás dosud. A její důvěra k nám jen stoupne, odevzdáme-li ji dobrovolně svoje zbraně. Nežádá od nás všech zbraní. Ponechává k ochraně každého vlaku 168 pušek, na každou 300 nábojů, a jeden kulomet na 12.000 nábojů. To přece nám stačí, kdyby nás napadli někde v Sibiři nějaké loupeživé hordy, nebo kontrrevolucionáři, nebo Chunchuzi v Mandžurii. Rota o 168 mužích stačí přece plně k ochraně celého vlaku i ke službě strážní. Děl, minometů a takového množství zbytečných kulometů se takto zbavíme. Zjednodušíme transport. Lehčeji pojedeme. Dobrovolným tímto odzbrojením nepřestaneme býti vojáky. V prázdných chvílích ve Vladivostoku, než přijedou lodi a než nás všecky naloží, budeme se cvičiti zatím jak se dá, pořádati sokolská cvičení, připravovati se na francouzské methody válečné, nebojte se, práce bude vždy dosti pro dobrého vojáka. Slyšte, co praví telegram komisaře Stalina z moskevského sovětu lidových komisařů:

„Sovět lidových komisařů považuje návrh Československého armádního sboru za spravedlivý a plně přijatelný, ovšem pod určitou podmínkou okamžitého pohybu ešelonů směrem na Vladivostok a okamžitého propuštění kontrrevolučního důstojnictva.

Čechoslováci pohybují se vpřed ne jako válečné jednotky, nýbrž jako skupina svobod-

ných občanů, vezoucích s sebou určitou část výzbroje na ochranu proti útokům kontrrevolucionářů.

Sovět lidových komisařů přikazuje penzenskému gubernskému sovětu — tovaryši Kurajevovi — aby ihned zaměnil všecky staré komisaře novými a důvěryhodnými komisaři, kteří by doprovázeli Čechoslováky do Vladivostoku, chránili celistvost jejich organisace a systematicky zpravovali sovět o všech příhodách, spojených s pohybem Čechoslováků.

Příslušný telegram bude ihned rozeslán sovětem lidových komisařů všem zainteresovaným sovětům.

Vyřiďte Čechoslovákům, že sovět lidových komisařů chce jim prokázati veškeru pomoc na ruské teritorii pod podmínkou jejich čestné a upřímné loyálnosti.

Z rozkazu sovětu lidových komisařů:

Stalin."

Veliké shromáždění, jež s počátku přerývalo jednotlivé vývody řečníků projevy nesouhlasu, ironie, posměchu, ztichlo nyní po přečtení tohoto telegramu. Jeho jasná a upřímná mluva zřejmě učinila na všecky hluboký dojem.

Toho bylo nutno rychle využíti.

Nuže, co vám ještě brání? Doufejme, že na

půdě Ruska nedojde už k boji mezi Čechoslováky a nikým. Na Ukrajinu se už vracet nebudeme. Ostatně, je tu rozkaz: do Francie. Je tu i druhý rozkaz: neutralita. Znamená, že se nebudeme mísit ani do občanských bojů, pokud jsou ještě někde v Rusku. Vše je neobyčejně prosté: odevzdáme zbytečné zbraně a zítra už bez přestávky jedeme dále. Sovět lidových komisařů dává nám zvláštní dopravní komisaře, kteří mají bdíti nad rychlým chodem našeho transportu. Žádá na nás jediné loyálnost, jinak nás nejraději uvidí všecky už ve Vladivostoku. Ani my si ničeho jiného nepřejeme. A loyální vůči sovětu musíme býti: jsme tu hosty, sovět je dnes vládou Ruska, nemá smyslu ztěžovati Rusku situaci. Nuže: odevzdáme zbraně a pojedeme. Zbraně odevzdáme zvláštní komisi, v níž bude polovina členů jmenována sovětem penzenským, ježto zbraně se odevzdají zde, a polovina členů námi. To zaručuje vzájemnou kontrolu i slušné jednání. Na vás jest, abyste úmluvu čestně dodržovali. Kdo by tak nečinil, škodí celku a vydává se trestu. Učiňte všecko, abychom opustili Rusko se ctí, abychom si neznepřátelili ruský lid a ruskou revoluci.

Několik chlapců zatleskalo. Jinak bylo zvláštní ticho. Byl v něm souhlas se všemi slovy a se všemi důvody. Ale v obličejích všech těchto lidí byla přes to jakási tíha, jakási smutná myšlenka. Nebylo nijakého nadšení, když se rozcházeli. Šli namnoze mlčky a těžkopádně ja-

ko hovada, vracející se po těžké dřině domů s pole.

Bobrujčanovi se značně ohnula záda, když se šinul podle vozů ke své těplušce. Tam uviděl něco, čeho dosud nespatřil na vojně. Na pryčně seděl špinavý a neholený Hofírek, choval na klíně svoji vintovku a jako dítě plakal.

„Proč pláčeš, bratříčku?" řekl k němu mírně. „Jen pryč, chlapče! Jen pryč! Máme toho všicci nad hlavu — té jejich revoluce a krve. Jen pryč! A nelze-li jináče, než takto, nu což... co dělat! Dáme jim teda ty flintičky. Dají nám ve Francii jiné. Však bychom tam z těchto ani střílet nemohli, kamaráde. Jejich patrony do těchhle nevlezou. Nu, neplač! Možná, že budeš zrovna ty vybrán k té ochranné rotě se svou vintovečkou... zborovskou..."

„Oběeéd! Oběd!" volal dole děžurný.*)

„I nechte si ten svůj oběd, pitomci!" bědoval Hofírek. „Kašlu vám na tu vaši ruskou kaši. Moji ruskou vintovku mi nechte! Sestřičku. Ochranitelku. Jistotu. V takovéhle zemi a v takovýchle časech zahodit zbraň! Dát se odzbrojit — celé takové velikánské a nepřemožitelné vojsko! Od Židů se dát odzbrojit, fuj! Lidičky, od Židů! Samej Žid, copak jsem slepej? Nebo blbej? Kašlu vám na váš oběd! S vysoka! Tak! Smrkám!"

*) voják (poddůstojník) ve službě; de jour, „kaprál ode dne", „tágšarž".

Hofírek zůstal sám v těplušce a nepřestával bědovat.

Ožil až odpoledne, kdy přišel rozkaz od velitele roty.

Všichni vojáci se shromáždili na úzkém prostranství mezi vlaky. Praporčík Skála vystoupil na můstek vagonu a přehlížel je. Posléze řekl:

„Moje rota byla určena k ochraně našeho vlaku. Rota má nyní po doplňcích z nováčků, přišlých ze zajateckého tábora v Orlu, dvěstě třicet mužů i s poddůstojníky. Podle rozkazu štábu nesmí ochranný oddíl čítati více než sto šedesát osm mužů i s poddůstojníky. To znamená, že padesát dva muži musí býti vyřazeni. Ticho! Jaký je to pořádek? Pravím: padesát dva muži budou vyřazeni a odevzdají zbraně. Buďte rádi, že to takto dopadlo. Jsou ve vlaku roty, jež celé do jednoho budou odzbrojeny. Naše rota byla tímto vyznamenána: je jí přece svěřena ochrana životů celého ešelonu. Ticho! Kdo se hlásí dobrovolně do ochranného oddílu? — — Nemožná věc, všichni! Nemožnost! Děláte hlouposti, bratři. Kdo se dobrovolně vzdává účasti v ochranném oddílu? Nikdo! Hlouposti. Jeden z vás musí tak učinit stejně. Je jmenován členem komise pro odevzdávání zbraní. Rozkaz Národní Rady, bezpodmínečný! Je to Budecius!"

Tvář Budeciusa, který stál téměř až na konci řady a byl Skálou sotva zahlédnut, zmrtvěla, zpopelavěla. Znamenalo to, že zůstane ví Bůh jak dlouho v Penze. Bude společně s bolševiky

odzbrojovat ty hochy! Domlouvat jim. Těšit je. Cítil protivnou kyselost v ústech. A v ušich slyšel výklad Skálův, který mu připadal nesmírně naivním, jak prý jsou k tomuto čestnému úkolu vybíráni jen moudří a rozšafní lidé.

Vedle něho však stál útlý vojáček, o němž se v rotě věřilo, že je to Rus, dobrovolník, který se také přidal někde v Orlu s ostatními nováčky-zajatci k vojsku, k Čechoslovákům. Ten byl nesmírně šťasten, že byl mezi těmi, které odpočítali k ochrannému oddílu. Usmíval se nejčistším dětským úsměvem a hleděl pyšně na Perného. Ten byl celý oživlý dnes a vzrušený, neobyčejně vřele se všemi těmito opatřeními souhlasil, všem kolem vykládal o vznešenosti sovětské vlády.

„To je generosní. Představte si přece, že tak činí vlastně proti duchu i liteře mírové smlouvy brestlitevské. Vždyť by s námi ani nemuseli mluvit a kdyby byli takoví, jak se o nich kleveti, mohli by nás vydat Rakousku. Sami přece s oblibou tvrdíme, že jsme rakouští občané ve zbrani proti Rakousku. Ale oni v nás ctí revoluční odvahu naši a nezradí nás. Jsou to naši nejlepší přátelé. Lepší, než byl Kerenský. Škoda, že nemůžeme státi už po jejich boku proti německému imperialismu a tím vlastně proti každému imperialismu . . . nu . . . proti hlavnímu imperialismu . . ."

Dobrovolec Rjazanov však nic z toho všeho nechápal. Jen věděl to, že má vintovku a že

bude jako tito „bratrži", z nichž vlastně každý byl Josif, aspoň duší, když ne tělem. Měl silného ochránce v Budeciusovi, který věrně střehl jeho tajemství, jako je věrně střehlo dvacet jiných chlapíků z těplušky, která se nyní proměnila v kapličku s Pannou Marií Antonovnou Rjazanovou. Bylo tam čisto a vlídno, muži se stali muži a překonávali se v poctivosti, přímosti, pracovitosti a v družnosti. Všicci, i Lieberman — kapička. A nikdo z vedlejších těplušek, ani Skála, neměli potuchy o jejich překrásném a čistém tajemství, na něž byli hrdí. A svítili vždy skvělou čistotou a úpravností, vždy hladce oholení vypadali jako četa vysportovaných Angličanů: z ševců, čističů stok, drožkářů a oficiálů se stali gentlemani.

A dobrovolec je miloval všecky nesmírnou láskou; i věřil, že až se vše skončí, jeden z nich, „její" Josif-dělostřelec se najde a vezme si ji za ženu. A kdyby snad — nedej Bůh, ale my vojáci musíme býti připraveni na všecko v poli bitevním — kdyby snad Josif zhynul, pak si ji vezme za ženu Josif jiný, ten, který se na ni dívá chvílemi očima — nu, hloupýma, moudrýma a hrozně milýma, Josef Perný.

Den, historický den podle obecného úsudku všech, kdož dleli na penzenském nádraží v onen čas, byl skončen. Tmělo se. Stíny prolézaly nádraží, veliké a hlučné, osvětlené elektrickými světly, jak se sluší na nádraží daleko, daleko

za frontou, div ne v předbrání Asie; a zaléhaly massou vlaků s vyzdobenými těpluškami, s jichž okýnek vlál tu a tam bíločervený prapor.

V těpluškách bylo však tísnivo. Mnozí nemohli usnouti toho večera. Byť i věděli, že toho nikdo na světě nepochopí, co znamená dobrovolníkovi zříci se zbraně, pro niž šel kraj světa, aby ji mohl pevně sevříti v rukou, byť i věděli, že vše, co se jim dnes řeklo, je správně odůvodněné — nemohli a nemohli usnout toho večera.

Nemohl usnout — ale štěstím, dobrovolec Rjazanov.

Nemohl usnout Budecius.

Jen Perný, který se trochu bázlivě dnes večer díval na Pannu Marii Antonovnu, myslel si a šeptal v duchu:

„Jsou to naši nejlepší přátelé... nejlepší přátelé... přátelé..."

A usnul posléze tvrdě a spokojeně. Snad nikdy neměl toho pocitu bezpečí v těchto těžkých a bouřlivých dobách, jako dnešního večera... Spal pod ochranou sovětské vlády.

A tak posléze všichni se ztišili, ať už spali nebo ne.

Lieberman, přeje Budeciusovi dobrou noc, řekl jako pro sebe:

„A jaro nějak nejde... a nejde! Samý sníh! A přece je před filipojakubskou nocí, před prvním aprílem... a jaro nejde... a nejde..."

IV.

„Já jsem komisař Syromjatnikov."

Komisař Syromjatnikov, který byl jmenován předsedou komise pro odevzdání československých zbraní, byl člověk střední postavy, širokoramenný, dlouhých, těžkých rukou; jeho hlava byla veliká, téměř lysá; zato měl silnou černou bradku a neméně silné černé oči. V těchto očích bylo chvílemi mnoho melancholie. Chodil těžce, jako by váhavě, často se vracíval, když už byl na odchodu, zpravidla bez příčiny, zamýšlel se, pokyvoval hlavou a nakonec připadalo všem, že tak činí zcela bezmyšlenkovitě. Neustále nosil s sebou tašku na písemnosti, ale v tašce nebývalo zpravidla písemností nijakých. Pod černou koženou „kurtkou" vyčuhoval mu ohromný důstojnický „Nagan", revolver.

Nyní se díval trochu unyle na Čechoslováka, který mu přivedl ještě dva své druhy, členy komise. Malého, hubeného plukovního písaře Součka v brejlích, trochu ohnutého, který budil zdání souchotináře, a silného řeznického tovaryše Bozděcha, který o sobě tvrdíval, že je sociální demokrat. Sám se přihlásil do této komise, protože doufal, že „svým vlivem a slovem přispěje k mírnému řešení všech sporných otázek," jak pravil. „Jsem přece také dělník a vím, co je dělnická organisace."

Vedle Syromjatnikova byl v pohodlném služebním voze, stojícím na slepé koleji a ozdobe-

ném rudým praporem, člověk světlovlasý a tuponosý, hubený a rozpačitý, komisař Gurovskij. Tak asi mohl kdysi vypadati mladý Tolstoj. Jeho vybledlé modré oči plály důvěřivostí; zdálo se, že celá jeho bytost žije v ustavičném vytržení nad vítězstvím sovětů. Třetí člen byl Žid, který stále postával jaksi skromně stranou, ale vše bedlivě pozoroval. Měl kuriosní jméno: Berlin.

Rozhodli se, že se dají ihned do práce. Dopoledne mohou přijmouti zbraně aspoň od pěti vlaků, z nichž tři nebo čtyři mohou okamžitě vyjeti. Na stanici Kuzněck, na východ od Penzy stálo několik československých vlaků, které tam dojely ještě před úmluvou se sověty. Jsou to vlaky druhé divise. Dva členové komise tam mohou zajeti a provésti sami odzbrojení. Jeden Čechoslovák a jeden zástupce sovětů, a to Gurovskij; Syromjatnikov skončil poradu s pevným přesvědčením, že práce komise bude úspěšná a že nenajde zbytečných překážek. On, Syromjatnikov, se přesvědčil, že Čechoslováci jsou — nehledě na nezdravý nacionalismus, jemuž dočasně podlehli — element vpravdě proletářský a revoluční, že jejich zápas za svobodu Čechie je plně spravedlivý; že zajisté po svém návratu do vlasti forma jejich státu a vláda jeho nebude jiná než sovětská. Podaří-li se jim to bez krveprolití, jak někteří z nich dovozují, tím lépe. Syromjatnikov slyšel, že v Čechii, Moravii i ve Slovakii není ani české šlechty, ani bohaté bur-

žoasie, jež jsou vesměs zastoupeny právě živlem německým. Není tudíž divu, že továryši Čechoslováci tak vášnivě bojují svůj zápas za národní sebeurčení, jež je jim spolu bojem třídním, revolucí proletářskou.

Souček a Bozděch byli velmi spokojeni Syromjatnikovem. Také Budecius, který s něho nespouštěl očí za posledních slov, pojal zvláštní vnitřní důvěru k tomuto člověku. Komise se spřátelila.

A když dopoledne prohlídka a převzetí zbraní skončilo šťastně, bez jediné rušivé příhody, pozval Syromjatnikov továryše Čechoslováky k sobě do vagonu na oběd.

„Pouze vodky se nám nedostává," řekl zasmušile a díval se na české vojáky s netajenou toužebností. Věděl, že v sanitních vozech mají čeští doktoři dosti čištěného líhu, z něhož lze připraviti „prevoschodnou zubrovku".*)

Jak by to Souček ihned nepochopil! Cvrkl se palcem do límce rubášky, což jest na Rusi obecně srozumitelné znamení, že „ona" jest.

Ostatně, co by Čechoslováci neudělali pro továryše — předsedu „Kozdazbr"?

Neboť tak se jmenovala nyní po celé Penze tato komise.

Komise pro ode**vzdávání zbra**ní. Kozdazbr! Docela podle nynějších sovětských mravů dia-

*) zubrovku, t. j. vodku, aromatisovanou zvláštní travinou sibiřskou, zv. zubrovka.

lektických. Sovnarkom a Ispolkom, proč ne Kozdazbr?

Když zanedlouho přinesl Souček pod šinělem celé vědro „spirtu", čištěného a medicinsky zaručeného, Syromjatnikov zamžikal živě očima a musel se velmi zdržovati, aby útlého písaře neudusil na své býčí hrudi.

„Sedněte, prosím, továryši, jen bez ostychu, po soudružsku. V té bídě teď se mi přece jen poštěstilo nalézti ve městě kousek slaninky, klobásy moskevské, teď se i vejce dostanou, mužíci začínají mít důvěru k sovětskému režimu a vozí už do našich konsumů, třebaže my jim zatím toho mnoho dáti nemůžeme výměnou. Ale pomalu to jde všecko dobře kupředu. Lid si zvyká na bolševiky; vidí, že nejsme nijací Belzebubové. Poměščíci a buržoasie ovšem proti nám brojí. Nelze se divit, že jsou u nás radikální elementy, jež hlásají jich bezohledné vyhubení. Aspoň bude pokoj, říkají. A mají snad pravdu. Ovšem, boj s kontrrevolucí brání značně sovětům v díle obnovy hospodářské a správní. Leč, co dělat? Revoluce je ohrožena, nezbývá, než ubránit revoluci a zajistit její výboje. A revoluce, jak víte, to není žádná ladná čtverylka, to je aspoň „hopák".*) Nu, ládno! Nač ty řeči. Pijte, továryši!"

Syromjatnikov naléval „zubrovky", jež se zatím „usadila" v lahvici v podobě nazelenalé

*) hopák, ukrajinský národní tanec.

tekutiny. Kirgiz, celý oranžový v obličeji jako lívanec, jim posluhoval. Tovaryš Kirgiz byl Syromjatnikovu prý oddán jako pes.

„Je od Omska, Sibirjak jako já, byl raněn v listopadu v bojích proti bělogvardějcům. Říká o mně, že jsem mu zachránil život. Nu, byl to spíše jeho znamenitý kůň, který nás odnesl oba. To byla tehdy pořádná bouřka! Čerti vědí, proč je ta Sibiř tak kontrrevoluční! Samí kolonisté, emigranti, potomci politických exulantů a katoržníků, ale nejdéle se vzpírali uznání a nastolení sovětů."

Komisař pohladil svého Kirgiza, který sklonil hlavu podivuhodně a věrně zvířecím pohybem. Jako pes.

Pak se Syromjatnikov zasmušil.

„Bělogvardějci mi zabili v Omsku ženu. Je pravda, bojovala proti nim. Byla to, tak říkajíc, bába v kalhotách. Ostrá jako břitva. Vracel jsem se právě domů po třech letech s fronty, kde jsem byl ke své hanbě carským podpraporčíkem v kavaleristickém pluku. Potom jsem byl předsedou divisního komitétu, potom předsedou armádního komitétu a do očí jsem se smál Kerenskému jednou právě při jeho nejslavnějším a nejhloupějším žvastu. Věřte mi, tovaryši, že mi carská armáda nebyla zdaleka tak protivná jako ty různé pluky Ustavodárného Shromáždění, jež tvořil Kerenský, a v nichž každému rozkazu předcházely dlouhé řeči a někdy i celé meetingy. Když my, bolševici, jsme se

ujali opuštěné armády, přišel mír. A tu jsem požádal továryše, aby mne pustili do Omska. Jel jsem tam dlouho, ale dlouho jsem tam nepobyl. Po smrti své ženy požádal jsem sověty o nějakou službu. Poslaly mne sem. Nu, a nyní blažím vás, Čechoslováky. Možná, že až skončím své poslání u vás, požádám penzenské, aby mi dovolili zorganisovat oddíl, s kterým bych táhl buď proti atamanu Dutovovi na Orenburg, který tam vzbouřil orenburské kozáky — modrolampasníky proti sovětské vládě, nebo proti Kaledinovi a Kornilovovi na Don a na Kubáň, třeba proti generálu Krasnovovi na jih k Černému moři — a čert to vezmi, šel bych i proti atamanu Semjonovovi do Mandžurie. Vyznám se v kavalerii lépe než všichni ti atamani. Zorganisuji rudé kozáctvo. Nesmějte se! I kozáctvo bude jednou rudé! Pijte!"

„A co bude se mnou, Jegore Matvějiči, se mnou co bude?" zalkal Gurovskij.

„S tebou? Mým náčelníkem štábu budeš. A zde továryš Berlin — nu, čím jiným? Náčelníkem intendantury a pokladníkem."

„A předsedou revolučního tribunálu, polního soudu a mimořádné vyšetřující komise," podotkl skromně Berlin a nasadil si skřipec. Pil málo, opatrně, za to hltavě a vydatně jedl, ale jen vejce a chléb.

„A my... my, Čechoslováci," vpadl živě Souček, cpoucí se kyselou tomátovou konservou, „budeme zatím ve Vladivostoku. Apropos,

továryši Syromjatnikove, kam vám mám poslati pohlednici z Paříže?"

„Z Paříže? Hm! do té doby — nu, zkrátka, napište: Továryš Jegor Matvějič Syromjatnikov, vrchní velitel veškerých ozbrojených revolučních sil sovětské republiky, operujících proti kontrarevolučním bandám všech spojených bělogvardějců. To dojde. Neboť tehdy už budou všichni, přátelé i nepřátelé, znáti přece továryše Syromjatnikova."

A komisař se hlučně rozesmál. Potom vzhlédl k oknu a vykřikl se zájmem:

„Hle, hleďte, jedou! První vlaky jedou. Nuže, továryš Gurovskij může jeti s příštím vlakem do Kuzněcka. A kdo z Čechoslováků pojede?"

„Bozděch!" ustanovil Budecius. „Je výborně instruován o postupu komise. Do večera může provésti vše, co nutno, a Kuzněck může býti volný pro další vlaky."

„Charašó, charašó," souhlasil komisař. „A slyšte, hrají, zpívají, molodci! A těplušky ozdobené chvojím. Mít dva tisíce takových dobrovolníků v o t r j a d u, zničím všecku kontrrevoluci. Slyšte, jak zpívají. Co to zpívají? A, rozeznávám: Marseillaisu! Nu, dobrá; revolucionáři!"

„To oni asi hlavně proto, že jedou do Francie!" poznamenal ještě Souček, opouštěje s Bozděchem a s Gurovským vagon.

„Nu, hlouposti! Francie je dnes na miliony

verst vzdálena Marseillaise, byť ji zpívá a hraje od rána do večera. Buržoasní stát!... Ale zpívají velkolepě ti vaši lidé. Víte, co mne dnes dojímalo, továryši? To, jak se loučili se zbraněmi. Ó, jak se loučili se zbraněmi! Viděl jsem slzy u mnohých. Hle, to jsou bojovníci!"

Syromjatnikov se rozhlédl, jakoby sám byl na ně pyšný.

Venku před jejich vozem, stojícím těsně u nádražní budovy, se šinul na první koleji československý vlak. Vojáci stáli vesměs v hustých shlucích ve dveřích těplušek a mávali šátky kamarádům, kteří tu ještě zbyli, i důstojníkům štábu a členům i spolupracovníkům Národní Rady, stojícím na peroně a spokojeně pokyvujícím hlavami nad dobrým průběhem transportu.

„Na shledanou ve Vladivostoku!"

„Na shledanou v Marseilli nebo v Havru!"

„Jedeme za tátou Masarykem!"

„Ne, abyste nám ujeli!"

„Nechte taky pro nás nějaký lodě!"

„Šťastnou cestu!"

Šťastnou cestu! řekl si Budecius. Šťastnou cestu! A zahleděl se na komisaře Syromjatnikova. Ano, lze jim důvěřovati. Generál Dieterichs a doktor Girsa jedou s prvním transportem. S nimi jede sovětský komisař Lukijanov. Ten jistě se postará o to, aby neměli nikde překážek. Má k tomu plné moci z Moskvy. První ešelon může býti takto nejdéle za čtrnácte dní ve Vladivostoku. Pojedou-li vlaky ostatní ihned za

ním a to tak, jak bylo se sověty smluveno, že Penza vypraví denně čtyři naše vlaky, může býti nejdéle do šesti neděl náš poslední ešelon ve Vladivostoku. To jest 16. května — právě, když mají v Praze svatojánský ohňostroj. Pošlou-li tam k tomu dni spojenci, kteří mají dnes na sta, snad tisíce lodí, aspoň deset pořádných dopravních korábů, můžeme býti v červenci v Marseilli nebo v Bordeaux nebo v Brestu nebo v Se Havru. Měsíc výcvik, to znamená, že počátkem září můžeme býti v Champagni. A na vánoce 1918 doma. Věru, není to zlý výpočet, usmál se muž, jemuž říkávali „učenej", není zlý a není nepravděpodobný. Vánoce! Nu, psáno jest, že o letošních vánocích . . .

„A pij, továryši!" vykřikl najednou Syromjatnikov a důvěrně udeřil „učeného" do ramene. „Pij na svoje vojsko! Ať žije československá armáda!"

„At žije!" vzkřikl Budecius a rázem vypil „rjumku",*) až mu oči zaslzely.

„Povídám: znamenitou máte armádu, továryši!" rozohňoval se Syromjatnikov, až Berlin zakašlal a svraštěl čelo.

„Co kašleš? Svině hebrejská! Povídám, znamenitá armáda!" vedl dále svou Syromjatnikov. „S dvěma tisíci takových chlapů chci vykořenit z Ruska všecku kontrrevoluci. Do smrti ten tvůj Levka Trockij takovou nestvoří. Prý tam

*) kalíšek, likérová sklenka.

v Moskvě kdesi, cosi... Projekty studují. Rudá armáda je nám potřebna, povídají. A všelikým buržoasním přeběhlíkům a oficírům svěřují organisaci. Psovské svinstvo, to je moje slovo! Prý mobilisaci... čert jim věř, mobilisovaným! Povídám: dobrovolnický korpus, jako je tento, to je, prosím, vzorek. Plakali, slyšíte, továryši, plakali, když odevzdávali vintovky!"

A komisař náhle z alkoholického bujaření se propadl ve svou těkavost a melancholii, jakoby snad byl vystřízlivěl.

A tu malý Berlin rychle mu podal ruku a vyhrkl:

„Do svidanija!"

„Nu, jdi, sukyn syn! A zítra ráno zase tady. Komise pracuje. Nepřijdeš-li včas, udám Kurajevu. A to už, holubčíku, hm, víš, co znamená! Bez mi—lo—sti!"

Komisař mávl rukou a roztáhl pohodlně nohy. Osaměl nyní s Budeciusem.

Čechoslovák se k němu přiblížil a řekl mu potichu:

„Až budete míti velikou rudou armádu?..."

„... potáhneme na Varšavu, Berlín, Paříž, Londýn..." zahučel komisař. „Na celý svět! Provedeme třeba i vojenskou silou světovou revoluci. Naděláme všude sovětů, z nich pak utvoříme federace, z federací republiky sovětové a z republik universální svaz sovětských republik všeho světa. Počkej, to bude: USSRVS. Tak!

Lenin bude předsedou! Skončeno! A tak to bude naveky!"

„A jak se dorozumíte? S Němci, s Francouzi, s Angličany?"

„Hlouposti! Jak jinak, než rusky? Ruština je řeč sovětů. Rusko je mát sovětů! Hle, ty sám už hovoříš rusky. I Němce znám, kteří hovoří. I francouzský jeden Žid z Paříže, v Moskvě jsem s ním mluvil, hovořil rusky. Všichni budou mluvit rusky. Celý svět! Všude jsou miliony dělníků, kteří nám půjdou vstříc. Těm je jedno, jakou řečí mluví. Rusko jim přinese svobodu. Ruština je řeč svobody. Řeč proletářské revoluce. Povídám ti, celý svět bude sovětský. Celý svět bude ruský. A pij! Pij na zdraví sovětské Rusi."

„Na zdraví svobodné Rusi!" řekl Budecius, vypil a vstal. Ve vagoně bylo již téměř temno.

„Nu, nu, neopouštěj mne, holoubku. Počkej, počkej ještě. Něco znamenitého ti ukážu: holčičku, kamaráde, děvečku. Objednal jsem si ji, příteli, objednal, dnes na večer. Smutno je člověku bez ženské sukně. A já jsem chlap silný, opravdový revoluční klacek. Tak tedy přijde za chvilku. Chacha, továryš, prostitutka. Nina! Ninočka! Rybka učiněná, soudruhu! Rybička! Jen sebou mrskne a už ti vysýchá v krku strašnou, povídám ti, strašnou žádostivostí. Počkej, počkej trochu! Třeba ti ji půjčím ... Jahůdku! .. Třeba ti ji ... půjčím! Půj ... půj ..."

Budecius vyšel. Kirgiz mu úlisně otevřel dveře a hluboce se mu ukláněl.

„Cukru ... cukru, továryši, byste někdy nepřinesl? Továryš Syromjatnikov rád pije čaj silný, kytajský,*) ale i silně cukrovaný. A pak .. já dovedu i varenije,**) rozumíte?"

„Přinesu, přinesu," sliboval Čechoslovák. „Ty teď jen pozor dej na svého továryše-pána, usnul na židli, nechť nespadne a neubliží si. Bylo by ho škoda!"

„Zajisté, zajisté," horlil Kirgiz k nemístné přece poznámce Čechově.

Budecius se octl na peroně. Zde bylo živo. Československí vojáci tu hojně promenovali a vzrušeně se bavili o transportu. Tak to teď slýchá každý den již od rána. Všichni, právě jako i on, neustávají vypočítávati, kdy který vlak asi dojede tam a tam, hlavně kdy dojede do Vladivostoku. A Vladivostok? A moře? To je vám zázrak, bratři! To vám je město! Jak živi jste neviděli tak krásné město! — Byl's tam? — Nebyl. Ale co na tom? Já to vím. Četl jsem to někde. Stačí to? Jakživi jste neviděli takové moře. To je vám Tichej oceán. Žádná mořská nemoc! Žádné strachy! Tichej oceán! A Francie? Ráj, kamarádi, ráj! Země — gustičko! Sardinek jako u nás brambor! Volejovek! A raci! Humři! Ústřice! Cože, že bys to nežral? I žral

*) čínský, **) ruská zavařenina.

bys, kamaráde! Srkal bys je, bratře, až by ti teklo od huby! A víno. Víno!

Tak už přestaň! Ať už přestane, bratře četaři!

Dnes tedy jeli kluci z druhé divise. Kanonýři, ti už jsou někde za Kuzněckem. Nu, hlavní je, že jedeme. Hlavní je, abychom jeli. Což naplat, sbohem, Rusko. Sbohem, ruské báby! Budeme na vás asi mnoho vzpomínat. Budeme asi mnoho, mnoho vzpomínat na Rusko! Sbohem, ty milé, ty bláznivé, ty dětinné, ty teplé, ach, ty milé Rusko!

V.

Ve vagoně hořely svíčky. Vojáci četli pilně „Československý denník".

Kdosi vykřikl:

„Tady je to! A mají pravdu, ostatně! Poslouchejte! Je to rozkaz štábu sboru. Hleďte: Připomínám ještě jednou, že naše cesta na daleký východ bude se díti bez překážek jen za těchto podmínek:

1. přísného pořádku v částech,
2. korrektního chování se k místním úřadům a železniční administraci,
3. bezvadného jednání všech členů sboru.

Tak, tady to mají. Já s tím souhlasím. Mají se vystříhati všeho nedorozumění! A ne jako dnes ten jeden Moravák se hádal div ne na facky s tím malým černým komisařem."

„Jo, ale ten komisař neměl právo mu brát ten browning. Browning byl jeho, Moravák si ho koupil, aspoň to říkal, byl to takový malý browning, ani za řeč to nestálo. Vintovka, ani kulomet, ani dělo to nebylo, žádný státní ruský majetek. To spíš ten komisař měl sám na to zálusk. Chtěl to asi pro sebe, tak to bude. Rozhodně nebyl v právu. A Budecius se měl Moraváka zastat a ne ho přemlouvat, aby mu ten browning dal pro komisaře. Za chvilku si komisař vzpomene, že se mu líbí tohle či tohle a bude to také chtít. A my pro samou dobrou vůli s bolšány necháme se od nich svléknout třeba do naha."

„Jen když jedem!" zahučel Lieberman „A na východě snad bude už nějaké jaro!"

„Ty s tím tvým jarem! Vždyť jedeme na Sibiř, a že bychom jeli nějak zostra, to také není vidět. Dnes přijala Penza jen dva vlaky, a slíbili nám čtyři denně."

„Průměrně! Průměrně denně, bratře," řekl pomalu Perný. „To znamená, že dnes dva a zítra zas třeba šest. To nesmíte se takto štvát. Ostatně jste právě slyšeli, co říká rozkaz. Musíme být loyalní k sovětským úřadům. Stůj co stůj. A nějaké drobné nepříjemnosti, jež se vždy najdou, musíme umět spolknout, jinak to nejde."

„Rozgodně jeděm, bratrži," vmísil se „dobrovolec" Rjazanov.

„Rozgodně, rozgodně!" smáli se ostatní.

Dívka připravila právě čaj. Usmívala se nad ohromným čajníkem, stojícím na plotně nízkých kamínek, a do vroucí již vody sypala z papírového sáčku pořádnou dávku čaje.

„Tobě je hej, Mařeno," vykřikl kdosi s hořejší pryčny. „Tobě dal Budecius svoji vintovku, aby o ni nepřišel, a ty ze sebe teď děláš nastojačšího*) Čechoslováka."

„Já nastojaščij Čechoslovák," řeklo děvče pyšně. „U meňa vintovka jesť..."

„Rozgodně!" usmál se na ni Perný.

Jen pojede-li to děvče s námi až do Francie, stále přemítal v posledních dnech. Říká ovšem, že pojede... Ale dokáže opustit Rusko? Dokázal by to on? Možná že před ohromnými vlnami Tichého oceánu si řekne: A ne! Nikoli. Nepojedu ze své vlasti nikam — Bůh ví kam, pro osud Bůh ví jaký!

Perný o ní přemýšlel nyní často. Ach, ne často, stále. Až se horšil na sebe. Styděl se nějak sám před sebou za každý záchvěv citu, který se tlačil odkudsi z mlhavých hlubin jeho bytosti do komor jeho srdce, kde se zpravidla už jasně obráželo jako v zrcadle vše, co jej kdy v životě navštívilo, aby jej rozechvělo a dojalo. Teď ho dojímala Marja Antonovna. Dobrovolec Rjazanov. Panna Maria Rjazanská. Nebo prostě Mařena, jak jí říkali od té doby, kdy se naučila

*) opravdového.

trochu česky a kdy také zatoužila vědět, jak se její jméno vyřkne co nejčeštěji.

Mařena!

Budiž! Ale nějak mu to neznělo přesně, když se na ni díval. Zdálo se mu, že ještě nikdy na světě neviděl pěknějšího děvčete. Všecko na ní svítilo čistotou a svěžestí a mládím; dojímaly ho nesmírně její líbezné a vroucné oči, plné nebes. A veselil se z jejího rozkošně jasného a rozmarného smíchu, z jejích slov, plných vtipu, prostoty a upřímnosti, plných ducha. Nevěřil v anděly a v svaté, ale potají věřil, že kolem její hlavy jest svatozář, zejména když spí. Bylo mu jí často nesmírně líto, když viděl, že tu sedí s nimi, s chlapy přece jen hrubými při veškeré pozornosti a slušnosti vůči ní, uprostřed kouře ze štiplavé machorky, v zápachu dvaceti vojanských mužských těl, občas se zapomenuvšich, že je mezi nimi dáma. Jaká je krásná, jemná, tichá, pokorná, srdečná, jasná, veselá, svěží, vtipná, čistá, ryzí... ryzí ženská krása! A vypočítávaje dále ještě půvabné přívlastky, hrozil se myšlenky, že by..., že by mohl být do ní zamilován.

Miluji ji — jako ji milují všichni zde. Budecius až Lieberman. Ale... což bych ji směl, mohl, uměl milovat jinak? A pak, což není naše? Chtíti ji pro sebe? Rozrušiti krásu a čistotu této těplušky?

A ona... což může od ní žádat, aby jeho, Perného, nejošklivějšího vlastně chlapa z těch-

to dvacíti, si zvláště oblíbila? Je takový... suchý, že není asi na světě krásné a chytré ženy, která by mohla milovati tohoto slaměného panáka.

To už Budecius... Zde by byl málem zabředl dokonce do žárlivosti. Jisto však je, že ona nezná Budeciusa. Ale je dobře, že ho nezná. Kdo ví, jaká divná vášnivost spí v jeho temném a přísném srdci, které dnes chce bít, jak se zdá, jen pro české vojsko! I v tom je nějaká podivná a krutá vášnivost. Je v jeho snědé tváři, o níž už se říkává mezi námi, že by mohla být tváří Jana Sladkého Koziny, je v jeho očích, nesmírných očích, jistě! A tu vidím, že je dobře, nezná-li Marja Antonovna Budeciusa.

Ale Marja Antonovna se sejde patrně se svým Josifem. Osud tomu sice zatím nechce, zřejmě však chce tomu, aby toto děvčátko povznášelo a zachraňovalo od hrůz vojančiny nás dvacet chlapů. Ona však zná jistě division i baterii druhé brigády, není tedy nesnadné, vyhledati toho Josifa, jakmile ho dostihne náš vlak. Ale, díky Bohu... zatím, zatím jsme zde.

A tu si řekl s vnitřní rozechvělostí těžce, ale určitě: Je zde, je zde, a bylo by to strašné asi, kdyby jí zde nebylo. Vím, vím, vím to už: mám ji rád. A budu ji bránit, budu ji chránit třeba svým tělem a proti všem... neboť nemůže být čistým a spravedlivým ten, kdo by jí chtěl ublížit.

Díval se stále na ni. Seděl na dolejší pryčně

a rukama podpíral svoji ostrou, kostnatou bradu.

Děvče nalévalo čaje do kotlíků a rozdělovalo černý chléb.

„Liebermaně daju věči kúsok, on sévodněs rabotal, děrevo nosil," prohlásila svým půvabným žargonem. Dávala mu však denně větší „kúsok" hlavně proto, že stařík trpíval přímo vlčím hladem, jehož nemohl dosyta ukojiti snad nikdy. Za to se modlil vstávaje lehaje k Panně Marii Antonovně.

Vstoupil Budecius.

I on se hnal žádostivě po čaji. Pracovali dnes po celý den. Protokoly „Kozdazbr" musí býti nyní přesné, každá příhoda zapsána a podrobně vylíčena. Opisoval incident s browningem. Napište to důkladně, továryši, je to pro Kurajeva, připomínal Syromjatnikov, který byl dnes po celý den jaksi nezvykle vážný a trochu upiatý. Na konec mu připomněl, že bude patrně nutno odejmouti důstojníkům revolvery. Smlouva jasně praví, že každý ešelon smí si ponechati 168 vintovek a 1 kulomet. O revolverech a vůbec o důstojnících, není nikde ani slova. Kromě toho, vzkazuje Kurajev, že smlouva dává podmínku: okamžité propuštění kontrrevolučního důstojnictva, což se týká hlavně Rusů, a všichni ruští důstojníci jsou kontrrevolucionáři. Čechoslováci jich sice už množství propustili, ale ještě prý jsou. Československý armádní sbor, jak se prý proslýchá, slouží za útočiště kontrre-

volučním elementům: důstojníkům carské armády, kadětům, eserům, meňševikům. Naprosto, naprosto nepřípustné! A konečně: Penza je město internacionální. Doporučuje tudíž Kurajev Čechoslovákům, aby sňali svoje nacionální „lentočky", bíločervené stužky, zejména chtějí-li na procházku do města. Zbytečně to provokuje . . .

Ano, vyschlo mu v krku a toužil po čaji. Ba, toužil dnes velmi vroucně po své těplušce. A těšil se na večer; až přijde, uvidí Marju Antonovnu a svých dvacet chlapů a Liebermana s kapičkou; byl' dnes unaven.

A k tomu jej zastavil právě před okamžikem jeden z bratří, podivný, nepříjemný člověk. Stále se smál, aniž řekl čemu, potom mu vrazil do rukou psaní jakési a zase s takovým bezpříčinným smíchem odcházel.

Psaní pro Perného.

„Dostal jsem pro tebe právě před chvílí nějaké psaní. Tady je!"

I podal mu dopis.

„Od koho?"

„Jakýsi bratr mi je dal — pro tebe."

Budecius usedl naproti Marji Antonovně a poslouchal její výklad o tom, co celý den dělala. Děvče švitořilo, jak jen dovedou švitořit ruská děvčata.

Perný roztrhl obálku a začal číst. Avšak už po prvých slovech obrátil list, aby se podíval

na podpis. Pak se rozhlédl — celý změněný, bledý, jakoby se chtěl ostatních na něco zeptati. Několikráte list rozpačitě obrátil, zase se div ne úzkostně rozhlédl, ale konečně četl a četl. Ruce se mu třásly.

„To máš od holky? Mařeno, Jósif je ti nevěrný."

Tak zaryl Baroch.

„Ne, ne!" vzkřikl Perný takovým nesvým hlasem, až se na něho všichni podívali. Nejpozorněji Budecius.

„Nu, ty ňáko křičiš! Copak, copak?"

„Od koho je ten dopis?" zeptal se Budecius.

Této otázce nebylo možno vzdorovati.

Perný se díval chvíli na svého druha, potom však, nějak s bolestným rysem ve tváři a dívaje se na děvče, podal list Budeciusovi.

„Je-li to něco důvěrného, nechci to číst," řekl Budecius.

„Lhostejno! Jen čti!" řekl Perný temně.

Budecius tedy četl:

„Milý soudruhu,

divíš se asi, kdo Ti píše. Píše ti sovětský komisař a předseda komise pro formování československých rudých oddílů. Jak asi víš, odešel jsem tehdy z vašeho vojska přímo k sovětům. Přihlásil jsem se u Muravjeva, který mne s radostí přijal. Mají nouzi o schopné, inteligentní a na vše odhodlané lidi. Učinil jsem tu, jak se říká, velkou karieru. Byl jsem

i velitelem Kyjeva a těším se plné důvěře sovětských činitelů.

Proč však ti píši? Sdělím Ti to stručně, to víš, že můj čas je nyní drahý. Jedná se tedy o toto: Naši lidé v Moskvě, Muna a soudruzi, vysvětlili moskevskému sovětu, že dělá hloupost, propouští-li českou armádu do Francie; ponechává-li ji plně v rukou Masaryka, který je zaprodancem francouzského kapitalismu, a v rukou Národní Rady, která je většinou složena z reakčních živlů. Jejich vývody přesvědčily Lenina a Trockého, že je opravdu nesmyslem dopustiti váš odjezd do Francie, může-li ve vás sovětská vláda získati cenný revoluční materiál. Sověty znají a cení statečnost našich lidí. Jsou přesvědčeny, že většina z vás je socialistického smýšlení, sympatisuje se sovětskou vládou a nijak netouží po Francii. Ostatně máme zprávy, že francouzská vláda chce poslati české vojsko na nejstrašnější úsek k Verdunu, nic se neohlížejíc na to, bude-li tam zničeno. Potřebuje kanonfutr. Jiní naši lidé zase zjistili, že české vojsko vůbec nepřijde na francouzsko-německou frontu; užije se ho prý proti nějakým vzbouřivším se černošským kmenům v Africe. Tak si představ, co Vás na západě očekává. V důsledku toho převládá nyní v Moskvě v sovětských kruzích mínění, že bude nejlépe české vojsko získati pro sověty, tím spíše, že jenom nepatrná menšina a ponejvíce důstojníci

jako živel buržoasní, a členové Národní Rady, se nepřátelsky chovají k vládě dělníků a sedláků.

Jsem přesvědčen, soudruhu Perný, že ani Tobě se nechce z Ruska. Je to zrada na ruské revoluci, ten váš odjezd do Francie. Vaše vojsko se má dáti do služeb Ruska, jako to učinily pluky lotyšských střelců. Je to jeho povinností. Já nejsem sice žádný Slovanofil, ale přece jen mne jako člověka slovanského původu naplňuje pýchou, že právě to bratrské Rusko provedlo největší revoluci světa. Vím, že i Ty smýšlíš podobně. Proto se také obracím k Tobě zároveň s prosbou, abys působil zatím ve svém okolí pro pochopení té myšlenky, aby vojsko zůstalo zde, vzepřelo se odjezdu do Francie, a buď jako celek vstoupilo do rudé armády sovětské, jež se rychle organisuje, nebo aspoň jednotlivci rudě smýšlející — vím, že je jich většina — houfně přestoupili k nám. Byl jsem pověřen úkolem, organisovati z Čechoslováků rudé oddíly. Zde v Penze je středisko, jinak jsme rozeslali svoje agenty do všech větších míst po celé trati až do Vladivostoku. Vydáváme časopis „Průkopník" a „Československá rudá armáda", které právě v ohromném množství rozšiřujeme po všech vašich ešelonech. Všecky místní sověty mají přísný rozkaz z Moskvy, aby naši práci všemožně podporovaly. Rozumí se, že potřebujeme především lidi, a to energické a

přesvědčené lidi, kteří by hlavně pomáhali nám v organisaci, emisary, řečníky, žurnalisty. Já Ti, soudruhu Perný, bezpodmínečně věřím, a proto Ti ponechávám na vůli, chceš-li působiti ve svém okolí nebo chceš-li mi pomáhati zde v ústředí. V každém případě považuj tento dopis zatím za důvěrný, nikomu ho neukazuj, aby snad Národní Rada nemohla činit protiopatření; já Tě však budu zítra odpoledne čekati v městě v sovětě, řekni jen, že hledáš továryše Kohoutka, českého komisaře rudé armády, a oni mne už vyvolají ven, nutně potřebuji s tebou mluvit, věci jsou důležité. Doufám, že do měsíce z třiceti pěti tisíc vojáků československých a bíločervených převedeme aspoň dvacet tisíc k sovětům a uděláme z nich skvělé rudé vojáky.

Na shledanou zítra. Se soudružským pozdravem

Tvůj Ivan Kohoutek."

Budecius vrátil dopis Pernému.

Ten viděl, kterak se mu chvějí ruce, jež byly bledé jako jeho obličej.

Velmi jím hnuly tyto bílé ruce.

Posléze Budecius zašeptal:

„Dopis byl přece důvěrný. Proč jsi mi to dal čísti?"

„Chci od tebe něco slyšeti!" zahučel Perný.

„Co můžeš ode mne slyšeti? Co já ti mohu

říci? Jsi československý voják? Jsi! Nuže, rozkaz zněl: Do Francie! Jsem já tvým velitelem, abys čekal na moje rozkazy?"

„Jak podrážděně mluvíš," namítl Perný, který se zatím probral div ne z omráčení a tiše přemýšlel o obsahu dopisu.

Děvče sedělo mírně a ztichle v koutku na pokraji pryčny a těkalo zrakem po těplušce, zrakem trochu polekaným. Tušilo něco nepříjemného. Srdce mu tlouklo silněji než obvykle a celá duše byla naplněna bázní.

Budecius už neodpověděl na poznámku Perného.

„To ho asi nějaká bába chce tady zdržet, aby si ji vzal," ozval se zase hlas s hořejší pryčny.

„Patrně asi nějaká baba," odtušil Budecius.

A bylo ticho.

Za chvíli svíčky zhasly v prvním i druhém poschodí.

Marja Antonovna se schoulila na své vykázané místečko a zahrabala se do pláště.

Zdálo se, že těpluška spí.

Tak všichni pravidelně dýchali, kromě Perného, který dnes měl opatrovati oheň v kamínkách.

Ale daleko větší oheň byl v jeho nitru. Dusil ho vzduch těplušky a jediné vědomí, že tady, dva kroky od něho, spí nejsvětější bytost na světě, umožňovalo mu dýchati.

Pálil jej zejména onen list, který měl v ná-

prsní kapse našité na rubašce. Oheň z něj propaloval se mu až k srdci.

Co z toho bude, co jen z toho bude? ptal se vytrvale sám sebe. Ale ani on sám, ani kdo jiný mu neodpovídal.

Ticho, hrozné ticho, stojaté a nehybné ticho bylo vůkol.

Jen oheň v kamnech hovořil. Jen oheň v něm šeptal.

Ale oheň v něm nedával odpovědi na nic. I ten oheň se jen tázal a tázal.

A byly to otázky vesměs kruté. Z těch krutých otázek vyrůstaly údivy, rovněž kruté!

Nuže, dobrá! Kohoutek tvrdí, že do měsíce bude dvacet tisíc československých vojáků vojáky rudé armády. Je to možné?

Kam se poděje oněch patnáct tisíc? Kdo jsou ti z patnácti tisíc? Buržousti? Pojede patnáct tisíc do Francie? Rozdělí se toto vojsko na dvacet a na patnáct tisíc? Rozejdou se tito bratři s lehkým srdcem? Beze sporů a bez konfliktů? Dovolí sovětská vláda odjezd oněch patnácti tisíc? Co řekne Masaryk? Co řekne svět, spojenci? Co řeknou naši doma?

Pernému začínaly hlavou probíhati vlny bolesti.

Začalo se to vždy mezi očima a prostupovalo to zvolna a strašlivě mozkem, pak se zdálo, že to skončí někde v týlu. Ale neskončilo. Odtud to šlo nazpět a nabývalo na krutosti.

To je jako revoluce, řekl si. Je to také ne-

smírně bolestná věc. A zdá se, že nemá konce. Kdo však, kdo však jí porozumí? Kdo ji pochopí? Dnes? Zítra? Pochopí ji můj jepičí mozek? Pochopí ji Budecius? Zda ji kdy pochopí mozky těchto prostých lidí? A Rusové, kteří ji „dělají", chápou ji? Vědí, co dělají? Kdo ji vlastně dělá? Není to „stichija", živel, jak říkají sami? Odkud se valí? Kde se končí?

A co chce?

Spravedlnost — proto tolik hrůzy, krve a — drobných nespravedlností...? I velkých nespravedlností?

A co ten Kohoutek? Mladík.. ztřeštěnec... fanatik... podlec... prospěchář... karierista... naiva?... Zjednaný agent... a možná, možná, že jsou v tom peníze! Ne, styď se, Perný Josefe! To přece není možno. To jen ty takhle hanebně smýšlíš, Josefe Perný. To ty jsi vlastně podlec. A možná, že jsi také trochu zbabělec. Možná, že trochu silný zbabělec! Neboť ty nemáš ani té odvahy, jíž má Kohoutek. A přece také ty věříš v ruskou revoluci. I ty jí přeješ všeho dobra a všeho zdaru. A i ty věříš, že tato revoluce není jen věcí Ruska. Je i věcí tvou, těchto lidí, všech lidí. Nelze přece říci: pojďme pryč, to vše, co se děje, se nás netýká. Ach, ano, týká se to nás, týká se to nás všech. My všichni jsme v revoluci. Nejde o Rusko, jako nejde jen o Čechy. Je světová revoluce.

A my — my... co jsme my v tomto ohromném ději?

Ale, jak míní Kohoutek, m o h l i bychom něco být! Mohli bychom být elitním sborem revolučních bojovníků v rudé armádě. A mohli bychom pomoci k tomu, aby byla stvořena mohutná rudá armáda. Dala by se jednoho dne na pochod — na Západ. Šli by s ní i Němci, i Maďaři. Nelze přece idiotsky nenávidět v š e c h Němců. Jaký starý, nesmyslný, troglodytní svět vane z této předepsané šovinistické nenávisti.. Sám znám Němce — vzácné lidi! Lepší, než jsou mnozí našinci. Hle, v jakých lžích lidé žijí...

Půjdeš, Josefe Perný, za Ivanem Kohoutkem? Ale což, nejde o to, půjdeš-li za Ivanem Kohoutkem. Jde o to, půjdeš-li za Ruskem. Půjdeš-li za Leninem?

Hle, Marja Antonovna sebou hnula.

I Marja Antonovna je Rusko. Neví asi, co to vše vůkol ní znamená. Nechápe toho. Ale jistě ví, tuší, že se rodí nový život, nový svět. Jako žena rozumí tomu v skrytu svého ženství možná lépe, než on, než všichni tito mužové, než polovina Rusi. Nejde-li také ona, chudá a nebohá vesnická učitelka, posměch poměšťckých synků, za Leninem? Jaká škoda, že se nesešli a neshodli Masaryk s Leninem... Jaká škoda!

Tedy... tedy ty, Josefe Perný, jsi bolševik!

Vypadá to jako objev — a vypadá to jako objev něčeho, co zde dávno bylo. Možná, že to zde bylo dříve, než jsi poprvé slyšel slovo „bolševik". Jakou hrůzu navěsili lidé na toto slovo!

Je to opravdu tak hrozné?

Nijaká revoluce není nehrozná, není růžová.

Ani vojna není růžová ... byť i vlastenecká vojna!

Zde může téci krev bez konce — a tamto se lidé rozčilují ... Stěhování národů také nebylo růžové! Fuj, jaké žvasty! Jaké jepičí mozečky!

A zase ty vlny bolesti od očí až do týlu — a zpět.

Venku fičí vítr, předjarní vítr ruský. Vane asi z mordovských stepí, vane možná od Volhy. Venku je Rusko. Jaká krásná země! Dala mu okusiti poprvé nevystihlého pocitu svobody. Nikdy ničeho podobného nepoznal. Jaká podivuhodná země!

Dnes večer, když se procházel za nádražím mokvavou pastvinou, chtivě hltající v sebe rozbředlý sníh, na západě se chvělo v mlhavé stěně slabě růžové, nedužívé slunce.

Zapadalo tam nad nedužívým, vyžilým světem.

Nad starým, podlým světem.

A na východě bylo šero, za nímž se tušily hvězdy. Rudé hvězdy.

Nesmírné šero ... podivné, plné nového života.

Plné života!

A volá mne! K činu, k boji! Za to nejvyšší, o čem kdy snil člověk ...

Teď jen ještě jedna otázka, poslední:

Slyším, jak těpluška dýchá. Zde spí... moji bratří.

Půjdou za mnou? A nepůjdou-li? Mohu jíti bez nich?

Kohoutek šel. Snad je to nezralý chlapec. Nedošel ještě do toho, aby si někoho opravdu zamiloval, proto je mu lehko opouštět druhy. Jsem-li já jiný člověk?

Vida ji, noc! Tká otázku za otázkou jako temná přadlena, čarodějnice!

Já je miluji, vím to. Ó, kdybych všecko tak dobře věděl, jako to, že je miluji.

To je dnes nejjistější z jistot. Dnes, který je dnešek zmatku a bolestí.

Tato láska!

Kde se vzala? Kde se vzala její síla? Její nepřemožitelnost? — — —

Kdosi z nich se pohnul.

Byl to Budecius.

„Nespíš?" tiše se ozval Perný

„Ne!" zněla temná odpověď.

„Proč?"

„Myslím na..."

„Nač myslíš?"

„Na Providěnije — Prozřetelnost!"

„Na Prozřetelnost? To je divné... Kterýpak voják by teď myslel na Providěnije? Či snad na Boha? Který člověk? Opravdu... promiň, i směšné trochu je to, jak myslím..."

„Jak myslíš! Já však myslím na Boha a modlím se, aby byl milostiv..."

„Komu, prosím tě?" Perný se tiše zasmál do temna. Tak mu připadalo neskonale směšné a groteskně náhlé to, co říkal ten starý voják teď nahoře na pryčně.

„Modlím se, aby byl milostiv československému vojsku!" řekl Budecius s velikou vážností. Nastalo pak ticho.

Perný již neodpovídal. Bděl u ohně. Pokoušel se na nic již nemysleti.

Ale ještě někdo bděl. Marja Antonovna.

Porozuměla dobře českým slovům Budeciusovým. Ale nepochopila jich. Přemýšlela o nich dlouho, do rána. Neusnula už té noci. Nevěděla, co je to, ale pociťovala silnou úzkost.

VI.

Továryš Syromjatnikov se tvářil, že nevidí ruky, již mu podával Budecius, když vstoupil do jeho vagonu.

„Sedněte si, továryši!" řekl suše.

Budecius se posadil. Viděl, že za stolem vedle Syromjatnikova jest ještě jeden člověk, neznámý. A přece se mu zdálo, že kdysi a kdesi tuto tvář už viděl.

„Továryš Luňák!" řekl pak Syromjatnikov krátce.

„Čech?" optal se Budecius udiven. „Z kterého pluku? A co tu chceš?"

„Však to hned uvidíš," usmál se tázaný.

„Nemluvte, prosím, přede mnou česky!" vzkřikl náhle Syromjatnikov na oba. I povstal a udeřil rukou do stolu.

„U čerta!" zařval. „Komu z vás dvou budu moci více důvěřovat? Nestrpím — rozumíte, továryši, nestrpím nijakých nejasností. Sověty netrpí nejasností. Sověty jsou pro denní světlo! A jen všelijací příživníci zprava i zleva je poškozují — k hanbě revoluce! U čerta! A k tomu ke všemu často se mi zdá, že tam nahoře u nás nemají dosti zdravého rozumu — u čerta! Ne, nemají — u čerta!"

Luňák, chlapík asi třicetiletý, ostrých očí, jež toužily vše proniknouti, podíval se znepokojeně na komisaře. Zdálo se, že mu nerozumí. Potom si prohlédl dobře Budeciusa. Jeho oči, jak se zdálo, usoudily, že rozhořčení komisařovo platí zajisté Budeciusovi.

„To je tak," řekl posléze, „já jsem nově ustanovený komisař do této komise, čili do té vaší kozdazbr, jak říkáte a což si také brzo odvyknete říkat. Já jsem Luňák. Aha, ty mne neznáš! Ale to nevadí, že jo? Já jsem Luňák a jsem tu přímo od Kurajeva, aha!"

„U čerta!" vzkřikl opět Syromjatnikov. „Pravil jsem vám, abyste hovořili spolu rusky. Čert aby vám rozuměl! Jaká to řeč! Řečí sovětů je ruština. A dost! Basta! Jinak to řeknu Kurajevu. Domníváte-li se, továryši Luňáku, že vám příliš důvěřuje, tu vám radím, abyste byl opatrnější. Znám Kurajeva. Kurajev důvěřuje pouze

sobě. Ví, co je to revoluce a na koho se spolehnout. A má oči jako orel, nikdy vodky nepije. Tak, abyste dobře věděl, na čem jste."

Budecius ovšem nechápal ničeho. A nevěděl, na čem je tento podivný člověk jménem Luňák, ani na čem jest on sám. Syromjatnikov, usoudil, patrně už od rána pije vodku. Jeho proslovy jsou nesrozumitelné. Na koho se to vlastně zlobí? Na něho, na Budeciusa? Pravda, ruky mu nepodal. Ale proč? Či na toho Luňáka, kterého prý posílá Kurajev? A k čemu ho posílá Kurajev? Či na samotného Kurajeva se zlobí dobrý Syromjatnikov? Nijak nelze pochopiti.

„Víte-li," povídá konečně Luňák, „jsem ustanoven Kurajevem do této komise jako zástupce Čechoslováků-komunistů, kteří slouží v rudé armádě. Je to na přání Moskvy. Moskva zcela správně chápe, že bude pro ni výhodnější, když bude členem komise někdo, kdo zná dobře poměry mezi vašimi lidmi, ve vašich ešelonech. Já je dobře znám, neboť jsem donedávna byl ještě v českém vojsku. Nu, nu, nedivte se, milý továryši Čechoslováku, šel jsem za svým přesvědčením . . . jako jste vy třeba přeběhl na frontě za svým přesvědčením k Rusům. Tak to je — a to není nic k smíchu, abyste věděl. A já, když jsem už tady, budu svoje povinnosti dělat řádně. Nevím, co se továryši Syromjatnikovu na mně nelíbí či proč mluví tak nejasně. Náš komitét, který pracuje v těsném kontaktu se zdejším sovětem, mne pověřil tímto úkolem jako člověka, k němuž je možno míti plnou důvěru. A já při-

rozeně nezklamu důvěru ani ruských továryšů, víte-li, komisaři Syromjatnikove, ani českých soudruhů, továryši milý, Čechoslováku!"

Luňák se odmlčel. Podíval se potom ještě zkoumavě na Budeciusa, s něhož sklouzl pohledem plným podivného úsměšku na nebohého Syromjatnikova, jenž tu seděl nyní zaraženě a jako člověk, který má svoji myšlenku a kromě ní nechce ničemu jinému rozuměti.

Budecius ovšem porozuměl všemu velmi dobře.

A viděl, že úzkost, jež ho jala nedávno v noci, která byla tak směšná Pernému, byla živá a jasnovidná. Sedí zde nyní mezi dvěma lidmi. Rus a Čech. On je tedy, oficielně vzato, Čechoslovák. Co tu chce mezi touto internacionálou?...

Ale Luňák se opět vzchopil a vpadl ostře do jeho myšlenek.

„Na příklad, továryši, je mi známo, že Češi nedodržují smlouvy, kterou se sověty uzavřeli. Vím, že schovávají zbraně do pytlů s moukou... ale nejen pušky, i kulomety..."

„Odkud to víte?" řekl Budecius hořce, uznávaje, že musí nyní vykat tomuto sovětskému hodnostáři.

„Odkud?" opáčil Luňák. „Od vašich lidí samotných. Sám jsem to viděl — dokud jsem byl u pluku."

„U kterého?" zeptal se Budecius.

„To už není vaší věcí," odsekl Luňák vztekle.

Syromjatnikov vyskočil.

„Nerozčilujte se, továryši," řekl k němu Luňák. „Ostatně považuji za nemožné, abychom byli my, sovětští komisaři, vyslýcháni tímto Čechoslovákem. Snad to má býti opačně. Nejsme na území sovětského Ruska? Nejsme my, komunisté, zde pány, nebo jsou jimi snad tito lidé z kontrrevolučního tábora? Protestuji..."

„Ticho!" zahřměl Syromjatnikov. „Komise má pracovati v dohodě. Proto je paritní. A kašlu na vás, holoubkové Čechoslováci, kašlu. Ještě dnes požádám Kurajeva, aby mne zbavil téhle radosti, naslouchati tady vašim českým žvástům. Za chvíli se dáme do práce. Doufal jsem, že se továryši Češi lépe shodnou mezi sebou. Věřte, není na vás příjemná podívaná... pánové!"

Řekl to „pánové" co nejuštěpačněji a mávl rozmrzele rukou. Pak otevřel pouzdro s cigaretami a docela proti svému zvyku zapálil si sám a mocně zatáhl.

Livancovitý obličej Kirgizův se objevil ve dveřích.

„Tovaryš... Češi... tovaryš So-u-ček přinesl..."

„Marš!" zařval Syromjatnikov. „Ticho, svině žlutá! Nic nechci vědět! Češi... Češi! Čert pober všecky Čechy... všecky... bez rozdílu!" křičel ještě za prchajícím sluhou. Měl vztek, a Budecius jediný z přítomných věděl, proč

Za okamžik vystoupil Bozděch a Souček.

Syromjatnikov ani si jich nepovšiml.

Zato Souček, vida Luňáka, vzkřikl překvapeně a vztáhl k němu ruku:

„Nazdar, Přecechtěl! Co tu děláš? Snad nejdeš rozhojnit naši komisi?"

Budecius vyvalil na něj oči.

„Jaký Přecechtěl?"

„Nu — Přecechtěl!" rozhlížel se Souček po přítomných a zejména na Bozděchovi ulpěl, jako by od něho čekal pomoci.

Nastal okamžik údivu a zmatku.

„Co se to zde děje?" zahučel Bozděch.

„Nic se neděje..." řekl pomalu Luňák, dívaje se zostra na Součka. „Nic se dosud neděje. Doposud nic. Ale bude se možná díti ledacos. Ale nepovedeme dlouhé řeči a zbytečné vysvětlování. Já se vás, kamarádi, raději na něco zeptám, chcete?"

Tentokráte také kamarádi Bozděch a Souček vyvalili oči.

„No, tak já se vás teda zeptám," pokračoval Luňák, „chcete-li opravdu do té Francie jeti či nic. Dále se vás zeptám, kam schovávají vaši lidé vintovky, kulomety a revolvery. A ještě se vás zeptám, kdo z vašich lidí chce přestoupit k sovětům a do rudé armády, to jest do naší československé rudé armády, kterou formuje soudruh komisař Kohoutek. A nakonec se vás zeptám, kolik myslíte že vašich lidí dojede do toho Vladivostoku, o nějaké pitomé Francii ani nemluvě? Ha, tak co tomu řeknete, páni bratři a soudruzi? No?"

Bozděch zrudl a Souček silně pobledl.

Konečně rudý silák přistoupil k němu nakvašeně a řekl zhruba: „Kdo jsi?"

„Jsem komisař Luňák," vyhrkl prudce tázaný.

„Přecechtěl . . ." šeptl Souček.

„Luňák!" vzkřikl silně chlapík a prudce se obrátil k hubenému písařikovi.

„Ale jmenoval jsi se přece . . ." vzdychl Souček plný zmatku.

„Přece . . . přece . . . Čerta na tom záleží, jak jsem se jmenoval a čerta mi po tom sejde," zahulákal Luňák tak, až ho Syromjatnikov, kouřící nervosně cigaretu za cigaretou, chytil za rameno.

Ale Luňák pokračoval:

„Jmenuji se Luňák. Přestoupil jsem k sovětům, přijal ruské poddanství, jsem občanem republiky rad, jsem členem rudé armády a jsem komisařem, který byl pověřen samotnou Moskvou, aby zastupoval české komunisty v komisi pro odevzdávání zbraní. Nepovažujte mne v této komisi za nějakého Čecháčka, který snad bude s vámi držet proto, že se nedopatřením osudu také kdysi narodil v nějaké té vaší pitomé Lhotě, naopak, mohu vám klidně říci, že jsem zde ustanoven specielně proto, abych věc svoji a věc komise dělal pořádně a nedopustil zde nijakých kejklů a švindlů. Každé přestoupení ustanoveného pořádku s vaší strany bude míti následky pro vás všecky a zejména pro váš trans-

port, velice ... velice nepříjemné. Kurajev, pokud vím, není příliš spokojen s činností této komise. Doneslo se mu, že komise přehlíží celou řadu nepřístojností, jež páší vaši vojáci. Každý voják, který bude přistižen při jakékoli nekorektnosti vůči smlouvě nebo vůči sovětským orgánům, musí býti potrestán co nejpřísněji. Neučiníte-li tak vy sami, budou sověty žádat, aby vinníci byli vydáni jim. Nedá se nic jiného s vámi dělat ... bohužel! Zejména vaši orgánové nesmějí se bránit tomu, aby sověty mohly uvědomit vaše vojáky o nebezpečí, jež skrývá pro ně cesta do Francie, o hanebné politice, již s nimi provozuje Národní Rada, o tom, že politika sovětů je bližší jejich vesměs socialistickému smýšlení než politika vašich vlastenců, že zkrátka a dobře váš odchod z Ruska je nesmysl a vaše místo že je v řadách sovětských stoupenců. Před vámi zde zajisté nemá smyslu zatajovati, že sovětská vláda, podporovaná svými stoupenci české národnosti, podnikne vše, aby vaše armáda byla náležitě informována. Vláda sovětů není vaším nepřítelem, chce pouze, abyste procitli z vlasteneckého omámení, pochopili její dobré úmysly a sami vyšli jí vstříc. Samozřejmě, kdo přes to bude chtít jeti ještě do Vladivostoku, nechť si konečně jede. Násilím nikoho ... nenutíme k naší víře. Armáda rozhodniž sama: buď socialismus, buď komunistický stát, buď světová revoluce a osvobození vykořisťovaných — nebo reakce, zpátečnický nacionalism, po-

hodlné sociálpatriotství, jedním slovem: kontrrevoluce a bělogvardějství. Buď sovětové Rusko — nebo shnilý a zpátečnický západ. No?"

Luňák se samolibě usmál. Byl sebou spokojen. Díval se nyní na své bývalé druhy jako soudce na přestupníky.

Syromjatnikov chodil nervosně a znenáhla se zcela jaksi poddával Luňákově superioritě. Kouřil a připadal všem nesmírně provinile. Docela nic už nepřekřikoval Luňáka a nijak také neprotestoval proti užívání češtiny. Jen chvílemi rozhodil resignovaně rukama, jako by chtěl říci: Co dělat? Co dělat! Věděl, že na stole před Luňákem leží „bumagy", papíry, podepsané „samotným" Kurajevem na rozkaz „samotné" Moskvy, z nichž čerpá tento podivný Čechoslovák veškeru svoji odvahu, ba moc.

Naproti tomu Syromjatnikov si byl vědom . . .

Eh, každý má něco na svědomí, řekl posléze sám k sobě. A já? Che! U čerta, kašlu na to! Nemá sovětská vláda lepšího člověka nade mne, nad Syromjatnikova. A každý má něco. I Kurajev jistě něco má. A já jen zubrovku bral od Čechů. Kašlu na to. A Češi jsou molodci ostatně!

Zato Češi, to jest Budecius, Bozděch a Souček se dívali na Luňáka v plném ustrnutí. Budecius matně pociťoval, že kdyby stál proti němu někdo jiný, než tento Čech, jenž se sám jmenuje Luňákem a jehož Souček oslovuje jako Přecechtěla, že by se na něj vrhl a — zaškrtil by mu v hrdle jeho výklad. Ale tato okolnost

velice jej pomátla a pomátla i jeho druhy. Vždyť tento člověk nedávno ještě byl jejich bratrem, členem tohoto vojska, „bíločerveným ďáblem", jak je zvali Němci u Bachmače, vojákem jednoho z pluků, které jedou po této trati do Vladivostoku, do Francie — podle rozkazu Masarykova!

„Sakra!" řekl později po chvíli mlčení vstříc Luňákovu ironickému úsměvu Bozděch. Jeho červeň se rozplynula v dusnu vagonu a zůstala jen cihlově žlutá tvář, naplněná neskrývaným rozhořčením.

Náhle jako když mezi nimi něco praskne. Všichni rázem povstali.

„S desertéry, kteří zbaběle opustí armádu, do níž vstoupili dobrovolně, nebudu sedět za stolem!" řekl pomalu a smutně Souček.

„Ani já ne!" prohlásil Bozděch, a dodal s nechutí: „S renegáty!"

„S lidmi, kteří si mění jméno jako apači!" povzbudil se ještě Souček.

„S novorozenými revolucionáři!" zahučel Bozděch a dodal temně, ale rozhodně:

„Jdem!"

Budecius neřekl nic. Ale obrátil se také k odchodu. Vtom však na ně vzkřikl Syromjatnikov ryčným, skřehotavým hlasem:

„Továryši, dovolte, dovolte... Co to má znamenat? Je to demise? Co řeknu Kurajevu? Dnes přece musí komise pracovat! Jsou tu ešelony, jež dosud neodevzdaly zbraní. Bez papíru

o svém řádném odzbrojení nemohou jeti dále. Se zbraněmi přece nepojedou, ví Bůh, nepojedou, nelze! A chcete vyvolati konflikt se sovětskou vládou?..."

Syromjatnikov sám se ulekl svých posledních slov. Zarazil se a hluboce se zamyslil. Stál nyní před nimi okamžik v tichu, celý překvapený, patrně svým vlastním objevem; zdálo se, že nepříliš příjemně překvapený.

Češi se zarazili a hleděli okamžik na něho.

Budecius živě cítil, že je mu ho líto. A ještě mnoho jiného mu bylo líto. Zalil celou jeho bytost mocný cit smutku, jenž byl spolu i trapný. Úkosem pohleděl na své druhy, kteří tu stáli rovněž rozpačitě.

Konečně postoupil k Syromjatnikovu a řekl mu téměř měkce:

„Továryši, vy hovoříte první o konfliktu, uvědomte si to. Vy byste chtěli s námi konflikt? Proč? Za to, že jsme zůstali poslední ve frontě proti — nu, proti císařským imperialistům Vilémovým, chcete-li? Za to, že jsme kryli neslavný úprk vašich demoralisovaných otrjadů před Němci u Kyjeva, u Krut, u Bachmače, chránili vaši slovutnou madame Boš a dali možnost vašim oddílům, aby se šťastně dostaly do Kurska? Za to, že jsme svolili k ponižujícímu a pro naše vojáky nebezpečnému odzbrojení a nežádali vás o nic jiného než o to, abyste nás bez zbytečných překážek propustili dále na východ, dali nám možnost odjezdu z vaší země,

kde od samého počátku nás stihalo jen smutné zklamání? Za to, že jsme trpělivě snášeli všecka dosavadní vaše opatření, jichž duch jde všude zřejmě proti nám, šikany, provokace vašich orgánů i zjednaných agentů? Organisujete proti nám tedy i některé naše jednotlivce, odpadlíky a desertéry, kteří přes noc dovedou se státi komunisty, aby se z prostých vojáků stali komisary a mohli zaměnit šedivou řadovou službu a nepohodlí těplušek za vaše výhody? Snad Národní Rada najde za nás jiné členy této komise — my s panem Luňákem-Přecechtělem pracovati nemůžeme. Buďte zdráv, továryši Syromjatnikove!"

„Tak je to správný!" dodal Bozděch a obrátil se ke dveřím.

Vyšli.

Budecius se rozloučil se svými druhy venku co nejspěšněji.

„Ať si to zařídí, jak umí..." zašeptal Souček.

A byli všichni tři bledí a smutní.

VII.

Na kolejích se objevila náhle za jednoho jitra nová, samostatná tepluška; stála jen asi pět kroků od posledního vagonu československého vlaku. Vlál s ní rudý prapor a pod ním na volném místě se kupily hloučky dobrovolníků.

Dosud bylo penzenské nádraží divadlem pro ruské lidi: divadlem někdy vzrušujícím, jindy dojímajícím. Zněl odtud český zpěv a český hovor — věru, nebývalé věci.

Zde, před Volhou a na veliké cestě do Sibiře, viděli ruští lidé podivný národ, jenž se stěhoval kamsi na východ. Vojsko! A přece byli tito cizinci oděni v jejich, v ruský vojenský kroj a lišili se snad jen zářivou stužkou na čepici, hladce oholenou tváří a rušnějšími gesty a chůzí, vedle řeči, jež ruskému uchu zněla chvílemi tak blízko.

Ale od té doby, kdy se objevila na kolejích těpluška s rudým praporem, změnilo se divadlo, někdy vzrušující, jindy dojímající, začasté v obraz zmatku. V otevřených dveřích těplušky stával někdy muž, pronášející jakési řeči, jež vzbouzely hluk a nepokoj. Rozdával časopisy a letáky, jež bral s ohromné hromady kdesi za sebou z nitra těplušky, horlil, rudl a usmíval se chvílemi, potřásal pravice známým a opět se rozkřikl povýšeným hlasem k zástupu, který se občas shromáždil u této tribuny.

A tribun, vždy týž, v prosté rubášce, nerozeznatelný jinak od svých posluchačů, člověk celkem mírného, ale tvrdošíjného vzezření, konal svou práci vytrvale, nehledě na posměch a výkřiky nevole, ba zaťaté pěsti, jež mu šly vstříc.

Jeho nevýbojné, teple hnědé oči bloudily po zástupu chvílemi jako oči profesionálních řečníků, jimž je lhostejno, jak jejich řeč bude přijata, jen když se jí dobře zhostí.

Posluchači byli pak ještě plni otázek a dorážek, na něž nestačil odpovídat.

A tak bylo ruským lidem podivné a nesrozumitelné toto divadlo, kdy zpěvy ustaly a kdy se zmateně přely hlasy davu se zesilujícím se hlasem tribunovým — v prudké a podivné češtině, jež najednou jako když se rozeskuhrá nějakou nenávistí a utajenou silou odporu a vzteku. Bylo to teď divadlo spíše pro české lidi.

„Co mu za to platí?"

„Kolik má od kusu?"

„Od hodiny?"

„Jak dlouho nás tady chce otravovat?"

„Spílá Masarykovi, spílá Národní Radě — a ti tam, víme, vůdcové naši mu to trpí."

„Měli bychom mu tu těplušku zhoupnout!"

„Zapálit!"

„Převrátit vzhůru nohama."

„Nikdo z našich nedělá protipropagandu. Rozvrátí nám armádu!"

„Ale nic nám nerozvrátí."

„Na jeho žvasty mu nikdo nepůjde."

A přece Perný, který tu stál opodál s praporčíkem Skálou a naslouchal pilně vývodům řečníkovým, nějak trpce nesl odpor dobrovolníků, kteří „zkrátka a dobře", jak jeden z nich řekl, nechtěli o spáse světa nic slyšet.

Přítomnost praporčíkova mu nebyla zvláště příjemna. Zdálo se mu stále, že tento mladičký voják nerozumí a nějak osudně není s to porozu-

měti tomu všemu, co prožívají v Rusku. Ani Perný ani Skála v skrytu svých srdcí netoužili po odjezdu z této země. Jenže Skála, jak se zdálo Pernému, odpovídá neobyčejně jasně a neobyčejně hrůzyplně na otázku, proč neodjíždět. Perný to věděl a cítil. Věděl ovšem, že přes to odjedou odtud oba, oba s jinak poničeným srdcem.

Pernému se chvílemi protivily jasné oči důstojníkovy. Och, jak tento chlapec ví a jak pevně ví, co dělat, kam jít, co chtít. Ale říká si, ač ne zcela přesvědčen, že vše, co v Skálovi je pevného a určitého, dáno je prostě už jeho důstojnickou hodností. A ač se bránil vždy příliš povrchovému dělení armády na buržoasii a proletariát, čili na důstojnictvo a mužstvo, jak to naivně činili v podráždění často někteří chlapíci, přece se nemohl vzdáti silné nedůvěry, nechuti či čehokoli, trapného a odpudlivého, co jej vždy jalo při představě důstojníkových odznaků. Ale nakonec přece jen nejtíže ji nesl, že Skála nezakřikne tyto patrně nedosti vzdělané hochy, aby tak hrubě neodbývali informace, jichž se jim dostává od českého komunisty. Proč nevyslechnouti jeho řeč v klidu? Že lže? Ach, lže! Vysvětliti mu jeho nepravdy. Poučiti jej. Tvrdí na příklad, že jsme byli tajně dorozuměni s Němci u Bachmače. Nuže, vysvětliti, poučiti! Že Masaryk nás prodal Francii za sto milionů. Zřejmá kleveta nějakého fanatika! Vysvětlit! Ale tito chlapci — nerozumí? Křiknou jen na to na všecko: „Roz-

bij mu za todle držku!" Tak se vytváří nezdravý poměr, nezdravá atmosféra.

Perný se durdil a dusil se sám v sobě nevolí. Zapomněl již, že stojí vedle něho důstojník, jehož přestal míti snad i rád. Aspoň od té chvíle, kdy je důstojníkem a kdy, jak se mu zdá, cosi nepříjemného a nevyslovitelného je rozdělilo.

Ale týž důstojník náhle sebou trhl a vskočil jediným skokem do hloučku před těpluškou. Tam nastal najednou hrozný zmatek. Z lidí se rázem utvořil chumel. Křik, váda, hluk.

„Co je to?" bylo slyšet hlas Skálův.

„Ten pes . . . rudej!"

„Svinstvo!"

„Mažte ho! Rozházejte mu ten krámek! Hokynář!"

Perný vystupoval na špičky a snažil se něco rozpoznat.

„Dost! Ticho! Nebudete se přece rvát s těmito lidmi!" rozkazoval hlas.

Konečně se dveře těplušky zavřely a tribun zmizel za nimi. Dole nastal za okamžik klid.

„Bude z toho vyšetřování," kdosi podotkl.

„Kurajev se ho zastane, zvířete!"

„A co se mu vlastně stalo? Co mu kdo udělal?" ozval se zase velitelský hlas.

„Nic mu nikdo neudělal. Nic se mu nestalo. Tady Štalmach na něho pouze naplil."

Perný cítil při těch slovech, kterak mu stoupá oheň odkudsi z prsou do hlavy. Bylo mu trapno.

„Ano, naplil jsem na něj, bratře praporčíku," ozýval se hlas. „Nemohu za to. Naplil jsem na něj, protože jsem právě přijel jako kurýr ze Samary. Všude po trati mají bolševici podobné české prezenty, kteří tam kušní podobné nesmysly, jako tento, jak se jmenuje, Hynek! Nikde sověty nedodržují smlouvy, již jsme s nimi uzavřeli. V Penze nás odzbrojili a odtud jsme měli jeti bez překážek do Vladivostoku. Ale všude zdržují naše vlaky, chtějí naše poslední zbytky zbraní, samarský sovět neuznává smlouvy v Penze, ač ví, že byla uzavřena přímo s Moskvou. Sibiřské sověty přímo protestují proti našemu transportu a žádají odzbrojení úplné, do posledního vojáka. V mnohých sovětech v Sibiři jsou členy internacionálních komité Maďaři a Němci, bývalí zajatci. Mnozí z nich jsou důstojníky německými nebo rakousko-uherskými. Ti nám přímo na stanicích říkají, že budou pracovati k tomu, abychom se do Francie nedostali. To nejsou báchorky, bratři. Já vám povídám, že jsme slepí jako sovy ve dne. Všude se na nás strojí úklady. Každý nás nenávidí. Sověty jsou plny Židů a ti nás smrtelně nenávidí. A k tomu ke všemu kupují za peníze a za hodnosti komisarů bezcharakterní naše kluky — na štěstí je jich hrstička — kteří jsou na všecko dobří, jen když cítí prachy, šli by třeba proti rodnému bratru. A my pořád toho nevidíme, hlavně toho nevidí naše vedení. Pomaloučku nám odnímají vintovku za vintovkou, roztahují naše vlaky po celé ohromné trati odněkud

od Tambova až po Vladivostok, šinou naše transporty jen po velikých prosbách, zákrocích a vyjednáváních kupředu, a to po jednom vlaku, nejvýš po dvou; jsme už nyní roztaháni po celé Sibiři, odzbrojeni a vlastně vydáni všemu možnému. A tady... najednou, hleďme ho! Spal vedle mne v těplušce. Vždycky říkal, že je národní sociál. Nadával sociálním demokratům červených prasat, internacionálních nunvářů! A najednou! Fuj, špatně mi je z takového lidského svinstva!"

„A jak se dostal k bolšánům?" ozval se z dusného ticha, jež trapně viselo nad vysokými čepicemi vojáků, zvídavý hlas.

„Hm, jak se dostal... až je to blbé, o tom povídat. V noci... říkám vám, kluci, je to velká sviňačina, co proved'. V noci, spali jsme... to jest, jen já jsem náhodou tak poklimoval. A tu on sleze s náry a natahuje boty. Já na něj, kampak se sypeš? A prej jenom tak, ven. A já zas, to víte, po sprostu: tak se postav do dveří a vyvenči se, vždyť to také jde. A to prý ne. I vyskočil a stáhl za sebou plášť. Nu dobrá. Já jsem pak stejně usnul. A milej Hynek pryč. A ráno taky. Potom se dovídáme, že je u bolševiků. Že prý nějaký kamarád ho přemluvil. Že prý mu bolševici dají prachy a poněvadž má dobrou kušnu, bude dělat propagandu. Že prý ho udělají komisařem. A tak teda šel. Stále ho vidím tu noc, jak rozpačitě leze s náry dolů, jak se ještě rozhlíží a sesouvá se dolů z vozu. Tehdy už mi to bylo nějaké divné. Šel se tedy vyvenčit

pořádně. Dejte mi pokoj s takovými „dělníky a sedláky". Kdyby byl co nač, šel by k rotnýmu a řekl by mu: Bratře, já jsem dobrovolně vstoupil do armády. Zmýlil jsem se, mám jiné přesvědčení. Dovol, abych armádu zase dobrovolně opustil a šel tam, kam mne vede moje svědomí. Ale... takto... v noci, jako pes... zbaběle! A jmenujte mi jediného z těch desentýrů, který to učinil? Který by nebyl šel v noci, tajně a s hanbou před sebou samým... a pro prachy! Vedle tohoto jsem spal a měli jsme společný čaj a chleba. A najednou... co se to stalo? Změnil se? Co to na něj přišlo? Přesvědčení? Prachy! Prachy na něj přišly a možnost pohodlného života, pohodlných úspěchů. A k tomu všemu... chtějí nás zničit! Co těmto lidem záleží na nás... dnes, kdy nás tak hnusně opustili? Raději by viděli, aby nás nebylo. Bylo by jim u srdce lépe, abychom byli také takoví podlci. A vy se divíte, že jsem na něj naplil? Ano, je to pes, který se dá koupit za buřta, i zaslouží, abych na něj naplil. A vy? Takového Munu, který od počátku jde vědomě proti nám a nikdy toho neskrýval, byste ubili, kdyby se tu objevil. A tohoto... koupeného agenta, kterého dostane každý Žid za pár rublíků, tady nábožně posloucháte... a třeba některý z vás přemýšlí už o výhodách, o kterých tu žvanil..."

„Oho! To zas kamaráde si dej pozor na hubu!" ozval se jiný ostrý hlas.

*

Perný se vymotal z hloučku a vlekl se mezi vozy vlaků po kolejích s hlavou smutně svěšenou. Zdálo se mu, že ho vše bolí. Nohy, břicho, na prsou, ve spáncích, ba v zátylí.

Hm, jaká bolest!

Když došel až k svému vlaku a k svému vozu, zpozoroval, hlouček mužů, seskupivších se u vozu velitelova.

„Komise!" zaslechl.

Aha, děl k sobě jaksi namáhavě. Dochází i na náš ešelon. A vida, ani nejsou všichni přítomni u loučení se svými nerozlučnými vintovečkami! Jaké jsou to děti! Najednou jsou jim hloupé flintičky něčím svrchovaně posvátným. Naivní! Ne, ne . . . a stokrát ne! A co vlastně ne? — —

Nyní nevěděl opět, co se s ním vlastně děje. Od nějaké doby měl trpký a neodbytný pocit, strašný pocit, že se děje něco hrozného, čemu by on, Perný měl vlastně zabránit. Ale zabrání tomu? Ach, toť ono! Všecko v něm šeptá, že nezabrání! Nezabrání! A bude to strašlivé! Bolestné! Hnusné!

Jak že to bylo u té těplušky? Ach ano, Štalmach naplil na Hynka. Na Hynka, na komisaře! Budou z toho nepříjemnosti. Bolševici považují české komunisty za svoje lidi a nečiní rozdílů mezi sebou a jimi. Považovati to budou prostě za svoji urážku. Naplít na člověka . . . proto, že je jiného přesvědčení! A že šel za svým přesvědčením! Ach, hovořil něco o tom, že tajně a v noci! Věru, ti chlapíci si vše popletou! Vždyť

je to přece psychologicky jasné. I on, i Budecius, i Štalmach, přeběhli k Rusům, jak myslím, rovněž tajně a možná i v noci. Také o tom nevykládali nahlas různým hejtmanům Kohoutům...

Leč... a tu Perný se pohněval a mávl rukou na hlas, který se v něm, pln nových námitek ozval.

Byl to takový poťouchlý hlas... že prý tak a tak, tento a tento, sem a tam, a vůbec... situace prý byla tehdy docela jiná. Předně dobrovolná armáda, za druhé nikoho násilím nedržíme... a konečně, jisto je, že ty noční rozpaky není nic jiného než pořádná, ba notná hanba, a za co se musím hanbit, není dobré...

Ba, není to dobré. Není to dobré, co se děje. Protože, kdyby to bylo dobré, tu by přece on... Josef Perný... byl už také dávno u nich.

Proč tedy, u všech všudy! stále a stále se v něm vaří otázka za otázkou jako v čarodějném, věčně vřícím kotli, a to otázka jedna horší druhé, druhá horší třetí... Proč jaksi stále bere v ochranu „je" i „je", české i ruské bolševiky? Proč není jako mnozí ostatní a nemávne s hlubokým přesvědčením rukou a neřekne krátce: Banda! Holota! Zrádci! Podvodníci! Lumpi! Vrahové! Zloději! Žvanilové!

Proč?

Protože... snad mají aspoň v něčem pravdu?

A mají... mají... mají!

Div si nedupl na vzteky prokletému hlasu,

jenž se v něm zase ozval. Tentokráte mu připadal ten hlas nějak zvláště známý, nějak osobně známý, a bylo mu hořko, když zjistil, a to naprosto nevývratně, že v něm hovoří hlas, jakým ve skutečnosti mluvívá Budecius.

A hlas byl dotěrný, neodbytný, naléhavý a přísný, krátce nějaký biblický hlas, který mu však vulgárními slovy hučel z plic do srdce:

Nic, miláčku, to není; nic, holoubku, z toho na konec nebude; nic, nic, nic! Rozumíš, zmilitký? Takové „nastojaščí" ruské nic.

A hlas nyní, kdy už pronikl až do srdce, se lísal a měkl:

Švindlík je to, Pepíku, švindlík! Nehorázný všesvětový švindl, ničemný v jádře, veliký jen svými rozměry. Ty rozměry, Pepíku, ty rozměry: toť jeho jediná velikost! Jen se na to dobře podívej, dokud jsi zde a vidíš věc zblízka. Snad jednou po letech všelijací snobi, inauguři, soudci dějin a jiná drobná havět se bude před touto vodou nafouklou žábou kroutit a odborně koulet očima. A bude předpisovat všemu pokornému lidstvu, aby sem obrátilo svoje zraky a zde se klanělo... teleti! jalovici! která porodí šakala!

A bude to šakal s krvavýma očima... s hlavou obrácenou k zemi... krčící se do prachu země... a prach země bude žrát...

A hle, každá ruská revoluce měla dosud zrak obrácený k Bohu, k nebesům, k lepšímu příští lidstva, chceš-li a jak ty říkáš...

Jen tato... jen tento zde... krvavý šakal

s potřísněnou tlamou... hle, největší ruská revoluce, prý... prý... prý... největší!

Perný se zastavil a opřel se o vůz.

Tak je mu zle... a tak mu bývá zle v posledních dnech. Snad se nenají... snad je to taková hloupá tělesná slabost... z hladu! Z přemýšlení a ze soužení ustavičného a bez hranic!

A kromě toho... ach, kromě toho, ó bozi! Maria Antonovna!

Stál opřen o vůz. Hleďme, vůz, vůz! Je na něm z různých snítek, mechu, nalepených drtin, kousků látky a stromové kůry sestaven, vykreslen, vytvořen obraz!

Hm, vlastenecký výjev! Janošík! Kozina! či někdo podobný. Vždyť vlastně ani sám dobře neví. Hlouposti! Toť se rozumí! Děti! Hrají si. A páni vůdcové to vše podněcují... jakoby toho bylo potřebí! Jako bychom žili v dobách probuzenských! Je to jako hasičský výlet... baráčnický průvod s allegorickými vozy! Che! Pivním nadšením to dosud páchne. Flekovštinou. Stále ta záliba v něžňounké idyličnosti... teď, ve veliké hodině... v největší periodě lidských dějin! Teď!

Tady, ach, to přece není šakal!

To je ohromná kovadlina, na niž dopadá gigantické kladivo Revoluce.

Kuje se nový život.

Odletují jiskry!

Nu, nu, toť se ví, že se při tom někdo spálí.

Že někdo ve strachu vylétne z této kovárny a upadne přímo na hnůj. Ano, ale na svůj hnůj!

Že někdo nedočkavě strčí ruku kam nemá, a spálí se!

Že se někdo celý uškvaří v tomto tryskajícím plameni!

Ohohoho! To je pěkný švindlíček! Máš vidět, ten švindlíček!

Malé, mhouravé, bojácné, vypočítavé, uslzené oči vidí veliký švindl; to proto, aby se nemusely dívati déle a dále. Jen býti se vším rychle a uspokojivě hotov! Tady to máte! Švindlíky, Pepíku! A je to. Lidé ti budou umírati pro nějaký švindlík!

Hm... umírají i pro jiné hlouposti!

Ty... ty... ty mlč! Nevzdoruj! Nemysli, že jsi na nějakém meetingu a že mne přesvědčíš! Bídný, bídný hlase! Tak kde že je pravda? U čerta?

U čerta! U čerta!!

Ano, ano, ty jsi to, poznávám tě. Čert!

Červenobílý čert. Vzpomínáš? Bachmač!... Němci říkali: červenobílí čerti!

Ach, pro mne, za mne!

A proti němu stojí snad červený čert? Rudý ďábel? Ach, kamaráde, chceš říci: jeden čert!

A tudíž? Tudíž?... tudíž? Nejlépe tedy: rána z revolveru do hlavy! Lehnout na bodák... na bombu... na koleje...

A tam... ráno, šedivé ráno... lidi dosud spí... ale tam Maria Antonovna tě najde na

kolejích, mrtvého, docela mrtvého... roz..dr.. ceného! Hadry, kosti!

„Komise!"

Ach, to byl výkřik! To to bouchlo! Komise! Tož tedy komise! Třeba dvě, třeba deset komisí. To je toho! Lekám se jí? Což já skrývám pušku? Kulomet? Revolver? Šavli? Či snad mám v mouce kanon?

*

Komise se přiblížila až k němu.

Vida, poznal Syromjatnikova.

Jaký je zachmuřený. Inu, komisař. Budecius o něm vypravoval. Ba, chválival jej. Je prý to lidský člověk, či cosi takového, zkrátka učeného, o něm říkal. Dá se s ním prý mluvit. Dobrá! Výborně! Jako by se s ostatními nedalo mluvit.

A ostatní?

Jdou se Syromjatnikovem. Jsou vážní, důstojní, v rukou drží papíry, tužky, dělají si poznámky. Zkrátka, nesou lejstra, protokol o odzbrojování... Hm, nepřemožené a nepřemožitelné armády. Ostatně, odevzdává zbraně dobrovolně. Jsou to ruské zbraně. Jsou to... revoluční zbraně... dnes vlastně... bolševické.

A je to úplně v pořádku.

„Komise!"

Nu, vida! Tentokráte se to ozvalo i z jeho vozu.

Bude tedy nejlépe, účastniti se. Snad ho bude i potřebí. Snad by mohl leccos nepříjemného odvrátit!

Perný se vzchopil. Rázem vyskočil pootevřenou stěnou těplušky dovnitř.

Byli tam všichni. Čekali.

I dobrovolec Rjazanov, nějak pobledlý, čekal.

„Je to vlastně sprostý," brumlal v koutě Hofírek. „Dřívejc vozy ani neprohlíželi, věřili nám. Vždyť přece vědí, kolik nás je. Tolik a tolik vintovek má strážní oddíl, ostatní se složily na hromadu, přepočítalo se to a bylo to vždycky v pořádku. A teď, co sou tam ty český psi červený, takhle nás týrají... a dráždí! Ale voni nás, kruci, chtějí dráždit, to je to. Voni nás mušeji dráždit, to je to. A budou nás tak dlouho dráždit, až jim rozbijeme držky. A taky co jinýho? Z tohohle kouká, mládenci, velkejch pár facek, uvidíte. A, povídám, znáte někoho na světě, kdo by si to dal líbit, co? A k tomu my, vojáci? Od Zborova? A co jsme? Jsme vojáci nebo volové, které vedou na šlachtu?..."

„I mlč!" zakřikl ho Budecius přidušeně.

„No, no. To je cárů," ozval se Hofírek. „Už i ty?"

„Von mluví jak mrtvej z Volšan.

Naposled jsi taky bolšán?"

To Vojta Baroch, neztráceje rovnováhy, se odvážil zeptati Budeciusa.

Ten se usmál.

Pernému se však zdálo, že se posmívá. Ano, ano, posmívá se. A to právě jemu. Patrně tu nějak hloupě stojí uprostřed — a možná, že se

také usmívá, hloupě! Ach, opravdu, hloupost je to všecko, hloupost! Veliká hloupost! Nesmírná hloupost!

„Dovolte vstoupit . . .“ ozval se venku Syromjatnikov.

„Prosím,“ řekl Perný. I uvědomil si správně, že to bylo zdvořilé a nutné.

„Kozdazbr“, zavrčel v koutě Baroch.

Ale Syromjatnikov a ostatní už šplhali dovnitř.

„Nemáte zde schovaných nějakých zbraní?“ optal se náčelník Kozdazbr.

„Nemáme!“ zaznělo sborem.

Syromjatnikov se obrátil ke svým druhům.

„Je zde bývalý člen naší komise,“ řekl mírně. „Snad není příčiny jim nedůvěřovati. Zbytečně bychom se zdržovali. Máme ještě mnoho práce . . . tolik vozů! Co soudí továryš Luňák?“

Luňák vykročil a pohlédl na Budeciusa. Pronesl pomalu:

„Totiž . . .“

Vtom však se ozval z řady vojáků podivný, dětský výkřik.

„Josif!“

Luňák ustoupil o krok. Díval se nyní s ohromným překvapením na malého „Čechoslováka“, útlého a křehkého, chlapečka s furažkou, na níž svítila bíločervená stužka. Pod furažkou byl obličejíček, celý v ohni, s očima rozzářenýma a kdesi níže dvě ruce s bílými dlaněmi, vtažené kupředu.

Syromjatnikov se obrátil nechápavě zase k Čechům, otočil se jaksi neohrabaně a sáhl si v rozpacích do vlasů.

A Češi, Čechoslováci, se celí napřímili a tvářili se záhadně, jak se mu zdálo.

„Josif!" zaznělo opět. A opět to znělo jásavě a oddaně.

Perný, bledý, ba zsinalý, přistoupil k houfci, který se nyní utvořil ve voze kolem kamínek.

Továryš Luňák se konečně vzchopil. Konečně se usmál.

„A vida!" řekl česky. Načež zahovořil rusky:

„Což tedy tak, holubičko? Hleďme! Ty zde? Hleďme! Tak ty tedy... tady... s bratry... mezi bratry... světice... Ztěží se vždy dala pocelovat! A teď tu spí... oj, oj!"

„Josif! Josif!" opakovalo děvče jako bezmocně. Stále a stále mu plynulo toto jméno se rtů, co oči vlhly a už už ronily slzy.

Ale továryš Luňák se nedal nachytati na ženské slzy. Tak si to rázem řekl. A pokračoval neúprosně:

„Hleďme tedy... kurvička! Slečinka! Ze školy! Vtělená neporušenost, cudnost, panenství. A mně vždy říkávala: ne, ne, Josif, prosím pěkně, ne, ne... až potom... snad... A teď kurvička! Nu, to je veselé. To je milé. To je přemilé! A vida, těmto všecko, nám nic. Hleďme! Hleďme také bratry Čechoslováky. Zbraní neskrývají, za to ukrývají kurvičky!"

„Ticho!" zahřměl najednou hlas, nepřivyklý

patrně vysokému tónu. Neboť se svezl ke konci, sklouzl jako po ledě a ošklivě skřípl.

Syromjatnikov tak tak, že zadržel vzteklou ruku Perného.

„Co je to?" zhrozil se při tom komisař, předseda Kozdazbr.

„A to je to," zahovořil do toho docela vlídně nový hlas, nosový, plný chronické rýmy. Byl to muž s kapičkou, Lieberman. „To je to, že ta holka má tohoto mizeru, tohoto prochvosta, tohoto zrádce lidu, víme, našeho i toho ruského, že ho má, lotra, ráda! To je to. Já, starej dědek, jsem ji bral v Kursku do vozu. Chtěla mermomocí s námi. Aby se s ním mohla jednou setkat. To je to, a je to čistá pravda! A nikdo z nás se jí tu ani nedotekl, na to přisahám, protože jsem ji vzal pod svou ochranu. Nemám zbraně, ale jestli na ni někdo sáhne, probodnu ho třeba těmato nůžkama, který nosím sebou už z Rakouska a skrze který jsem utek' k Rusům. Tak to je to. A udělala z nás čistý a slušný chlapy. A teď teda se tady má sejít se svým klukem ... a von je to, takovej, no ... komisař! Pš! Cht!"

Syromjatnikov, zdálo se, stále nechápal. Držel dosud ruku Perného, který se nedovedl vzpamatovat a který, ač dříve na smrt bledý, nyní celý pálil horečkou, žhnul vztekem a hořel studem.

Nyní vystoupil z kruhu Kozdazbr černý, rozšafný Berlin. Pochopil, že je nutno zakročit a že

toho sotva lze žádat od Syromjatnikova, který, podle jeho názoru, je vždy „konfusní".

„Pokud rozumím, továryši Čechoslováci vezou sebou toto děvče, nu, řekněme zkrátka, tuto ruskou občanku, tuto občanku sovětského státu. A to s cíli, o nichž sami nemohou nic určitého nám sdělit, pravda-li. Ponechávají tedy pole volné pro jakékoli naše dohady, pravda-li. Pochopím-li konečně, že továryši Čechoslováci jsou mladí a řekněme zdraví a dopusťme normální muži, nemohu nicméně pochopit, že svoje záležitosti si nevyřídí v tomto smyslu někde ve městě, kam mají povolenu procházku, jako na příklad zde v naší Penze. V celku naše komise, jež byla ustanovena k tomu, aby nedopustila vývoz zbraní ze sovětového Ruska cizími příslušníky, není kompetentní k tomu, aby kontrolovala také vývoz lidského a jiného materiálu, jenž je majetkem sovětského státu. Avšak komise může varovati přátelsky továryše Čechoslováky před podobnými činy, v každém pak případě je povinna zakročiti na příslušných místech. Což zajisté učiní, není-liž pravda, továryši Syromjatnikove?"

„Mlčet! sukyn syn... židovský!" zaječel náhle Syromjatnikov. „Mne nebude nijaký revoluční přížívník poučovat! Čert poberi! Svoloč bídná a svinská! Kdo je jedním z nejstarších stoupenců sovětské vlády? Syromjatnikov. Kdo se bil na barikádách? Syromjatnikov. Kdo krvácel? Syromjatnikov. Kdo je předsedou komise?

Syromjatnikov. Kdo je důvěrníkem Kurajeva? Syromjatnikov. Kdo je miláčkem Moskvy? Syromjatnikov. Kdo je budoucím velitelem proti Dutovu? Syromjatnikov. Kdo je..."

„Ale, dovolte, dovolte, továryši..." pokoušel se Berlin.

„Nic nedovolím! Čerta dovolím! Všecky vás v črezvyčajku, svoloč, kontrrevoluční, Bělogvardějci! Psi!"

„Zbláznil se..." řekl Luňák, a to docela smířlivě vůči Čechům.

„Samá kontr... kontrrevoluce je to...!" zaryl hořce Syromjatnikov. „A co je komu do toho, pravím, má-li někdo děvku, co? A já vám pravím, já, komisař Syromjatnikov, já... já.. ostatně, docela po právu, docela po právu... sovětském, já to děvče odvedu. Já za ně ručím. Nepatří ani Čechoslovákům nacionalistům, ani Čechoslovákům internacionalistům. Patří sovětské Rusi. A sovětská Rus jsem já, komisař Syromjatnikov, miláček sovětské Rusi a důvěrník Leninův. Jak ti říkají, děvuško?"

Syromjatnikov pustil ruku Perného a obrátil se k děvčeti.

Perný zdřevěněl a ztrnul.

Budecius však už držel přátelsky Syromjatnikova pod paždí.

„Hleďte, továryši, jen malý okamžik klidu a já všecko vysvětlím. Nuže, poslyšte. Podepsali jste mír s centrálními mocnostmi, že ano. Ano. Dobrá. Uznali jste v něm i neodvislost Ukrajiny,

ba, podepsali jste s ní mír, pravda? Nuže, dobře. Dále: uznali jste smlouvou Stalinovou jaksi naši exteritoriálnost? Ano, rozumíte tomu. O tom svědčí oboustranná dohoda, naše smíšená komise a tak dále. Nuže, dobrovolec Marie Antonovna Rjazanova je ze vsi Jabloňůvky na Ukrajině. Je tedy poddanou cizího státu. Nepodléhá nijak sovětským zákonům, pokud jsou dnes jaké známy. Uchýlila se na naše, tak říkajíc, území, sem do našich vlaků, vstoupila dobrovolně do našeho vojska a kromě toho..."

Budecius byl naráz přerušen. V tomto okamžiku vstoupil do vozu praporčík Skála, který patrně stál již delší chvíli dole a vše pozoroval, všemu bedlivě naslouchal.

„Počkat!" zavelel úsečně.

Budecius se slabě zachvěl, ale napřímiv se, řekl jasně, jakoby neslyšel:

„... kromě toho jest dobrovolec Marie Antonovna Rjazanova ženou našeho dobrovolníka Josefa Perného... jeho ženou... jeho manželkou... byť občanskou... vidíte, továryši, že tu není popů... jeho občanskou ženou!"

I obrátil se k děvčeti a díváje se upřeně do jeho očí, řekl suše:

„Řekni, je to pravda?"

Po chvilce děvče vydechlo:

„Pravda!"

„Oho!" vzkřikl Luňák.

I Syromjatnikov se zakabonil. Potom však se rozesmál, široce, hlučně, překotně, hotový ryk.

„Hle, povídám vám, továryši, hlupci jste a hlupci jsme. Co je nám do toho? Neříkal jsem vám to? Oh, hlupci! A vida, tovaryš Luňák, vida, čeho se mu zachtělo. Vdané ženy, dámy, madamy, och, chichi! Pojďme, práce mnoho a vozů, až hrůza, co na nás ještě čeká. Pojďme!"

„Právně vzato," zašveholil Berlin, směje se a považuje vše za vtip, o němž možno večer vyprávěti, „právně vzato, mají pravdu. Pojďme! Zbytečně bychom se blamovali, blamovali sovětskou inteligenci."

Jen Luňák se neměl k odchodu.

Hleděl chvíli napiatě na děvče, potom zrudl a jeho obličejem přešel kmit studu či pokoření.

„Tedy tohle mi ještě provedli," zasykl jako pro sebe. Potom ohrnul ret a řekl si: „Běhna. Máte to pěknou děvku, pane Pernej. Jen si ji vezměte. Já bych vám o ní mohl povídat. Jaká je a co všecko umí. A kolik našich, či vašich kluků... eh, děvka! Pitomá! A škoda! Mohla být tady. E, jaká škoda..."

Perný se na něho díval vytřeštěně. Komisař! řekl si.

„A tyhle nůžky se musí ihned odevzdat," zařičel Luňák najednou vztekle, cloumaje Liebermanem. „Ty patří k výzbroji. Odevzdat ihned!"

„To není ale váš, víme, jako ruský či bolševický majetek," mírně mu domlouval muž s kapičkou. „A, pane, tyhle nůžtičky já nedám. A nedám! To sou starý rakouský nůžky na stříhání drátů, a nejsou ani ruská kořist, je to, inu, jak

bych to řek, je to náš majetek... víme, majetek poplatnictva, jako teda bývalýho, rakouskýho. A teda náš českej majetek je to nynčko. A saprlot, nemám pravdu?"

„Šneku, šneku, vystrč růžky
vytáhneme na ně nůžky.
Jeden mžik a jeden šmik
za rublik jsem bolševik!"

To vykřikoval jasně, pomalu, zřetelně a s názornými posuny Vojta Baroch, který zatím vlezl na hořejší „poschodí".

„Syromjatnikove, zakročte! Urážky! Provokace! Mají zbraně schované. Vím to!" soptil Luňák. „Zdechni, couro!" cukl pak sebou prudce k děvčeti, jež se opíralo dosud o rámě Budeciusovo a s hrůzou hledělo na praporčíka Skálu, který tu stál jako přibitý k hraně těpluškové stěny.

Syromjatnikov však, směje se čemusi, už neslyšel.

Luňák, jako když se náhle rozmyslí, seskočil s vozu, obrátil se a vzkřikl:

„Pakáž! Česká pakáž!"

Perný znovu na něho vytřeštil oči...

VIII.

Sestupující ulicí, jež byla plna prachu, cupital voják Lieberman pokorně, oddán zcela lichotnému lehtání slunce, jež mu klouzalo daremně

po cihlově vypálené šíji a působilo mu na stará kolena spoustu rozkoše.

V ruce držel kytičku.

Ani nevěděl, jak se ty zdejší „kytky" jmenují. Ale což na tom sejde? A nesejde na tom, jak se co jmenuje. Ostatně tohle všecko se jmenuje jaro.

Jaro... jaro... jaříčko... jařečko.. je jarovaté, jarovité jaro... jarko... inu, ať už tak či onak, rád by to nějak nazval. Zdrobněle, jako se nazývají děti.

Anton, Antonín, Tonda, Toník, Tonouš, Tóny, Toníček.

Anton Liebermann, Infanterie Regiment numero achtundachzig, erste batalion, vierte Compagnie, vierter Zug... chichi!

Antonín Liebermann, ale ne tak, to se musí vidět, jak to je napsáno:

Tonda Lýbrman, český dobrovolec. Pluk ten a ten, baťák ten a ten, ta a ta rota. Rotný: praporčík Jiří Skála.

Ale hlavně: je jaro!

Ježíš Marjá! Je jaro!

Opravdu? Opravdu!

Tadyhle, například, právě nad hlavou je slunce. Velikánské ruské slunce. Ti Rusáci, ti Moskali, ti bolšáni, ti bagáni mají všecko takové veliké, velikánské. Velikánskou a dlouhou zimu... achich, to byla zima! A živobytí! Fuj! Pro psa! Tabák s čajem, čaj s tabákem; v machorce hotové suky ze stromů, ba pařezy, paře-

zy! Žrádlo — úplný hnůj! Ba, je to ale bída! Starý Jeřábek, který jezdil s rotnou povozkou na Ukrajině, řekl by: A to všecko ten Habsburg, ten zatracenej Habsburg, spískal!

Nu což! Slunce, slunce svítí nad hlavou! Nad Penzou! Nad oběma penzenskými nádražími, kde stojí české vlaky. Tak je to v pořádku. Jen když je slunce tady! Jen když je tady jaro. Můj Bože, takové požehnané, pěkné poledne! Takový měsíc máj! Venku za nádražím je kousek takové zelené pastviny, kluci tam nyní hrají odpoledne footbal, takové zeleně, učiněný salát, že bys klekl, lezl po čtyřech a kousal, pásl se jako valach, jako telátko boží, opravdu, opravdu! Chrup, zup, tak bys ukusoval, uškuboval! A kousek dál je ždibec lesa, ale co to povídám, hájku březového, takového ruského hájku, radost!

A toť se ví: manželé, víme, manželé, chichi, Perných, tam, a pořád jen tam. Co mohl praporčík dělat? Mlčet musí pěkně. Dobrovolec Rjazanov — a dobrý. Kdyby něco cekl, sám by dostal. Měl o tom vědět. Má lépe znáti svoji rotu. Ještě by ho od nás přeložili — a to by bylo škoda. Pro nás i pro něj. Co mohl, co jen mohl dělat, když už je tak „učenej" přede všemi oddal? Ostatně, vždyť to ví celá Penza. A mlčí se, můj ty Bože. Národní Rada je už někde v Omsku, Markovič, který ty ženské tak honil, je někde ve Vladivostoku nebo v Moskvě. A tak to je. Zde zůstal jediný člen Národní Rady a ten je prý básník. Ten tomu přece musí rozumět.

A včera! Ach, včera večer byl před nádražím koncert naší vojenské hudby. Celé město! Celé velikánské město Penza! Děvčata, báryšni! Paničky. Strejcové, dědové, mladíci, vojáci, kluci, bolševici i ti... ostatní. Pane, procházelo se to, bavilo se to...

Saprlot!

A naši kluci mezi tím. A čeští komůni měli pifku. Ví Bůh, kdo nás ve světě ještě tak nenáviděl jako ti kluci? Ti pacholci? Pš! Cht! Komisaři! Cht!

Liebermann se zastavil.

Potichu přiblížil kytičku k nosu, s něhož do ní skanula jeho kapička.

Usmál se na kohosi neviditelného, čemusi nepostřehnutelnému se zaradoval, kývl hlavou a šel dál.

Ulice se rozšiřovala ve volné prostranství, jež tvořilo nábřeží řeky.

Řeka, přes niž tu šly dva mosty, nedaleko od sebe vzdálené, oddělovala vlastní město od nádražních rayonů.

Za ní byly kolonie domků, vesměs příbytků železničářů. Celé takové trochu samostatné železničářské městečko či předměstí.

Tady nás mají rádi, řekl si chlapík, dívaje se cestou zběžně do oken malých dřevěných domků, kde byly kořenáče s květinami, různé harampádí ozdobné, vyřezávané lupenkou, papírové růže a mezi nimi občas dívčí hlava.

Ale tam... nahoře! zabručel stařík nevrle.

Tam si sedli do nějaké bývalé banky. Sedli si a mají tam sovět!

Dělníci!

Cožpak já nejsem dělník? Jsem z Mostu a jsem přece horník. Vím, co to znamená dělat! Nemají nás rádi. Chtějí, abychom potloukli své oficíry a šli sloužit do jejich armády. Ilm . . . nedávno tady z nádraží odjížděl takový oddíl, a právě z těch našich . . . či z jejich . . . nu, z těch českých komůnů, bolšánů zkrátka. Že prý jedou usmiřovat . . . do Saratova! A koho? ptali se naši kluci. Nu, prý kontrrevoluci. Nějací Rusáci se tam vzbouřili. Tak vida! A jeli jako policajti nebo četníci, když u nás bývala stávka . . . hm! A to jako máme dělat my všichni. Usmiřovat! Jako to dělají Latyši! Číňané! Maďaři! Nu, těm se to střílí do ruských lidí!

Chlapík byl přímo omámený jarem.

Když docupital až do nádražního dvora, zastrčil si bujaře kytičku za čepici. Šel vyzývavě kolem komunistické těplušky, celé polepené výzvami, plakáty, časopisy. Lieberman se zastavil; byl jediný, kdo se tu dnes dal ulovit na propagandu, a proto Hynek rychle povystrčil svůj trup z dveří vozu a nabídl mu balík novin.

„Rozdej to bráškům!"

„No jo . . . i jo . . . ale jo . . ." pokyvoval Liebermann a okatě a drze mnul v prstech noviny a zkoušel jakost papíru.

Hynek však se tvářil, jako by toho neviděl.

„Nechceš cigarety? Výborné, člověče! Staré! Tu máš, zakuř si!"

„Ale jo... i jo..." přitakal Liebermann a hned si zapálil.

„To je dnes krásný den, co?" začal Hynek.

„Ba!"

„A vy jste tady nějak dlouho!"

„Jo."

„To se do té Francie tak hned nedostanete."

„I ba jo!"

„Ba ne. Nevěř tomu. Kdybyste se tam měli opravdu dostat, to už byste museli být dávno všicci ve Vladivostoku a už by musely plout pro vás lodě. Ale takhle? Kolipak myslíš, že je těch vašich ešelonů ve Vladivostoku? Sotva sedm!"

„Že jo? Tak vida!" pokýval vážně hlavou Liebermann.

„No, a co chceš?" zahučel Hynek. „Máte asi sedmdesát ešelonů. Tak, kde je to ostatní? Ty, koukej, rozumíš mapě?"

„I jo!"

Hynek ustoupil do vozu a přehraboval něco na stole. Opravdu, měl tam pěkný stůl, jak pozoroval Liebermann, vzadu lože, kufry, stohy novin, na zemi veliké prázdné láhve, všeliké hadry, zmuchlaný papír.

To by to hořelo, řekl si „kapička".

„Nu tak, heleď," ukazoval Hynek na mapě. „Tak se podívej, starej! Tady máš Vladivostok. Tady máš Nikolsk-Ussurijsk, že? Nu, a tady Charbin. Tak, a tady je Pogranično. Tady je

Čita. A tady Olovjanaja. Tak, heleď, a tadyhle je teprve Bajkal, to je veliké jezero, úplné moře, víš?"

„Jo."

„No, a tady máš Irkutsk. A tady Novo Nikolajevsk. A až tadyhle je Omsk. Pak dlouho nic. Petropavlovsk. Heleď, a až tádyhle je Čelabinsk, víš?"

„Jo! Tam budou mít teď kluci sjezd. A tam to musí vzít nějaký konec!"

„Co?"

„No, to naše trápení. To, že nás pořád sužujete. Že nás otravujete... že vůbec takhle blbnete..."

„No, no, počkej, starej! Dříve ti to vysvětlím. Koukej se ještě chvilku, ať máš z toho průjem a ať tomu rozumíš. A řekni to, jak ti to tady povídám, kamarádům. Víš? Rozumíš?"

„Jo."

„No, tak vidíš. Tak tady je ten Čelabinsk. A dívej, tady je Ufa. To už je zasejc Evropa. A tady je řeka Volha a město Samara. A tady jsme my, Penza. Tak to vidíš! A vidíš ten lán světa? To jsou všude samí bolševici. Sto dvacet milionů bolševiků. Ale kdepak, sto dvacet! Sto osmdesát! Vždyť ti to povídám! Svatá pravda. Či ne?"

„Jo, jo..."

„No, tak teda. A teďkom se podívej dál. Tady máš Serdobsk. Tam máte ještě celý čtvrtý pluk... Skoro až k Tambovu. Víš, kamaráde, co to znamená? Ta hrůza kilometrů? Hrůza tisíc

kilometrů. Povídám: deset tisíc kilometrů! To máš na tisíc kilometrů sedm vašich vláčků... jeden o druhém nic neví. Nu, jestli je vás všeho všudy nějakých padesát tisíc, tak vás přijde pět vojáků na jeden kilometr, rozumíš tomu?"

„I jo..."

„No, a teď vás ještě roztrhnou. Část pojede do Vladivostoku, část do Archangelska. Koukej, to máš zas tadyhle na mapě! U Ledového moře. Tam máš, kamaráde, celý rok sníh, led, žádné léto, ani jaro, a slunce jenom to polární, jestli o tom víš..."

Liebermann vyndal z úst cigaretu a díval se okamžik na Hynka ustrnule.

„No, co se díváš?" usmál se mluvčí. „Už je to tak. Fakt! Vždyť to máš i ve vašich novinách. A copak neposloucháš, jak bratři klejou jako špačci, nadávají na Národní Radu, na vedení, na štáb korpusu? A, kamaráde, houfně, povídám ti, houfně, celé stovky, po tisíci přecházejí k nám, k sovětům. A byli by blázni, no ne? Dát se štvát někam mezi Číňany, někam do Mandžurije, tam, co byla ruskojaponská válka, na Dálný východ a mezi lupiče, Chunchuze, anebo zas někam do věčného sněhu a ledu... Kdo by to vydržel? Národní Rada vás navaluje, nabulíkovala vám, že je se sověty zadobře. V Moskvě nikdo však jí nevěří, ví se, že je to samý měšťák, kontrrevolucionář. Náš soudruh Arno Hais a pět ozbrojenců jednoduše nedávno zašli do místností Národní Rady v Moskvě a krátce a dobře místnosti zaba-

vili, Národní Radu prohlásili za neplatnou, takže fakticky nemá žádné moci a nikdo jí neuznává, tím méně Moskva, která místo ní zřídila komisariát pro československé záležitosti. Vás bulíkují, že jsou s Francouzi dohodnuti o cestě přes Archangelsk a sice prý, co je před Uralem, pojede na Archangelsk, co je za Uralem, pojede na Vladivostok. Tahají vás jednoduše za nohu, protože Moskva to také jednoduše nemůže dopustit, aby se jí taková síla vojska, třeba odzbrojeného, natlačila na Daleký Východ. A pak nezapomínej, že v Moskvě sedí teď hrabě Mirbach a tlačí na Sovnarkom, aby vyplňoval mírové podmínky, kde také stojí, že Sověty nestrpí na svém území akce ani propagandy Rakousku či Německu nepřátelské. Rakousku by to bylo náramně vhod, kdyby ty české pluky zmizely s povrchu země a Německo si zas myslí, proč mají ty české regimenty jeti do Francie rozmnožovat tamější armádu spojeneckou a pobíjet tam německé vojáky, a to třeba náramně! Naproti tomu sověty říkají vám jasně, abyste vstoupili do rudé armády, stali se občany sovětského státu, tím se vám mezinárodně nemůže nic stát, ani po válce — snad nemyslíš, starej, doopravdy, že se Rakousko rozsype? No, a jako vojáci i jako dělníci budete se míti v komunistickém Rusku jak byste se doma nikdy neměli. Tohle už mnozí vaši lidé chápou a přecházejí k nám, ale jak ti povídám, ne po stovkách, po tisícovkách, soudruhu! To jsou ti laviny! Tady v Penze

to tak nepozoruješ, protože tady je fůra ešelonů, které ještě neodevzdaly zbraně a proto se cítí, ale támhle v Samaře, v Čelabinsku, v Omsku... jedna radost! No, vidíš, a ty povídáš, sjezd! Vždyť si kluci navolili na sjezd za delegáty samé socialisty, samé tajné či zřejmé našince, i kdyby i nakrásně se sjezd chtěl postavit na zadní nohy... kamarádíčku, kam byste se sypali? Odzbrojeni, roztroušeni na deseti tisících kilometrech, bez děl, bez koní, bez zásob, bez železničářů — a uprostřed stodvaceti milionů lidí, které byste proti sobě poštvali... kam, kam byste se hrabali?"

Liebermann sklapl ústa.

Cigareta mu zhasla. Po nosní přepážce mu pobíhaly dvě kuličky. Konečně sebou trochu pohnul a vzdychl:

„Ach jo!"

Ale ihned začal hledati v kapse, vyšťáral sirku, zapálil zbytek cigarety, mocně zatáhl a pořádně vypustil ústy jako kulatým komínem všechen kouř přímo Hynkovi do očí.

„A ty tomuhle snad nevěříš?"

„Ale jo!" řekl Liebermann.

„Je to přece jasné, že ano?"

„Jo."

„Že nemůžete nic dělat? Že je nejlépe vstoupit k nám, že? A zejména vy, dělníci! Jakýpak to má ostatně smysl, že se tady takhle potloukáte v šovinistickém vojsku, o hladu, o žízni, bez kouření a stále v nebezpečí, že tě jednoho krásného

dne vystěhují krásně z vozu na koleje a řeknou pěkně: Požálujsta! Víš ty co, starej? Já ti to napíšu, chceš-li, a můžeš hned jít nahoru do města, do sovětu, mezi brášky už ani nemusíš chodit, aby se ti nesmáli nebo tě neuráželi, a vůbec, dnes už budeš mít jiné hadry a prachy, dobrou hovězí polévku, hrách nebo kaši se škvarkami, později tě udělají nějakým velitelem nad blbejma Rusákama a je to, že jo? Já ti to tedy napíši, ano?"

„Ne!"

„Ale... ale, copak to? Proč ne? Najednou! Vždyť jsi říkal pořád jo! Copak to není jasné všecko, co jsem ti řekl?"

„Je. Je to jasné. Ale... nemožné!"

„Jak... jak to, nemožné?"

„No... tak! Nemožné! Nemožné, že by nás mohl někdo rozdělit... rozbít... rozházet! Inu, tak! Jo, jo!"

„Ale, starej! Ty, neblbni. Já ti to napíšu, že? Já ti vystavím takovou legitimaci..."

„Já vím. Já ji viděl. Má ji Vambera. Kluk takovej, víš, holky ho živily. Pasák. Byl tam. A vrátil se. Dlouho kluka naši nechtěli vzít zpět. Prosil, moc prosil, saprlot! Firma je to, to víš! Ale nakonec uprosil, přisahal. Aby se mu v třetím pluku nesmáli, dali ho teď k nám. Včera přišel. A jakej je hodnej. Pro všecko dojde. Ukazoval nám tu legitimaci, přiznal se. A my teď bez něho nemůžeme být. Hraje na harmoniku jako ten Kubelka na housle. Jo!"

„No, dobře, dobře! To víš, to nemusí být taky pravda. To ho poslala třeba Národní Rada, aby jako u vás dělal náladu... no, vždyť víme, jak to páni dělají. No, víš co, já ti to napíšu, koukej, ty mi to tadyhle podepiš! Tak, tady, že vstupuješ dobrovolně a hlásíš se o sovětské poddanství a že..."

„Ne!" vzkřikl konečně Liebermann. „Ne a ne! A to se vůbec, chlapče, mýlíš. Saprlot. Pch!"

Vyprskl úzký zbytek cigarety, šlápl na něj vážně, odplivl si a usmál se nakonec přátelsky na Hynka.

„Cheche... ty... che... ty... cheche! Pch! Checheche! Ššš! Cht! Ty!"

A aniž se už ohlédl, vážně kráčel odtud. Rozhodně a mladicky šlapal po pražcích kolejí, koketně vrtěl suchým zadkem a vesele střásal před sebou kapku za kapkou, jako kdyby z ohromných přebytků úmyslně trousil perly.

IX.

Jiří Skála byl bledý a celý jako zimomřivý. Ač bylo jaro!

Stýskalo se mu. A po všem: po činu; po děvčatech; po pohybu!

Ke všem ďasům — ano, naučil se kliti! je na čase! stárne a je voják! — stále je to jen tohle prokleté penzenské nádraží!

Mnozí jsou už ve Vladivostoku a volají: moře! moře!

Někteří žijí uprostřed subtropické vegetace pod sopkami Mandžurie.

Jiní se procházejí po březích svatého Bajkalu.

A zde? Nádraží! Penza první! Penza druhé! Penza roztřiďovací! Dokonce tři nádraží! Vagony... vagony... vlaky... vlaky... a vlaky... lokomotivy. Výtopny, dílny, vodojemy... ach, tyhle ruské „vodokačky", podobné věžím, podobné rozhlednám na vysokých horách! Ale kde jsou tady vysoké hory? Nic, zcela nic. Planina. Step. Poušť.

A uprostřed pouště město.

Prokleté město! Bílé město... s věžemi, báněmi! Bílá Penza.

Na vrcholku... nu, na kopečku, řekněme. Chrám, bývalé gubernátorství, sovět.

A sovět — komisaři, podkomisaři, agitátoři, propagandisté, agenti, řečníci, komunisté, internacionalisté, bolševici — a kromě nich také tam žije starý podlý svět.

Kupci, kupčichy, děvčata, studenti, bývalí důstojníci, činovníci, popi!

Hle, město! A za ním do daleka, do široka se rozprostírá Rus. Svatá!

Moskva!

„Moskva!" řekl si nahlas, když tak bloudil dnes mezi vagony; navštěvoval svoji rotu. Inšpicíroval!

Ale aspoň to je dobré! Rota je v pořádku. Ti

chlapci jsou jako křen. Jadrní. Poctiví. Věrní. A jak to vše zahálí!

Co jsou teď? Lidé bez důvěry ve splnění toho, več doufali. Archangelsk — Vladivostok! My tedy patrně pojedeme na Archangelsk. Dobře. Budiž. Uvidíme aspoň polární záři.

Nedávno Liebermann přinesl české bolševické noviny. Jmenuje se to „Průkopník" a „Rudá armáda". Tam píší továryši o tom, že prý v Severním moři čekají na české transporty německé ponorky. Do Francie se nikdo nedostane. Proto je lépe zůstati v Rusku.

Zůstati v Rusku! Snad mají pravdu. Snad mají pravdu, že se do Francie nedostaneme Navrhují nám proto, abychom vstoupili do rudé armády a „usmiřovali" ruská města, zachvácená chvílemi recidivou patriotismu. Bude se střílet popravovat, zkrátka „usmiřovat". A to rázně, po sovětsku. Bez skrupulí. Kdo by věděl o nich a zdržoval se jimi — dnes, v takové době! Lidský život se podobá vši. Chytíš . . . stiskneš . . . trochu pomačkáš, poválíš, pomučíš a — rup! Všecko je hotovo. Skrupule! Cha!

A kolik je těch vší po širé zemi ruské! Lezou a lezou, tisíce, statisíce, miliony. Rup! Rup! Rup! Rup!

Včera večer byl krvavý západ slunce.

Tam je Ukrajina, tam je Halič, Rakousko-Uhersko, Německo, a tam dále je Rýn, Vogézy, Marna, Champagne, Belgie.

A dnes ráno byl krvavý východ slunce.

A tam je Rusko, Volha, Ural, Sibiř. Mandžurie, Dálný.

Nebyl méně krvavý ten východ než západ. Ale i sever, i jih nejsou méně krvavé. Jak je kolem pusto! Stýská se. Hle, Perný. Našel si ženu. Ba, byla mu dána žena. A krasavice. Moci za večerů, po všech těchto šedivých, teskných, bezbarvých dnech přitisknouti toužící hlavu na čísi dívčí ňadra. Zadusí se člověk v kouři strašlivé a páchnoucí mužské machorky... A kdyby to byly třeba i papirosy „Einěm".

Zadusíme se tu všichni...

Natahují nás na skřipec. Týrají nás. Dráždí nás. Národní Rada nás týrá nabadáním k trpělivosti. Zcepeníme samou trpělivostí. A bolševici nás týrají provokacemi. Strkají do nás. Plivají na nás. Klnou nám pro nic, za nic. Nastavují nám při každém kroku nohu. Smějí se nám. Lhou, podvádějí, cynicky nám vyhrožují — a my jsme vtělená trpělivost. Ejhle, dokonalé, klasické vtělení neutrality!

To jsou ti Březovi vojáci. Vojáci bez bázně a hany. Lvi! Chm...

To jsou ti bojovníci Budeciusovi. Nový národ: hrdý, statečný, důstojný.

A sám Budecius? Stal se rozšafníkem. I on chodí, varuje, uklidňuje, vysvětluje a mluví, mluví, mluví...

Měl jsem přece utéci k Alexejevu, řekl si náhle Jiří Skála.

Bylo by to čestnější. Mohl jsem se bíti, ne-li

s Němci, tož s „dělníky a sedláky", kteří si s Němci podali špinavé pracky. Jak je to vše odporné, hanebné, nečisté... Jaká luza kolem dokola! Ty zvrhlé tváře! Ty sobecké oči, lačné kořisti! Stádo hyen, které se vrhlo na mrtvolu Ruska, a hryže, ukusuje, patlá se v staré, ssedlé krvi a v zdřevěnělých údech. Ne, to zde není život. To je hnusné žabaření, rýpání se v kalných, nečistých dnech, jež zdlouhavě a nudně plynou. Skácíš se večer na lože a spíš jako hovado v chlévě — a s jitrem líně vstáváš jako hovado. Jsi na vojně — a proto ti ráno dají hrnec čaje a v poledne hrnec polévky a večer hrnec čaje. Požíráš to vše s odporem, nevíš, kam bys rypák zaryl, obejdeš rotu, vyslechneš poddůstojníky, odříkáš dvě stránky francouzské gramatiky, otevřeš ruského autora, zavřeš ruského autora, říkáš si chvíli v sovětských novinách — dnes už ani jiných není — pročteš pozorně „Československý deník" od záhlaví a čísla a data až dolů, kde probíráš rubriku „Hledají se", a čteš to vše znovu, zdola nahoru. Křapík si dokonce koupil kdesi Marxův „Kapitál", Horáček studuje „Sputník práporčíka", Biebl, starý Biebl, věren sobě, čte bibli. Večer je koncert, bloudíš parkem, někdy zoufale hledáš nějakou báryšňu — kde jsou teď všecky ty nádherné ruské báryšni, sestry milosrdí? Život je hloupý. A potom přijdeš domů, to jest: domů, do vagonu a posloucháš, jak a co se mluví. Tvarožek zpívá brezovanské, Letnianský zpívá nitranské a Kovalský zpívá maloruské písničky,

A Křapík skřehotá nějaké moravské, potom blaťácké, potom libické a nakonec bechyňské... A posléze všichni zanotují: Dej nám pámbu zdraví v tom chrudimským kraji, dej nám pámbu zdraví, dej...

Dej nám pámbu zdraví, v tom chrudimským kraji, dej nám pámbu...

„Výborně, bratře praporčíku," řekl za ním Budecius svým docela tlumeným, svým trochu přidušeným hlasem, upomínajícím na chronické ochraptění.

„Tak je to dobře. A dobře bude s námi, dokud si naši hoši budou prozpěvovat, nebo aspoň pohvizdovat. Tehdy bude vždy možné hleděti šťastné budoucnosti vstříc, jak se říká. A byť i cesta daleká..." .

Skála se ohlédl. Dívaly se na něho hnědé oči. Pronikavé a jako vždy velmi přísné.

„Hm! Co je nového?" řekl zvolna důstojník.

„Vše je v pořádku, bratře praporčíku, jak sám vidíš. Zde jsou naše vlaky. Vlak štábu divise. Dva bataliony prvního pluku. Jeden batalion je v Krivozerovce. Na roztřiďovacím nádraží vlak záložního pluku. Starý Krótil. Na západ od nás celý čtvrtý pluk. A na východ? Veliké české vojsko. Na každé stanici nějaký ten československý ešelončík. Tam je Národní Rada, starý Šokorov, úderníci s Žákem, Syrový, Gajda, Kadlec, Ušakov, Vojtěchovský, Číla. Krmí nás Petrš, Vavroch, a jako duch nad vodami poletuje nad námi Prokopij Maxa, který mimo to poletuje

mezi námi a Moskvou. Moskva se na nás co chvíli horší a je jako moloch, kterého nestačíš krmit. Možná, že požádá jednoho dne nejen našich posledních vintovek, ale i našich posledních košil. A protože by to byla kontrrevoluce, nositi tyto košile, odevzdáme je, bratře. Všecko odevzdáme. Neboť nic není naše. I zapějeme: Nevzali jsme sebou nic... nic... jen bibli kralickou... a vydali jsme se v labyrint světa."

„I ty..." užasl Skála.

„Ach, ne. Mýlíš se, bratře rotný. Já nic. Dívám se. Pozoruji. A — jak víš, nabadám ke klidu."

Budecius si přetřel čelo. Bylo opravdu dnes horko.

„Klid je velmi cenná věc...; když máš neklidné sny, neklidná vidění, neklidná jitra, poledne a večery — a noci beze spánku. Již dobře ani nevím, žiji-li dosud. Ty mne přec znáš. Pamatuješ se přece na rok 1914. Na Prahu. Na hory Orlické. Na vaši myslivnu. Na — paní Kolárovou. Na... starého Jiráka. I já vzpomínám. A přece jedině tyto vzpomínky mi zvěstují, že dosud žiji. Třebaže vím, kterak stárnu. Rozplývám se, bratře. Nejsem to už já, Budecius. Jsem jenom český voják. Moje duše je rozestřena na délce deseti tisíců kilometrů. Nezajímá mne snídaně, oběd, večeře, moje tělo a moje pudy, můj žaludek a moje srdce. Dýchám dechem desetitisíců kilometrů. A mezi Serdobskem a Vladivostokem se dějstvuje můj sen. Můj starý sen."

„Co je ti?" podivil se důstojník.

„Nic. Nic mně není. O mne zde vůbec neběží..."

„Býval jsi málomluvný v poslední čas..."

„Býval! Čekal jsem. Nač? Uvidíš! Ale povím ti novinku, které asi neznáš. V Čelabinsku se stal ďábelský kousek."

„Cože...

„Ďábelský kousek. Na nádraží stála řada vlaků. Jako zde, zcela tak. Jednoho dne tam přijel tak zvaný Internacionální otrjad. Vesměs maďarští zajatci, kteří se přihlásili do služeb sovětů. Vlak stál na koleji těsně vedle kteréhosi vlaku našeho. Najednou kterýsi z těch chlapíků praštil silným kusem železa přímo po jedné z našich těplušek. Byla otevřena. Čechoslováci tam cosi kutili. Železo zasáhlo jednoho z našich. Do hlavy. Skácel se. Byl těžce zraněn. A tu nastala mela. Hoši vyskákali z vozu a rovnou k Maďarům. Kdo to učinil? Označit jej. Proč by ho Maďaři neoznačili? Ten a ten. Naši se na něho vrhli a — utloukli ho."

„Zabili?" vzrušil se Skála.

„Zabili. Opravdu. V návalu vzteku. Samosoud, samosúd se tomu říká teď za revoluce v Rusku. Lynch. Viděli takových věcí bez počtu na Ukrajině, v Kyjevě i tady. Nu, naučili se tomu. Rozumí se: skandál! Něco pro čelabinský sovět. Byla ihned zřízena vyšetřující komise v sovětě. Pachatelé byli okamžitě zatčeni. Nikdo nechtěl v sovětě slyšet nijakých výkladů, omluv.

Češi to a to provedli, basta! Rozumí se, bezprávně. Nikdo jim neubližoval. Železo sem, železo tam. Proražená lebka — nesmysl. Železem lebky neprorazíš. A že v prvním okamžiku Češi myslili, že je jejich kamarád mrtev, když se tak skácel? Vznětlivost! Česká vznětlivost, vykládal tam jakýsi Žid, student, jazykozpytec, Slavista. Delegace, již vlaky poslaly do sovětu, aby věc vysvětlila a vymohla, aby naši lidé byli souzeni našimi soudy, byla rovněž arestována. Jakož i další delegace. A tu..."

„Co?" vydechl mladý důstojník.

„Tu nastalo na nádraží ve vlacích dopuštění boží. Půjdeme si pro ně, neříkalo se, hřímalo se. Nikdo jich nemohl udržet. Vždyť jste bezbranní, namítalo se jim. Ve městě je spousta rudoarmějců, dobře ozbrojených. Co na tom? Slyšíš, je, jak asi odpovídali? Půjdeme pro ně. A konečně šli..."

„Co to povídáš?" zašeptal Skála.

„Šli... Zmocnili se zbraní v blízkém arsenále. Vstoupili do města vojensky. Jejich velitelé, když viděli, že by neudrželi rozzuřenou massu, byli donuceni postavit se jim v čelo a vojensky — rozumíš mi? — obsadili Čelabinsk!..."

Skála vypoulil své polodětské, jasné oči a celý ztrnul.

„Obsadili Čelabinsk. Téměř bez výstřelu. Beze ztrát. Všecko před nimi ztrnulo. Zdřevěnělo. Obklíčili sovět. Osvobodili zajatce. A potom..."

„Potom... co potom?" zajikl se jinoch.

„Potom se vrátili na nádraží do svých vlaků. Zpívali."

„Vše?"

„Vše!"

Skála se celý zachvěl. Díval se nyní na svého druha urputně, jako by ho nenáviděl, a koktal:

„Nikdo jim nevzdoroval... Mohli svrhnout sovět... Nesvrhli. Osvobodili kamarády. Jak je ta přísaha básníkova: druh druha milovati a v nebezpečenství do konce chrániti..? Že nejsme v Čelabinsku! Zachraň se, kdo můžeš, od Penzy! Dobyli města, pravíš? Obsadili! A co rudoarmějci? Vzdali se? Utekli? Zalezli? Ach, já je vidím docela zřetelně: rota za rotou. A potom zpívali, toť se rozumí. Vypravuj mi ještě o tom! A kdo ti to řekl?"

„Kurýr... Byl jsem u štábu. I Syromjatnikov o tom ví. Byl velmi rozechvěn a díval se na mne podivně, řekl bych, že se díval s úctou, s obdivem. Ale zato Luňák zpíval celému světu. Možná, že to uspíší naši dopravu, jež nyní docela zamrzla. Jako by nás tu ani nebylo. Nikdo si nás nevšímá. Vlaky stojí, nikdo jich neodesílá na východ. Čeští komunisté jako by už byli načisto vysíleni agitací, získali sotva dvě stě lidí z celé armády. A těch jistě není škoda. Pamatuješ na první květen? Byl to jejich poslední pokus. Ale ať žije velkolepá huba doktora Viktora Svobody, doktora Viktora Hektora Brambora, jak mu ti naši darebové říkají. To je jeho poslední slovo:

Tož, bratři, Můňa nebo Masaryk? A hromové Masaryk! To jméno se dobře skanduje a má válečný rytmus a přízvuk, třebaže jej kladou na poslední slabiku. To byl jejich první máj, který jim měl přinésti vítězství. A nyní Čelabinsk jim ukázal, že jsme... silni. Provokovali nás a snášeli jsme to jako hovada, která bijí přes hlavu bičišťaty. Snad to nyní pochopí a dají nám pokoj. Snad tedy konečně pojedeme. Na východ.."

Voják vydechl, když domluvil, jako by sňal těžký pytel s ramen.

Oba dobrovolníci se chvíli dívali na sebe napiatými pohledy.

„Pojedeme do Francie..." zašeptal Budecius.

„A nepojedeme-li...?" zdvihl vysoko hlavu Jiří Skála.

„Kam bys chtěl jít?"

Praporčik neodpověděl. Rozhlédl se pouze. Bylo odpoledne, slunce svítilo skrze mraky a skrze prach, jenž stál nad nádražím. Oblaka plula a plula. Vojáci dobře zapjatí, opásáni řemeny, vyholení, snědí, promenovali po peronu. Jiní jen tak v košilích s vykasanými rukávy všelicos kutili v těpluškách i dole pod nimi. Hloučky četly „Československý deník" nebo rozmlouvaly o sjezdu v Čelabinsku, nadávaly na transport, na Národní Radu, na bolševiky, na české komunisty. A z „rudé" těplušky mrzutě vykukoval Hynek, zívaje. Nikdo si ho nevšímal v posledních dnech.

Vtom oba vojáci se vzpřímili a zasalutovali. Přešel kolem nich důstojník. Rychlým, energickým krokem.

„Švec!" šeptli oba a zase utkvěli očima v očích.

Švec...

X.

Liebermann měl hosta.

Přijel pan Kódl. A vypravoval. Celý vagon naslouchal pobožně.

Pan Kódl byl v Moskvě. V Samaře. V Čelabinsku. V Omsku doprovázel rakev Jiřího Klecandy. Tehdy to bylo zlé. Mizerné. Nikdo by ho byl nepoznal. Plakal. A to se, prosím, tak hned neuhlídá, vedí? Potom jel do Irkutska. Ta dálka, vy konipasové! Bajkal — já už myslel, že to je to moře, za kterým je Francie. Ale co jich vede! Potom přišli samí Číňané. Jakživi to neviděli. Candrbál, masopust! Takoví jim žlutý drbani. A prodávali vodku, koňak, tabák, kolínskou vodu, trhali zuby, chodili se surovým hedvábem. Trhani! Moja — tvoja! Choďové!*) Potom nakoupil různých věcí pro své mládenečky. Byl v Charbině. Do Vladivostoku se už nedostal. V Čitě jsou vám takoví dacani, Semjonovci. Monarchisti. Mají tam atamana. Semjonova. A s ním žije cikánka Máša. Černá fuchtle, asi pořádná ču-

*) ruská přezdívka pro potulné Číňany.

bajzna. Chlapi v pohonách tam stojí karaul u vlaku. Tam se počítá jen na carské ruble. Byli ovšem krátký na pana Kódla. Bodejť! Drbani!

A je tam náramně krásný svět. A lacino. Až tam, kluci, přijedete, budete se mít jako prasata v žitě.

Liebermann naléval čaj.

„I tady to ujde... pch! Koukej, co máme ještě cukru!"

„Tady je cukr, vy hadi!" vzkřikl pan Kódl a vyňal ze svého tajemného tlumoku váček s cukrem. „A tady je vona..."

„Co? Kdo?"

„Nikolajevka. Opravdická, s bílou golovkou. Nikolajevka, carská."

„Carská!" podivil se Hofírek. „A cara neviděli, pane Kódl?"

„Co je mi do něho!" zavrčel stařík nevrle.

„Hleďte, mládenci," začal zase Hofírek, „pojedeme-li na ten Archangelsk..."

„Oho! Oho!" zahřmělo to ve sboru.

„No, počkejte... Pojedeme-li na ten Archangelsk, musíme přes Jekatěrinburk. Měli bychom tam navštíviti báťušku, co myslíte?"

„I mátušku," podotkl skromně Vojta Baroch.

„A protože přes ten Jekatěrinburg vůbec nepojedeme, neuvidíme ani báťušku, ani mátušku," vzdychl kdosi.

„Nekecaj, voni koni," rozhněval se pan Kódl. „Kdo z vás má vývrtku? Štapecír, vedí?"

Nikdo neměl takové věci. Pročež pan Kódl

přiskočil ke dveřím vozu a zkušeným způsobem otevřel láhev, uraziv její hrdlo o hranu stěny těplušky.

„Pijte, drbani!"

„Tohle kdyby viděl Syromjatnikov," podotkl Vojta Baroch.

„A tady je flákot kolínské vody. Dal bych to panu Skálovi," zamyslil se silák.

„Pernému! Pernému to dej..." ozvaly se hlasy.

„On už pije kolínskou?" podivil se pan Kódl.

Perný ležel stále ještě na hořejší palubě a poslouchal.

„On je muž... manžel... měl by se držet zpátky... á, hleďte ho, jak naslouchá cvrkotu... dejte mu ten, jak se to jmenuje, ódekolón!" rozhodl Baroch.

Perný přijal flakončík bez veškerých skrupulí. To mu rázem získalo příznivce v celém vagoně.

„Tak je to dobře. Ať to dá panně Marii Rjazanské..."

„Co to kušníte?..." podivil se pan Kódl.

Hofírek mu vše krátce a jadrně vyložil.

Pan Kódl se hluboce zamyslel. A hluboce byl dojat...

„Možná dost, že se z něj stane člověk..." řekl s přesvědčením.

„Nechte být ženské," ozval se odborně Vambera. „Těm přijde kousek pudru a nějaká ta voňavá vodička vždycky vhod. Známe to!"

Perný seskočil s paluby a docela vážně poděkoval panu Kódlovi.

„Nechaj si to..." durdil se chlapík. A jakoby nechtěl o ničem podobném slyšet, osopil se náhle na celý vůz:

„A co bolšáni? Jak se tady tvářej...?"

Perný ho již neslyšel. Seskočil s těplušky do úzké uličky mezi vlaky. Však se již stmívalo. Takové podivné přítmí...

Uvědomil si, že plyne kolem měsic máj.

Co se to však děje všecko v měsíci máji?

On... on... on sotva pozdravil rudé prapory na prvního máje. A prvního máje — to bylo docela jiného prvního máje, však ví! Však ví!

A to vše... to vše... bylo to tolik těžké pro slabé srdce. Ale tehdy se mu rozjasnilo, jako když ho někdo udeří mezi oči, až to blýsklo jiskrami. Hvězdami!

Jenže teď se stydí. Ví, že se mu kdesi vzadu dělá pleš. Že se mu kdesi na skráních prodírají k dennímu světlu šedivé... vlásky, u čerta! A jak je to směšné! Podlehl poesii, považte, lidičky. Stále si opakoval blízko, blízko dokonce u srdce, že je máj, první máj. A dohromady se nic nedělo. Hofírek hrál s Barochem dudáka. Jaké směšné hromady karet dával tehdy jeden druhému „sbírat"! Budecius byl kdesi na poradě a Liebermann přišíval knoflíky u rubášky. Nemožné černé a zlaté knoflíky na polní uniformu.

A Maria Antonovna? Ležela blízko něho a

čtla pomalu a jistě namáhavě úryvky z Jiráskova „Bratrstva".

Chudince mžikala tehdy hubená svíčka. Hořelo to rychle jako věchýtek.

A na konec nikdo vlastně neměl ani potuchy o jeho prvním máji.

Všecko se propadalo potom ve tmě ... i revoluce, i ... všecky ty zatr ... nu, problémy. Není-liž to hrůza?

Jen Rusko zde bylo .. dýchalo tiše a něžně .. Marja Antonovna! Jeho žena. Podle rozkazu Budeciusova. Jeho žena — nu, však se ví, co to znamenalo. Krok z nouze. Nic víc. Jen aby jí divoký Luňák neuchvátil. Luňák-Přecechtěl. Či jak ona říkávala: Pše — Bže — Bezžělěl.

To byl první máj ...

*

Perný se smál. Jeho hubený, vytáhlý a žlutavý obličej se seskupil kolem úst, jež se smály.

Přelézal nyní, nemoha jaksi unésti veškeré drsné štědrosti tohoto úsměvu, můstky vozů, platformy — a za nic na světě by byl nepodlezl. Dokonce do něho vnikla odkudsi z vlahého podvečerního vzduchu nebývalá a nepoznaná bujarost. Skákal. Věděl, že potká dobrovolce Rjazanova. Neboť dobrovolec Rjazanov prosil ... ano, prosil, aby mohl odpoledne jíti do březového hájku, a to sám .. Dobrovolec Rjazanov dostal dnes dopis. Nesnesl by, aby se na něho všichni dívali, až jej bude čísti. Ten dopis psal Josef Perný.

Konečně se octl na stepi.

Naproti němu po šedé pěšině mezi zelení zvolna šlapal malý tichý vojáček s furažkou vtlačenou do čela. Nad tím čelem svítala bílo-červená lentočka.

Stanuli naproti sobě. Mlčeli. Konečně:

„Četla's?"

Vojáček kývl hlavou.

A zase mlčeli.

„Nikdy jsem nepsal takového dopisu," drmolil Perný s obrovským studem.

„Vždyť je to dvacet šest slov," prošeptl vojáček. „Počítala jsem..."

„Tak..."

Tak! A bylo bezmála po všem.

Ale malý tichý vojáček zdvihl oči a zaťal je jako meč do šedých a smutných zraků starého vojáka, starého přísného, dumavého, počestného dobrovolníka, popleteného a zmítaného revolučního bojovníka, známého a studeného a rozvážlivého... Josefa Perného. A najednou se vojáček octl těsně u prsou vojákových.

„Ty meňa ljubiš?"

„Ljublju..." zaplakal Josef Perný

A náhle jako v tajemném zrcadle se mu ukázalo prudce, rychle a v bleskovém osvětlení všecko... všecko... Rakouské zákopy na okraji lesa pod Burkanovem, noc — novolunní, „učenej" Budecius a co všecko po něm bláznivě chtěl tehdy, hejtman Kohout, učitel Macek... potom dráty, minová pole, údolíčko s potokem, kte-

rý nebyl zamrzlý, cesta k Rusům, jak mu bilo srdce, první ruská vedetta a pocit, že padl na prsa matce Slavií... potom Družina, pluk, rota, Rybář, Březa, Zborov, koktavý Plšek, Krzywe, Karpaty, únorová revoluce, zmatek a trochu posměch nad tou matkou Slavií, Ukrajina, Kohoutek, Muravjev, krev, hrůza, Němci na kyjevském mostě a jejich aeroplan nad Bachmačem, Kursk, otrjad Internacionalistů a pohřeb bachmačských, salva rudých gardistů, Penza... Penza... Penza... Luňák... Maria Antonovna a opět Budecius...

Ale rychleji ještě, než všecku tuto spoustu, ulovil nyní na svých rtech měkký a bojácný polibek, tichý, nevýbojný a úžasně vroucný. Líbal pomalu a opatrně hloupoučká, pootevřená ústa malého vojáčka, bezděky přitlačoval k svým nepříliš zdatným prsům šedozelenou jeho rubášku, nejraději by byl zdvihl do výše tohoto lehýnkého kloučka, ba rozkročil se trochu na to, ale pak zajal svými rty celou malou a pevnou hubičku a ani nepochopil, že se v něm všecko zatmělo — do ruda!

„Ty..." vyhrkl...

„Ty... Ty... ty... ty... ty..." blábolila tvrdošíjně malá pevná hubička, až na konec se vzbouřila, odskočila a dodala hněvně:

„Ty... Čechoslováku!"

„A půjdeš..."

„Půjdu! Na kraj světa. S vámi. Na kraj světa. Do Čechie..."

„A Josif?..."

Zasmála se upřímně a docela vyvalila těsně u jeho čela svoje oči:

„Josif! Josif! Josif Pernyj."

„A máš mne ráda?"

„Máš!"

„Proč?"

„Proto!"

„Ale proč?"

„Proto! Protože jsi Čechoslovák."

„A co je to Čechoslovák?"

„Oh, to je všecko. Sen. Voják. Muž. Bohatýr. Spasitel. Vykupitel. Osvoboditel... Báj. Všecko... všecko... všecko..."

Perný se trochu vzpamatoval. Ustoupil na krok a podíval se dobře na děvče.

„Všecko... všecko... všecko..." opakoval však vytrvale malý tichý vojáček.

A tu nezbylo, než zamezit tuto blasfemii. Perný nebyl s to přemýšleti o ničem. Nevěděl ani, je-li den či noc, jitro či večer, země či nebe.

Vzal děvče konečně za ruku. Stmívalo se kvapem. Vedl si je tiše a téměř pánovitě po stezce, jež se stáčela kolem jakýchsi baráků. Sotva si hrubě povšiml, že proti němu šel právě dvojstupem proud vojáků, vesměs ozbrojených puškami s bodáky, který se rozptyloval po četách do jednotlivých baráků. Ani si neuvědomil, že to vlastně nebyli „naši".

Dospěli ku hrázi, jež oddělovala step od nádražního prostranství.

Šplhali po ní ve tmě, chytali se kořenů a drnů, sklouzli několikráte, až se octli oba v příkopě vedle sebe, sedíce dětinně a bezradně druh vedle druha.

Nebožák Josif! Bylo v něm temno a rudo, styděl se a usmíval se v duchu, říkal si potají: hle, dobrovolec Rjazanov... ve vysokých botách... opravdu voják a ne žena, a zvolna vzal do svých vojnou zhrublých pazourů jeho ostříhanou hlavu, světlou hochovskou hlavičku, a pomalu, obezřetně ji celoval.

Děvče uchopilo jej pak za šíji a docela začalo blouznit:

„Ty... ty... ty... ty... ty..."

A zašeptalo:

„Budu... budu tvojí ženou... jsem tvojí ženou... pojďme... ne zde... pojďme... vždyť jsem voják... vidíš... voják... nech mne... Budu... a třeba i umru..."

Dovedl ji potom přes nespočetné překážky až k „jejích" domu.

V těplušce bylo veselo. Stáli dole a poslouchali, neposlouchajíce.

Pan Kódl řečnil. Bylo to o karlínském přívoze, o tom, jak podpíral hotel Hamburg, jak mu policejní komisař řekl: Ale pane Kódl, už jsou v tom zas, o pranici ve Strašnicích, o tom, jak dělal v Labuni husu pro pana doktora Langra a pro pana doktora Měšťana, jak sháněl mládenečkovi Kavánkovi výzbroj a Křapíkovi děvočku, jak se ujal sirotka Bergra čili Beržéra, jak

stál v haptáku před Kutlvašrem a jak přetrumfl anekdotu Vavrocha, jak obstaral vodočku Millerovi, kůži na boty Čečkovi a „správnej cvikr" panu Voženílkovi.

Bylo slyšet verše Barochovy, neobyčejně dnes nepodařené, příliš smělé v metru i v rýmech, i Liebermannovo: Cht! Pš! Saprlot. Vambera tvrdil něco zcela nemožného o pražských děvčatech a Hofírek chvílemi vyl jako punťa na měsíc.

„A budeš mojí ženou?" chraptěl Perný.

„Budu. Jsem. Jsem tvojí ženou."

„Mojí?"

„Tvou!"

„Stále?"

„Do smrti!"

„A proč právě mne sis oblíbila?"

„Právě tebe..."

„Proč?"

„Protože jsi... takový... hloupý... moudrý ... hloupý..."

„A proč ještě?"

„Protože nás brat Budecius oddal..."

„Ticho!" řekl najednou Perný. Ve tmě mezi vozy vyvstal proti nim právě brat Budecius. Přiblížil se těsně k nim. Shlédl je zběžně a zašeptal cosi jaký „dobrý večer". Potom vyskočil do vozu.

„Co je ti?" řekl kdosi tam uvnitř. Perný nastražil uši.

„Nic," odpověděl hlas Budeciusův. Potom

nastalo ticho. I pan Kódl umlkl. Za okamžik zase nějak podivně zaskřehotal hlas Budeciusův:

„Došel telegram Trockého. Všecky Čechoslováky okamžitě odzbrojit. Kdo z nich by byl dopaden na železnici od Serdobska do Vladivostoku se zbraní v ruce, buď na místě zastřelen. Ostatní nechť jsou vyzváni ke vstupu do rudé armády nebo aspoň do pracovních družin. Zbytek buď odveden do zajateckých táborů. Rozkaz buď místními sověty ihned proveden."

Hlas umlkl v tichu a suše dozněl. Ale ihned propukl strašný řev, zmatek, nebylo svého slova slyšet. Perný se opřel o vůz. Zasípal:

„Budeš mojí... do smrti?"

„Do smrti!"

ČÁST II.

XI.

Šílenství! pomyslel si Jan Budecius.

Šílenství!! řekl si Jiří Skála.

Šílenství... zaúpěl Josef Perný.

Ti tři seděli ve vagonu kolem dávno vyhaslých kamínek.

Šílenství je prolévati ruskou krev..., příliš dobře ji známe a příliš často se lila těsně vedle krve naší po mokvavých brázdách východních front... Je v tom divný děs a hrůza a pošklebek dějin?... Čili, mluveno jasně a slovansky, třeba to zní banálně: bratrovražda?

O tom uvažoval Budecius.

Ale je to šílenství, chtít nás odzbrojit, řekl si znovu a znovu Jiří Skála. Vojáky, kteří srostli se zbraněmi, jako sroste roub se štěpem! Rusko nám naroubovalo svoje nesmrtelné vintovky — a Rusko nám je chce krvavě urvat s těl... a

k tomu toto Rusko? ... je to Rusko? ... Kdo je to? ... a možná ... možná, že chce se zalichotit Němcům ... že chce prokázati ničemnou policejní úsluhu císaři rakouskému a císaři německému tím, že jim přinese celý ten československý odboj odzbrojený, ba likvidovaný, zdeptaný, zničený na talíři jako nějakou hlavu Jochanaanovu .. Tu máš, nestrachuj se už o ty proklaté Čechoslováky, kteří navzdory Brestu Litevskému tu bloudí širou Rusí ... tu máš, továryši hrabě Mirbachu, továryši kaisře Viléme, továryši Apoštolské Veličenstvo Karle ... tu máte — a je to ... je pokoj ... vot vám, továryši ...

A Perný, nebohý Perný, plný Marie Antonovny a stále ještě a znovu skrze ni plný Ruska, plný ruských revolucí, plný říjnové revoluce ruské, plný revoluce vůbec — nebohý Perný! Což je to, což by to bylo možno, aby revoluční Rusko chtělo ... nu, ne ... není to ovšem možno! Je to ... jak to říkají Rusové po francouzsku ... nu, košmár! Těžké vidění, plné hrůz. Zítra bude po všem. Zítra se vše vysvětlí. Zítra ... zítra ... zítra ... přece se nebudeme bít s bolševiky ... kteří u Bachmače ... kteří v Kursku .. kteří ... vůbec ... a jsou to Rusové ... je to ruská revoluce ... přece se nebudeme biti proti ruské revoluci ... proti revolucí ... sami jsme přece revolucionáři, sami přece bojujeme za svobodu ... košmár!

Všem třem se pak co chvíli objevovala před očima situace.

Nu, byla to situace!

Oni sedí tedy v Penze. Nějaký vláček je v Kuzněcku, nějaký v Syzrani, před volžským mostem. Vlak s plukovním velitelstvím snad dospěl s bídou někam do Ufy či do Zlatoustu. To jsou tedy dva, tři oddělené slabé vláčky. Hu! Co se s nimi stane? Pak přijde Čelabinsk, Petropavlovsk, Omsk, Irkutsk... Tam jsou vlaky, jež už dávno odevzdaly zbraně v Penze. Nemají vůbec děl, kulometů... dohromady nic. Přepadnou-li je dobře ozbrojená a četná sovětská vojska, jež mezitím, co tu dřepěli nečinně na stanicích a na veliké, nekonečné železnici, vzrostla, zorganisovala se ve skutečnou vojenskou moc... přepadnou-li je tato vojska, vyzbrojená dělostřelectvem, rozstřílejí se svých stanovišť ve městech na ubohé cucky zchátralé a odzbrojené české ešelony několika ranami granátů... věru, šílenství! Což Penza... zde aspoň čtvrtý pluk, který je v Rtiščevě a v Serdobsku, neodevzdal dosud všech zbraní, něco zbraní má i první batalion prvního pluku... oh, do toho tedy došlo, že musíme teď sčítat zoufale zbraně, jež jsme byli ochotni (ba nepříliš ochotni!) odevzdati revolučnímu ruskému proletariátu či jak se tohle ohavné spuštění v Rusku nyní jmenuje! My, Penza, jsme ve skutečnosti odřezáni od ostatních... zachráníme-li se v Penze, vyvázneme-li nějak — a to jen zázrakem! — odtud z Penzy, budeme se musit probíjeti zuřivě, zoufale, v denních bojích až za Ural, to znamená,

až za nějaký tisíc kilometrů... to... to znamená přejíti Volhu... přes batracko-syzraňský most... přes ohromné město Samaru... přes Kiněl... přes Ufu... přes Zlatoust... přes hory... Ural... přes hranice Evropy... do... do Asie! Věru, košmár!

„A k tomu ke všemu znovu se prý začne vyjednávati," hořekoval dole nějaký známý hlas. „A já... a my... my toho máme už dost. Já jsem, kruci, odpočatej... já jsem vyhladovělej jako vlk... a jestli chtěj zbraně, ať si pro ně přijdou... a kdo by to... jen vůl mohl by tohle snášet, ale ne voják, ale jistě ne voják, ale ne mužský.. ne pořádný chlap. Do očí ti pliji a smějí se ti při tom rovnou do ksichtu, nohu ti nastavují, za kabát tě tahají, lokty do tě drcají a při tom ti říkají, že jsi tovaryš.. a houby jsme my tovaryši, my jsme mistři, no jo, mistři svýho řemesla. Ještě nikdy nebyl voják, který by byl na svobodě a ne v zajetí, voják, který má jet, kruci, někam do Francie na frontu a má se tam tlouct a chcípat, takhle tejranej a poštívanej... voják, kterej něco zkusil, někde se bil, kterej se dal vrtat germánskejma kulkama, voják, kterej má teď zasejc vobě pracky v pořádku... kruci!"

Byl to Hofírek.

Rozhazoval zuřivě rukama a nadýmal hruď nezdržitelným hněvem a prudkou odhodlaností.

Naproti němu stál Vambera, kroutil si machorkovou cigaretu do útržku „Průkopníka".

„To tě bůh řek'," přitakal mu klidně. „Při-

jdou-li na nás, rozflákáme je na nudle! Srabaři! Továryši! Vybílíme je!"

„To je slovo!" nadchl se Hofírek. „Vybílit! Vybílíme je. Dělníci a sedláci! Chtěl bych je vidět! Katoržníci! Utečenci ze zlodějen, z kriminálů! Sovět banditských deputátů! Prej rudá armáda — krasnoarmějci! Krasnogvardějci! Vybílit!"

„To tě bůh řek'!" dotvrdil Vambera.

Nádraží naplnil divný, těžko dýchatelný vzduch.

Hynek stál zamyšleně ve dveřích své rudé těplušky, s níž visel zachmuřeně a smutně červený praporec. Nikdo se tu nezastavil, nikdo se nezarazil nově nalepenými plakáty na místě někdejších plachet „Průkopníka" a „Československé rudé armády". A nové plakáty vyzývaly tentokráte „bratřja Čechoslovaky", aby se podrobili příkazu Trockého, aby nevyvolávali krvavého konfliktu s rudými vojsky, aby odevzdali veškeré zbraně a dobrovolně vstoupili do rudé armády nebo aspoň vstoupili do rudých pracovních skupin nebo vůbec opustili svoje vlaky a odebrali se do zajateckých táborů!

To dobrovolci znali už od rána. Už od rána bylo na tisíce těchto plakátů mezi ně rozhazováno. Už časně z jitra čísi ruce jim je zastrkávaly do vozů, přistrkávaly přímo pod nosy, až Vambera, seladon jako vždy, nestačil jim žehnat:

„Tak tě děkuju!"

Nádraží nyní hučelo a syčelo jako rozbourané mraveniště.

Kdosi volal praporčíka Skálu.

Má jít do štábního vlaku. Porada.

Jaká zas porada? O čem se ještě radit? Vždyť je to přece všechno nesmírně jasné a prosté! Dejte nám zbraně! U sta hromů, kdo by se v takovýto čas mohl procházeti beze zbraně? Vzduch je nabit nad našimi hlavami, nabit ranami, náboji, jiskrami, elektřinou, zkrátka nabit! Jen naše zbraně nejsou nabity ... a nemáme vůbec zbraní, u čerta! Považte jen, nemáme zbraní! Nad námi jdou oblaka, mračna ... ne, to nejsou beránky a jsou-li to beránci, táhnou tiše a záludně a jsou zašity ve vlčí kůži. A pohleďte jen na město, ó, pohleďte na město! Už není bílé, ale šedivé ... je to šedý polní stejnokroj vojáka, který klečí na jednom koleně, druhou nohu ohnutou v pravý úhel, a míří, míří přímo sem. Obrovský šedivý kulometčík, který přejíždí jícnem svého stroje od Penzy nádraží č. I. do Penzy nádraží č. II., ba má v oku i Penzu, nádraží roztřiďovací. Trojí nádraží bílého, ach, ne bílého, šedivého města, a všude československé vlaky, většinou bezbranné. Ale což na tom! Budeme se brániti rukama, nohama, hlavou, kamením, holí, tyčí, kusem plotu, pohrabáčem, nůžkami Liebermannovými. K čemu tedy porada? Rozkaz! Rozkazu je nám třeba! Rozkazu k útoku. Předejít nepřítele. Nepřítele? Ano, nepřítele! Zákeřníka! Podvodníka! Asiata, jenž

nedržel slova! Provokátora, hazardníka, policajta, mameluka Rakouska a revolučního žvanila, žalostný cár v rukách Prušáků, pokorného psa Mirbachova ... nuže, jaká porada?

Nádraží hučelo a syčelo jako rozbořené mraveniště.

Vojáci čtli telegram Maxův.

Ne, ne, ne, nechtěli, nemohli uvěřit. Chytili tedy Maxu a Cermáka v Moskvě, vida! Jaképak jednání, heleďme. Seberou se a zavřou se. A kromě toho musí podepsat všecko, co jim dáme k podpisu. Tedy i toto. Jménem Národní Rady dokonce, tak tedy i jménem Masarykovým: podrobiti se přání, to jest rozkazům sovětů ... odevzdati zbraně. Hle, telegramy, letáky, Maxa, Aralov, Trocký a nakonec československí komunisté:

„Všem čsl. plukům! ... Ruská republika dává vám poslední příležitost rozhodnouti se: kdo chceš bojovat, vstup do československých částí rudé armády, kdo chceš pracovat, vstup do pracovních oddílů — všichni se stanete ruskými občany, se všemi právy a výsadami. Kdo z vás nerozhodne se ani pro to, ani pro ono, bude nepřítelem Ruské republiky a jako s takovým bude jednáno ..."

Ale vždyť jsme přece chtěli do Vladivostoku, šeptaly hlasy. Vždyť nám to slíbili. Vždyť to s námi smluvili. Vždyť nám o nic jiného neběželo. Ať nám dají pokoj! Proč bychom se měli státi ruskými občany, když si chceme vybojovat

občanství československé! Proč bychom měli vstoupit do rudé armády a jezdit po celém Rusku „usmiřovat", když už jsme vstoupili do československé armády a chceme domů, do Čech, na Moravu a do Slezska, na Slovensko? Nezajímají nás červení ani bílí, jsme bíločervení a chceme odtud, odtud, odtud ... z pachu krve a dýmu, z chaosu, který sice rodí hvězdu, ale s níž kape na celý svět jen krev, zrada, podlost nečestnost, lhavost, švindl ... a to pěticípý ...

Perný se zachvěl, když tohle všecko slyšel hučet vůkol sebe. V očích se mu tmělo a hlava mu rostla jako balon z papíru, který musí prasknout každé chvíle.

Tak tedy švindl ... švindlíček ... švindl!

Lhali, slova nedrželi, dráždili až k zbláznění ... každý prostředek dobrý ... revoluce jde přes ... mrtvoly, tak se to říká ... a konec konců: chce se jim krve! Nemají dosti, nemají dosti! Revoluce nemá jí nikdy dosti. Smrt a smrt, a tolik toho napovídali o zbytečné krvi! Pryč s vojnou! slyšel pod Tarnopolem a na nesčetných meetingách. Ať žije občanská vojna! Nu, dobrá! Ale co my, Čechoslováci? Proč nás, ďábli, nepustíte prostě dále, domů, pryč ... pryč odtud?

A Marie Antonovna dosud ničeho nepochopila.

Seskočila z těplušky a klidně pojídala svůj chléb.

A přece je ... Ruska. Což, bude-li přece jen boj? Kdo je její nepřítel? Sovětské Rusko? A

není jiného Ruska. Neboť kde je, kde je, u všech všudy, to jiné Rusko?

„A bude-li boj..."

„Jaký boj?" podivila se. „Jsme přece vojáci. I já jsem voják! Bude-li boj, budeme bojovat!"

„Ale..." zašeptal Perný, „ale bude-li boj mezi námi a... Rusy?"

„Mezi vámi a Rusy? To je k smíchu..."

„Mezi námi a bolševiky," vydechl voják bolestně.

„Budu bojovat s vámi proti bolševikům," řeklo děvče pevně. „Ostatně, nemám ráda bolševiků... Proč? Ah, nemohu za to... nemám jich ráda... Jsem jen prostá dívčina a nemohu jich mít ráda! Nechtějte na mně, abych je měla ráda. Budou-li na vás útočiti, budu bojovati s vámi proti nim. Proč? Jsem Ruska."

Děvčeti zvlhly oči. Ale najednou se obrátila prudce čelem k Pernému a řekla téměř zhurta:

„A ty?"

Perný neodpověděl. Díval se na ni sklesle a ruce bez vlády visely mu vedle usmolených kalhot jako dvě neohoblovaná polena.

„A ty?" ozval se za ním jiný hlas, mnohem měkčí, byť i mužský. Perný jej poznal ihned a trochu se zlekal. Zde bylo nutno odpovědět. Budecius vždy vyžadoval odpovědi. Byl jako svědomí a často se Pernému zdálo, že chvílemi tento divný a všudypřítomný člověk s hnědýma, strašlivě pravdivýma očima sídlí přímo někde v jeho prsou, v samé blízkosti jeho srdce a jindy

mu sedí jako kočka v týle, ba ani ne v týle, těsně pod vlasem vedle malého mozku.

Obrátil se k němu.

„Já ... já myslím, že k boji nedojde ..."

„Já rovněž ..." odtušil Budecius. „Ale dopusťme, že by došlo. Pak?"

„Budeme bojovat!" rozhodlo děvče.

„Bude-me ... bu-deme bojovat ..." zšedl Perný.

„Věrně ..." usmál se smutně Budecius.

„Až do smrti ..." řekl pomalu Perný.

A pomyslel si, že tato smrt nastane snad už zítra ... oh, smrti, milosrdná smrti, vykupitelko, utěšitelko ... a možná, že umřeme spolu, viď, Marjo Antonovno, lásko jediná, kratičká, truchlá, hvězdo mezi dvěma nocemi, horká jiskro, ohnivý plameni v studené a šedivé mlhovině tohoto života, očistce, předpeklí, peklo ...

Kolem nich pobíhali vojáci.

Maně pozorovali, jak jsou proměněni.

Hoj, něco se děje ... něco se děje! Den za dnem šel Penzou I., Penzou II. a Penzou roztřiďovacím ... Nehýbal ses ani kupředu, ani dozadu, ani vzhůru, ba ani do země jsi se nepropadal, ač už jsi tu obrůstal travou, mechem, kosodřevinou ... Kola vozů se snad slila s kolejnicemi, lidé se tu mohli ženit, zakládat rodiny, vítat děti na svět ... vše si jaksi zvykalo na nehybnost, s odporem a s trapnými úsměšky si zvykali i na zlé sousedství, vždyť ani doma jinak nebývá ... takoví Hynkové, Luňákové-Přece-

chtělové, Kohoutci, ba často celá léta se nepozdravíš s pantátou „vod vedle", který ti nestydatě uvorává kus meze a češe hrušky, jež přečnívají na sněti do jeho zahrady. A bylo to vlastně všecko k vzteku!

Zato teď to prasklo! Něco se děje. Ať už se děje, co děje! Jen ať se, pro boha, něco děje! Jinak zhyneme, ale což to! Chcípneme, pojdeme, zcepenímе, shnijeme, zuhelnatíme, zkameníme. Anebo ztrouchnivíme a proměníme se v prach, který se jednou rozejde jako mlha oblohou!

A co smrt? Čert vzal smrt! Smrt je něco! Je to lepší, než hnití zaživa. Děj! Událost! Konečně i tajemství, jež bude rozřešeno. Snad i nový život! Lepší život! Stále je to víc, než hnití na Penza I., na Penza II. a na Penza roztřiďovacím. Boj! Dejte nám boj! Ať se hneme. Na východ! Kamkoli. Ale hlavně na východ. K našim! Do Čelabinska. Do Sibiře! Do Vladivostoku! Do Francie! Do . . . Čech!

A kašlem na sověty . . . ale! ale!! přepadnou-li nás, budeme se bránit. A bude to boj na život a na smrt. Známe je . . . jsou ukrutníci a krvelačnější než kteříkoli jiní dnes vojáci na světě. Vraždí hltavě a nepřáteli jim nejsou jen živí, ale i zajatí, ranění ba mrtví. Nemají dosti teplé krve, rádi se patlají i v krvi ssedlé, rádi řezničí . . . známe to! Z Ukrajiny, zevšad, kudy jsme projeli. Hle, Trocký: kterýkoli Čechoslovák by byl nalezen na železnici se zbraní v ruce,

buď na místě zastřelen... A beze zbraně také, dodají už penzenští, samarští, sibiřští...

To cítil z nich ze všech nejen Budecius, ale i Perný. Bylo mu nesmírně podivně. A teskno. A přece prudce se v něm hromadilo vědomí, že věc těchto lidí jest i — jaká záhada! — věcí jeho. A dnes zvláště. Dnes, kdy stojí vedle něho Marie Antonovna, ruský člověk. Jaká záhada!

Ale... rozhodl se ohnivě uvnitř sama sebe... ale nezdržovat se! Odoláme-li jim — bude-li ten boj, stále ještě nemohu uvěřit tomu šílenství! vyjednávejte! musíte se domluvit! smířit! ale... bude-li ten boj, pak jenom obrana! obrana! nic víc! nic, nic víc! Proklestit cestu do Vladivostoku... a pryč! pryč — pryč odtud! A rychle! Rychle do Francie! Aby snad kontrrevoluce — se nepřiživila... kozáci! Monarchisté... neosvobodili a znovu neprohlásili cara tam někde v Jekatěrinburgu. Pryč odtud! Snad později pochopí, že učinili chybu, pomatenci. Můj bože, takoví Kohoutkové, zajíci a naivní jinoši, musili jim nažvástit spousty hloupostí o nás... ten Kohoutek snad chtěl být vrchním komandantem České rudé armády... snad v duchu viděl před sebou defilovat roty, pluky, divise, celý korpus! A Muna... a Hais... a druzí. A ti... ruští, mysleli, že lehce přijdou k dobrému vojenskému tělesu, jímž by mohli pacifikovat a zbolševisovat nejistá místa Ruska... a uvěřili! přišli do ráže! řekli: silou na to! však si vojáci, šedivá

massa, proletáři, dají říci ... natlučou svým důstojníkům ... zřeknou se svých vůdců ... politiků buržoasních, poloburžoasních, sociálpatriotů, menševiků! A ostatně, zkusit to lze, co možno ztratit? tak si asi řekli. Nu pravda! Pravda! Nemají čeho ztratit. My, když se ubráníme, ujedeme na východ. Zůstavíme jen ... své mrtvé .. mrtvé!

Mrtvého Josefa Perného a jeho ženu, Marii Antonovnu.

Ale ... i to musí býti. A bude-li tak, dobře bude. Nechtělo se mu z Ruska ...

Praporčík Jiří Skála přiletěl k nim pojednou z čista jasna jako blesk. Vyšvihl se z massy pobíhajících vojáků, z rozbořeného, syčícího mraveniště.

„Poslouchej—te ... posl ... poslouchejte, hoši, bratři! Posl ... poslouchejte ..."

Blekotal rozčilením.

Ke třem dobrovolcům přibyli ještě někteří z roty. Liebermannova šedivějící hlava a nos s kapičkou. Hofírek, Baroch, Vambera. A ještě někteří vzadu.

„Ruští důstojníci nás opustili ... Kolomenský ... Leontěv ..."

Massa se pohnula a zamlkla.

„Hovada ..." řekl někdo tiše, ale všichni to slyšeli.

„Hovada! Hovada!"

„Řekli, že ... že je to marné ... že ... musíme odevzdat zbraně ... že je to vojenský ne-

smysl a že i kdybychom se v Penze ubránili, nedostaneme se dále ... a že neprojdeme ani do Alexandrovského mostu na Volze; že bychom museli vystoupiti z vozů a jíti pěšky vojenským pochodem; že je v Penze proti nám čtyři sta kulometů, třicet děl, spousta střeliva, kterou jsme před Němci vyvezli z Ukrajiny a zde odevzdali a že ..."

„Nic jsme neměli odevzdávat, leda až ve Vladivostoku ... a ani to, až bychom byli všichni naloděni. Já jsem to vždycky říkal: nevěřte jim! Jen volové jim mohli věřit. Nebo nevojáci v Národní Radě. Jsme prodáni, zrazeni ... holota, mizerové, zrádci zatracení! Zdržovat nás dávali, lumpácké zaplacené agenty mezi nás vpustili, aby nás rozvraceli, a tihle lidé nás vedli. Lítali jako hadry na holi, každou chvíli někdo je v Moskvě, někdo je v Samaře, někdo je ve Vologdě, někdo je v Omsku, žvanili, kušnili, prosili, žebrali, škemrali, toť se ví, že tam těm rostl hřebínek, to vidělo malé dítě! Odzbrojovali nás kus po kuse, svlékali nás kus po kuse, trhali náš transport kus po kuse a teď nás ještě sežerou kus po kuse. Vida, světová revoluce! Přijdou si a pěkně nám poručí, nám, lidem z Čech, hybaj, marš do rudé armády, marš, každý si hned přerumělkuj přesvědčení, svědomí, srdce, lásku k vlasti — a to pěkně na to tata! ráz dva, či lépe ein zwei! Neviděl jsem ještě na světě většího stáda blbounů, než jsme my. Všecko jsme si nechali líbit, považte, bratři! všecko jsme

si nechali líbit! Až si na to jednou — budeme-li vůbec živi ještě dnes či zítra — vzpomeneme, zčervenáme po uši, že jsme si nechali smrkat do obličejů od těchto banditů, židovských commis, pomatenců, utečenců z Bohnic a z Kartouz, vrahů... Pančku, tady to vidíte... každý nás opouští a zůstáváme sami, a podívejte se... vzduch tady všude čpí krví, sami jste viděli, jak tady za ohradou střílelí nedávno nějaké měšočníky a ve městě jakési chycené bývalé důstojníky. Fuj, hanba je mi z toho krvavého hnoje, kterému říkáte dělnické Rusko. Už se chce člověku zvracet, když cítí stále jen zbytečnou krev a krev, prohánění lidí, nesmyslnou střílenicí od rána do večera a zleva napravo, zprava doleva! Ctrnáctiletí kluci tady chodí po peronu, zachycují starce a sahají ženským pod sukně — komisaři, črejzvyčajníci, borba s kontrrevolucí, a ti.. ti... naši komunisté! kolik je tam těch idejných jak říkají? Hnus, hoši, hrůza a nesmírné svinstvo, krvavý hnůj, z jehož zápachu se musí všichni lidé zadusit, svinstvo ďáblovo, Pán Bůh nás od něho rač zachránit, a třeba se raději dejme pobít — bude to poctivější!"

Byl to starý Bobrujčan.

Dlouho o něm nebylo nic slyšet.

Sedával ve svém voze zamlkle a čítal po několikáté v jakési české knížce, kterou si vytrvale vozil s sebou.

Všem bylo neslýchaně hořko v duši i v těle po jeho slovech.

Ale ani se na něho nikdo nepodíval. Znali dobře jeho hlas a mlčeli nyní dívajíce se k zemi.

„Bratři!" vzkřikl nyní Skála, a to slovo nemělo svého běžného zvuku, ba ani ne běžného významu zvyklého vojenského oslovení. Naplnilo se najednou živou a krvavě vlahou vroucností a hloubkou.

„Bratři," opakoval Skála, „znáte přece Švece! Poručík Švec! Dovolte, ať vám všecko řeknu. Musíte to ostatně vědět. Jste dobrovolníci a nesete spoluzodpovědnost každý jednotlivec za všecko. Nuže, generál Kolomenský, velitel divise a plukovník Leontěv, náčelník divisního štábu, prohlásili členu Národní Rady a jejímu plnomocníkovi doktoru Lenfeldovi, však ho znáte a víte jak je obětavý, — že za takovýchto okolností nemohou nésti zodpovědnosti za osud penzenské skupiny vojska a že nelze od nich rozumně žádati, aby řídili jakékoli eventuelní operace. Všecko je marné, všecko je předem ztraceno, škoda lidí, škoda krve — tak prohlásili. Na to doktor Lenfeld prohlásil, že jsou zatčeni!"

„Výborně! Výborně!" vzkřiklo několik hlasů jako opojeno.

„Zatčeni, a ihned postavil ke dveřím jejich kupé naše vojáky. Ti hoši rázem tomu porozuměli — a vůbec, měli jste je vidět. Byli to chlapci ze štábní roty a stále mi potvrzovali, kterak Kolomenský i Leontěv předtím vytrvale štvali kde koho z našich lidí proti bolševikům, že to

prý s nimi po dobrém nepůjde, že musíme do nich s vintovkama, sesadit sověty a všecko ostatní, a teď vida je! Nuže, Kolomenský a Leontěv sedí ve vagoně a patrně se budou koukat. A ostatně, kdo ví, co s nimi . . ."

„Ti by se měli odkrouhnout ještě před prvním bolševikem, kterého zařízneme, drbani," ozval se chraplavý hlas. Ovšem, byl to hlas pana Kódla a páchl trochu vodkou.

„Co tak besedujeme, vstoupí najednou neočekávaný host. Hádejte, odkud? Z Čelabinska. Poručík Čeček, velitel čtvrtého pluku. A vypravuje úžasné věci. V Čelabinsku je sjezd našich zástupců, jak víte. Sjezd se usnesl — pozor, hoši! — sjezd se usnesl, že od nynějška transport všeho vojska bude říditi jeho výkonný výbor a nikdo jiný. Předsedou výkonného výboru byl zvolen Bohdan Pavlů. Jeho členy jsou také Vojcechovský, Čeček, Gajda, Syrový . . ."

„Hurá!" zahřmělo v zástupu. „Pojedeme!"

„Mlčet! Tohle vše je pouze pro vás, abyste znali situaci. A situace je nyní taková, že všude tam, kde nám sověty budou překážeti v dopravě, opřeme se jim, na násilí odpovíme silou, a kde to nepůjde po dobrém kupředu, pojedeme silou!"

„Silou! Silou!" hučel hlouček.

„Poručík Čeček jede nyní ke čtvrtému pluku do Rtiščeva. Jeho úkolem je, aby pluk se hnul na východ a co nejdříve přibyl do Penzy. Sjezd ho pověřil, aby převzal velení celé skupiny na-

šich ešelonů, stojících v Penze, před Penzou a za Penzou do Volhy. Jak víte, náš plukovník Štěpanov je se svým štábním vlakem v Ufě. Tady velitelem zbývajících oddílů pluku v Penze a všech našich sil v Penze . . ."

„Tak je to! Všech našich sil v Penze! Jsme přece zase vojáci! To je vono!"

Hlouček div se nerozkolébal k tanci.

„Poslyšte tedy, bratři: velitelem našim v Penze je poručík Švec!"

„Ježíšmarjá! Pojedeme, kluci! Pojedeme!"

„A nakonec ještě něco," podotkl už co nejklidněji Jiří Skála, jehož jinošská tvář nyní vzplanula a podobala se některému svatému Jiří s drakem.

„Odpoledne, to jest za hodinku, přijde sem na nádraží Kurajev. Naši zástupci mu totiž nabídli, aby si sám promluvil s vojáky. Náš člen odbočky a doktor Lenfeld, kteří do úmoru vyjednávali se sovětem penzenským, aby odvrátil krveprolití, aby správně informoval Moskvu o skutečné náladě v českém vojsku, jež je přece jen rozdílná od toho, jak ji tam líčí agitátoři čeští komunisté, prohlásili, že přece jen bude nejlépe, když Kurajev nás uvidí blízka. Nevěří totiž dosud, že jste vlastně úplně volni a svobodni ve svém rozhodování, že každý z vás, kdo by do té rudé armády chtěl jít, může tam jít svobodně, jako šlo těch dvě stě našich mládenců. Stále se domnívá, že Národní Rada či důstojníci uměle, násilím nebo nějakými kousky

vás drží v našem vojsku. Kurajev to přijal a přijde. Vymínil si, že na meetingu nebudou mluvit ani důstojníci, ani člen Národní Rady. Spoléhá na svoji výmluvnost. Slíbili jsme všichni za vás, že ho slušně vyslechnete, bez skandálu, nikdo nebude pokřikovat ani provokovat, a kdo mu bude chtít odpovědět, učiní tak co nejvěcněji a nejslušněji. Jde o vaši čest a o vaši mravní úroveň. Nechci vám to přikazovat, vím, že československí dobrovolníci si budou vésti jako Evropané a jako muži. A teď k obědu. Dobré chutnání!"

„To je správné!" řekl hlasitě a uznale Bobrujčan.

A tak se hlouček rozešel, dva a dva a i tři, v tlumeném, ale nejvýš rozníceném hovoru.

Perný jen se trochu zasmušil, neboť viděl, kterak dobrovolec Rjazanov s planoucíma očima a dychtivě lokal slova důstojníkova.

Ne, neměl přece jen rád tohoto — Skálu.

Jak klidně a jasně si ten člověk vlastně dělá svoji věc! Stále se zdá, jako by při tom trochu stoupal na špičky. Jako by tento ... klučík ... byl už i mužem, opravdovým mužem ... zralým! který ví, co chce! vybředlým z chaosu! byl-li vůbec kdy v této duši nějaký chaos.

Nejhorší je, že se na něho díval dobrovolec Rjazanov. A jak se díval!

Ale možná, že se díval jen jako — voják! Chacha! Dobrovolec! Rus, který snad dnes v noci či zítra ráno bude střílet támhle do těch dom-

ků železničářů — proti Rusům! Kde... kde to jsme, Josefe Perný? Ještě nedávno jsi vážně přemítal o dopise Kohoutkově. O tom, není-li tvoje místo vlastně tam... mezi „nimi".

„Oni" byli ti velmi blízko, jen vzpomeň. A kde jsou teď? Či kde jsi ty teď?

A zdá se, že to je všecko pro — děvče!

Ach, spaste mne, spaste mne, světlé mocnosti kosmu: je to nejkrásnější děvče na světě, co mám dělat? miluji je... miluje mne... nikdo mne nikdy nemiloval... nevím, nevěděl jsem, co to je... hloupý, tvrdý, suchý student, dříč, schůze, řeči, boj proti klerikalismu... ne, nikdo mne nikdy nemiloval! Tak je to!

Seděl už v těplušce vedle své ženy a neúčastně jedl hrachovou polévku.

Všichni dnes spěchali s obědem. Jaký oběd! Čert vezmi oběd! Kůrku chleba vezmeš s sebou do kapsy a budeš ji žmoulat v zubech jako bonbon... desert... keksy.

Na vyhraženém můstku zadního vagonu se shromáždili právě hosté ze sovětu. Byl tu Kurajev, továryš Minikin, jenž prý se vlastně jmenoval München (vypadá podle toho, shodli se dobrovolci), starý levý eser Kozlov, mužíček s bradou, neobyčejně dobráckých modrých očí, jež by neublížily kuřeti a o němž v Penze každý věděl, že se chvěje radostí, jede-li v autu, dále neobyčejně elegantně oděný Kohoutek s důstojnickým řemením na frenči barvy khaki; pod „extrovní" furažkou, ozdobenou zvlášť tepanou

pěticípou hvězdou, dvě důstojná očka; v celku značně pobledlý, podle názorů dobrovolců „vymilovaný", za ním pak Luňák-Přecechtěl a docela vzadu, celý rozpačitý továryš Syromjatnikov, který se tvářil tak, jakoby nastal nejnepříjemnější den v jeho životě.

Dole pod nimi šedá massa.

„Jak jim asi odpoví?" zeptal se sebe sama Budecius, který tu stál vlastně opodál a pociťoval pouze hrozné vnitřní rozechvění. Chtějí opravdu všichni tito lidé boj s bolševiky? Neřekne polovina, že je ochotna stůj co stůj zabrániti konfliktu a možnému krveprolití — neboť z toho všeho kouká strašlivé krveprolití! — a neodevzdá-li tato polovina zbraní, aby uchránila svých životů? Oh, zde je situace přece podstatně jiná než na frontě, kde jdeš mezi svými a cizími zákopy kupředu, byť i dobrovolec, nutkán přímo tlakem vzduchu, jenž hustý je tu napěchován jako mezi dvě neprodyšné stěny. Ale toto? Vždyť rozhodnou-li se tito lidé nepoddati se těm zšílevším sektářům a nenávistníkům, vhrnou se do plné tmy, kde nevíš, co tě za kterým stromem čeká... co tě čeká v Penze, v Kuzněcku, v Samaře, v atakdále, v dalších a dalších atakdále... Nemusíme sdílet mínění Hynkovo, nebo Luňákovo, že stoosmdesát milionů nutně musí sežrat nějakých čtyřicet tisíc. Je to zřejmě přehnáno. Ale v situaci, jež je kolem, poměr jedna ke stu, mírně řečeno, vyjadřuje asi povahu věci! Chladně řečeno. Tudíž...

„Nedáme! Nedáme! Ani jediné vintovky! Kdo ji chce, ať si pro ni přijde! Dáme, ale draho! Nevěříme vám! Věříme svým důstojníkům. Nevydáme jich, ani svých zbraní. Nedáme! Nedáme! Raději zemřeme!"

Byly to hřmějící vlny, jež vpadly do jeho výpočtů. Massa šedých šinělů, proletářská massa, soldátská massa, kterou přece znal Kurajev tak dobře z dob Kerenského na frontě i v městech a městečkách za frontou od Rigy přes Mohylev, Berdičev, Kyjev, Kamenec Podolský až k rumunským hranicím, všude stejná a všude ochotně křičící svoje „právilno", zvláště tam, kde šlo o krky a o břicha, šedivá massa, jež stála pod ním, zahovořila strašlivě nesrozumitelnou řečí tentokráte. A přece jim vyložil vše jak uměl nejlépe, nikdy tak v životě nemluvil. Věděl a říkalo se mu, že prý jsou mezi nimi polointeligenti, dokonce inteligenti, proto mluvil logicky, poměrně věcně, apeloval na jejich rozum, vysvětlil jim nesmyslnost jakéhokoli odporu v jejich situaci. Nepodrobí-li se, budou prostě zničeni — a škoda tak krásného materiálu, škoda jejich energie, tím spíše, že on ví dobře, jak všichni vlastně sympatisují s novým Ruskem a jsou obětí buržoasního omylu. Proto nechť se rozhodnou a odevzdají v klidu zbraně a ...

„Nedáme!"

Ne, Kurajev to nějak nedovedl. To pochopil Minikin ihned. S těmito lidmi se musí docela jinak. Takhle!

On Minikin, zná Francii. Žil tam jako emigrant. Strašlivá země. Strašlivá! Budou tam sloužit s černochy. To je pro civilisovaného člověka strašná útrapa. Sověty mají autentické zprávy, že už jeden ešelon odjel z Vladivostoku a místo do Marseille přistál v Alžíru. Zkrotit povstání Arabů. Podle telegrafických zpráv transport těchto Čechoslováků nemohl snésti trýznění francouzských důstojníků a vzbouřil se. Byl zpolovice rozstřílen. Sovět z Vladivostoku telegrafoval do Moskvy i do Penzy, že si neví rady s Čechoslováky, kteří odepřeli vstoupit na francouzské lodi. Všude se zavádí francouzská disciplina, podle níž i svobodníci mají oddělenou kuchyň od řadového vojska. Ve Vladivostoku vstoupilo už osm tisíc Čechoslováků do rudé armády. Profesor Masaryk je docela koupen Spojenci, žije v Americe, do Francie nesmí, a dostává osm set dolarů denně..."

„Srazit ho dolů! Pryč s ním! Po hubě! Nemluvte s nimi! Hoši, pojďme pryč! Rozejděme se! Neposlouchejte je! To stačí! Co si o nás myslí? Copak jsme Čuvaši? Tataři? Volové jsme, že je tak dlouho posloucháme."

„Továryši... továryši..." ozval se hlas s tribuny-můstku. Ale nepomáhalo nic. Konečně hlas zoufale zařičel:

„Bratři!"

A vše se zvolna utišilo.

Byl to Kohoutek. Bledý jako smrt. Pokusil se něco vykládat česky. Ale marně. Konečně

však se mu podařilo, že množství jakž takž porozumělo jeho slovům:

„Nekřičte přece ... chce-li nám někdo odpovědět, nechť vystoupí na tribunu."

A vtom už šplhal starý Bobrujčan na tribunu. Začal rusky, špatně, skoro trapně, ale všichni, i Kurajev, poslouchali ho více než vážně.

„Pusťte nás dále — a je po všem sporu. My nechceme vaší krve. K čemu vám naše krev? Chcete vy, ruští lidé, prolíti zbůhdarma a ze svévole bratrskou krev českých vojáků, kteří se s vámi bili na frontě proti Němcům, spali s vámi v jedněch zemljankách a pili s vámi jeden čaj?"

A tu do hrobového ticha zaznělo pojednou něco, co připadalo všem dobrovolníkům jako hlas s nebe. Bylo to basové a chvějící se ruské:

„Nikagda!"

„Rusové!" zašeptali dobrovolci div ne s pláčem v srdcích. „Rusové. Zemljáci. Rusové! Rusáci!"

Vyšlo to ze skupiny železničářů, kteří tu nablízku pracovali na kolejích a přišli „posmotřět" na zajímavý meeting.

„Rusové! Rusové! Rusáci! Vidíte je, však my je známe. Chudáci, Rusové!"

Budecius se chvěl po celém těle.

A bylo po všem. Dokonce začalo trochu pršeti. Kurajev a Kohoutek vzhlédli znepokojeně k nebi a seskočili s vozu. Za nimi ostatní. Meeting se rozlezl a zmizel jako zmrzlina na

talířku. Pod vozy a mezi kolejemi zůstaly jen kaluže vody.

A v srdcích vojáků cosi jako „děj se vůle boží, ale my jsme připraveni na vše."

A po dešti přikvačil večer.

Večer jim všem přinesl rozkaz poručíka Ševce, čili jak oni říkali, Švece nebo Šveca. Noc může býti nejista. Vystavit hlídky okolo svých ešelonů, vyslati hlídky k hrázi nad stepí, pozorovat baráky na oné pastvině, kde podle udání našich zvědů jsou čety ozbrojených proti nám Maďarů a Němců. Vzadu u ešelonu je zvláštní vůz, kam byly složeny nedávno zbraně, jež měly být odevzdány před dnešní krisí, pro niž už k tomu nedošlo. Tyto zbraně rozdat neozbrojeným, pokud stačí. Ostatní nechť se ozbrojí jak mohou, třeba kapesními noži, kamením, holemi. Bude-li boj, bedlivě sbírat zbraně u — nepřátel. Hlavně hledět získat kulomety a střelivo. Bedlivě dbát rozkazů velitelů, neponechávat raněných nepříteli. Bude-li boj, bude to boj zoufalý, nejstrašnější, jaký jsme kdy bojovali.

Těpluška, jež dostala zbraně, doslova plakala radostí.

Vintovky byly objímány, laskány a líbány jako ztracené a znovunalezené ženy, milenky.

To sice není ta moje, ale zaplať pánbu za ni, stejně ji budu mít rád, utěšoval se Hofírek. Pan Kódl nedostal nic. Ale byl strašný. Brousil svůj kinžal. Tu a tam se našla bomba. Ukázalo se, že mnozí si koupili nějaký ten ořech ve mě-

stě, a dokonce od krásnoarmějců za cukr a za líh.

Skála kontroloval svoje lidi a byl svěží, jasný, plný ruchu a činnosti.

Jak je si jist sám sebou! myslel si o něm hořce Perný, který se nevzdával naděje ... jakékoli naděje ostatně.

Vždyť pro Budeciusa poslali. Má jít do sovětu s delegací, potřebují někoho za řadové vojáky, neboť Kurajev stále tvrdí, že to vše je oficírský bunt. A Bobrujčan šel také.

Šli tedy. Sovět pro ně všecky poslal dokonce automobil. Ozbrojený komisař je provázel.

„Mohou si je tam také nechat," zabručel mrzutě Liebermann. „Jak tomu říkají?"

„Rukojmí," vysvětlil kdosi.

„No jo. A mohou je, aby nás zastrašili, i zastřelit."

„To mohou ..."

Ale nikdo z delegace na to nemyslel. Byla noc a přinášela s sebou nesmírnou vážnost. V ní se ztrácel všecek humor dne, všechna groteskност onoho kurajevského meetingu, nesmyslnost a bláznivá hazardnost situace.

I v sovětě zvážněli. Kurajev nabídl delegaci papirosy. Byl bledý, že by se byl na něm nikdo krve nedořezal.

Budecius viděl, že je to člověk krásné a inteligentní tváře. Ruská tvář, trochu fanatická, trochu světecká, bezmála tvář mladého mnicha. Na bradě řídký světlý vous. Snad je to student.

Kolik mu může býti let? Třicet, třicetpět. Ruce měl bledé, nesmírně nervosní, rozechvělé. Oči modré, trochu podezřívavé, ale tato podezřívavost jako když je tu jen hostem a to od nedávna. Vedle něho trochu přiškrceně se tisnil Kozlov, levý eser. Hovorný báťuška, který z ničeho nic začal vykládati, že zná hanácký ječmen a že Češi mají vzorná hospodářství. A podrbal se rozpačitě v bradě.

Kurajev si nasadil brýle a zmateně se na něho podíval.

Nikomu se jaksi nechtělo do rozhovoru. Nejzaraženější a nejmlčenlivější byli Kohoutek, Luňák a Hynek, který dnes zavřel svoji těplušku a odstěhoval se do města.

Sedělo se dlouho přes půlnoc. Rozhovor byl přerývaný, mdlý, smutný až k pláči.

„Nu, tak to vidíte ... Tak nás pusťte a bude to," zahučel Bobrujčan. „Dejte rozkaz, aby dnes v noci pošinuli vaši železničáři čtvrtý pluk do Penzy a zítra vypravte naše vlaky na východ. Telegrafujte do Samary a do Ufy, aby nás nezdržovali a propustili nás za Ural. A my všude budeme vypravovat o vaší ušlechtilosti a mírumilovnosti ..."

„Spasibo, továryš ..." usmál se choře Kurajev. „Jsme tedy ochotni ihned vás zítra ráno vypraviti na východ ... pod podmínkou, že do rána odevzdáte všecky zbraně ... a ..."

„Slyšel jste přece sám dnes naše vojáky," namítl Budecius.

„Slyšel ... ale ... myslím ... vždyť je to přece nesmysl ... uvažte! Kam se chcete podíti? Váš odpor vás zničí. To jste vojáci? Chcete jeti násilím! Kdo vám bude řídit vlaky, které stanice vám je budou přijímati ... které je budou odesílati ... vše je přece v rukou sovětů, a všecky sověty mají přísný a nezměnitelný rozkaz z Moskvy, aby vás stůj co stůj odzbrojily ... Chcete býti zničeni?"

„Rozdrceni?" zachraptěl Kohoutek, hraje si neklidně s řemením.

„Kdo vás bude živit, zásobovat, dodávat uhlí vašim lokomotivám, vyměňovat strojvůdce, porouchané vozy spravovat, jichž je teď po válce více než zdravých, kde vezmete dobytek, maso ... Kdy budete chtíti spát, odpočinout ... jste v cizí zemi, obyvatelstvo vás nezná, je proti vám, a odvážíte-li se mu něco rekvirovat, bude vás jednotlivě pobíjet, jako pobíjí Němce na Ukrajině ... Nakonec budete nuceni vystoupit z vlaků, jež ustrnou kdesi na kolejích a budete bloudit neznámými kraji, bať, vy nemáte ani map, vždyť ani my jich dobře nemáme ... Každý, kdo by vás skrýval, vydává se v nebezpečí nejpřísnějších trestů ... Budete zničeni ..." zaúpěl Kozlov.

„Rozdrceni!" vydechl Kohoutek a z jeho rtů unikla všecka krev.

„Domů se nikdy, nikdy nevrátíte," řekl temně Luňák, který byl opásán řemenem, na němž viselo pouzdro s mohutnou pistolí.

„Nu, dobrá!" řekl klidně Bobrujčan a vstal. „A protože do rudé armády nepůjdeme, do vašich komunistických artělů nechceme a znovu do zajateckých táborů Rakušanů a Maďarů nás nedostanete nikoho živého, co tedy, pro dobrého Boha, nám šikovného můžete poradit? A protože nám nic nemůžete poradit, musíme si poradit sami. Pánbu dej, abychom si poradili dobře a spravedlivě. Je jisto, že se tady páše hrozný zločin, smrtelný hřích. My se za něj světu zodpovídat asi nebudeme. Kdo zodpoví tento zločin?"

„Neužívejte příkrých slov, továryši," zadumal se Kurajev. Ale pak přetřel si čelo šátkem, mávl jím proti delegaci nějak bezmocně a zašeptal pro sebe:

„Já mám rozkaz Moskvy. Přimlouval jsem se za vás... telegrafoval jsem. Rozkazy se dávají proto, aby se prováděly, nikoli, aby se o nich uvažovalo, odpověděl Trocký. I právem. Vy tomu rozumíte. Jste vojáci. Jděte! Pokuste se ještě přemluviti své soudruhy. Snad je ještě čas. Já budu hovořiti také s Moskvou opětně. Nu, jděte. Továryš Syromjatnikov vás vyprovodí na nádraží. Do svidania."

Kurajev se dokonce uklonil delegaci. Budecius zachytil pohled Kohoutkův. Byl s počátku bezradný, jako pohled žákův na složitou rovnici, kterou sám sestavil z užitého příkladu, ale teď náhle ztratil všecku nit postupu a veškerou

síť myšlení. A proto teď jako když mu v očích prasknou jiskry; a pěkně po česku:

„My vás rozflákáme na hadry! Na hadry! Česká pakáž!"

Na štěstí to slyšel jen Bobrujčan a Budecius. Usmáli se na sebe a Bobrujčan podotkl klidně. „Vida ji! je na světě taková, je!"

A vyšli ze sověta, z budovy Zemědělské banky.

Vyšli na prostranství, kde začínal park a kde proti němu stály veřejné budovy. Říkalo se tomuto místu Akropolis. Byl to nejvyšší bod města Než po hlavní ulici, Moskevské, vedl je Syromjatnikov kolem chrámu, bílého, mohutného Soboru s věží a kopulemi, který svítil do divné, mrtvě tiché květnové noci, potom úvozem, strmým a plným kamení a pak pěší cestou dolů k řece Suře. Zdálo se jim, že vidí na rohu ulic stíny bloudících lidí. Přešli most a blížili se k nádraží.

„Továryši," zašeptal Syromjatnikov k Budeciusovi. „Jak vás nazývají jménem po otci . . . hm . . ."

„Ivan Vjačeslavovič . . ." řekl Budecius.

„Víte-li, Ivane Vjačeslavoviči," šeptal si dále komisař, „víte-li, že . . . že to bude hrůza . . . nu, hrozné!"

„Bude!"

„Ivane Vjačeslavoviči, jsme přece, říká se, bratři . . . Rusové . . . pravoslavní — či tak ně-

jak ... jaksi Slavjané ... proti germánským imperialistům jsme stáli na frontě ... a u Bachmače ... Hloupost! Nesmíte toho dopustit!"

„Nesmíte toho dopustit!" opáčil mu z temna hlas jeho souseda, který šel těsně vedle něho, až se jejich boky třely o sebe.

„Já ... já vlastně ... jsem vás ... to jest ... všecky vás ..." koktal Syromjatnikov, zalykaje se ... „mi ... loval. Líbili jste se mi. Čert poberi. Molodci! Krasavci! Čert poberi! Blázni ... blázni! Vraho ... nu, blázni! Poslyšte ... Ivane Vjačeslavoviči ..."

„Nu?"

„Bude to hrozné! Vím to!"

„I já to vím ..."

Došli do nádraží. Rychle se rozloučili. Syromjatnikov zasykl jen žalostné „Do svidania!" a doslova pádil zpět k městu.

Budecius s Bobrujčanem zamířili k svým vozům. Prošli řetězci hlídek.

Před svou těpluškou se „učenej" zastavil. Byla klidná noc a unikala tiše do věčnosti. Svítalo v dálce. Tmou se zvolna a namáhavě prodíralo fialové pole na východním horizontu. Pomalu fialové pole přecházelo do růžova, do červena. Budecius se díval a díval. Ani nepozoroval, že nablízku stojí jako stráž na pět kroků od sebe Josef Perný a dobrovolec Rjazanov. Každý z nich se těžce a vážně opíral o pušku.

XII.

Zdálo se mu, že to nemůže býti ani pět minut, kdy usnul. A pojednou tenhle pokřik. Či se mu to rovněž zdá? Je den? Je noc? Je ještě život?

„Broněviky! Broněviky!"

Ale to zní neobyčejně jasně. Určitě.

A hle, všecko se kolem něho hýbe. Těžká a potem páchnoucí massa Liebermannova těla vztyčuje se jako hora. Ten hřbet! Takový solidní, hornický. Pod bluzou mu chrastí jeho austrijské nůžky. Hola, Liebermann je ozbrojen! A i on brebentí:

„Broněviky!"

Budecius naráz vyskočil. Byl ustrojen jako všichni, a ohlížel se po své zbrani, jako všichni.

„Tak už to začíná," řekl Baroch vážně a docela nevesele.

„Už je to tady!" Hofírek skočil s vozu.

Ostatní střelami za ním.

Četa se rychle sbírala a řadila. Vedle ní další, třetí, čtvrtá. Celá rota.

A i ostatní roty.

Kryly se mezi dvěma vlaky. Děsné bylo pouze podivné a jakoby opuštěné množství mužských nohou, ovinutých zelenou látkou nebo vězicích v pořádných ruských holinkách, v sapogách.

„Nestřílet!" tak zní rozkaz.

Inu, dobrá tedy. Ostatně ještě nikoho nevidět.

„Ale ty broněviky musíme zabrat!" protestuje čísi hlas. „Je přece jasné, že jsou proti nám. A jak hloupě si vjely přímo do nádraží. Přímo mezi nás."

„Snad jen projíždějí!"

„Jo, projíždějí! Budou projíždět a střílet. Postříli nás tu. Půjdou nám po nohách."

„Ticho!"

Kterýsi voják z cizí roty se objevil před Skálou. Přinesl nějaké sdělení.

Důstojníkovi se vrazila krev do obličeje. Pohnutím.

Šeptem proletěl od čety k četě jeho rozkaz.

Náhle se celá rota rozsypala v řídký růženec. Vše se dalo do pohybu. Vojáci jako myši střelhbitě podlézali vozy cizích vlaků. Budecius s úžasem pozoroval, kterak po jeho boku se plíží dobrovolec Rjazanov a za ním uzardělý a zpocený Perný.

„Měla jste zůstat doma," šeptl jako narychlo.

„Jsem dobrovolec," odsekla dívčina a přitiskla se ňadry k zemi.

Octli se jako naráz před vlakem, který zvolna a majestátně vplul právě do hustého, zaplněného nádraží. Byl to nedlouhý vláček, trestuhodně důvěřivý. Na třech platformách stály těžké pancéřové automobily. Na jednom z nich byl veliký nápis „Groznyj". Hrozný! Vypadal tak. Z tlustého válce vyčnívaly jícny dvou kulometů,

jež se mohly otáčeti kolem dokola a kositi stovky lidí. V těpluškách byly hloučky krásnoarmějců, ozbrojených kulometem, vyhlížejícím ze dveří vozu.

Ráz, dva!

Skokem byli Čechoslováci na platformách u automobilů.

Bez hlesu a tiše. Celý vlak byl v minutě obklíčen.

Vyšla jediná rána z pušky. Ale jako by jí ani nikdo nezaslechl.

Krásnoarmějec, který skočil ke kulometu, stojícímu u vrat těplušky, se skácel dovnitř vozu.

Ostatní celá posádka obrněného vlaku byla ihned zajata.

Velitel tvrdil, že neměli v úmyslu přepadnouti Čechoslováky. Jeli prý k Orenburgu proti kozákům atamana Dutova. Jeho vojáci pak dosvědčili lidem se stužkami na furážkách, že dostali v noci rozkaz ihned vyjeti do Penzy a držeti v šachu Čechoslováky na tamním nádraží.

Odvedli zajatce do prázdné těplušky, v níž byly včera uloženy hromady odevzdaných zbraní. Tlustý, dýchavičný kuchař rád odběhl z kuchyně, jež beztak bude dnes zahálet, vzal pušku, postavil se k nim a když ho přešla po chvíli přísnost, jal se s nimi rozmlouvat o příkoří, jež jim, Čechoslovákům, činí sovětská vláda.

Mladý poručík se za okamžik octl u kořisti. Stiskl mlčky Skálovi ruku. Potom prohlédl všecky stroje. Až na jeden byly pancéřové au-

tomobily v pořádku. Mžikem se přihlásili šoféři, kteří už zacházeli někdy s takovými věcmi. Kulometčíci, kteří už někdy v tomhle oboru pracovali. Bylo jich více než dosti. To pro případ, že by bylo nutno automobily svézti s platforem a užíti jich mimo vlak.

Byl sestaven oddíl. Nová posádka broněviku.

„S tím bychom mohli vyčistit nádraží," řekl poručík v zamyšlení.

„Ale strojvůdce?" prohodil tiše Skála.

U mírně dýmající lokomotivy stálo černé, zapeklité chlapisko. Pozorovalo Čechoslováky s údivem, s úžasem. Dobrovolníci mu nabízeli papirosy. I chlapisko pokuřovalo, usmívalo se. Také ukoptěný topič, který seděl na schůdkách lokomotivy, pokuřoval a usmíval se.

„Gavrilo*) chce jeti s námi . . ." prohlásil Hofírek. „Bratře poručíku, vezměme Gavrilo sebou. Je to hodný člověk. Povídá, že není bolševik."

„Taktočno . . . gospodin oficer! Zajisté! Jsem vám k službám."

„Je to nebezpečné!" prohodil poručík.

„Vše je dnes v Rusku nebezpečné!" odtušilo chlapisko. „Jsem ze Sibiře. Mohu s vámi jeti

*) Ruským strojvůdcům vlaků se říkalo humorně Gavrilo. „Gavrilo, krutil!" byla žertovná pobídka, jíž zemljáci ruští i naši vojáci pokřikovali na vlak, jenž se pomalu hýbal kupředu.

až do Sibiře. Donutili mne, abych sloužil bolševikům. Dejte mi svoji lentočku. Budu sloužit vám. Bude mi lehčeji . . ."

„A topič?"

„Všichni železničáři sympatisují s Čechoslováky . . .," řekl strojvůdce pevně.

„Dobrá! Uvidíme! Možná, že vás budeme už za okamžik potřebovat. Jděte! A dva muže k nim na lokomotivu!" obrátil se poručík ke Skálovi.

„Podle rozkazu, bratře poručíku!"

Mladý poručík se usmál. Přehlédl hlouček vojáků . . . ano, jsou to vojáci! Provedli vše přesně. Dokonale. Ani neočekával.

Jeho šedý, pevný obličej, mírně osmahlý a trochu pihovatý, ozdobený malou bradavicí na tváři, byl jasný a tvrdý. Dívaly se odtud moudře a obezřele hnědé, prozíravé a teplé oči. Vše, zdálo se, do poslední písmeny bylo promyšleno v klenutém, čestném čele.

Vzal energickým pohybem Skálu pod paždí. V rychlosti mu vyložil plán.

Nejdříve si zajistit, vyčistit ode všeho zlého a obsadit našimi lidmi všecka tři penzenská nádraží. Zmocnit se lokomotiv v depot a poslat je na západ do Serdobska čtvrtému pluku, aby jej přitáhly do Penzy. To vyžaduje času. Mezi tím ovšem penzenský sovět, který má množství děl — našich děl! — na pět set kulometů, nesmírné množství střeliva — našeho střeliva, jež tu odevzdávaly všecky projevší vlaky, může nás

zde na nádraží rozstřílet. Jsme tu v dolině a jsme fakticky beze zbraní. Proto bude nutno zaměstnati jej — útokem na město. A více! Bude nutno dobýti Penzy, pacifikovati město aspoň na několik dní, dokud se všecky vlaky, stojící na západ od nás, nedostanou sem, neprojedou stanicí a dokud poslední náš vlak neopustí nádraží. Zdá se to divné, pravda-li? Ale není nic jasnějšího. Musíme vzíti Penzu.

„A musíme rozehnati sovět?" zeptal se Skála nejvýš zvědavě.

Poručík pokrčil rameny.

„Co nám je do sovětu? Musíme likvidovati jakékoli nepřátelství vůči nám. Jakékoli. Bude-li na nás vedle krásnoarmějců, krásnogvardějců, Němců, Maďarů, poštvaných dělníků střílet také sovět, budeme bíti i sovět. Rozejde-li se při tom, toť jeho věcí. Padne-li, jeho vina. Padne-li při tom celá sovětská vláda, její vina. Zatím jde o umlčení našich nepřátel. Jde nám o cestu na východ. Budeme si jí bránit proti všem, kdož nás ohrozí. A to budou vždy jen bídáci. Padnou-li sověty, jest věcí Rusů, chtějí-li je zdvihat nebo si vymyslí něco jiného. Ostatně, milý, domnívám se, že až uvidí naši odhodlanost a úpornost, nechají nás s pokojem odjeti. Budou rády, až nás budou mít s krku."

Rozčilený hlouček se přiblížil k oběma důstojníkům.

Přišel prý z města na nádraží jakýsi komisař. Zde je. Žádá okamžité vydání zabavených bro-

něviků. Broněviky prý opravdu nebyly vyslány proti Čechoslovákům. Proti Dutovu jely, opravdu, opravdu. Sovět žádá kategoricky, aby pancéřové automobily byly okamžitě sňaty s platforem a dopraveny do města. Proč do města? Inu, tak. Sovět kategoricky žádá. On, komisař Berlin má s sebou šoféry, kteří vozy odvezou. Sovět nechová nijakého nepřátelství vůči továryšům Čechoslovákům, opravdu, opravdu! Na důkaz toho chce ihned dáti rozkaz přednostovi stanice, aby polovinu vlaků československých odeslal na východ, směrem ke Kuzněcku. Všecky záruky jsou zde. Broněvik měl jeti proti Dutovu . . . k Orenburgu.

„Přes hubu leda!" ozval se hlas.

„To neměli nikoho chytřejšího, než tohoto Žida?" jiný, zlý hlas.

Poručík Josef Jiří Švec zavrtěl hlavou.

„Vyřiďte sovětu," řekl jasně, „že ani my nechováme vůči němu nepřátelství. Chce-li zabránit jakémukoli konfliktu, nechť okamžitě pošle domů všecky ozbrojené oddíly, které dnes v noci rozestavil ve městě. Nechť zaveze do kůlen všecka děla, jež stojí na Akropoli, na dvoře banky a jinde! Nechť sejme s věží Soboru a se střech domů sta a sta kulometů, jež tam právě usadil. Nechť dá rozkaz přednostovi, aby ihned vypravil tucet lokomotiv do Serdobska a provezl Penzou náš čtvrtý pluk. Nechť i naše ešelony okamžitě opatří lokomotivami, abychom potom i my mohli volně odjeti! Nechť se

neozve ani jeden výstřel proti nám. Potom ihned odjedeme, zmizíme a na — neshledanou."

„Učiní... doufám... učiní tak..." breptal Berlin, potě se. „A broněviky?"

„Potom... potom odevzdáme. A rádi. Až budeme v bezpečí!"

„Hm!" malý Berlin se podíval na důstojníka a zatvářil se chytře.

„Nevyjednávejte už, k sakru!" zavrčel někdo v houfu.

„Mlčet!" hrozně vykřikl Švec.

Ale v tomto okamžiku projel vzduchem nehezký, zoufanlivě vysoký výkřik píšťaly. Berlin na smrt zbledl a začal se poděšeně rozhlížet.

A píšťala syčela a vyla strašlivým jekem. Byla to tovární píšťala ve městě. Co se to děje ve městě? Město! Město! Penza! Tohle je zase siréna, naříkající ječivě ve vzduchu. A hukot, hukot... píšťala za píšťalou... továrna za továrnou se ozývá. Město řve, ječí, bije na poplach. Je to zběsilé!

Kraj hřmí nyní jako zešílevší.

Továrny ve městě! Továrny v předměstích! Všechny volají, houkají, řičí, svého slova není slyšet.

„Štvou na nás dělníky!" zhrozil se kdosi. Byl to Perný, jenž přiskočil k hloučku.

Město, jež stálo vysoko nad nádražím, jako když nyní povyskočí do dvojnásobné výše.

„Bijí na poplach! Zvoní! Střílí! Slyšíte střelbu? Kulomety!"

„Zmalujte toho Žida!"

„Nic! Pustit ho!" poručil Švec. „Ať vyřídí, že se budeme bránit do posledka. Nemáme co ztratit! Marš, továryši. Zahájili jste nepřátelství. Tož se bijte! Marš!"

Berlin vyletěl z hloučku jako šíp. Pelášil k nádraží. Nemotorně přelezl ohradu a uháněl k řece Suře.

„Neměl bych za ním jednu pustit?" chtivě se tázal Hofírek.

„Neopovažuj se! A všichni na svá místa! Velitelé rot udržujte se mnou spojení. Obsadit broněvik, vyčkat mých rozkazů! Moje místo je na stanici. Vzorně plňte povinnosti!"

Trrach! Trsssk! Dzinnn!

U všech čertů! Šrapnel. A my nemáme jediného děla! Jaké svinstvo!

A nastal shon.

Lokomotiva broněviku zasupěla, dýchla několikráte prudce. Vyvalil se černý, pak bílý dým, jenž zahalil polovic nádraží.

Vlak se zvolna hnul kupředu.

Aha, jede k železničnímu mostu, jenž spojuje Penzu II. s Penzou I.

Nádraží v Penze II. je ovšem už obsazeno Čechoslováky. Vletěli do nádražní budovy. Telefon, telegraf! Vše obsazeno. Úřednici zůstali na svých místech. Chvěli se jako osiky. Bolševický dozorčí komisař na stanici byl zajat a rozpačitě se procházel po pokoji přednostově.

U dveří stál vysoký český voják a ztrnule se opíral o vintovku.

Stádo pasažérů, mužíků, „měšočníků", všelijakých převlečených buržoů, ženských, dva umaštění popi — všecko to bylo zahnáno do skladiště. Lidé se tu rozložili po pytlích a bednách a hořekovali. A za nějaký čas umlkli a malými okny vyhlíželi ven jako dobytčata z chléva, skrývali hlavy při každém výstřelu, pak rozbalili tlumoky a jedli. Málo-li prodělali už všelijaké střelby a občanské vojny! Do večera to přejde a pojedou dále.

Viděli okny, jak postupují řetězy Čechoslováků. Co zamýšlejí? Kdo jsou vlastně?

Podivovali se jim. Dělali vše prostě, rychle, uvědoměle. Téměř bez řeči.

Vida je! Takové měli ozdobné těplušky na kolejích! A najednou: vojna se sovětskou vládou. Popi se modlili za vítězství Čechoslováků . .

Budecius postupoval se svou rotou.

„U sta kozlů, kde je nepřítel?" stěžoval si Hofírek.

Ve městě třeštily kulomety. Ozývaly se rány z děl. Salvy z pušek.

Nepřítele nebylo vidět.

Broněvik se zvolna šinul na Penzu I. Viděli, že obezřele plyne po mostě. Téměř nestříleli. Jaké jsou to obludy, ty pancéřáky!

Groznyj!

Vzadu, přitisknuty a kryty stěnami vozů stá-

ly zálohy. Všecko je dnes ve zbrani. Kuchaři, krejčí, ševci. Ordonancové.

Hlavní je, aby se čtvrtý pluk hnul ze Serdobska k Penze. Hlavní je, abychom byli pohromadě! Hlavní je, ničeho se nezlekat! Žádná panika, ke všem čertům!

S kým to bojují ve městě? Vždyť přece naši ještě nevstoupili do města?

Asi blázní!

Ba, blázní. Kdosi potvrzuje, že se vrátili rozvědčíci odtud, přestrojení za mužiky. Tam se stříli pro strach buržoustům. Nejdříve si prý továryši chtějí zajistit město, aby jim kontrrevolucionáři něco nespískali. Mají strach i z dělníků. Jen menšina z nich jsou bolševici. Jsou tam es-deci-menševici, eseři. Mají Kurajeva po krk. Proto bolševici střílejí celými salvami. Pilí v noci na kuráž. Ale krásnoarmějci střílejí. Omamují se střelbou a hřmotem.

Nikoho nevidět... co je to?

Rána za ranou. Bumstará! Je to komedie?

Kdy bude útok?

Nežvaň! Dočkáš se. Rozkaz!

Ale nyní to šlo veseleji. Jakési lokomotivy se přibližovaly z Penzy I. Stáli u komínů, kryjíce se jak bylo možno, českoslovenští vojáci.

S úžasem hleděl Budecius na strojvůdce. Všude pracovali v tomto úděsném nádražním zmatku tito černí lidé, vážní, soustředění, ba nadšení.

Co to znamená?

Což jdou s námi?

A hloučky železničářů, vlasatých, špinavých... pracují, opravují vozy, tlukou kladívky do kol, zkoumají osy, signalisují praporci. Kde bychom byli bez nich? Proč však to činí? Vždyť je bolševici rozstřílejí.... potom... až my odjedeme... Co my jim můžeme dáti?

Nádraží bije svým prudkým a žhavým pulsem, nedbajíc dělostřelby.

Idiotské dělostřelby. Neboť v Penze se zbláznili. Do čista zbláznili. Buď z opilosti nebo ze strachu. Granáty vybuchují před nádražím mezi domky železničářů. Bourají celé toto předměstí. Nebo vybuchují za nádražím na stepi.

Tam v barácích, kde byli Němci a Maďaři, teď už nikdo není. Češi je ihned bez odporu odzbrojili a zajali. Polovička jich utekla do lesů. Ale ostatní jsou ještě ve městě.

Praporčík Skála přivolal Budeciusa:

„Běž na stanici k veliteli. Prosím o další rozkazy!"

Voják odskákal jako kůzle.

Stanice jako když spí. Ticho. Nesmírný klid. Všude stráže. Budecius viděl piketty, vysunuté hluboko do předměstí, téměř až k řece. Naši, řekl si.

Vstoupil do světnice.

Stůl. Plány města a okolí. Mapa. Červená čára. To je železnice na Serdobsk, Rtiščevo — a dále. Známá místa, Kirzanov, Inokovka, Inžavino, Tambov. Ach ano, odtud přijeli, tam všu-

de pobývali. Modrá, kulatá skvrna. Velká. To je Krivozerovka. Tam je první batalion. Kutlvašr.

Poručík Švec. Člen Národní Rady.*) Dr. Lenfeld. A ještě nějací důstojníci.

Budecius vyřídil svoje poslání.

„Je dobře. Ať stojí na svém místě, zatím vyčká. Rozkaz dostane!"

Ach, zde je možno seznati trochu situaci. Budecius je vážný člověk. Nuže, nechť se poučí:

Město je hotovou přirozenou pevností. Od nás je odděluje řeka Sura. Od severozápadu je chráněno kopci. Ostatně, odtamtud na ně nelze. Jedině od Krivozerovky, tedy od jihu a potom od severovýchodu, z nádraží Penza I., jež je dosud v „jejich" rukách. S naší strany nelze frontálně podnikati nic. Je tu řeka Sura. Mosty jsou spáleny. To učinili bolševici časně ráno. Ostatně přechod přes řeku by byl nesmyslem. Terčem pro jejich nesčíslné kulomety, jimiž nyní bláznivě a snad jen do vzduchu břinkají jako divoši-lidojedi, když provozují hluk pro hluk. Musíme na ně tedy z Penzy I., přes bazár, vzhůru po Moskevské ulici. Voženílek, Beránek a druzí. A s opačné strany od Krivozerovky Kutlvašr. Podél řeky pak demonstrace. Hlavně vyčkat času, udržet nádraží, zásobit Serdobsk lokomotivami, doplnit se posilami čtvrtého plu-

*) Byl jím autor knihy.

ku. Ty broněvíky nám sama Prozřetelnost poslala. Nemíti jich . . .!

Budecius letěl zpátky.

Vojáci jeho roty se začínali nudit. Vyjímali krajíce chleba z usmolených kapes a jedli. A město stále ještě hřmělo a hřmělo, a všecek ten hluk připadal vždy více a více nesmyslnějším. Co to dělají tam? Co zamýšlejí? Je to lest? Chtějí nás ohlušit, zmást, zblbit, unavit . . . aby se v noci na nás vrhli?

Opravdu, podivný den se provlekl nádražím jako zloděj! Stmívá se. Jde večer. Z Krivozerovky se vrátil prázdný vlak, celý provrtaný, prostřílený, nu, cedník! Vřítil se zběsile do nádraží. Kluci asi vystoupili někde dříve.

A co dělá záložní pluk? Má prý potíže s Penzou I.

„Jaké potíže? povídám, jaké potíže?" durdil se Hofírek.

Veliké, mohutné, krásné lokomotivy se přibližovaly odtud. Ale hleďme! Depot na Penze I. je tedy v našich rukách. A teď místo! Místo pro vlaky, jež přijedou od Serdobska. Proč, u čerta, nejedou ty vlaky od Serdobska?

Perný a dobrovolec Rjazanov, k smrti umdlený, zbledlý a exaltovaný, stáli ovšem blízko sebe, opřeni o mohutné stěny Pulmannových vozů.

„Jak je to úžasné!" vzdychlo děvče.

„A nebojíš se?"

„Ne. Čeho bych se bála? Smrti? Ach, mám hlad . . .“

„Tu máš . . .“ vyňal z kapsy poslední kurku chleba, ušpiněnou a zválenou.

Lačně se do toho smutného pahýlu zahrýzly její skvělé zuby. Ohnula se námahou a ztěžka uškubla kus, který jí zaplnil celá ústa.

Voják se na ni díval s úžasem. Mlčel.

„Viděl's železničáře?“ zeptala se po chvíli.

„Viděl!“

„Molodci, pravda?“

„Molodci!“ řekl Perný se smutně něžným úsměvem, jehož byl schopen jen zřídka. A opět mlčeli. Ale tu najednou se Pernému zdálo, že nedaleko odtud, řekněme v Kuzněcku, zuří nebo chce zuřit podobný boj jako tady v Penze. A v Syzrani, v Samaře, v Ufě, v Čelabinsku, v Omsku, v Irkutsku, ve Vladivostoku . . . všude! Odtud až k moři se patrně táhne ohromná ohnivá čára, čára bez konce, zapálený lunt, jenž vzplanul nyní do ruda a do běla . . . jakobys nasypal na nekonečnou předlouhou, dlouhatánskou pěšinu vleklou hromádku, zákeřnou linku střelného prachu . . . buch! bum! všecko hoří! Východ se krvaví, krvaví, celá ohromná sibiřská železnice tone v krvi a v krvi, v krvavé krvi! Před chvílí běžel tudy Vršecký, raněn. To je snad první raněný, kdož ví. Snad není dosud ztrát — vždyť nebylo také dosud boje! Ale . . . východ hoří. Kdo shoří v tom ohni, v tom požáru? Hle, Marja Antonovna zakusuje

chléb, na němž lpí špína a prach jeho kapes, ale zakusuje jej hltavě a vypadá jako malá kolčavka — tahle žena! Jeho žena! Továryši ve městě střílejí dosud, ač už nějak zesláble, odpoledne zkomírá... večer... bude noc. Jaká noc! Nu, což, dostali svoje rozkazy, určeno jest jim stanoviště, východisko útoku... útoku! Na sovětské město Penzu. I Perní budou útočit. Bude to perné pro ně.

Opravdu se přiblížila noc. Den opravdu uplynul. Jak? Nikdo neví.

Milosrdná noc! Nemilosrdná noc!

Město se ztišilo až nápadně. Vojáci se horlivě dívali k němu a snažili se mezi stíny večera rozpoznati nějak jeho tvářnost. Jak je ti, Penzo?

A v šeru opět vzrůstalo do výše. Nedávno odtud zněly paschální zvony. Ruské velikonoce a Christos voskrese. Vo istinu voskrese. Ještě před nějakým dnem nahoře v parku koncertovala plukovní hudba. Kolik tam bylo líbezných děvčat! I továryši promenovali mezi Čechoslováky. Jakoby nijakých nedorozumění nebylo. Ale nyní město vzrůstá do výše. Hrozivě!

A dole pod ním tma. Na nádraží tma. Světla jsou zhasnuta. Ale ani ve městě není světel. Kam se poděla obvyklá světýlka v domech pokojných občanů, bolševiků i nebolševiků?

Tma. Ticho.

Kdyby nebyli tito lidé vojáky, šla by na ně hrůza. Neboť mezi náhle zmrtvělým a ztrnulým

městem a nádražím, ztichlým ostražitě jako pes, jenž naslouchá noci a tmě, vanul úděsný, sotva slyšitelný poryv hrůzy.

Vojáci bděli pozorně. Všichni mysleli na štíhlého, svalovitého a důmyslného důstojníka, prostého a šedého na pohled, na němž a v němž nebylo nic zbytečného.

Bděl. Kouřil cigaretu za cigaretou a občas se napil čaje. Přednosta mu nabídl konvici.

V noci přijel tiše, téměř bez zahřmocení, a v polotmě se světly staženými, první vlak ze Serdobska. Jako kočky, jež zlehka našlapují na měkká chodidla, neslyšně z něho vyskákali noví vojáci a ihned se šikovali a zaujímali vykázaná stanoviště. Důstojníci se pozdravovali, tiskli si ruce a šeptem si sdělovali novinky, zkušenosti.

V Penze nic nového. Podařilo se uvézti lokomotivy z Penzy I. Toť vše. Ovšem, je to mnoho. Jinak byste zde ze Serdobska dosud nebyli. Za chvíli, ještě za noci, začne útok. Musíme znovu vzít Penzu I., odkudž jsme ustoupili. Mají bláznovské množství kulometů. V každém domě. V každém okně. A vy?

Měli jsme nehodu, a to zlou. Serdobský sovět smluvil s námi příměří. Nu, dobrá, mysleli jsme si. Ušetříme sil. Není jich nazbyt. Poslali jsme vlak našich do Rtiščeva, aby se tam zmocnili lokomotiv. V Serdobsku jich nebylo. Ve Rtiščevě v depot přepadli náš oddíl Latyši. Velitel oddílu, poručík Černý, se zastřelil. Někteří chlapci byli zajati. Hnusná smůla! Ale přece se

podařilo poslati odtud vlak do Serdobska. Znamenitý sovět ovšem nás oklamal a poslal proti němu v plné páře lokomotivu. Hoši vystoupili z vlaku a šli pěšky do Serdobska. Byl jim vyslán naproti nový vlak, prázdný, který je přijme a přiveze. Je to blbé, věřit komukoli kromě své vintovce. Dnes je to už boj a je konec žvanění.

Těžký boj! Hrozný a přetěžký! To věděli všichni.

A proto všichni na svá stanoviště!

Noc je přijímala a šikovala je k boji.

Bylo už po půlnoci. Blížila se jedna hodina s půlnoci, když neviditelná černá jiskra proběhla nádražím.

Zastěkaly kulomety.

Budecius, Perný, Hofírek, dobrovolec Rjazanov, starý, klopýtavý Liebermann, Bobrujčan, ba i Baroch a Vambera — klubko, jež se rázem rozvinulo a běželo kupředu.

Hnal je ostrý povel Skálův.

Perný zatajil dech. A nestačil se ohlížet po malém vojáčkovi, který klusal vedle něho. Uvnitř jeho prsou, na dně srdce, všude ve všech úkrytech duše se tetelilo strašlivé napětí a tiskla se do koutů nesmírná hrůza. Věděl, že děvče od něho a od tohoto všeho nyní neodejde, neskryje se ... Kdo, není-li v té chvíli Boha, jakého má Budecius, kdo tedy, kdo nám bude milostiv? A opět ho obešla hrůza a úděs.

Před nimi byl most na Penzu I. Vlevo červený pivovar, o němž věděli, že tají sám aspoň

100 kulometů. Ve dne bys tudy živ neproběhl. Jen teď je chvíle a dobrý čas, ač-li zůstane z tebe něco, přejdeš-li.

Ach, ďáblové! Ďáblové! Začínají! Ó, co je to? To je peklo! To hřmí a řve, ječí a vyje... lítá kolem uší, mezi nohama, jak běžíš... lotři! mizerové!

Zmocňovala se ho běsnost boje, omámenost a lhostejnost, kdo jsou ti naproti, divoký, hrozný a mužský pud, silný jako hlad, jako pohlaví, žízeň a vzteklost, rozzuřená, závratná, apokalyptická!

Kupředu!

Vlekl nyní nesmyslně a vražedně za ruku svoje děvče, sotva lapající po vzduchu, a skok.. skok... skok... v divokém a lítém dešti kulí... ještě že je tma, ó, blahodějná tmo! Rychle... sem! hop, děvče! Skoč, pitomá holka! Neslyšíš je?... lítají ti kolem uší! Couro! Proč jsi sem lezla? Blázne! Romantiko ruská! Hop! Skákej přes pražce, pitomo! Nebo ji máš v kouli!

Byli za mostem. Jak se to stalo? Jak to dokázali, že přeběhli tento most?

Kupředu!

Za ním těžkými skoky razil si cestu Budecius. Poznal jeho silný a svalnatý trup ve tmě. To je dobře! Kamarád na blízku.

Budecius šel kupředu obezřele. Myslel ani ne tak na sám boj, jako na to, aby Penza I. už už byla obsazena. Sem mohou přijeti penzen-

ským posily z Moskvy. Času měly dost. Dva dny. Pojedou-li rychle . . .

Něco vpředu vázne. Oh, tam zuří boj.

Ruční bomby. A ve tmě, u sta hromů!

Chvílemi řev ustával. Ale to jen aby znovu nabral dechu.

Najednou, ďasi vědí, jak se to stalo, byli na nádraží, ve stanici. Vlaky. Vlaky. A tamhle je perron. Ach, vždyť už svítá . . . Májové noci jsou krátké teď ke konci května.

Svítalo.

Včerejší den však nebyl nic proti tomuto růžovému, tesknému jitru, jež sestupovalo s nebes na zemi. A zajisté je někde i země, jež se zelená a voní, konvalinky . . . Toto není země. To je dlažba, plná krve. Jatečný mlat, dusná stodola, plná kyselého vzduchu.

Tatatatata . . . tatata . . . tatatatata . . .

Ach, jak se rozednívá!

Nádraží Penza I. bylo obsazeno. Teprve nyní je to vidět. Úprkem pobíhají řetězce střelců mezi vlaky. Tam se vzdali nějací krásnoarmějci. Odbírají jim pušky. Rozestavili stráže. K telefonu, k telegrafu postavili lidi. Pozor na stanici Ruzajevku, nepřijíždějí-li odtud moskevští bolševici! Do boku — to by nebylo hezké! Všecky volné lokomotivy na Penzu II. k Ševcovi a k Čečkovi, který přijel ze Serdobska a přejímá velení.

Skála srovnal jakž takž svoje lidi. To je

ohromující. Nikdo neschází. Jen Vambera je lehce raněn do ruky. Obvázat a dále!

Vyrazili z nádraží.

Před nimi octla se za okamžik zaneřáděná, nebezpečná plocha bazaru, kde v boudách, pod prkny, za hromádkami hnoje a nánosy rumišť může číhat jen sama ohavnost.

Ale máme štěstí! Voženílek tu velí. Jsou tu roty třetího batalionu.

Prozíravě, jako opičáci, přeskakující s větve na větev, poskakovali vojáci kupředu. Ploty, ohrady, malé, bazilišťí domky — všude kulomety. A to, prosím, jsou kulomety, kterými jsme stříleli u Zborova, u Bachmače..., proti Němcům! Naše kulomety.

Vojáci kleli. Strašlivě! Kdyby je slyšel v těchto okamžicích Maxa! A celá odbočka Národní Rady! Každý mrtvý, každý raněný svolával na ně pomstu.

Vojáci kleli. Každý roh ulice byl bod smrti. Se střech, z oken, z dálky, z blízka, z nepochopitelných koutů a skrytů sem dštěly kule, železně drnčící o kamení, o dlažbu a syčící v písku!

A přece se šlo kupředu. Zvolna. Těžce.

Umlkal-li boj na těchto místech, ustála-li vichřice blízké střelby, tím děsněji zněl ohlas bitvy napravo, nalevo... někde neurčitelně vpředu.

Budecius věděl nyní, že Penza je semknuta

se tří stran a že do jejích ulic pronikají Čechoslováci nezadržitelně jako voda do lodi.

Mrtvé, vylidněné domky je kryly. Obyvatelstvo nalezlo do sklepů a třáslo se děsem z tohoto dne hrůzy.

Ale Hofírek mocnou ranou pažby roztříštil sklo kdesi v přízemí a zasáhl ještě vytřeštěnou a střapatou hlavu kulometčíka, jež se rázem propadla v obličeji, jakoby vtáhla nos a ústa dovnitř a ponechala pouze vyceněné, mrtvé zuby, jež hlasně cvakaly o rám okenní.

Kterýsi voják pro jistotu vhodil tam ještě pětifuntovou bombu.

Rána a hrozný výšleh kouře a špinavého dýmu; okna se vysypala a domeček se celý roztřásl, rozkodrcal, uvolnil ve švech, div se smutně nesložil k jeho nohám. Hořelo za nimi i před nimi. Jak postupovali vzhůru po Moskevské ulici, znamenali i dým kdesi vlevo. To dohoříval most přes řeku Suru.

Perný byl bez sebe a vůbec o sobě nepremýšlel. Jako když rázem si to odvykne. Byl jako v kole, vše se s ním točilo, viděl některé věci dvojmo jako v těžkém opilství. Postupoval kupředu odhodlaně, nedbaje nebezpečí. Jediná lidská myšlenka jeho byla na Marii Antonovnu. Ale ta byla vytrvale vedle něho. Pracovali jaksi společně, tvořili svůj samostatný článek v celku dosti teď už rozklíženém, rozlezlém. Dobrovolec Rjazanov zapomněl vůbec, že je ženou. Snad nikoho ani nezabil v tomto boji, třebaže

pozorně kladl pušku k planoucímu, v divoký květ proměněnému líci, a střílel, ale naplnila jej nesmírná odpovědnost tohoto vyznamenání, o němž sní trochu každé děvče, říkajíc: kdybych byla hochem! Ostatně válka a revoluce zavolaly ženy i k dílu krve. Ženské bataliony Kerenského a všelijaké ty bolševičky, madame Boš a bělogvardějské kozačky... Maria Antonovna postupovala kupředu, vedle Perného, a pociťovala nesmírnou sílu této hodiny. Neboť je silná a má odvahu jako muž a nikdy jí nijaký Josef nezbije, vzpomene-li... neopováží se!

Ale to vše se chumelí v hlavě, co venku prší střely.

Čas letí. Čas žene jako vodopád.

Což budeme týden dobývati Penzy?

Jejich hlouček se skrčeně šinul podél bílé, proklatě bílé zdi většího domu.

Budecius sebou trhl. Kdosi jej vzadu zatahal za řemen. Ohnal se puškou, ohlédl se. Kdo by to byl? Za ním už nikdo nešel.

Byl to výrostek. Šišatá, vyjevená hlava, oči plné hrůzy, ale i odhodlání křečovitého. Byla to zoufalá tvář.

„Vím o kulometu. Braťja Čechoslovaky! Tamhle... na střeše. Možno jíti tudy, nepozorovaně. Právě na záda se mu dostanete — přes dvůr. A u popa v domě v prvním poschodí. Možno je překvapit... tudy, jsou tři. Jinak vás přepadnou zezadu!"

Budecius upozornil druhy. Všecky to nesmírně pohněvalo. Tak tedy oni tak! Zezadu ještě, psi červení!

Z domu popova cosi vypadlo a těžce bouchlo o dlažbu, až se prach zvedl. Krásnoarmějec sletěl střemhlav, lebka praskla o zemi a proměnila se v hrůzný hrnec s těžkou a krvavou kaší mozku.

Budecius, ač byl omámen bojem a zápachem střelného prachu, se otřásl hrůzou.

„To je Kirilov, písař ze sovětu..." ječel vyrostek nadšeně. „Vidíš, bestie, a co jsi se nás natýral, kůži dral s těla, svině taková! Komisařem chtěl být... Katoržník, pro vraždu děvčete seděl, sběhlý student... bestie... bijte je, bratja Čechoslovaky!"

Ale sotva kdo ho poslouchal.

Šlo se kupředu a kupředu. Město nyní hřmělo a šílelo jak rozběsněný na pleno forte orchestr. Houkala děla v podivném, nepravidelném, novém a výstředním rytmu, kulomety štěkaly a vyly jako hladoví vlci v poušti, ulice sípaly a chřestily sklem, zvonícím a se sypajícím ze všech oken, náboje poskakovaly po dláždění jako kroupy v krupobití.

Za prvními údernými četami postupovaly nyní posily. Nové oddíly. Všecko československé vojsko ze Serdobska je už tady. Je potřebí doplňovati ztráty, mezery, vystavovati hlídky v obsazených částech města.

A hle, tam dole, v rayoně nádraží, kde už boj ustal a kde bylo dosud děsivé ticho, vyčká-

vavé a opatrnické, začal se jakýsi podivný a nový život.

To jsou obyvatelé. Polehoučku se otvíraly vrata stavení, dveře domů, i pomalu okna, zabedněná namnoze dřevěnými okenicemi. Starouškové, různí Tolstojové vylezli najednou ze sklepů jako dešťovky po bouři. Zvali dokonce Čechoslováky dovnitř, nu, na stakan čaje. „Přihodí se... po probdělé noci." Mohou vstoupit, mohou důvěřovat. Truhlář Andrej Andrejič, švec čiperný a znalý politiky, dokonalý sapožník Jegor Iljič... ne, nejsou, nebyli a nikdy nebudou bolševiky, tyrany...

Budecius, kterého nyní Skála poslal s hlášením k poručíku Ševcovi na stanici, probíhal spěšně tímto podivným světem a sotva mohl vše postihnouti, ale celou jeho bytostí lomcovala horečka nesmírné vděčnosti. Neboť to... to jsou zase oni! V něž věřil od počátku... byť je i znal už, byť je už i proklínal.

Rusové!

A tento strašný dnešní slovanský tanec, jehož rytmu dosud nechápe a jehož větám dosud nerozumí... co... co z něho bude?

Rusové... Rusové... Rusové... hučelo mu v uších a krev v hlavě se mu vařila. Bez dechu doběhl k nádražní budově.

Zde bylo již jakoby jižní podnebí, ač se právě v tuto chvíli začala valit po obloze mračna černá jako dým z hořícího rumiště.

„Trochu dlouho to trvá... některé roty se trochu opozdily," hněval se Čeček.

„Ve dvanáct hodin bude Penza naše." Švec se podíval na hodinky.

Penza bude naše! pomyslel si Budecius. Celé tělo ho zasvědilo.

Vyhrkl svoje hlášení. Ano, je to správné. Všecky roty pluků postupují vytrvale a plánovitě předměstím a vrývají se v centr města. Cílem je Akropol a Sovětská ploščaď, kde se musejí setkat. Nikdo z města nemůže nyní uniknout, leda něco málo směrem severozápadním. Do lesů, do polí.

Bojuje se v ulicích, o každý přechod, o každou křižovatku. O každý kulomet. Výbornou službu konají broněviky.

Zkrátka: do dvanácti hodin bude Penza naše. Jen kupředu!

Budecius letěl k své rotě. Na cestě už děvčata, mávající mu šátky. I květinu na něj kdosi hodil. Zastihl ho dešť. Mračna se snižovala nad město a hrozila je zalehnouti, udusiti.

Doběhl ke Skálovi, celému soustředěnému na postup boje, už za prudkého lijavce. Boj šel nyní rychle kupředu. Jako by si všechni řekli, že s tímhle chtějí býti hotovi ještě před bouří. Tato smrt chtěla sklidit svoje obilí ještě před bouří...

Nikdo ovšem neslyšel, že už chvíli hřmí. Jek vyděšeného a v strašlivých neúprosných klepetech sevřeného města dostupoval do nelidské-

ho řevu blázna. Děla střílela salvami, ví Bůh, kam, snad aby vystřílela náboje, kulomety chrčely bez oddechu, jako sta překotně chroptivě umírajících. Vše splývalo v hukot nějakého orkánu, který se žene nad hlavami a který, rozevře-li se, ukáže rozlícená otevřená nebesa, dštící průtrží žhavé oleje, síru, řežavý popel.

Na věži soboru sedělo několik kulometčíků a vytrvale pálilo po ulicích.

A kulomety Čechoslováků zase sekaly zběsile do bílého zdiva věže, do oken a do úpějících zvonů . . .

Roty postupovaly a postupovaly zvolna, ale s děsivou jistotou vzhůru k Akropoli. Mraky jako noc se nížily a zklenuly nad Penzou černošedý příklop, plný biblické hrůzy. Zkáza . . . Zkáza! Zkáza Jerusalema.

Obránci věděli asi už, že je konec. Vztekali se! Střílelo se nyní z děl na všecky strany.

Perný s děvčetem se octli u dveří nějaké ohrady v samém ústí Moskevské ulice do náměstí Akropole. Napadlo mu, aby je otevřel. Opřel se do nich. Zapraskaly a povolily. Za nimi na dvorku pobíhal zmateně hlouček krásnoarmějců. Na složených kládách měli kulomet a domnívali se, že Čechoslováci jsou ještě příliš daleko. Perný po nich mrštil bombou. Jen tak pro strach. Byla to ruská bombička „butylka".

Ztrnuli úžasem. Stiskli se dohromady jako poděšené ovce a celý hlouček se přilepil ke kládám jako sršní hnízdo.

„Ruce vzhůru!" vzkřikl Čechoslovák a pokročil proti nim.

„Ruky v verch!" ozval se vedle dobrovolec Rjazanov.

Vtom se z hloučku odlepil rozcuchaný chlapík, s očima rudýma a pominutýma vztekem, a skočil po děvčeti. Perný jej udeřil klouby pěsti do nosu tak prudce, až vytryskla krev, muž se zapotácel a klesl na kolena.

„Marš ven... všicci! Jste zajati."

Zajatci, mezi nimiž Luňák-Přecechtěl, bázlivě a úzkostlivě vyšli ze dveří ohrady. Venku svištěly kule po délce chodníků a v takovém množství, že se zdálo, kterak groteskně řádí nějaký prudký liják ve směru horizontálním a pouze při zemi. Zajatci se tetelili hrůzou. Zde smrti neujdeš.

„Vambero, ty máš raněnou ruku... převezmi je! A na tohoto dej pozor. Znáš ho přece."

A Perný, nevěda už, co činí a co se s ním děje, strhl děvče znovu kupředu. Uprostřed Moskevské ulice stál nyní úděsný pancéřový automobil a bil do věže po ďábelských kulometech krásnoarmějců. S protější strany zaznívá sem nějaký nový boj. To jsou roty z Krivozerovky. Vzaly tedy rudé kasárny.

Bylo skoro tma. Mrak visel nad Akropolí jako nesmírná, huňatá a černá čapka, jež zakrývala celá nebesa. Hrom těžce a bolestně duněl. Křižovaly se blesky. Nestydatý liják řádil v ulicích.

A Groznyj bil vytrvale do věže, do lkajících zvonů, provrtával báně a jeho kule se sypaly se zdí Soboru jako hrách se stěny.

Teď zahřmělo znovu a silněji.

Někde nablízku uhodilo.

A zahřmělo ještě hurrá! hurrá!

Všichni pádili kupředu, v odřených a rozervaných dlaních rozpálené vintovky.

„Banka! Banka!"

A zase zahřmělo. Hořčíkově oslnivý blesk švihl všem před očima.

Budecius únavou sklesl před vraty velikého nádvoří banky.

Nemohl už dále. A zde mohl býti rozstřílen na kusy.

A zase blesk. A blesk! Prudký, ničemný ílják a vytrvalé, divoké hřmění. Dělové salvy odkudsi ze zahrady banky a kulometné ječivé šílenství.

Smrtelnou únavou se mu zavíraly oči. A všecek jek a ohlušující hukot mu připadal nyní jen jako vítr, vánek, hlas lesa.

Zavřel oči.

Spal sotva dvě minuty.

Něco jej probudilo...

Bylo to ticho.

Zdvihl hlavu a rozhlédl se. Ticho! Opravdu ticho. Naráz, jako div divoucí! Umlklo všecko. Hrom, děla, kulomety, z pušek střelba. Úplné

ticho. Liják ustal a mraky jsou ty tam. Kolem chodí nějací lidé. Šikují se. Čechoslováci.

Vstal. Vešel do nádvoří banky a zamířil k průčelí. Na písku zde porůznu ležely mrtvoly, jako by to byli lidé, dopřávající si poledního spánku.

Neboť bylo právě poledne.

Veliké hodiny v bankovní dvoraně, včera ještě přijímací síni penzenského sovětu, ukazovaly přesně dvanáct.

Pod nimi obličejem ke zdi ležel člověk. Zabitý. Budecius mu obrátil tvář. Byl to komisař Syromjatnikov. Nablízku stál hlouček nějakých zedraných ubožáků, obklíčených ozbrojenými vojáky.

Byli to někteří členové sověta. Budecius poznal Kozlova. Hanácký ječmen, vzpomněl si.

A byl mezi nimi i Hynek. Raněný do ruky. Našli ho prý u kulometu.

Budecius vyšel z vrat nádvoří a zamířil na Akropol. V parku těsně při živém plotu na zemi ležel rovněž padlý voják. Měl ruský šinél celý zmuchlaný, a zpod něho vykukovaly gatě s honvédskými výšivkami. Stiskl rty a stanul.

Ale k jeho uším zalehl nyní šum a neobvyklý hlahol.

Se všech stran a ze všech ulic města valily se sem, na Akropol, davy lidí.

Jásaly.

XIII.

Perný se obával všeho toho, co přijde, až se probudí...

Neboť není přece možné, aby toto vše byla skutečnost. Kloudná skutečnost!

On... to jest... Čechoslovácí dobyli a obsadili — jaksi zničeho nic, ruské město Penzu! Kdyby to bylo aspoň někde v Haliči! Někde u Varšavy! Někde u Rigy! Ale tady, v centrální Rusi... kde snad nebylo nikdy válek. Aspoň obyvatelé poznají, jak to asi vypadalo na frontě. Aspoň pocítili vůni bubnové palby!

Oh, nemuset se probouzeti!

Neboť konec konců, je to válka Čechoslováků s — Ruskem...

S Ruskem?

Milý Josif se zachvěl. Nad tím, že je válka s Ruskem, i nad zpupností, jež mu současně vstoupila do hlavy! Neboť zpupnost mu řekla:

I houby! S jakým Ruskem? Všecko ruské v Penze jásá tyto dny a objímá na ulicích vojáčky s bíločervenými stužkami.

Konec tyranie! říkají kupčíci, popi, úředníci a úředníčkové, báryšni a pensisti.

Konec komisaroděržavija! říkají však dělníci, železničáři, nádeníci a mužíci, putují nyní s pytli mouky do města.

Komisaroděržavije! Hleďme, nové slovo, mezi všemi novými slovy ruské revoluce patrně nejnovější! Slyšel je mezi dělníky ve výtopnách.

Bloudil mezi nimi včera jako vrah, styděl se nějak do hlubin duše — a oni? Objímali jej, celovali, ruce tiskli.

„Zbavili jste nás komisarů — éto charašó! Spasibo vám, továryši Čechoslováci!"

Díval se na ně s úžasem.

Kandidátky do výboru sovětů závodních, a městského, oblastného, gubernského a do všech jiných rad — přinesli komisaři, prý, a vol! Jinak je to kontrrevoluce. A poněvadž kontrrevoluce, nutno, aby zakročila mimořádná komise. Črezvyčajka. Ten, ten a ten, i onen: kontrrevolucionáři. Bělogvardějci! Odevzdati je mimořádné komisi. A za komisí stály čety krásnogvardějců a za nimi čety krásnoarmějců — s kulomety. Neznámí, cizí lidé, nikoho neznali z penzenských — lehko bylo střílet do cizího. Byli tu Lotyši a v poslední době i komunisté-Češi. Co těm bylo do penzenských lidí?

Perný poslouchal žaloby nad žalobý! I bylo mu to vše nesmírně podivné a nepochopitelné. Nikdo mimo oddíly rudé gardy a rudé armády se v městě nezdvihl, aby hájil sověta proti cizímu, ví Bůh, snad z pekel, snad z nebes přivandrovalému vojsku Čechoslováků, o nichž sotva kdy Penza co Penzou stojí, něco slyšela!

Chodil po ulicích města. Města proměněného a veselého — podivného města! Vlastně jakési úplně nové Penzy. Či staré, dřívější, předbolševické Penzy? A kdo jí dnes vládne? Nikdo! A přece je v ní vzorný pořádek. Ve městě na kři-

žovatkách ulic stojí české hlídky, vždy dva a dva vojáci, piketty! V parku je tábor lidu. Kdosi mluví. Na čem že stála, čím že se udržovala „vláda dělníků a sedláků" ... zní hlas orátorův. Na bodácích krvavých rudých gardistů, najatých a placených žoldáků, profesionálních vrahů ... hřměl hlas. Odstraňte tyto pochopy — a hle, sovětský režim rázem padá, poněvadž jej může podepříti jen docela nepatrná menšina obyvatelstva. A dělnictvo v Penze? Je menševické a sociálně revoluční. Vzpomeňte, kolik tu dostali bolševici hlasů ve volbách do Ústavodárného Shromáždění! A kolik jich dostali v celém Rusku! Pryč se sovětskou vládou! Ať žijí naši osvoboditelé — Čechoslováci! Ať žije Ústavodárné Shromáždění, jediný hospodář a správce země ruské!

Perný byl ohlušen hromem tohoto křiku a ohromen nesmírným davem, jenž tu ničil jarní zeleň parku, šlapal po záhonech a drtil křoví a keře zimostrázu a bezu.

Ústavodárné shromáždění ... ano, vzpomínal si. Minulého roku byly volby do obrovitého sněmu ruské říše, který měl dáti Rusku tvář i duši. Chozjajína — hospodáře! Útvar, ústavu, zákony, vládu ... Zvítězili v něm ohromující většinou es-eři, socialisté-revolucionáři! Čím byli proti nim a proti všem ostatním bolševici ... malá frakce ...

Malá frakce ... řekl si Čechoslovák a dodal hořce pro sebe:

Ale měli jediní odvahu, plán do budoucna, bezohlednost revolucionářů, fanatičnost, bez níž nemůže žíti vzpoura... nezodpovědnost? cynismus? štěstí, že je válka, že je demoralisace vojska? mužíků? že řekli: vše je dovoleno, kraď nakradené! — — —

Ano, ano, jen procitnouti nám nedej Ty... který řídíš toto vše! Osude náš a osude Ruska!

Ostatně Perný nemá práva již na nic se ptáti, o ničem rozjímati. Bojoval. Zabil hromadu lidí! Zajal... Luňáka! A ostatní! Bil pěstí člověka proto, že je bolševik. A celé Rusko dnes hlaholí a šumí zprávou o tom, že ruské město Penza na řece Suře obsadili jacísi Čechoslováci.

Podívejme se na ně! Jak jsou bezstarostní! A možná, že od Moskvy a možná, že od Tambova spěchají sem v této chvíli vlaky se sovětskými vojsky. Jsme tu přece sami. Kolem dokola je Rusko — a to je Rusko sovětské. Což si chtějí Čechoslováci uprostřed ruské říše zbudovati pašalik, enklavu se sídlem v Penze a hospodařiti zde?

Vypadá to tak! Vojáčkové vycházejí ze zdejších domů rozjařeni pohostinstvím a pochlebnictvím penzenských. Všude hučí a povídají samovary. Podávají se zákusky. Jakživi se tak neměli, často ani před válkou mnozí z nich! Jaké je to město... Penza! Vždyť ho téměř neznali do této chvíle. Stálo na kopci nad nimi, nad nádražími, záhadné, mlčenlivé, a vládl mu přís-

ný Kurajev. Zlý Kurajev. Komisař. Říkají tomu nyní komisaroděržavije.

Komisaroděržavije!

Hm, není to nevtipné slovo. Rusové jsou lidé chytří, bystří, nesmírně nadaní. Dovedou často pouhým povzdechem vyjádřiti nesmírně mnoho.

Da — as!

Ať žije Ústavodárné shromáždění!

Zase ten křik! To veliké hromadné volání! Možná, že se tam někde skrývá i ozvěna, dosud slabá, ale živoucí jako jiskra v popeli, jiného volání, volání po caru. Možná, že naši, stojící někde u Čelabinska, je slyší zřetelněji, než my zde v Penze. Jekatěrinburg je jim blíže. Ah, co tam se děje? A co se děje v Sibiři? U Bajkalu? U Čity? Ve Vladivostoku?

Ale Perný nepozoroval, vida československé vojáky, jichž šik přešel právě v dokonalém a pyšném vojenském pořádku kolem něho, že by na to mysleli. Jako by nebylo v této chvíli nic na světě než Penza — dobyté město.

A tudy kráčí vojsko — dobyvatelé! Ještě snad nikdy si tak nevykračovalo. Ani ~o Zborovu, po němž tak záhy přišel Tarnopol.

Viděl nyní zástupy lidí, kteří čtli nějaké proklamace.

Československé provolání k dobytému městu.

Čechoslováci nechtěli tomuto krveprolití. Nechtěli ani politickému převratu. Nevměšovali se nikdy do ruských věcí. Jest věcí Rusů, koho

si přejí, aby jim vládl. Byli přepadeni na své pokojné cestě na východ. Kdyby jich nechali s pokojem, nebylo by došlo k bratrovraždě...

A je toho ještě více. Plná stránka.

Lidé hlučeli a překřikovali se navzájem.

A co teď? Co nyní?

K Pernému přiskočil malý černý mužíček a horlivě cosi mlel:

„Vláda, továryši Čechoslováku, je ve vašich rukách. Vy nyní budete vládnout. Řídit nás. Máte moc. Zjednáte pořádek."

Perný se hluboce uzardělo. Nedovedl toho pochopiti. Vláda je tedy v jeho a v jejich rukách. Nu, dobře, dobře.

Ale už k němu přiskočil jiný:

„Vím o skrytých bolševicích. I komisaři jsou. Mají zbraně. Bylo by dobré ihned je arestovat. Soudit! Bestie!"

Točila se mu hlava.

Najednou si uvědomil, že je mezi nimi sám. Opravdu samojediný Čechoslovák.

Což jsou-li tito lidé všichni provokatéři? Bolševici? Vždyť jej mohou umačkat, rozdrtit, roztrhat na kusy — jeho, Čechoslováka, kontrrevolucionáře, reakcionáře, bělogvardějce, imperialistu, kapitalistu, staroreżimce...

Teď už nesmíte, nesmíte odjeti odtud... žalobně vrčel mu do ucha čísi přistárlý hlas. Nesmíte, holoubkové, ochránci — a to přijdou, zničí nás, postřílejí, celé město třeba na kusy rozstřílejí, hromady kamení a mrtvol zůstanou.

Oh, neznáte jich, jim je vše jedno. Nemají svědomí. Antikristi! Kurajev jednoho každého z nás dá rozstříleti kulomety. Satan! Ne, ne, teď už nesmíte. A krmit vás budem, vše dostanete, holoubci! Ochranitelé!

Viděl, že je obklopen nyní davem, z něhož není úniku.

Tedy Josef Perný je tu bude ochraňovat. Proti Kurajevovi, proti Kohoutkovi, který, ničema, uprchl s Kurajevem. Aspoň nenašel ho mezi zajatci. A bylo zajatců více než dva tisíce lidí. Z nich bylo sedm set Němců a Maďarů! Bylo mu nesmírně odporno při této vzpomínce.

Ale dav hlučel a hlučel.

To konečně dopálilo Josefa Perného. Nedovedl odpovídati na otázky, jež se na něj hrnuly ze všech úst a se všech stran. Konečně vykřikl:

„S cesty!"

A dav se rozestoupil. Poslušně a stádně.

A tu si Perný uvědomil, kým vlastně je. Dobyvatelem. Snad před tím dobyli kdysi Penzy rudí gardisté. A jistě i před rudým gardistou se rozestoupil dav, zvolal-li: S cesty! Dav stohlavý, třeba i tisícihlavý.

„S cesty!" A milý Josif Perný uprostřed tolika ruských lidí sáhl po své vintovce. Později se tak často horšil na sebe pro toto gesto.

Ale ulice byly plny jiných davů, zástupů, hloučků.

Pobyt na těchto ulicích, hovorných a rozkurážených, přeplněných lidmi a hlasy, byl mu

nyní hrůzou. Neboť nevěděl, jak odpovídati na otázky. A celé město bylo plno otázek a jen otázek. Kladlo je urputně, dětinně, plačky, zoufale...

Co teď?

Ach, co teď tedy?

Teď — dolů k nádraží, k těpluškám, „domů". „Domů", k „ženě", k „rodinnému krbu"...

Potkával známé, kteří zase putovali do města. Potkával hlídky a oddíly pěchoty, tu a tam kulometčíky s kulomety. Poslouchal zprávy, novinky.

Zajatce prý vyvezeme za Penzu a postřílíme!

Nesmysl! Kdo ti to povídal. Naopak. Všecky Rusy támhle za desátým kilometrem za Penzou propustíme, když se zaváží, že proti nám nebudou bojovati — tak to nařídil Čeček.

A Němci? A Maďaři?

Postřílíme! Co s těmi bychom jiného měli učinit? Hleďme, internacionální otrjady, jež prý půjdou do revoluce proti Vilémovi! Proti Čechoslovákům šli a půjdou vždy. Postřílet!

Sotva! Sotva, sotva, kamarádi. To není lehká věc postřílet sedm set lidí. Vždyť by je nikdo ani do roka nepohřbil. A škoda kulek. Uděláme z nich, aspoň z těch lepších, děnšćíky. Budou škrabat brambory u kuchyní.

A co Češi?

Postřílet! Postřílet! Pověsit! Jen s těmi, s bídáky, se nepárat... Utopit v řece jako myši. Nahnat do baráků a podpálit je! Největší mizery

na světě! Jidáše! Zbabělce a hanbu celého národa! Rublíkové komunisty! Čtyřiadvacetihodinové socialisty a bolševiky. Bez milosti...

Ale...

Žádné ale! Nebo půjdeš s nimi!

Perný prchal a netoužil už po nijakých zprávách. V očích se mu tmělo. Stále viděl Luňáka, jeho ústa zpěněná a křivá, pomatené oči a skok po Marii Antonovně. Nevěděl, není-li to strašlivá nenávist vlastně, jež jím zmítá. Zvíře, ano, tento Luňák! Jací jsou to vlastně lidé? A co mají společného... s Ruskem, tedy i s tím sovětským Ruskem... ale co mají společného s Perným?

Perný prchal k nádraží a ubezpečoval se, že s nimi nemá nic společného. Nic, nic!

Na nádraží byla slavnostní nálada.

Železničáři stáli tu v hloučcích a potřásali rukama československým vojákům.

Je konec košmáru, říkali. Rus bude spasena. Vlast bude zachráněna a budou uchráněny i skutečné výboje revoluce. A bude demokracie. A Rus nikdy nezapomene Čechoslováků, že přišli a pomohli svrhnout sovětský režim, režim krve a násilí.

A Perný, vida tyto lidi, nemohl se zbaviti pocitu téměř bolestného, že to vše říkají zcela vážně. Byli to železničáři, nejuvědomělejší „pracující vrstva ruského dělnictva".

Ostatně železničáři ihned zorganisovali „výbor pomoci Čechoslovákům v jejich transportu".

Věřili všichni pevně a neochvějně, že Kurajev se již nevrátí. Je konec košmáru. A Penza? Nu což, zvolí si dumu na základě všeobecného hlasovacího práva a bude spravována touto dumou. A tak bude i v celé gubernii. Je to signál k svržení sovětů — usurpátorů moci. Ať žije demokracie!

Demokracie! Demokracie! hučelo v uších Pernému.

Konečně dopadl na stěnu své těplušky.

Všichni její obyvatelé seděli vesele na lavici, již kdesi sehnali, a pili čaj. Hofírek klátil neslušně nohama. Celé toto pořadí rozjasněných tváří se dívalo širokým otvorem vozu ven; i dobrovolec Rjazanov tu seděl a usmíval se. Dole u vozu stál pan Kódl a vypravoval. Byl tu i Skála a Budecius. Přišli před chvílí.

Perný se zarazil, vida je tu všecky sedět klidně jako na výletě kdesi na lavicích zahradní restaurace za Prahou. To byli dnes opravdu veselí čeští hoši — a dobrovolec Rjazanov se téměř od nich neodlišoval. Naslouchali panu Kódlovi, jehož „drbani", „trhani" a „dacani" odletovali mu od rozjeté široké pusy s přesnou pravidelností jak řezanka z řezačky. Nálada byla zde tedy výborná, nejvýbornější, jaká kdy byla v Penze.

Nádraží, město, předměstí — všecko je „naše".

„Vybílili jsme to pořádně," řekl Hofírek.

„Vybílili... vybílili... vybílili..."

Vybílili, toť slovo, jež zde vzalo patrně vznik.

Jsme tedy bílí... řekl si Perný trochu se strachem. Červenobílí... odpověděl mu hlas, který ho pronásledoval, pokořoval, a o němž věřil, že není z něho, nýbrž aspoň z Budeciusa.

„Ale přišel jsem vám říci něco jiného," řekl posléze vážněji Skála.

„Co? Co? Co?"

„Vše je připraveno k odjezdu. Vybavili a vyzbrojili jsme svoje vlaky. Nemůžeme zde, žel, zůstati. Máme svoje oddíly v Syzrani před Volhou a vlak našeho velitelství je prý v Ufě. Tam je také náš dobrý přítel praporčík Horáček. Byl jsem dnes dopoledne s naším komisařem Lenfeldem od Národní Rady ve městě. Svolali jsme městskou dumu, to jest členy bývalé městské dumy protibolševické. Sdělili jsme jim, že musíme opustit Penzu, protože prvním naším úkolem nyní je, abychom se sjednotili s oddíly, stojícími na východ od nás, a abychom co nejdříve dostihli ostatního tělesa našeho vojska v Sibiři. Musíme býti nejdříve pohromadě. Penzenští byli ovšem strašlivě překvapeni. Zděšeni. Při slovech Lenfeldových pod kýmsi vzadu uklouzla židle, na níž stál. Bylo to jako výbuch pumy či jako návrat bolševiků. Nastala téměř panika. Uklidnili jsme občany. Jsou tak přestrašeni, že se lekají každého šustnutí papíru. Pobijí nás tu všecky, vrátí-li se... hořekovali sborem. Bylo mi nesmírně líto těchto lidí. Jakýsi člověk, představoval se jako městský lékař, nás prosil, aby-

chom zde nechali aspoň malou posádku, než zorganisují svoji milici a ochranu města proti možnému návratu bolševiků a proti zločinným loupeživým živlům. Vyložili jsme vojenské i transportní důvody, proč musíme na východ. Byli všichni nesmírně zklamání. Nad celým shromážděním se pověsila hrůza, nejistota, beznaděje. Nikdo nedovedl říci slova útěchy. Tázali se jen, kam to vlastně jedeme. Když jsme řekli, že jedeme — až do Francie, dívali se na nás podivně, jako blázni na blázny. Kdosi prohodil, proč že tedy jsme vlastně brali Penzu. Vysvětlili jsme, že to bylo nutno, aby jí v klidu mohly projeti všecky naše transporty, stojící v Penze, před Penzou, a hlavně proto, že nás Penza přepadla a podle rozkazu Trockého chtěla nás odzbrojit a likvidovat. A ještě jsme cosi mluvili o svobodě a o ruském národu. Mnohým z nich stály slzy v očích. A i mně se draly slzy do očí. Neboť vše to bylo nesmírně smutné. Kdeže máme narychlo zorganisovati ochranu města, není-li tu nikoho, kdo by aspoň několik dní udržel v městě pořádek? ptali se nás zas a znovu. Měli pravdu. Do města, v němž nyní ve skutečnosti — a po našem odjezdu ještě hrozněji! — je bezvládí, třeba dosud pořádek, bude jistě i anarchie a rozvrat, se vrátí možná v zápětí za námi Kurajev, který patrně utekl se zbytky svých lidí do lesů. První, co učiní, bude zajisté msta. Pomsta všem těm, kdož sympatisovali s Čechoslováky. A jistě smrt těm, kdož jim jakkoli pomáhali. Od-

soudili jste celé město k smrti, řekl nám kdosi do očí. Pociťoval jsem při jeho slovech horečku i stud i hrůzu bezmoci. A tu... nevěda ani, co mluvím... spíše jako omluvu či únik z hrozného okamžiku, řekl jsem... řekl jsem..."

„Co?" zašeptali bratři.

„Že... že se snad... snad, řekl jsem, že se snad brzo vrátíme..."

Dobrovolníci ustrnuli v mlčení.

Dívali se, celá řádka, sedící tu na lavici jako diváci v divadle, kupředu, kamsi do daleka. Před nimi nebylo nic než stěny vozu, ale jejich oči je pronikaly. A letěly dále skrze budovy staniční, skrze domky železničářů v nádražním rayoně, přes tichnoucí, vysílené a zklamané město, ztřísněné krví, jehož bílý Akropol se modlil k nebesům o pomoc, dál a dál... do nesmírných a temných ruských dálek.

Všichni, i Perný, který se díval utkvěle na dobrovolce Rjazanova, nesli v duších v tomto podivném okamžiku širošírý stesk... slovanský. Bylo jim smutno. Všem lidem tohoto večera bylo smutno v Penze. Cosi dohasínalo nahoře ve městě i dole v těpluškách.

Praporčík Skála se vzpamatoval první ze všech:

„To jsem řekl jen tak... pro útěchu... nevěřili tomu asi! Řekli si patrně, že Čechoslováci budou jistě velmi rádi, budou-li na tisíc kilometrů odtud, ač odtud je blíže do vlasti než z Vladivostoku. Leč usmáli se na nás smutně

mnozí z nich a vděčně, aspoň za tato slova útěchy. Ostatně, nikdo z nás neví, co bude dále. A my musíme býti co nejdříve všichni pohromadě. To je náš první rozkaz a první plán v této podivné válce, již vedeme s podivnou dnešní vládou Ruska. A pak . . ."

Důstojník se zamlčel a polkl slinu.

I vojáci mlčeli.

„Nu, hoši," řekl konečně Skála, „připravte se na cestu. V noci jedeme. Na východ! Ať je vše v pořádku. Postup i forma strážní a běžné služby v rotě je vám už známa. Nikdo nemusí míti obav. Kuzněck je podle našich zpráv bezpečný, není tam nijakých oddílů rudých. Projedeme jím bez překážek. Můžete dokonce dobře spát. Zasloužíte toho. Dobrou noc!"

Skála, celý v horečce velikého pohnutí, sám jim zasalutoval, obrátil se nervosně, jakoby se chtěl skrýti před nimi, a odkvapil.

Dobrovolníci se seskupili dovnitř a Liebermann s Bobrujčanem, který v těchto dnech vylezl zase ze svých hadrů, na nichž spával v nedávných časích veliké nudy a hříšné nečinnosti, pomalu zasunuli těžkou stěnu vozu, jakoby stahovali oponu jeviště, za níž zmizela jejich zrakům — Penza . . . navždy!

A uvnitř vozu, když rozžali olejové lampičky a ulehali po chvíli k odpočinku, byla tíseň nesmírná a těžká.

Dobrovolec Rjazanov však neusínal.

Ležel vedle Perného a položil si jeho rozechvělou a rozpačitou ruku pod svoji hlavu.

A když se domníval, že už všecko spí, obrátil se k svému nejmilejšímu a šeptal mu do ucha vášnivě a s hrozivou přesvědčeností:

„Chci míti sen... takový sen... jakože všichni Čechoslováci... všichni... i ti, kteří jsou v Sibiři, se shromáždí... a budou jich veliké řady... nesmírné řady... a bude to veliký pochod... nesmírný... a s nimi já vedle tebe a zemljáčkové naši... A bude to veliký pochod Rusí, víš-li, na Moskvu... a jako jsme vzali Penzu, vezmeme Moskvu a bude Moskva naše a vaše... Ach, miluji tě, Josif, miluji... tě... a vás všecky mám ráda a nesmíš mne opustit a vy nesmíte mne opustit... a nesmíte nás opustit. Chci míti sen, takový sen veliký a krásný a chtěla bych, abys ho snil dnes se mnou... a to se říká, že položíš-li ruku pod moji hlavu, budeš sníti skrze tu ruku vše to, co i já budu snít... a máš mne rád? Máš, viď? A já tě miluji, neboť jsi mne zachránil před zlými lidmi a zachráníš i Rus... a víš-li, že mne a nás nesmíš opustit? Víš-li, že ti není nic nemožného? Penzu jste vzali a jak jste ji brali! Všecko před vámi ustupuje jako mrak před sluncem a já nevím, co je s Ruskem... vím jen, že je mu třeba pomoci... a ty můžeš vše... Čechoslováku... máš sílu a andělé jdou před tebou... a půjdou, až do Moskvy... Budou zníti zvony... a já chci do Moskvy, nebyla jsem tam dosud...

a půjdeme všichni... jaké jsme to jen vojsko! Jaké vojsko!... Proč mi nic nepovídáš? Proč se tak chvěješ? A pláčeš snad? Ne? Ne... A máš mne rád? Máš... A možná... a možná tam, v Moskvě, tam už nebudu dobrovolec, ale žena, a dá-li Bůh, budu míti s tebou synáčka... tam v Moskvě. A bude to Čech a bude to Rus.. Moskvič, víš-li, to jsou prý lidé nadaní Bohem.. a zase budou zníti všecky zvony jako o slavnosti Vzkříšení... Jen podrž svoji ruku, mysli na to, co ti říkám, a Bůh nám dá oběma tento sen... a Bůh nám dá oběma jeho vyplnění... jen drž svoji ruku pod mou hlavou, pevně... a měj mne rád... a teď spěme a buďme v Moskvě..."

Perný se ani nehýbal. Jen obličej svůj vrýval hlouběji do drsné látky pláště a byl vděčen noci, tmě a hrčení kol, jež zatím se rozběhly po veliké ruské železnici směrem na východ.

Ale byl ještě někdo, kdo vyslechl horoucnost a pohnutí dívčino.

Budecius.

Nemohl usnout, ač byl k smrti znaven. Jeho nervy byly již přepjaty a celá bytost vyražena dávno z koleji přes všechen zdánlivý klid, zoufalý klid posledních dnů před bitvou. Nechtěl poslouchati vášnivé věty dívčiny, a přece je slyšel v mrtvé tmě, v níž jinak všichni spravedlivě spali, až příliš zřetelně, příliš krutě. A viděl i on Moskvu, a viděl sebe a mrtvého esaula Morgunova, ty dny, dnes tak daleké a na pohled pře-

konané. Chvíli u kolokolní Ivana Velikého a ďábelský zmatek věží a bání Vasilija Blaženého... Moskva... Moskva...

Nebylo ani snad možno vměstnati ohromný obraz do úzké lidské lebky, vysílené jiným obrazem, obrazem krve a spoust posledního boje. Tak vše hrozilo prasknutím, neboť dívčin sen se tu ubytoval a zabíral všecko místo, vytlačoval všecky pochybnosti... dívčin sen a sen — tisíců, snad dnes i milionů... Ale ne, ne! řekl si najednou s prudkou studeností. Nesmysly! Přízraky krve, jež je nemocna. A možná, že bychom byli světu i k smíchu... nevypadáme na to. Jen se na sebe podívejme! Ne, nemůžeme býti herci této bohatýrské féerie... nedokážeme toho... Sen, sen...

Sen, příliš mohutný pro tato srdce?... pro tyto hlavy? K neunesení... Ah, sen! Nesplnitelný?...

XIV.

Bylo prvního června roku tisícího devítistého osmnáctého.

Jitro se rozšlehlo nad zemí, krásné a čisté. Začínalo se ruské léto.

Ohromná široká řeka těžce se valila k jihu. Volha, Volha...

A za ní, na levém břehu, v dáli na východě se tušily samarské stepi. Vála z nich vůně svěží,

první zeleni i rozvírající se země. Tam zpívali ptáci.

Ohromná klenba nebeské modři stála nadevším, a mezi ní a zemí širá poušť ostrého, čistého vzduchu; nesmírný prostor, jenž byl bez hranic.

Zato na prudkém srázu, jejž tvoří pravý břeh Volhy u Batrak, rozkvétaly již keře a zelenaly se zahrádky kolem rybářských domků. Všude po srázných uličkách stály hloučky zvědavých lidí.

Čechoslováci... Čechoslováci přijeli...

Podivný národ! V Penze porazili rudá vojska. Sovět před nimi utekl. Sovětská vláda je tam svržena V Kuzněcku je propustili beze všeho dále na východ. Vše před nimi ustupuje. Jako když je oblak předchází a mrákoty poráží jejich nepřátele. V Syzrani se před nimi rozutekly všecky tamnější oddíly rudé armády bez boje. Bez jediného výstřelu odevzdali Čechoslovákům rudí gardisté svoje zbraně, ba i děla, a dali se všichni internovat, zavřít do ohrady jako stádo vrtohlavých ovcí. A v Syzrani stál všeho všudy oddíl českých dělostřelců bez děl a téměř beze zbraní. Syzraňský sovět uprosil na nich příměří a zavázal se, že nebude nijak překážeti československému transportu. Ve městě je slavnostní nálada. Čeká se, že se sovět, který nemá, na koho by se nyní opřel, rozejde, a že se vlády ujme městská duma. Ulice jsou polepeny plakáty. Sovětskými, jež vyzývají k boji

s kontrrevolučními a bělogvardějskými bandami Čechoslováků, československými, které se ohražují proti krvelačnosti sovětské vlády a proti zbytečné bratrovraždě, žádajíce volný, nerušený odjezd na východ.

Ráno, sotva se rozbřesklo, viděli batračtí rybáři, že ohromný alexandrovský most přes Volhu je obsazen vojskem. Stály zde hlídky a na obou březích řeky na železnici chránily vchod na most ozbrojené, pancéřové vlaky, jejichž děla ovládala celou hladinu plynoucí řeky daleko před a daleko za mostem, jakož i okolí mostu. U vchodu na most s batracké strany vlál ohromný prapor, bílý a červený.

Hlídky zastavovaly každý parník. Malý člun s vojáky pak se přiblížil lodi a propouštěl jen obchodní a neozbrojené poutníky. Udivení poutníci dostali pak na cestu proklamace Čechoslováků, aby zvěstovali Rusi, že veliký most přes Volhu je obsazen československým vojskem, které však, ku podivu, ujišťuje, že nechová nijakého nepřátelství vůči ruskému národu, že netouží po občanské válce a po politickém převratu, že zkrátka a dobře se brání přepadení a chce na východ k moři. Mnozí a mnozí se zasmušili nad skromností těchto vítězů a nad jejich střízlivou, téměř omluvnou řečí. Jakoby tito „mocní" stále se rozpačitě ohlíželi a říkali: Promiňte, my nic, je nám velice líto ... A vlastně, ano, tak jest: vlastně by měli od Volhy zamířiti na Moskvu a tam svrhnouti Lenina,

Trockého a ostatní! Tak uvažovali mnozí z cestujících, projíždějících nyní pod mostem buď na sever ke Kazani nebo na jih k Caricinu.

Ano, bylo to podivné vojsko.

V noci na stanici Kuzněcku zachytili již telegramy z Moskvy.

Hřmělo z nich prokletí!

Bandy Čechoslováků!

Smrt bělogvardějcům!

Vrahové ruského proletariatu!

Kontrrevoluce! Hydra, zvedající hlavu!

Najatci imperialistických zločinců!

Voláme celé pracující Rusko do boje s nimi!

Každý ozbrojený Čechoslovák buď na místě zastřelen — bez soudů, bez průtahů. Sovětská vláda je staví mimo zákon. Každý, kdo zabije Čechoslováka, prokazuje veliké služby revoluci a pracujícímu lidu.

Prokletí, prokletí, prokletí!

A hle, podivné vojsko, záhadné, neznámé vojsko stojí dnes už na volžských březích, a snad zítra bude stát před ohromnou Samarou.

Nebohým syzraňským dělníkům a batrackým rybářům to vše nešlo do hlavy. Rozsáhlé dílny na syzraňském nádraží hučely jako úly. Konečně dělníci „vynesli resoluci", že se jim nikterak nezdá, jakoby Čechoslováci v této při měli co činit s pracujícími vrstvami Ruska. Naopak, shledávají spravedlivým, aby byla Čechoslovákům poskytnuta pomoc. Sta dělníků se hlásilo dobrovolně k obsluze československých

vlaků. K velitelům „Čechovojsk" přicházeli mladí lidé a prosili, aby směli bojovati s nimi proti nepřátelům Ruska — „germanobolševikům" a proti „komisaroděržaviju". Najednou zde byly početné organisace socialistické; sociální demokrati-menševici, „Plechanovci", socialisté-revolucionáři, národní socialisté, kozáci.

Ale Čechoslováci jakoby byli hluší. Stále vedli svoji.

Boj proti bolševikům jest vaší vnitřní záležitostí. My bojujeme pouze o volný průchod našich vojsk Ruskem, o cestu k východu. Kdyby nás byly sověty nepřepadly, nenapadlo by nás ani, abychom proti nim bojovali. Ne že bychom byli jejich zvláštními ctiteli, ale proto, že problém „sověty či nesověty" je věcí Ruska, ne nás. Nechce-li Rusko sovětů, nechť je tedy svrhne samo.

Na syzraňském nádraží vřel nyní bolestně tento spor.

Perný mu naslouchal s úžasem.

A nejvíce jej ohromovalo, že se tu nikde nehlásili monarchisté, „kadeti", buržoasie, bývalí důstojníci, atamani, generálové. Ti všichni jakoby stáli kdesi v ústraní a dívali se na vše s pocity patrně velmi smíšenými.

Opravdu, neviděl jich zde.

Kdosi se dotkl jeho ramene. Byl to hubený, vyčouhlý člověk, světlovlasý a světlooký, smutný, zadumaný. Ukázal křivým, kostnatým

prstem na růženec bomb, jež se houpaly na opasku Perného.

„Tolik bomb!" řekl tiše.

Opravdu, jaksi zbytečně mnoho, zastyděl se uvnitř Perný. A nevěda co říci, podíval se téměř tupě do bledomodrých očí Rusových.

„Kdybyste mi dal dvě, tři, stačilo by mi to," řekl tiše Rus.

„K čemu?" ustrnul Čechoslovák.

„Hm, k čemu! Vyhodil bych do povětří celý syzraňský sovět," odtušil muž a vydal krátký chrčivý pošklebek.

„Kdo jste?"

„Jsem člen zdejší illegální organisace es-serů. Poslat k čertu několik komisarů, a Syzraň nebude nikdy už bolševická. Všecko zdejší dělnictvo je naše. Ale bojí se terroru."

„A vy nejste pro terror? Proč však chcete bombu? Stačí, vyhodíte-li tedy vlastnoručně ty komisary ze sovětu a bude po nich, jak vyciťuji z vašich slov. Nesmím ostatně vám dáti bomby. Zákaz! Nejsme tu proto, abychom rozdmychovali občanskou válku."

Muž s bleďounkýma očima se usmál. Ironicky.

Potom vzal Perného důvěrně za ruku, jakoby jej už odedávna znal. A s výmluvností, nad niž ve světě není, neboť je to výmluvnost ruská, vyložil Pernému takové věci, že nebohý Čechoslovák si posléze připadal nesmírně naivním. Trnul.

Na vystoupení Čechoslováků prý čeká všecko nebolševické Rusko. A to je bezmála všecko Rusko. Několik měsíců sovětské praxe a hrůzovláda komisařů, krvavé řádění rudých gard, hlad, bída, rozvrat správy, bezcennost peněz, mravy sovětské společnosti — to vše vysílilo a vysušilo všecky naděje v nynější režim. Leví es-séři, kteří šli s počátku s bolševiky, se dnes zcela nepokrytě odříkají svého omylu. Nikdo, kromě najatých žoldnéřů, jimž jediným dnes je na Rusi blaze, nikdo nehájí a nestojí za touto usurpátorskou vládou. Čechoslováci se patrně bojí opravdové kontrrevoluce caristické. Je to neznalost skutečné situace. Rusko nebude nikdy už caristickým státem. Dějiny se neopakují. Z toho upřímný demokratismus Čechoslováků věru nemusí míti obav. Ostatně jestli něco připomíná starý carský režim samoděržavija, tož je to toto komisaroděržavije. Ani jedno, ani druhé nespasí Ruska. Rusko může spasit pouze demokracie. Dají-li Čechoslováci „tolčok", popud, první náraz k tomu, aby se Rusko zbavilo tyranů, nemusí se za to nikdy stydět, ani před historií, ani před demokracií a pokrokem lidstva, ani před svým vlastním, slovanským národem. Celé Povolží si šeptá již od prvního okamžiku, kdy se na veliké železnici objevily první československé ešelony, o Čechoslovácích jako o jedné z nadějí ruského lidu. Na Čechoslováky však myslí i Sibiř, touží po nich sever Ruska, čekají je netrpělivě i v

Moskvě. Prostý lid v nich vidí „čudobohatýry", zázračné, mythické hrdiny, kteří povstanou jednoho dne a vyženou bolševické samozvance a zrádce země, spojence Vilémovy. Nechť se Češi nedomnívají, že jejich dnešní vystoupení zůstane bez odezvy. Všude pracují podzemní organisace es-serů. Tvoří se revoluční výbory, v nichž zasedají vedle členů naší strany i zástupci ostatních stran socialistických a demokratických vrstev. Kozáci jdou všude s námi. Bolševici učinili strašidlo z Dutova. Dutov je člen Ústavodárného shromáždění a opravdový demokratický kozák. Nikomu z Orenburžců se nesní o návratu carské vlády. V Samaře se shromažďují členové rozehnané Konstituanty. Příslušníci všech demokratických stran. Proslýchá se, že je tam i předseda Ústavodárného shromáždění, Viktor Černov. A Ústavodárné shromáždění, tento řádně a svobodně zvolený sněm ruských krajů, hlas země ruské, jest jediný orgán, který před Bohem, před lidmi, před světem a před geniem ruského národa odpovídá za osudy říše, spravuje ji a vede k budoucnosti. Násilí je mohlo rozehnati, ale ne umlčeti; mohlo je odsouditi k smrti, ale ne zabíti, ne vykořeniti ze srdce a z vědomí lidu. Najaté bolševické živly mohly odzbrojiti, deptati, masakrovati, terorisovati lid. Ale nemohly mu vyrvati z úst dobrovolné uznání samozvanectva a násilí. Ruský lid je snad pomatený, vysílený, snad už i značně lhostejný, ale nikdo ho nedonutí, aby vyřkl nad

sebou dobrovolně ortel smrti. Ne, ruský lid nikdy neuzná bolševických uchvatitelů moci za své vládce. A vy, Čechoslováci? Dejme tomu, že nechcete se mísit do ruských záležitostí. Dejme tomu, že máte svůj cíl: Vladivostok a Francii, boj na západní spojenecké frontě. Dejme tomu, že vám je dokonce i lhostejný osud Ruska, jež přece jen vám umožnilo sorganisovati revoluční a národní vojsko, přijalo vás jako bratry a ne jako zajatce, dalo vám zbraně, naše vintovečky, obléklo vás do ruských rubášek a ruských furažek, krmilo vás; ale dejme tomu, že vám je nicméně lhostejno toto Rusko: nuž, nebraňte aspoň, aby smělo využíti vašeho vystoupení ke svému znovuzrození. Nechcete-li sami táhnouti na Moskvu a toužíte-li po Vladivostoku, pomozte aspoň nám, třeba tiše, třeba nenápadně, abychom také my došli svého cíle: demokratické svobodné Rusi. A veliké demokratické Rusko nikdy vám toho nezapomene. Bude na věky vaším spojencem. Nechť také jednou menší slovanské národy učiní něco maličkého pro Rus, která, kdysi veliká a mocná, učinila mnoho a často veliké věci pro svobodu malých slovanských národů. Vám se možná bude zdáti podivným tento patriotismus a toto slavjanofilství. Ale naše strana, partija socialistů-revolucionářů, vždy byla stranou ruskou, národničeskou, selskou a bojovala proti carskému režimu jako proti nepříteli Ruska, ruského státu, ruského národa. Kdybyste byli Angličané,

kdybyste byli Francouzi, snad bychom ani dnes nestáli před vámi s těmito sepiatýma rukama. Ale z vašich očí zírá na nás cosi rodného, blízkého. Kdybyste byli Poláci, pochopili bychom, že máte mnoho hořkosti vůči Rusku. Ale vy jste Čechoslováci. Čím vám kdy Rusko ublížilo? Často jsme slyšeli, kterak jste mluvili o Rusku jako o své naději. Neznáme toho mnoho o Československu, ale víme, že také vy nemáte mnoho přátel. Zítra či za týden můžete státi před Moskvou. Předchází vás už dnes pověst nepřemožitelnosti. Lid k vám vzírá s obdivem, úctou, láskou a nadějí. Každý je hotov všemožně vám pomáhati. Jste dnes jediná organisovaná vojenská síla na území Ruska. Hordy rudých vojáků se rozutíkávají před pouhým vaším jmenem. Snad nejste ve skutečnosti ani tak silni, jak je silný mythus, kouzlo, čarodějný vliv vašeho jmena. Což byste mohli bez pomoci ruských lidí se dostati až sem, až za alexandrovský most, největší překážku vašeho pochodu? Za Volhu? Nuže, oplaťte za velikou pomoc ruského lidu aspoň malou pomocí svou. Dnes vám nikdo neodolá, dnes jste „čudobohatýři", a vaše jmeno letí celou Rusí, celým světem. Za týden, jak říkáme, můžete státi před branami Moskvy. Devět desetin města vám půjde všemožně vstříc. Mohou vám za těchto okolností vzdorovat sovětští žoldnéři? Na dvacet tisíc rudých vojáků — je-li jich tolik v Moskvě — stačí vašich pět či kolik tisíc. A

Moskva bude vaše. Ale také naše. A celé Rusko bude nejen naše, ale i vaše. S vámi půjde znovu proti Němcům. S vámi obnoví novou frontu a smyje hanbu míru brest-litevského. Svět oněmí úžasem nad novou slovanskou demokracií, postupující od východu proti jeho nepřátelům a za jeho svobodu. Bolševismus v Rusku utvrdí v zarytosti západní reakčnost. Proti demokracii slovanské, přinášející lepší život všemu světu, se nemůže postaviti civilisovaný západ jako se staví proti asiatskému a násilnickému komisaroděržaviju. Nastávají-li nové dějiny nám, tím slavnější a větší dějiny nastávají vám. Chcete býti organisátory a vůdci nového života, nové epochy slovanské demokracie?...

Perný mlčel.

S počátku stačil v duchu vyvraceti vše, co se horlivě vtíralo do jeho mozku ze slov fanatického ruského člověka.

Ale nyní byl konec.

Dokonce se tupě díval před sebe na pražce kolejnic a stěží už lapal smysl vzrušených apostrof.

Konečně vzhlédl na svého souseda.

Oči Rusovy planuly a ústa se dosud chvěla Byl velmi krásný v tomto okamžiku tento neznámý člověk, který jej tu zastavil ve slunné chvíli a postavil se mu tváří v tvář s řadou krutých otázek, na něž nechtěl dáti odpovědi rozšafný a zmatený Čech.

Kolem nich pobíhali dobrovolníci.

Zazněl i signál trubky.

„Jedem!" vzkřikl kdosi.

„Odjíždíte?" zeptal se Rus.

„Odjíždíme," zašeptal Perný.

„Jednu bombu, soudruhu, jednu bombu . . .," zažebronil světlovlasý člověk téměř zoufale. „Jednu bombu — — z tolika bomb, jež máte. Jsou to naše ruské bombičky. Dejte mi jednu bombu, soudruhu!"

„Hleďte, příteli," zmohl se konečně Perný a přidusil hlas. „Snad máte ve všem pravdu. Snad jiného nezbude Rusku než to, o čem mluvíte. Hle . . . ale proč právě já? Proč právě já vám mám dáti bombu kontrrevoluce; kontrrevoluce, kterou začnete třeba vy, es-séři a skončí ji car nebo nějaký váš Napoleon. Proč právě já? . . ."

Rus na něho hleděl s úžasem. Nechápal ničeho. Jen na konec mávl rukou, svěsil hlavu a šel.

Byl už čas.

Vojsko nasedalo do svých vozů.

Trubka volala signálem nad jiné líbezným:

Moravo, Moravo, Moravičko milá . . .

Jako v Penze, když začal boj. Jenže teď se jde kupředu. Vlaky, jež se srazily v mohutného železného ježka, se sunou v masse na východ k Batrakám.

Pod nimi, pod mocným železničním náspem, jsou rozházené domky rybářů.

Lidé jim odtud mávají šátky, děvčata se na ně

široce usmívají a kynou jim oblýma, lahodnýma rukama. Vane tichý, sládnoucí, svěží vítr od vody.

Všecky dveře železničních vozů jsou otevřeny.

A ve všech dveřích sedí vojáci, pušky mezi koleny, a zpívají.

Hlasy se spojují, srovnávají, vyrovnávají a z rozevlátého hlaholu, jenž se zdvihá vzhůru k nebi a nese se vzduchem i padá dolů do vln veliké řeky, se vybavuje píseň. Teď už zní sjednoceně a mužsky ostře, hromově, odráží se od batrackých strání a jako veliký pták letí na východ.

Volga, Volga, mať rodnaja,
Volga russkaja rjeka!
Něvydala's ty podarka
ot donskavo kazaka.

Kdosi však to vše nějak popletl a refrain zněl znova, pyšně, ale také rozmarně:

Volga, Volga, mať rodnaja,
Volga češskaja rjeka . . .

Bylo právě poledne. Vysoké, daleké, veliké slunce se zrcadlilo ve vodě. A svítilo prudce a oslnivě v železné konstrukci předlouhého mostu, který vzlykaje a skřípě přenášel zvolna a důstojně vlak za vlakem. Pomalu se prohýbaly kolejnice. Dole se perlily vlny, zelený kov, živě plynoucí v širokých březích.

„Chtěli prý most vyhodit do povětří . . ."

„Syzraňský sovět sám se postavil proti to-

mu. Vždyť by odřezali Rusko od Sibiře. Evropu od Asie."

„To jedeme do Asie?"

„Do Asie, starej, do Asie."

XV.

Byla nesmírná hluboká noc.

Za Volhou postupující červen, toto nenadálé léto ruského vnitrozemí, nížinné léto stepní, jež za několik dní se stane peklem žáru a sucha, rozhazuje dnes vůně mateřídoušky a všecku omamnost noční probouzející se louky.

Stanice je tichá.

Obezřetně procházejí hlídky.

Byl skončen krvavý boj u Bezenčuku.

Šeptají si o tom, když se potkávají a postojí chvilku tu mezi vozy, tu u nádražní budovy, tu na místech okolo, vykázaných k střežení. Kdesi vzadu je „ariergard", zadní voj. Hoši Voženílkovi. Mnozí z nich jsou už vystřídáni. Bylo to zatracené odpoledne. Mysleli už bezmála všichni „penzenští", neboť tak si říkala nyní celá Čečkova a Ševcova skupina československých vojsk, daleko odhozená od „mateřského těla" armády, jež stála na východ od Čelabinska, že vše půjde tak hladce a krásně jako šlo dosud — téměř bez boje byl vzat alexandrovský most a téměř bez boje byla obsazena řada stanic na trati k Samaře.

A najednou!

Dalo se vše čekat. Moskva zuří. Sbírá vojsko po celé Rusi a posílá je za odjíždějícími Čechoslováky.

Penza, Syzraň, Batraky, jsou ovšem již zas obsazeny sovětskými oddíly. Hroby mrtvých, kteří byli zabiti v Penze a pochováni v Batrakách vysoko na hrázi nad samou Volhou, jsou nyní ve stínu „rudých". Snad jsou už zohaveny.

Kurajev jistě řádil v Penze krvavě. Nešťastné město asi zaplatilo hrůznou pokutu za svoji příchylnost k Čechoslovákům. Jak se asi daří nyní železničářům v Penze, v Syzrani, v Batrakách? Co asi učinili bolševici s přednostou stanice v Kuzněcku, který tak ochotně propustil všecky vlaky „vzbouřených" Čechoslováků?

Ach, není novin! Vždycky jsme na ně nadávali, kdykoli jsme je čítali. Ale ku podivu, nelze bez nich žíti. Co je s námi? Co je s ostatními? Co dělá Čelabinsk? Co dělá Sibiř? Na malém kousku stepní země, kde se popásala dnes odpoledne tak pokojně stáda koní, je „penzenská skupina Čechovojsk," podobná ježku, štíru či krabu, který nyní zvolna leze kupředu po trati mezi Syzraní a Samarou. Nalevo od nás teče Volha. Rudí mohou po ní plaviti svoje síly, jež kdekoli mezi Syzraní a Samarou snadno vystoupí na břehy a napadnou nás zleva. Napravo jsou nedohledné stepi, odkudž mohou na nás přikvačiti jízdní pluky rudé armády. Před námi je Samara, veliké město, centr celého Povolží, kam se už před časem koncentrovaly značné sovět-

ské oddíly proti Orenburgu, kde vládne ataman Dutov, vůdce orenburžských kozáků, vzbouřivších se proti sovětské vládě. Drží Dutov dobře v šachu tuto Samaru, aby proti nám nemohla vyslati větších sil? Vida, jak je nyní důležitý tento Dutov, kozácký ataman, vůdce jedné z několika kontrrevolucí, jež dosud zuří v Rusku! Bolševici mohou nás ve skutečnosti napadnouti se všech stran. Jsme ježek, jenž se prokousává dopředu chumlem nepřátel. Ale co činí vlastně bolševici? Připadá, jakoby byli omráčeni, na hlavu padlí. Či je jich opravdu tak málo, či jsou tak zbabělí, že nechají Čechoslováky činit, co jim líbo?

Jistě že nenechají. Bezenčuk! Zatracené odpoledne.

Však jsme trochu příliš důvěřovali. A hle, co činí bolševici. Najednou se objevili v našich zádech. Bylo jich husto, husto. Obrněné vlaky, pancéřové automobily, jízda. Postupovali proti zadnímu voji, který už opouštěl Bezenčuk. Začínali obcházeti naše boky. Nebylo možno se jim vymanévrovati. A hrozila zkáza. Ale byl tu Voženílek. Pochopil, koho má po ruce. Československé útočníky od Zborova. I nařídil přímo prudký útok do nepřátelského středu. Útok, jaký dovedou jen oni, ti chlapci, kteří pracují samostatně, každý téměř na svoji pěst, jimž nápověď rozkazu je rozkazem a rozkaz sám už vykonaným činem. Ostatně — vždyť běží o všecko.

Nepřítel byl prolomen.

Čechoslováci pak, vniknouce mezi roztržená křídla a rozrazivše je daleko od sebe, sami stále v útoku, neoddávajíce se oddychu ani přestávce, rozstříleli a rozprášili rudé vojsko tak, že z něho nic nezbylo. Daleko odeševší jeho křídla utekla z části až k řece Volze, anebo se rozptýlila ve stepi a mnozí poschovávali se v dědinách, odkudž je večer mužíci přivedli téměř svlečené a potlučené Čechoslovákům jako zajatce. Ostatní pokud mohli utekli do svých vlaků a prchali zpět do Syzraně. Na stanici Bezenčuku nechali státi celý svůj oběd kuchyně, kořist, vše.

Byl to zvláštní oddíl, vyslaný z Moskvy, vypravovali zajatci. Lepší síly. Je zničen. Ale jistě není to poslední oddíl, který přišel za Čechoslováky, aby je pronásledoval. Jsou ještě oddíly vpředu, vpravo, vlevo. A jsou oddíly po celé trati, po veliké sibiřské magistrále

Jak je všem této noci, všem od Bezenčuku do Vladivostoku?

Praporčík Skála resumoval.

Seděl nyní ve svém voze a přemýšlel o rozkazech, jež ho došly.

Byl mezi nimi i rozkaz Ševcův o bitvě u Bezenčuku.

Tento velitel stál nyní před jeho očima.

A v duši mladšího důstojníka se pramenil tichý a horoucný ručej mužského podivu a oddané lásky.

Poručík Švec!

Byl duší bezenčuckého boje. Neboť jeho duše byla s každým z vojáků.

„Co by mi řekl poručík Švec?" říkal si právě každý voják co chvíli v okamžicích těžkých a v situacích svízelných.

„Co by ti řekl poručík Švec?"

Jiří Skála četl nyní jeho rozkaz.

„K vítězství v Penze se přidružila nová, neméně cenná ... Vy, bratři, účastníci těchto bojů, dokázali jste, že nejen umíte prudce útočit, nýbrž že i dovedete v silném artilerijském a kulometném ohni klidně a houževnatě hájiti posice ve špatných, namnoze žádných okůpkách, ba že jste schopni při silné únavě, důvěřujíc sobě i svým vůdcům, protiútoku, jenž zahnal nepřítele daleko za Volhu. Obohatili jste historii našeho tažení o nový skvělý čin. Díky vám."

Skála by byl nejraději ještě teď v noci shromáždil všecky svoje lidi a přečetl jim Ševcova slova.

Tak z nich vanulo mužností, silou a vojenskou moudrostí.

A přece to byl důstojník, který v Penze nevítal tento boj s bolševiky, vzpomněl si jinoch. Protivilo se mu, biti se s dělníky, jak řekl. Ach, kdyby skutečně byli bojovali proti nám dělníci? Kdo to bojuje proti nám?

V Penze jsme měli mezi zajatci sta Němců a Maďarů.

Zajali jsme tam také říšsko-německou missi, která byla po brestlitovském míru poslána do

Ruska, aby řídila dopravu německých zajatců do Německa. Řekli jsme jí přece, že takto nelze rozumět odchodu německých zajatců do vlasti, i že máme plné právo ty z nich, které jsme zajali v boji o Penzu, odvésti sebou zase na východ a Německu jich nevydávati. Jsme s Německem ve válce a máme dokonce i právo odvézti samotnou missi, tak řekl Čeček. Pak byla misse propuštěna: nechť o nás vydá svědectví v Říši. Jsme mezinárodně faktický válečník dohodový.

A Skála se zamyslel.

Dohoda? Co řekne našemu boji se sovětským Ruskem Dohoda? Spojenci, čili „sojuznici", jak naši chlapci „po rusky" říkají? Ach, co řekne celý svět? Co řekne Masaryk? Co řekne domov?

Tehdy, řekl si Skála, vystoupí takový Švec a řekne jasně a klidně:

„Ze žertu jsme neprolévali lidskou krev. Byli jsme vojáci. A tito vojáci byli přepadeni. Bránili se. Ubránili se."

Ano, to řekne Švec.

A jeho hnědé oči a sivá tvář se ani nepohnou. Vše je prostá a plná pravda — —

Důstojník pohleděl oknem do noci. Bylo ticho. Jen kroky hlídek dole pravidelně zazněly a tlumený hovor. Zatracené odpoledne! Bezenčuk! Ale jak krásné a slavné odpoledne! Snad dá Syzraň na dlouhý čas pokoj. Slavné odpoledne!

A zase dýchla noc oknem do jeho vozu. Vždyť je červen! Tam někde za zelenými hájky teče Volha. Stráně a břehy kvetou a děvčata ze vsí se možná potulují u řeky a leží s chlapci — s mládenci někde v křovinách a naslouchají vlnám. Ale také doma... doma je červen. Chlapci a děvčata chodí po nábřeží Vltavy a naslouchají vlnám. Tam je Vlasta Žárská. A doma, v Orlických horách je myslivna dole na břehu řeky v hlubokém lesním údolí. A je tam otec, Marina a Březovo dítě.

Teskno!

Není Březy. Není také ostatních chlapců, jež miloval. První odešel nebohý Štěpán, jemuž válka musela nejdříve ukázati svoji hroznou tvář. A zemřel smrtí nejtesklivější... dosud je nepomstěn. Dosud se chvěje tato živá rána ve vzpomínkách... Ale není také Rybáře a jeho „slavně umřem!" se vtiskuje co chvíli na rty tolika jeho bratřím v těchto dnech. A padl Plšek, Andress. A padli mnozí v pluku, v brigádě, ve vojsku... A padnou!

Jen... jen, aby nepadl poručík Švec.

Tato myšlenka jím zalomcovala.

Ne, nemohl si toho představiti. Nemohl vidět v duchu zmrtvělé tváře velitelovy, ležící někde v trávě, ránu v hlavě či v srdci...

Ne, toho si nemohl představit! Jaká krutost zasedla mu do duše, že v něm vzbouzí obraz tak strašný, nesmyslný.

Kdysi, ještě před „konfliktem", potkal jej na

penzenské ulici. Pozval Skálu na čaj do cukrárny. Tehdy byla ještě otevřena a sedávali v ní občas čeští důstojníci se sovětskými činovníky. Vyptával se mladičkého důstojníka na Rybáře. Na Víta. Na Březu. A sám vypravoval o přátelích, kteří odjeli do Francie. O Husákovi, o Šidlíkovi, o Kouklíkovi. A pak mu trochu připomněl pannu Sofii — s úsměvem.

Nejcennější a nejvytrvalejší věc ve válce je přátelství opravdových mužů, řekl. Ženy přejdou kolem nás a zapomeneme jich — ale kamarádi, byť i mrtví, byť i za horami a za vodami, jsou vždy s námi.

A dnes odpoledne byli zase s námi — všichni, mrtví, vzdálení — a sám Švec byl v každém z nás. Švec — toť je to mužné, to Tyršovo, to sokolské češství . . . a hle, bylo i v tom, který se tomu kdysi v horách Orlických posmíval, ve Štěpánovi, v typografovi a v internacionalistovi. Dnes by byl Štěpán jistě s námi — jako je s námi Perný. A Rakušané sotva by asi pověsili takové Kohoutky, Luňáky, Hynky . . .

Cítil, jak jsou těžké a trapné tyto myšlenky. A byly by snad v hluboké noci ještě těžší, kdyby byl do jeho kupé tiše někdo nevstoupil.

Byl to Budecius.

Tvář jeho byla unavena, zarostlá vousisky, oči mdlé a zapadlé.

„Promiň, že tě za noci vyrušuji . . ." řekl téměř nesměle.

Skála se na něho podíval účastně a byl mu

vděčen za návštěvu. Ba, pociťoval ji jako vyznamenání.

Budecius těžce usedl na lavici. Mlčel.

„Chceš cigaretu?"

„Ano!" řekl voják trochu stísněně.

„Mohu dát ohřát trochu čaje..." zašeptal důstojník nesměle.

Ale voják odmítl. Zapálil si rychle cigaretu a lačně vtáhl dým.

Praporčík se na něj překvapeně díval. Ale posléze prohodil:

„Děkuji ti, žes ke mně přišel. Byl jsem... trochu smuten. Stýskalo se mi. Teď, kdy jsi tady, je mi už zase lépe. Je mi vždy dobře, když jsi se mnou..."

Budecius mávl rukou, teď však zdvihl hlavu.

„Bylo ti smutno? Teskno?" zeptal se nějakým novým, měkčím hlasem.

„Ano," zašeptal jinoch.

„Vidíš," odtušil voják ještě tišeji, „i mně... i mně bylo teskno..."

„Proč?"

„Ah... neměli by si muži vyprávěti o svých tesknicích. A já to už docela neumím. Jsem ještě více plachý, nežli jsem kdy býval. A přece je vojna — a nikdo neví, dožije-li se zítřka. Ale já nemyslím na sebe..."

„Ty nikdy nemyslíš na sebe..." zahučel Skála.

Budecius vypustil dým cigarety, jako by se chtěl zahalit v tmu či v mlhu.

„Ty nikdy nemyslíš na sebe," opakoval Skála. „Na co myslíš? Kolikrát se ptám sama sebe, kdo že ty vlastně jsi? Ach, proč mi dáváš tak často přemýšleti o sobě? Opravdu, kdo vlastně jsi? Žijeme spolu již leta. Dobré i zlé. Bože můj, vzpomínal jsem před chvílí na Březu a na Štěpána. Jak by sec na ně nepamatoval! Jak bys nevzpomněl Hory, který zmizel, ale který se jistě ještě objeví, sejdeme-li se všichni. A snad se sejdeme — tam u nás, v Rájci, zase tam na českopruské hranici jako kdysi. Ty jediný však mi ze všech těch chlapců připadáš něčím, co jako by nebylo z člověčí kůže. A přece, nemohu si představiti, že bych tě byl nebyl poznal. Nemohu bez tebe žíti. Snad řídíš moje kroky — a chvílemi se mi zdá, jako bys tajně řídil kroky nás všech. Teď jsi sem vstoupil. Jako duch... ne jako člověk... odpusť mi, říkám-li hlouposti..."

„Říkáš," zachraptěl Budecius. „Jsem, kdo jsem. Budecius. Což mne neznáš? A ty — ty jsi fantasta... chlapec! Četl cosi kdesi kdysi."

Budecius se pokusil o úsměv.

„Nedopustíš nikdy, aby s tebou byla lidská, vroucí řeč," pohněval se jinoch. „Ale, konečně, budiž. Ostatně sám jsi řekl, že je ti smutno."

„Je mi teskno, ne proto, že bych myslel na minulost. Nemyslím v těchto dnech nikdy na minulost. Škoda času. Je mi teskno, protože myslím na budoucnost."

„Nevěříš v naše vítězství?" užasl důstojník.

„Ve vítězství? Věřím! Věřím, že budeme samostatni!"

„A v naše vítězství nad bolševiky?" zašeptal Skála.

„Věřím, že se jim ubráníme."

„Nuže?"

„Ale bojím se uvěřit v sen... v podivný sen... který měl nedávno u nás v těplušce kterýsi voják."

„Jaký sen? A proč sen? Nikdo rozumný ve sny nevěří. O tobě se ví, že snad samojediný z nás věříš v Boha. Že bys však věřil také ve sny... a dokonce ve svoje nevlastní sny... co je ti?"

„Nuže, kterýsi náš dobrovolníček měl nedávno sen. Zdálo se mu, že československé vojsko vstupuje do Moskvy. Všecky zvony vyzvánějí. A znějí zvony po celé Rusi. Je konec hrůzovládě. Rus je ruská."

„Hm, sen!" usmál se klidně praporčík. „Čekal jsem bůhví co! Naši kluci to přece opakují od rána do večera: A bude-li třeba, vybijeme i Moskvu. Pověsíme Trockého i Lenina. Ó, kdybychom tak dostali Trockého do ruky, my bychom mu ukázali, co to znamená „každý Čechoslovák, přistižený na železnici se zbraní v ruce, buď na místě zastřelen"! Což jich neposloucháš? Před bitvou u Bezenčuku přijeli k nám od Syzraně parlamentáři. Přinesli opětně vzkaz Maxův, abychom odevzdali ještě dnes zbraně a vzdali se Trockému na milost a nemilost; ale

zároveň si odvezli vzkaz našich: Budete-li nás stále zlobit, proč bychom vám nenapráskali i v Moskvě, když jsme vám nařezali v Penze a v Syzrani? Nu, tak vidíš! To je jejich hlas. A nikdo jim nic nenašeptává. Spíše je důstojníci musí mírnit, aby se nenaučili zvěrstvům, jež jim bolševici všude po cestě předváděli před oči. Kdyby jim dnes někdo řekl: Hoši, na Moskvu! uviděl bys je. Půjdou třeba proti mocnostem pekelným. A představa o tom, že by mohli ztrestat zpupnost Trockého, není u nich malá ani ojedinělá. Moskva! Moskva! Konec konců, půjdou i na Moskvu, bude-li nutno. V Penze jsme také neobsadili jen nádraží, řeklo se, že je nutno pacifikovati město, chceme-li projeti dále a nechceme-li se dáti rozstříleti děly a kulomety. Dost možná, že bude nutno pacifikovati Moskvu, chceme-li projeti Ruskem a Sibiří a nechceme-li míti v zádech věčné Bezenčuky, jež by nás konečně musely udolat. Zatím, milý příteli, budeme rádi zítra nebo pozítří, obsadíme-li Novou Moskvu. Tak se totiž jmenuje obec Ivaščenkovo, jež právě leží před námi."

Budecius se konečně usmál na svého přítele. Líbil se mu nějak tón jeho slov. Viděl před sebou vojáka, kterého pochválil dnes Voženílek a Švec, a kterého jistě zítra pochválí i Čeček.

„Jsi, jak se říká, v ráži," řekl k němu div ne vesele.

„A co je vlastně s tím snem?" zeptal se důstojník.

„Už nic," odvětil Budecius.

„Nu, vida! Moskva! Proč ne i Moskva?" zasmál se Skála.

„Zatím aspoň Nová Moskva!" řekl voják vážně. „Aspoň to. A pak aspoň Samara. A pak aspoň Ufa. A pak aspoň Zlatoust. A pak aspoň Čelabinsk. A pak . . ."

„Moskva!" vpadl najednou Jiří Skála, jako by vše rázem pochopil. „Moskva! Moskva! To budeme všichni pohromadě. Vrátíme se do Samary, na Volhu, do Penzy. Spojíme se s Dutovem. Spojíme se se Saratovem. S Denikinem. Obsadíme Ruzajevku, Nižní Novgorod, Rjazaň, Tulu, Kolomnu, Moskvu. Hleď, tady je malá mapa Ruska. Učiníme-li tak rychle, dokud jsou omráčeni, kdo nás zadrží? Budou-li nám Rusové všude tak pomáhati jako dosud, kdo nás zastaví? Rusové nám budou pomáhati. Budou pomáhati sobě. Slyšels je v Penze, v Syzrani, v Batrakách? Slyšels především dělníky? A viděl jsi přece dnes naše lidi. Sám jsi po jejich boku bojoval. Bojují bláznivě pravda! Ale to je právě jejich síla. Kdyby je viděl Březa, pochválil by je a Rybář by řekl, že je dobrý ten jejich fanatismus boje, neboť boj je něco příliš ohromného, než aby mohl býti veden bez roznícení a bez trochy bláznovství. Boj u Zborova byl bláznovství, boj u Bachmače byl bláznovství, bláznovstvím bylo dobývání Penzy, boj u Bezenčuku byl bláznovství. Skoro se mi zdá, že jsme se trochu zbláznili. Proto dobudeme i Moskvy!"

Budecius se zasmušil. Pokrčil rameny a odhodil cigaretu oknem. Ale pak povstal, přiblížil se k mladému důstojníkovi, a políbil jej na tvář.

Načež rychle odešel a zavřel za sebou dveře kupé.

Jiří Skála ustrnul. Díval se za ním dlouho a dlouho. A stále viděl jeho široká záda ve dveřích a jeho hubenou ruku na knoflíku dveří.

*

A venku byla nesmírná, hluboká noc.

Step voněla. Tichý vítr vál nad ní a od severozápadu šel silný dech Volhy.

Na široké zelené louce, plné prvních květů, v malé údolině, seděli tiše v trávě dobrovolec Rjazanov a dobrovolník Perný.

Drželi se za ruce a mlčeli.

Nad nimi stály veliké, půlnoční hvězdy.

Dívali se na ně.

„Teď už, milý, nesmíš nikdy ustoupit ode mne."

„Ne.

„A hvězdy vidíš?"

„Ano!"

„To jsou naše, ruské hvězdy."

„Ano . . ."

„Ach, bála jsem se o tebe dnes odpoledne. Ne o sebe, o tebe . . ."

„Proč jsi šla do tohoto boje?"

„Šla jsem za tebou. S tebou . . . A co je to před námi? Vidíš tu záři?"

„To je Ivaščenkovo."

„Co je to, Ivaščenkovo?"

„Ohromný závod na výrobu třaskavin. Zdá se, že nevíme, jak do toho! Bombardovat se to nedá. Vyletěli bychom i my zde — snad celý kraj do povětří. Je to prý hnízdo bolševiků. Sami dělníci. Naši asi nevědí si rady, co s tím. Jsou tam ohromné zásoby střeliva, hory střelného prachu, dynamitu, nábojů dělových, vagony patron. Jeden z největších prý závodů Ruska... Nebojíš se, má milá?"

„Nebojím se. Teď už se nebojím ničeho. Jsem tvá — a navždycky. Nadosmrti. I když vše vyletí do povětří. Ivaščenkovo... Ivaščenkovo.."

„Říkají tomu také Nová Moskva..."

„Moskva... Moskva... Jsem tvá... milý můj..."

XVI.

Byl to boj o Samaru.

Jiří Skála věděl, že Samara vyslala Čechoslovákům vstříc nejlepší a nečetnější svoje síly, jež měla shromážděny proti Dutovu. Ale... bojoval zde Jan Gayer a čtvrtý pluk. To stačilo. Muselo stačit. Sil nebylo mnoho. A že je deset i více na jednoho, to každý už dávno věděl. A nikdo se nedivil.

A přece bylo mnoho podivuhodného v posledních hodinách.

Ivaščenkovo — Nová Moskva — se vzdalo. Bez boje. Dělníci sami vyhnali sovětské komisaře a zřídili svůj komitét pro správu obce i závodu. Za časného jitra objevila se jejich delegace u předních československých hlídek. Div nepřinesli chléb a sůl jako mužíci z okolí Bezenčuku, kteří se dostavili do tábora Voženílkova a přivedli nejtučnější dobytče a přinesli pytle mouky, pecny chleba a mocné úřezky slaniny jako poctu „čudobohatýrům" — Čechoslovákům. Všude po trati a v Ivaščenkově na všech ulicích a domech byly vylepeny resoluce rudých vojáků ze Syzraně, kteří odmítli jíti proti Čechoslovákům.

Skála s úžasem četl:

„My, shromážděné oddíly rudé armády, vyslané proti Čechoslovákům, v tomto shromáždění prohlašujeme: Nechceme bojovati s bratry Čechoslováky, poněvadž Lenin a Trocký nás oklamali, že prý Čechoslováci jsou kontrrevolucionáři. Rozhodli jsme se jíti proti Němcům, kteří začali útok, aby zničili výsledky naší revoluce, abychom svojí hrudí chránili svobodu republiky a ruského národa."

V Ivaščenkově večer po vzdání obce byl uspořádán meeting dělnictva. Byl tam Skála, Budecius a krajně rozechvělý Perný. Ten se díval jako v omámení na tvrdé a počernalé tváře dělníků, kteří se tísnili v protáhlé dřevěné boudě závodního biografu a poslouchali českoslo-

venského dobrovolníka, který k nim naivně a prostě, sám dělník, mluvil.

A potom je zavedli všecky do dělnické čajovny a hostili je čajem, cukrem a zavařeninou.

„A vodočky kdyby bylo," vzdychl kdosi dokonce. Neboť, prý taková sláva, takový svátek!

Perný se díval po všech těch lidech stále ještě nedůvěřivě, jako kdyby je byl snad někdo nastrčil. Jako by to stále nebyli ti opravdoví dělníci.

Ale radovali se všichni.

Střeliva je zde pro celé Rusko, prohlásil kdosi z nich. Vezměte, kolik potřebujete. Dělostřeleckého střeliva, patron, bomb — kolik kdo unese.

A viděli jste odpoledne ty aeroplány? Vidíte, neodvážily se bombardovati závod. Vědí, že by vyletěla do povětří i Samara, jejich Samara.

„Oh, Samara! vzpomněl opět Skála. Proskočily už zprávy, že Samara je vzata. A zatím — oříšek! Kdyby aspoň z Čelabinska přišli na pomoc! Kdyby se pustili také trochu na západ, „penzenským" vstříc. Ví Bůh, co tam se děje. Ale jistě, že totéž, co zde. Bijí tam všude bolševiky.

A Sibiř? nadhodil kdosi z Ivaščenkovských.

Sibiř! Snad už je celá — naše. To jest vaše i naše. Nechceme ji pro sebe.

A je to podivný pocit, pomyslel si Skála, že celá Sibiř snad je v této chvíli obsazena československým vojskem. I zachvátil ho příval ja-

kési mohutnosti a šíře. Daleko odtud stojí nyní vojáci s bíločervenými stužkami na dobyté zemi, tam někde za tisíci kilometry u moře japonského, u Velikého Tichého oceánu. Je večer — a oni tam stojí stráž... co zde, u Lipjag, zuří boj.

Bojuje Jan Gayer a jeho čtvrtý pluk.

Kdosi vzpomněl na Kolomenského. Co se s ním vlastně stalo?

Byl propuštěn. Po bitvě o Penzu dovolili mu naši, aby se převlékl v jakýsi mužický úbor. Generál, děkuje se slzami v očích za šlechetnost Čechoslováků, opustil se svým štábním důstojníkem Leontěvým naše vlaky. Zkusí prý dostati se takto do Moskvy ke svým rodinám.

A opět kdosi vzpomněl zajatců, vzatých v Penze.

„Navštívíme je!" řekl Skála.

Budecius a Perný ho provázeli.

Nejdříve prý Rusy.

V řadě vozů, stojících na stanici, byl jeden osobní vagon, v jehož polovici bydleli důstojníci. Polovina byla vyhražena zajatým členům penzenského sovětu jež vojsko vezlo jako rukojmí. Dva dobrovolníci je střežili.

Skála se svými vojáky vstoupil do oddělení.

Budecius ihned poznal stařika Kozlova s bradkou, Minikina a Berlina.

Rukojmí se na něho mdle podívali. Lhostejně. Jediný Kozlov po chvilce se rozhovořil.

„Oj, oj, továryši, jaké nedorozumění! A já, prostě řečeno, nikdy jsem vlastně nic proti vám

neměl. Nic, věru! Naopak, cenil vždy rozvoj vašeho národa. Češi jsou kulturní národ, kulturní, pravím vám."

„Docela vám věříme, továryši Kozlove," ubezpečoval ho Budecius.

„No, vidíte," švitořil stařík. „A hospodářství, selské hospodářství jaké mají! Ječmen, hanácký ječmen..."

I Minikin se ukázal býti dosti přívětivým.

„Vaše vojsko... nu, dobrá, je to nacionální vojsko. Ale nikdo nepraví, že nacionální idea sama o sobě... hm, že nemůže býti spolu ideou revoluční. V určitých případech... a v jistých situacích, i nacionalismus je revoluční. Naše říjnová revoluce prohlásila přece svobodné sebeurčení všech národů Ruska, byť i do odtržení.."

„Ukrajina..." namítl Skála. „Muravjev..."

„Ah, Ukrajina," vpadl horlivě Minikin. „Tam se proletariát sám vzbouřil proti Centrální radě. Muravjev přišel mu pouze na pomoc..."

Tu i Perný mávl ironicky rukou.

Jediný továryš Berlin zarytě mlčel. Ba neodpověděl ani na otázku jak se mu daří a nedostává-li se mu něčeho.

Kozlov se potom tiše zeptal, co s nimi bude.

„Jste rukojmí," odtušil Skála. „Ale kdybychom chtěli s vámi zacházeti, jak se sluší na rukojmí, byli byste už dávno mrtví. Sověty přepadly po celé trati od Penzy do Vladivostoku naše ešelony. Dali jste si namluvit od zrádců,

kteří z hamižných důvodů opustili naše oddíly a přeběhli k vám pod firmou českých komunistů, že naše vojsko je bolševického smýšlení. Domnívali jste se, že když nás roztaháte po nesmírné délce sibiřské magistrály, když nás odzbrojíte a pustíte mezi naše lidi své agitátory, že se zbavíte československého vojska jako celku a jednotlivě že získáte výborné žoldnéře, kteří vám žandarmsky budou pomáhat převracet ruský lid na bolševickou víru. A to právě se vám stalo osudným. Myslím, že vám nelhu, řeknu-li, že dnes celá Sibiř je v našich rukách..."

„A Samara?" ozval se žalostně Minikin.

„Padne zítra!" řekl pevně důstojník.

„A Moskva?" zašeptal Kozlov.

„Možná, že už padla," postrašil je Skála s úsměvem.

Ale brali jeho úsměv vážně; usoudili, že by to mohl býti úsměv vítězův.

Továryš Berlin silně zbledl. Minikin se na něho podíval bojácně, obrátil se ke Skálovi a řekl:

„Co tedy bude s námi? Já mám v Moskvě otce. Je to kadět, vůbec nikdy nebyl bolševikem. A já... vlastně od nedávna. Nu, v kanceláři jsem pracoval. Více jako kancelářská síla. celkem neutrální... jako zde továryš Berlin. A vůči Čechoslovákům specielně... tudíž..."

„Tudíž nevím, co s vámi zatím bude," řekl mírně Skála, nemoha potlačiti úsměvu. „Vidíte, že nejsme tygři, v nijakém případě nejsme bol-

ševici. Patrně vás bude více, až dostihneme Čelabinsku. Tam se vše rozhodne."

„A . . a . . dovolte," zakoktal ještě Kozlov . . . „Co sovětská vláda?"

„Všude tam, kde se rozutekla rudá armáda, i tam, kam třeba ani nepřišli Čechoslováci, není už sovětské vlády. Nikdo si jí nežádá. Naopak . . ."

Nastalo ticho.

Nikdo se již na nic netázal.

Čechoslováci vyšli.

„Líto je mi Kozlova," řekl sám Skála. „Měli by jej oddělit od těch dvou Židů."

Šli dále po kolejích mezi vlaky.

„Zde to je, tuším," řekl temně Perný.

Byl to známý trestanecký vagon, v němž se dováželi katoržníci do sibiřského vyhnanství. Do nedávna v něm bydleli důstojníci prvního pluku. Měl oddělená kupé a byl celkem pohodlnější než těplušky. V nedostatku osobních vozů dělal takto dobré služby, třebaže měl zamřižovaná okna a těžké dveře. V Penze se s počátku bolševici těšili z toho, že Čechoslováci vezou v něm svoje „kontrarevoluční" důstojníky, v čemž je vojáci z žertu utvrzovali. Nyní v něm byli zavřeni a hlídáni zajatci — Češi, vzatí v boji o Penzu.

Voják, stojící tu na stráži, se rozpakoval vpustit dovnitř i praporčíka Skálu.

Ale konečně povolil.

V prvním oddělení seděli Luňák-Přecechtěl a Hynek.

Vytřeštili oči na příchozí.

Perný se zachvěl, když viděl zmrzačený Luňákův nos. I vzpomněl si na ohradu v Penze a na divoký skok Luňákův po děvčeti. A vzpomněl si také na nedávnou noc ve stepi u Bezenčuku. Chvěl se nyní po celém těle. A přece by rád okázal Luňákovi trochu přívětivosti.

Ale ten se na něho díval podivně zle a jeho pohled mezi ruinou jeho nosu byl ohavný.

Hynek seděl trpně vedle něho a nepřítomně se usmíval.

„Jestli nás chcete věšet, můžete raději hned, mně už je to fuk!" řekl Luňák.

„Nejdeme vás věšet," řekl Perný s námahou, ale Skála jej přerušil.

„Pojďme! To jsou čeští tak zvaní komunisté. Když má malý národ podlce, pak jsou to podlci velcí, jejichž zvrhlost přerůstá hranice země, jež je zrodila. Pojďme!"

I vyšli ven do noci.

Té noci Perný viděl neustále. zmodralou ruinu Luňákova nosu a dvě oči, zlé a nepříčetné takovým pustým českým vztekem a zavilou nenávistí.

*

Ale u Lipjag zuřil boj.

Včera k večeru začal nástup rudých.

„Rudí" nebo „krásní"*) — tak se nazývala nyní sovětská vojska.

A dnes ráno šlo do tuhého.

Ale je tam Jan Gayer a jeho čtvrtý pluk, utěšovali se všichni, kteří stáli v zálohách i v zadním voji, chránícím „ježka" na západě proti Syzrani. Na štěstí Syzraň jako by se po bitvě u Bezenčuku umlčela na věky. Čechoslováci však už nevěřili. Nevěřili ani resoluci syzraňských rudých vojáků. Říkali o ní: Češi blízko — Trocký daleko. Proto asi továryši se takto usnesli.

A Lipjagy přes to, že tam byl Jan Gayer a jeho čtvrtý pluk, budily obavy. Samara prý zmobilisovala celý německo-maďarský tábor proti Čechoslovákům. Jsou tam prý oddíly námořníků a Číňanů. Pluk Lotyšů. Vše nejlepší, co měly sověty v celém Povolží. Podaří-li se samarským zadržeti postup Čechoslováků do Samary, je český osud zpečetěn. Aeroplány rozhazují dnes po celé trati nové letáky Trockého. Trocký prohlašuje slavnostně, že sovětská vláda chová k Čechoslovákům nejpřátelštější city a chce se přičiniti, aby co nejdříve mohli opustit Rusko. Ale podmínkou toho jeví se úplné a bezpodmínečné vydání všech zbraní a úplné podrobení se nařízením Komisariátu vojenství. Pokud toto všechno nebude vyplněno, dosavadní rozhodnutí vojenského komisariátu o bezmilostném

*) Krasnyj — červený.

postupu vůči buřičům zůstává v plné platnosti. Z Uralu, z centrálního Ruska i ze Sibiře bylo právě vysláno s dostatek vojska, aby zničilo buřiče a pro vždy zarazilo chut kontrarevolučním povstalcům vměšovat lidi, které obalamutili, do vzpoury proti sovětské vládě.

Ale vojáci, kteří čtli toto provolání, mávli tvrdě rukou a mínili:

Nechť žvaní, co jim libo. Kdo nás balamutí? Což sami jsme balamutili sebe? Čelabinský sjezd? Náš meeting před Kurajevem v Penze? Lháři!

A na konec: je tam Jan Gayer a čtvrtý pluk. Nestačí-li to, je zde ještě první pluk. Roty záložního pluku. Dělostřelci. Čeček. Švec. Voženílek. Beránek. Kutlvašr. Musílek. Daďa Fišer. Fajnor. Pelnář. Pítra. Starý Krótil.

Zprávy z první linie byly kusé.

Ale záhy se vše zveselilo. Přišel zástup prvních zajatců.

Bylo to asi padesát mužů, různých uniforem. Námořníci, čínské čapky, zpod nichž se klátily smutně dlouhé copy, rakouské čepice, honvédské kalhoty, říšskoněmecké „komodky" a ruské furažky.

Zajatce provázelo několik vojáků čtvrtého pluku a veliký zástup venkovanů z okolí, který se na ně sápal a jim strašlivě spílal.

Perný a Budecius stáli na stanici a s těžkými pocity se dívali na smutný průvod. Náhle jakýsi stařec, bělovousý a dlouhovlasý, který tu

stál opodál a tupě se rozhlížel kolem sebe, prudce sebou trhl, přihnal se k zástupu, prorazil řetěz stráží a vrhl se mezi zajatce. A tu ozval se strašlivý výkřik.

Budecius a Perný se vtlačili s námahou do zástupu.

Stařec, pěnu u úst a oči vystouplé, držel suchými, praskajícími prsty hlavu jakéhosi mladíka, poloklečícího, pololežícího, držel ji nízko mezi koleny, sám celý ohnutý jako u namáhavé a těžké práce, a tloukl jí o pražce, o kolejnice, o štěrk dráhy, zuřivě klna, pronášeje strašná rouhání.

Perný si zakryl tvář rukama a odvrátil se v hrůze.

Ale Budecius přiskočil k starci a strhl jej k zemi.

Ten se na českého vojáka divoce podíval a najednou se celý utišil a uklidnil. Sklopil, sedě nyní na zemi, hlavu nad hrůzný krvavý a mrtvý už cár lidského obličeje, vypukl v piščivý, stařecký pláč:

„Oh, synečku... oh, synečku... milý..."

„Odveďte ho odtud a předejte ho starostovi obce," zavelel Budecius.

Čísi ruce odvlekly hořekujícího a pomateného starce.

A mužíci rozumovali:

Dobře mu učinil. Otec! Má právo. I zabít má právo. Dal život, může i vzít. Proto je i otec! Proč syn se dal k bolševikům? Eh, stejně

ho nikdo dnes soudit nebude. Vojna! A všechny by je měli rozsápat. Aspoň boty jim vzít! Nač jim boty? A pracující člověk ani bot nemá. Možná, že mají i peníze v kapsách. Vzít je!

„Vidíš, to je také Rusko!" zašeptal Budecius Pernému. „Mužík lpí i na synovi jako na svém vlastnictví, natož na půdě, již jednou nedostal revolučním přídělem a zákonem, ale prostě osobním úchvatem. A jak je to vše kruté, nelidské, zvěrské! Dlouho nedorostou ještě ani do demokracie, natož do socialismu či komunismu. Může jim být třeba i diktován, třeba i vnucen násilím — nebudou komunisty, jsouť sedláci. A nebudou jimi teprve a najisto, až pochopí, co to vlastně je. A to je Rusko. Potřebovalo by spíše lásky než krvavé občanské války a krvavé diktatury, spíše Boha a školu než leninské dekrety. A naše lidi to učí surovosti..."

Perný byl překvapen. Vzhlédl udiveně na svého druha. Jak to mluví? Jak to myslí? Ale i jeho pojala úzkost.

Přiváděli další zajatce. Boj zuřil a zuřil.

Za ivaščenkovským závodem před hustými lesy u vesnice Lipjag se zakopali krásnoarmejci, jak sdělovaly zprávy. Několikráte prudce útočili proti Čechoslovákům, ale byli vždy odraženi se strašnými ztrátami. Útočila celá posádka samarská i pomocné oddíly, poslané po Volze z Kazaně a z Moskvy. Nejlepší oddíly námořníků. Nepřátel husto, husto!

A boj zuřil dál.

Přicházeli zase zajatci.

Některé zálohy vystoupily už na frontu.

Zaznívala odtud silná kanonáda.

I dobrovolec Rjazanov se chvěl a tiskl se k starému Liebermannovi, jenž stále se mrzutě otáčel v těplušce a nadával na pana Kódla, který utekl, aby prý „pracoval" na bojišti.

Až půjdem, tak půjdem, a všicci, a ne takovýhle nepořádek, zlobil se a cvakal nůžkami.

K večeru přišla zpráva, že Gayer padl. Ale Lipjagy jsou dobyty. Nepřítel zničen a rozmetán.

Všech přepadlo nesmírné vzrušení.

Gayer padl! Každý jej znal v penzenské skupině! Silný, trochu pihovatý, přímý jako meč, „Moravák", ale také brasilský kolonista, farmář a voják, jací se nerodí. Převzal po Čečkovi velitelství pluku. A že padl?

Ti, kteří přivedli zajatce, vypravovali.

Prý tak a tak. Krásní podnikli poslední útok, marně ovšem. A teď přirozeně protiútok. Kluci už byli znaveni, utrmáceni, vyčerpáni celodenním bojem. Ustoupit — nelze, vždyť právě výsledky toho celodenního boje by byly v pekle. Zůstat na místech a zakopat se přes noc? Nelze — v noci přijdou krásným posily a zítra začne celý mumraj znovu, a horší. Jedině protiútok, prudký, nenadálý a včas, dokud jsou krásní nahromadě po svých útocích. Kdo však dovleče utlučené hnáty kupředu? Vystřídat jich nelze, nezůstalo by nic kloudného v zadním voji.

Opravdu, zbývá jen protiútok. A tu se zdvihá poručík Jan Gayer. Letí kupředu, všem viditelný, a volá na ně. Tu kluci oživnou, vstanou z mrtvých a letí za ním. Kupředu, kupředu. Krásní pálí z kulometů, z děl, z pušek. A tu Jan Gayer se skácí k zemi. Někdo vykřikl: Gayer padl. Ta zpráva letí od jednoho k druhému po celé linii. Gayer padl! Gayer padl! Hoši, za Gayera! Pomstu za Gayera! A pluk letí kupředu, již docela zdivočelý a bije hlava nehlava. Nepřítel byl naprosto zničen. Lipjagy dobyty. Kdyby bylo v této chvíli více vojska, musela by ještě dnes padnout i Samara. Zajatců již nebylo. Hrůza jde od Lipjag...

S večerem se vlaky hnuly opět kupředu.

Projížděly již bojištěm. Všude podél trati, na protáhlém válcovitém kopci, ležely hromady mrtvol. Některé z nich byly již svlečeny. Jako stádo hyen pobíhaly zde houfce mužíků a žen ze sousedních vsí. Stahovali vše, boty, košile, přilepené krví k tělům mrtvých, strhávaly i cárovité omotky s bezbotých noh. Namnoze ubíjeli raněné, neboť co s nimi? A jejich hadry jsou jim potřebnější než jejich životy. U samé trati ležely nahé mrtvoly dvou žen, bolševiček, bojujících patrně se samarskými. Venkovská děvčata jim zabodla selské vidle do vzdutých, prozelenalých břich.

Nikdo z Čechoslováků neměl času něčemu zde zabránit. Šlo se kupředu.

Perný to vše viděl a s hrůzou pozoroval na

sobě, že toho již jaksi nevnímá. Jeho vlak vjel do hlubokého, panenského lesa. Nastupující tmou všude podél trati svítila nahá těla mrtvol. Jak si ti mužíci pospíšili, aby je obrali! Někteří z nich vypravovali, jak prchající krásnoarmějci se hnali až k blízkému ohybu Volhy a v panice nevědouce ani proč, vrhali se do řeky. Mnozí cestou zahazovali boty, kabáty, zbraně a střemhlav padali do vody. Jakoby v těchto místech už kdy někdo Volhu přeplaval! smáli se do kosmatých brad a radovali se ze strašlivé porážky a ze strašlivého vítězství.

A všecko vojsko stále ještě hučelo:

Za Gayera! Za Gayera!

Ta slova byla jako plameny ohně. Ztravoval se v nich všechen rozum a cit jako hoří krov domu, došky a věchty a nábytek, až zůstane jen kamenná kostra; tak zde zůstávala jen strašlivá kostra válečnického pudu, živočišný prazáklad vzteklých mužských srdcí, hrůzná palčivost a žízeň pomsty.

Za Gayera! Za Gayera!

Tak hučely těplušky a tento hukot je všecky spojoval děsivým, bezdrátovým dorozuměním.

Konečně se některé vlaky zastavily. Je potřebí připraviti plán útoku na město. Útok bude snad zítra, snad pozítří. Nutno také aspoň trochu si oddechnouti.

Ale noc nedávala oddychu.

Sama dýchala těžce a mdlivě, a šeptala také ustavičně:

Za Gayera! Za Gayera!

Budecius, Perný, dobrovolec Rjazanov, Liebermann i všichni ostatní, seděli ve svém voze mlčenlivě a těžce.

Ne, ne, už to nejde tak máslově jako to šlo mezi Penzou a Syzraní. Bude asi více ještě Penz, Bezenčugů, Lipjag. Ó, kolik jich ještě bude? Snad deset, snad sto! A padl Gayer! Kdo ještě padne? A kdo na konec zůstane?

Leč, této otázky nikdo nechtěl rozpovídat. Ne, nesmí to být tak zlé. Hlavně nikomu, nikomu už nevěřit. Nevěřit v nijaká vyjednávání, v nijaká příměří, v nijaké proklamace — a bít bít tu krvavou bandu, hlava nehlava, jako u Lipjag. Nechť je všecky posedne hrůza! Hrůza z Penzy dala nám bez boje Kuzněck, Syzraň, Batraky a Alexandrovský most. Příměří v Syzrani nás stálo Bezenčuk, který byl sice slavný, ale jehož jsme si mohli ušetřit. Konečně Bezenčuk a jeho hrůza nám otevřely ivaščenkovský závod. Jak nám tam líbaly ruce ženy a děti, že jsme městečko, plné třaskavin, nebombardovali a uchovali jim životy i střechy nad hlavou. Uvidíme, jak budou Lipjagy působit v Samaře. Ale nikdy už nedůvěřovat. A bít!

Srdce mužů kameněla. Nebylo snad ani dne, aby neviděla a neprošla bitvy. A krvavé řeže mužů proti mužům. Čechoslováci věděli, že jim nelze se vzdávat. Tento nepřítel byl strašnější vůči nim jako k zajatcům než Rakušané a Němci kdysi v Haliči.

Proto srdce mužů kameněla ještě strašlivěji.

Dobrovolec Rjazanov se dnes tulil co nejtěsněji k Pernému. Nic už se nestyděl svého okolí. Vždyť jest jeho ženou, danou mu Bohem a Budeciusem, jedním z nich. Ale nikdo si jí nevšímal. Muži seděli mračně a těžce přežvykovali černé myšlenky.

Tedy toto je stihlo ještě v Rusku!

Kdo je víc nešťastný — Rusko či oni?

Ah, nejraději by si oni i Rusko nad páchnoucí krví, hojně potoky tekoucí v brázdách lipjagských polí, padli do náručí a plakali... kdyby mohli. Kdyby vůbec dnes mohl a uměl někdo plakat...

Vlak stál nyní tiše v lesích.

Zdálo se, že vše, i ptáci, se chystají k spánku. V lese jistě nikdo není, kromě mrtvých. Pronásledujíce nepřítele, prošli odpoledne čtvrťáci celý les. A napřed i na okrajích lesa objíždějí naše hlídky.

Co je to tedy, u všech všudy?

Odkudsi zaznívá hluk, ba zpěv, cosi divokého, fanatického.

I oheň prozařuje z hloubi lesa.

Budecius, Perný, Hofírek vyskočili, zbraně v rukou.

„Eh, to jsou přece naši. Rozdělali si ohýnek a zpívají; že si nedají pokoj! V noci! A po takové dřině!" zlobil se Hofírek, ale šel mlázím kupředu, k místu, odkud pronikalo světlo ohně a povyk. Budecius a Perný šli za ním.

Když popošli několik kroků, zarazili se a ztrnuli.

Viděli několik Čechoslováků, zmateně pobíhajících kolem ohně.

Někteří chraptivě notovali jakousi píseň. Známou.

Budecius s úžasem tušil „Kde domov můj".

Před jejich očima se nyní cele ukázalo děsivé divadlo.

Na stromě blízko ohně visela na větvích těla oběšenců. Jeden z nich se točil dokola na šňůře, jíž se čistí pušky, několikráte nastavené. Jak obrátil vždy hlavu k příchozím, Perný postřehl otevřené, zlé, třeba už mrtvé oči po obou stranách nosní ruiny. Druhý, těžší, visel klidně na stočené kulometné lentě.

Hofírek stěží zašeptal:

„Že oni je vytáhli z aresťáku a sami je odsoudili? Stále si to slibovali mezi sebou. Nač prý je vozit k soudu. To jistě za Gayera . . ."

Budecius a Perný neřekli nic. Obrátili se a pomalu se vraceli do svého vozu.

XVII.

Na samarském mostě
nařežem' jim prostě!

Tak to rozhodl Vojta Baroch. A tak se i mělo státi!

Už včera odpoledne viděli na východě mo-

hutné město. Večerní páry, stoupající z obou řek, Volhy a Samarky, jež se tu stékaly v pravém úhlu a tvořily proklatý ostroh, který měnil město v pevnost, zahalovaly prosvítavou mlhou jeho rysy. Jak se tam dostati?

Před nimi voda, voda řeky Samarky. Pravda, je tu most. Prý podminovaný. Zleva města neobejdeš: jiná voda, Volha. Zkrátka a — špatně: opět pravý úhel a v něm zářivý bod, město. Voda, voda, voda!

Ale díky prozřetelnému osudu; aspoň něco je za nimi! Noc nejistoty a obav. Nastává jitro a s ním ranní svěžest nervů a svalů. Bystrost očí a bystrost srdcí.

Nařežem' jim prostě!

Tak zvolna postupuje nejdříve proti Samaře noc.

Ví se, že tam už čtyřicet osm hodin očekávají český útok. Co hodinu, co minutu. Ale zde s ním nespěchají. Zde jsou si vědomi zase, jak je dobré natahovati nepřítele na skřipec a vysilovati jej čekáním a neklidem. Zde se naučili válčiti odysseovsky; neboť sil je málo a prostředků ještě méně.

Už jen ti, kterým se podařilo utéci od Lipjag do města, zredukují sílu nepřítelovu na polovic. Zvědové, kteří oklikou přes drobné vesnice se dostali sem ze Samary, utvrzují, že sami bolševici nazývají úprk svých oddílů od Lipjag „bezštannoje běgstvo", útěk, při kterém se ztrá-

cejí kalhoty. A celá Samara očekává nové „bezštannoje běgstvo" — od Samary.

Roty jsou připraveny. Připraveno je i dělostřelectvo. Malý improvisovaný obrněný vlak, zvaný „Orlík", čeká v záloze, aby vjel po mostě na nádraží a vyčistil je už podle zkušeností a method traťového boje, který je československým vynálezem. Velí mu malý Choljavínek, jeden z mála ruských důstojníků, který jde s vojskem už z Ukrajiny a nezaměnil by úzký bíločervený proužek hedvábí na čapce za nic na světě, ani za carské „pohony".

Půlnoc, která se právě převalila, odděluje „přípravy" od „akce".

To znamená, že každý bude nyní na svém místě. O jedné hodině jitřní „to" začíná. Do pěti, nejdéle do šesti hodin ráno, bude Samara „hotova".

A neřekl to nikdo menší než poručík Švec, ředitel útoku.

Jiří Skála ležel se svým oddílem, rozsypaným v střelecký řetěz, na vlhkém, oroseném náspu hájku či parčíku před mostem přes řeku Samarku. Byli zde všichni jeho chlapci. A v jaké náladě! Před bitvou u Zborova jim nemohlo býti lépe! Perný byl napiat jako struna. A věčně vedle něho ležel dobrovolec Rjazanov. Až se mu motala chvílemi hlava ze všeho — jak že jen mohl tak snadno zapomenouti na Ukrajinu na pohřeb bachmačských v Kursku, na „internacionální otrjad", na list Kohoutkův, na všecky

rozpory, pochyby, obavy... Maria Antonovna učinila z něho reakcionáře, a ku podivu, vidí, že to unese. Ani Skála nepřipadá mu již tak ohavným stvořením jako kdysi. Lpí na něm, neboť od něho vyjde povel k útoku.

A zradil opravdu to svoje tak zvané „přesvědčení" pro tak zvané „děvče?"

Byl o něčem přesvědčen? O čem?

A bylo to jen „děvče", jež jej postavilo před Penzu, před Bezenčuk, před Samaru?

Vedle něho je Vambera. Za ním je Hofírek. Pak přijde Baroch. Liebermann. Budecius. Všichni — a on mezi nimi — jsou protknuti železným a pružným prutem, který je udržuje v řadě, vyrovnává je nebo jimi mrští kupředu. A přece — jak jsou všichni různí! Od starého Bobrujčana až k mladistvému, nestárnoucímu Skálovi. Teď už půjde s nimi — až do smrti! A nešel dosud někdy s nimi? Kdy nešel s nimi?

Zahvizdlo mu nad hlavou.

A, — to je známý zvuk. Bzučí to jako čmelák u tvého ucha, ležíš-li někdy v létě v trávě za venkovskou stodolou. Ale toto zde — to je granát. Náš granát.

Jak jsou ti dělostřelci zastřeleni! Začínají ještě za tmy.

Zdvihl hlavu. Nu, mýlil se. Jaká tma!

Svítalo.

A právě na východě. Právě kdesi nad Samarou.

Temné stěny noci se trhají. Před jeho očima,

docela nízko nad titěrným obzorem, jak on jej právě vidí, stoupá zlehka a bázlivě vzhůru fialové světlo jako spodní obruba opony, již vytahují s námahou do výše. Za okamžik, za dva okamžiky, bude již scéna dostatečně osvětlena.

A zas: rána! Rána za ranou.

Dělostřelci tedy pracují. Tomu se říká „artilerijská podgotovka", dělostřelecká příprava.

Ale najednou docela jasný zvon prasknuvšího šrapnelu.

Samara tedy odpovídá. Špatně.

Kam to, u čerta, střílejí, hlupci? Někam daleko od nich, nalevo, na louky před Samarkou.

Ó, teď už to jde veseleji.

Odtud: bum!

Odtamtud: třask!

A nyní nezbývá než známý, prostý, rachotivý povel „vzhůru".

Ale dosud nic!

Malý bronzový střevlík pádí rovnoběžně vedle jeho pušky po droboučké steziče mezi stébly. Nyní uhýbá k dobrovolci Rjazanovu.

Perný vzhlédl k sousedovi.

Můj Bože! vždyť dobrovolec Rjazanov je opravdový chlap! Jeho oči se dívají lstivě, chytře a rozhodně jako oči Asiatů. Je to opravdu žena? A je to žena, již držel v náručí, těsně na srdci, těsně na prsou a těsně na svých kolenou, je to žena, která učinila také z něho chlapa? Co z ní bude? Kde zůstane ležet toto tělo, zaha-

lené v mužské tvrdé a drsné hadry, planoucí živá růže v koženém pouzdře, jež není pouzdrem na květiny...

Náhle ohromil svět, tichý a úzkostí se tetelící svět kolem nich, hromový, burácející úder. Tak strašný, až všichni na okamžik ztuhli.

„Něco vyhodili do povětří," zašeptal někdo v řetězu.

„Co tě vede! Salva!"

„Celá baterie dala salvu."

„Ale tohle přece není dělová salva, ty vojáku!"

„Tak co by to bylo?"

„Salva je to — ale, možná, že..."

„Ruční granáty..."

„Kvérgranáty... to to bude!..."

Jiří Skála vyskočil, jako by jej nějaké pero vymrštilo.

„Vznůru!" vyjekl diskantem. „Kupředu!"

„Kupředu! Kupředu!" opakovaly hlasy.

A již se řetěz zdvihl. Proběhla jím elektřina a usadila se v očích. Tisíce jisker!

Letěl Budecius, ústa pootevřená, lapaje po vzduchu. V blízkosti jeho jako vždy Liebermann. Staré nůžky se mu klátily u pasu a překážely mu v běhu.

Perný vskočil do jakési kalužiny. Voda vysoko střikla a pokropila dobrovolce Rjazanova od hlavy k patě.

Země, byť rozměklá, kluzká a houpavá, přece jen zřetelně skandovala jejich skoky.

„Kupředu! Kupředu!“ ozývalo se vedle nich a jakoby nad nimi.

Cožpak nejdou? Vždyť jdou přece. Letí. Ženou jako vlak.

Hloupá jsou slova, jakákoli slova v takové chvíli. Připadají nesmyslné jako důtky tatínkovy na hřbetech dospělých klacků.

Proběhli lesík.

Vida, leží zde mrtvoly krásnoarmějců. Měli tedy předmostí. Už jsou pryč!

Skála věděl, že tudy již za šera prošli Ševcovi granátníci. Jejich boj se utopil v ranní kanonádě. Potom se rozsypali napravo a hlavně nalevo od mostu přes Samarku a vystřelili salvu na protější břeh. Děsnou salvu z pušečných granátů. Pravda, děsnou spíše pro uši než pro zdraví nepřítelovo. Ale nikdo toho nečekal. Jistě se celá Samara polekala. Jistě se zatřásla v základech, ač jimi nikdo netřásl. Bylo to obludné a mazané jako Trojanský kůň.

A proto, hle, jsou u mostu!

Na mostě sedí ještě sovětští kulometčíci. Střílejí zoufale pánu bohu do oken. Jistě z nich nikdo neví, odkud pohroma přijde. Ale jistě každý ví, že pohroma přijde.

Neboť Čechoslováci v hloučcích už přebíhají most.

Krátké, prudké výstřely z těsné blízkosti umlčují ty z kulometčíků, kdož zůstali u svých strojů. Jako roztočené kuželky padají někteří do vody, hlavou dolů, mávajíce rukama.

Několik rukou vleče ukořistěné kulomety. Starík s bednou nábojů běží o překot kupředu za bíločervenými stužkami.

Kulomety střílí nyní s mostu po protějším břehu. Střílí smrtelně s boku po zákopech, jež se černají s hloupou nápadností v šedé půdě svahu, po němž výše vystupují od řeky domky samarského předměstí. To jsou už kulomety československé.

Umlčely protivníka i na ostrůvku, zeleně se smějícím uprostřed řeky. Vida, je tam ticho. Jen z předměstí sem doletují střely a z centru města střílí sovětská artilerie. Most je konečně čistý a náš, řekl si Skála.

Odběhl dozadu, aby přehlédl a sešikoval svoje lidi. Hofírek byl lehce raněn do ruky. Hlásil, že zůstane u roty jako Vambera po Penze.

U železniční hlídky na konci mostu se objevil Švec.

Stiskl Skálovi ruku.

Za nimi zahučelo cosi mohutného a posupného.

Zvolna a obezřele, posypávaje z kulometů zákopy na okraji předměstí u řeky, sunul se po kolejích obrněný vlak.

Orlík! Orlík! znělo to na mostě.

Most skřípěl bolestně a těžce.

Za mostem začínaly se už zařízení velikého roztahaného samarského nádraží. Nad nádražím stoupala trať po stráni do výše. Bylo vidět,

kterak tudy ujíždějí v divokém shonu nějaké vlaky.

Opouštějí nádraží! volali vojáci.

Vyvážejí lokomotivy. Vlaky. Brakují stanici, lumpové! Co dělá naše atalerie? Proč po nich nebije?

Měli jim zatarasit cestu bubnovým ohněm. Střílet po kolejích a rozbít trať, aby nemohli utéci. Všecko vyvezou!

Ale je vidět, utíkají. Město je naše. Mělo by se vzdát!

Jo, vzdát! Slyšíš je? Střílejí z města. Kde se chtějí bránit? Kam utečou?

Mohou naskákat na lodi v přístavu. Je tam veliký přístav. Mohou ujeti po Volze.

Orlík přejel most a vjížděl za divoké střelby na ohrady nádražního prostoru. Pod jeho ochranou a krytem přebíhaly roty na druhou stranu a postupovaly opatrně v hloučcích a po družstvech do ulic města.

Rovněž artilerie se posunula v jejich týlu kupředu.

Ostřelovala již zblízka některé budovy ve městě.

Město se dosud bránilo. Se střech domů štěkaly kulomety. I jednotlivci stříleli z vikýřů.

Ale předměstí znenáhla utichala. Hřmot a řev střelby se odtud vzdaloval a řádil víc a více v městě a sbíhal se do jeho středu.

Oddíly Čechoslováků se přeplavily na člunech při ústí Samarky do Volhy a jaly se „čistit"

nábřeží. Šlo o přístav, o veliký samarský přístav na Volze, jenž sám se svými skladišti, čluny, lodicemi a parníky byl obrovitou barikádou, nepříjemnou tvrzí, pelechem bolševických záloh!

Nad městem se zdvihal nyní mohutný černý dým. Dělostřelbou byly zapáleny petrolejové nádrže dole u přístavu. Hadovité čmouhy ovíjely město a sazovitý zápach oleje dusil vonný červnový den.

Slunce stálo již vysoko a hlásalo daleko široko plné samarské léto.

Ale město dosud bojovalo. Znělo to sice už jen jako chrapot dodělávajícího dobytčete na porážce, ale zaměstnávalo dostatečně dobyvatele, kteří si nevšímali poděšených tváří měšťanů, obezřetně otvírajících okenice a vrata svých domů a vyhlížejících na ulice.

Veliký červený dům se dosud bránil.

Z rozstřílených oken vyčnívaly zoufale jícny kulometů, jež chrlily před sebe, dolů na dlažbu ulic, nesmyslné množství střeliva.

Ale malý Choljavínek si našel se svými děly před nádražím místečko, odkud bil do červeného domu vytrvale a s rozhodností ne kamennou, železnou! Střely pronikaly zdí, střechou, okny a vybuchovaly uvnitř s hrůznou detonací, v níž trnul jistě celý dům hrůzou.

Ale přes to kulomety posílaly na ulici nepřetržitý déšť smrti, že nebylo možno se přiblížiti k vratům, zataraseným i zvenčí všelikým harampádím.

Po ulicích již přecházely hloučky obyvatelů. Mnozí z nich zvali Čechoslováky do svých domů na čaj. Ale červený dům dosud bojoval s fanatickou tvrdošíjností, chtěje být asi zničen, vyvrácen ze základů, vykořeněn.

Skálova rota, jež tu stála nedaleko v záloze, dostala konečně rozkaz, vzíti jej rozběhem a útokem ručních granátů. Hoši vpředu, vytrvale bojující proti němu kulomety, byli již vyčerpáni.

Mladý důstojník si vzpomněl na Ševce.

Podíval se však na svoje lidi se záchvěvem stesku. Kolik jich ztratí v kulometném dešti? Rozdělil je po partiích a zaujal s jednou z nich místo na rohu ulice, chráněné vysokým zděným činžákem či domem jakési banky. Měli také několik puškových granátů. A měli především Vamberu, který dovedl mistrně metati i ruční granáty na „správnou" dálku.

V této chvíli kulomety, dívající se černými očky svých jícnů z oken, k jejichž roubení byly přitisknuty jako v křeči, se rozkřičely jako malé děti, uličnicky, drze.

„Melou beztoho z posledního," řekl Vambera. I roztočil ruku jako prak Davidův a mrštil „ořechem" výtečně přímo do okna.

Výbuch. Vyvalil se odtud kouř, mrak. Kulomet se trochu nachýlil a zmlkl.

Ale ostatní ještě hovořily. Už však slaběji. Ve vedlejším okně — patrně tam byla jedna rozsáhlá místnost — kulomet hovořil nyní přerý-

vaně, vždy pět, deset ran, pausa — pět, deset, pausa

Přízemí umlklo rovněž. Vambera mířil znamenitě.

Konečně Skála, vida otevřená a mlčící okna v přízemí, vzkřikl:

„Na ně! Naskákat do oken! A ručními bombami, bodákem!"

Budecius se vrhl se svým hloučkem k oknu. Šťastně!

Bylo slyšet řev a rány. Výstřely z revolveru. Druhé poschodí ještě střílelo z kulometů.

Najednou utichlo vše. Utichl červený dům. A s ním i po celé Samaře bylo nyní ticho až nápadné.

Budecius, Liebermann, Perný — Rjazanova ponechal Skála u sebe jako „věstového", ordonanci, Vambera, Bobrujčan octli se v místnosti, kde byly přeházeny lavice, porůznu ležely notové papíry, v koutech pokřivené hudební nástroje. Nepřítele nevidět. Aspoň ne živého. Jen mrtvoly ležely pod lavicemi, s obličeji k zemi, pod okny u zdi, groteskně, polo stoje, se opíral mrtvý člověk o basu, stojící v koutě, jako by byl právě hrál.

Vyletěli dveřmi na chodbu.

Nu, nu, tady je to. S prvního poschodí se střílí.

Tož, Vambero, bombu! A hned po explosi vzhůru, než se vzpamatují. A totéž do druhého poschodí.

Tam po dlouhé školní chodbě se rozutíkávají jednotlivé postavy do tříd a zavírají se na klíč. Jaké svinstvo!

Budecius skočil k jedněm dveřím. Byly zavřeny. Jistě zataraseny. Slyšel zvuky zevnitř. Hromadili tam lavice. A kromě toho slyšel i kulomet, který pracoval patrně u okna a ostřeloval ulici.

Co dělat?

Připravil si bombu. Konec konců, hozena na blízko, roztrhá i jeho, roztrhá je všecky, rudé i rudobílé. Leč, co dělat?

Opřeli se do dveří. Bušili do nich ranami pažeb, až vyrazili zámek. Dřevo žalostně zakvílelo. Dveře se rozevřely do chodby. Za hromadou lavic a stolů stál hlouček lidí, vytřeštěně se dívajících na dveře.

Jakýsi mladík zdvihl revolver směrem k Budeciusovi. Ale ten prudce vztyčil ruku s bombou.

„Vzdejte se! Jinak bomba!"

Hlouček mužů sklesle se stáhl k sobě. Kulometčík u okna ustal ve střelbě a svezl se na zem.

„Ruce vzhůru!"

Podrobili se — jaksi mrtvě a neúčastně.

Čechoslováci, bomby vztyčeny, přelezli překážky, rozházeli, rozkopali barikádu a stanuli před zajatci.

„Vyvěste ihned něco bílého. Tento ubrus

se stolu, aby ustala střelba zvenčí," poručil Budecius. Rudý kulometčík tak ihned učinil.

V čele hloučku stál mohutný člověk. Vysoký, hubený, snad čtyřicetiletý, s vyklenutým rudým čelem a lysou lbí, podobající se oblé kuželovité hoře. Jeho oči byly úplně zelené jako voda Samarky, kulaté a mělké, podlité krví. Tvář se leskla potem a pod širokými, masitými ústy visela na prsa dlouhá červená brada, kosmatá a starozákonní, vypadající více divadelně a udělaně, než přirozeně.

Stál před nimi zničeně a zahanbeně. Utíral si chlupatýma zrudlýma rukama pot s čela a hleděl na ně sice přímo, ale rozpačitě.

„Kdo jste?" zeptal se Budecius.

„Maslennikov."

„Kdo je to?"

„Předseda samarského sovětu."

„Probodnout ho!" vzkřikl vztekle a nebývale zle starý Bobrujčan. „Tolik lidí nechal zabít v tomhle pitomém domě. Je tu jistě aspoň dvě stě mrtvých."

„Proč jste se dříve nevzdal?" prohodil Budecius. „Bylo šílenstvím vzdorovat v jediném domě a obětovati tolik životů. Samara je už dávno dobyta!"

„Předseda sovětu je povinen do posledka ho brániti. Vzdal-li jsem se, učinil jsem tak z překvapení. Zmátla mne vaše bomba. Mohla zabít i vás!"

„Nu, charašó, charašó," usmál se Budecius.

„Pomůžete nám nyní prohledati dům, nejsou-li skryti ještě někde vaši lidé. Každý další odpor je marný."

„Myslím, že zde už není nikoho," řekl Maslennikov truchle. „Vzdali by se už dávno, kdyby mne zde nebylo."

Opravdu v domě bylo hrobové ticho. Vyšli na chodbu. Tam stálo, třesouc se strachy, klubko rudých gardistů z vedlejších místností, kteří ihned zastavili střelbu, jakmile zpozorovali, že umlkl kulomet v místnosti Maslennikova.

Vambera s ostatními prolezli celý dům, byli i na půdě pod rozstřílenou střechou.

Budecius a Perný zůstali u zajatců.

„Proč jste neuprchl na Kiněl jako ostatní? Jistě, že celý sovět byl ve vlaku na nádraží, připraven k odjezdu?" zeptal se Perný, nespouštěje s něho očí.

„Snad. Snad tam byl sovět. Ale předseda byl zde. Doufal jsem, téměř samojediný, že Samary uhájím," řekl Maslennikov téměř měkce a sdílně.

„Z které jste gubernie?" otázal se Budecius.

„Ze zdejší. Ze Samarské. Jsem Mordvin — jako Lenin. Sousedi podle gubernií," děl Maslennikov hrdě.

Za okamžik vyšli všichni.

Ale ulice je uvítala zle.

Byla přímo napěchována mnohohlavým davem, který prudce narážel na pevnou hradbu Skálových vojáků. Massa se vlnila jako jarní

řeka. Sotvaže se Budecius objevil ve vratech domu, zařvalo to jako rozdrážděné mohutné zvíře a jako z jediného běsnícího chřtánu:

„Smrt! Smrt Maslennikovu!"

„Krvavé zvíře!"

„Tisícinásobný vrahu!"

„Vrahu dětí!"

„Smrt! Smrt!"

„Ubijte ho!"

„Vydat nám ho! Patří nám!"

„Na soud lidu!"

„Vrahu, zabijákovi — smrt!"

Proletělo několik kusů kamenů. Jeden udeřil prudce do prsou Budeciusa.

„Zpátky!" zahřměl Skála. „Zpět — nebo budeme střílet! Což nevidíte, že kamenujete Čechoslováky?"

Ale dav hučel a vrčel jako rozlícený pes.

„Pažbami do nich! Vytlačit je odtud!" velel důstojník rozmrzele svým vojákům.

Ti se dali ihned do práce.

Liebermann dobrácky domlouval měšťanům samarským, pracuje mezi nimi pažbou pušky.

„Jaká to jerunda. Házeti po nás kamení! Nejdřív volají sláva a spasíbo a osvoboditelé a bráťja — a najednou kamením do nich. My si je budeme sami soudit. Marš, svoloč!"

Dav byl však tuhý a pružný jako guma. Na jednom místě se prohnul, jinde zas vystoupil kupředu.

„Hodit do nich bombu!" navrhoval mrzutě Vambera, když už byl tak s těmi bombami „v ráži".

Ale Jiří Skála najednou vytrhl svůj revolver a vystřelil do vzduchu.

To bylo jako ne malý, ale velký zázrak.

Dav povolil, zadní řady se obrátily na útěk, množství zřídlo a rozmělnilo se, roztrousilo se konečně po hloučcích.

Maslennikova musela odvésti celá rota na nádraží do československých ešelonů. Bude míti Kozlov společníka.

Byl to krutý pochod městem.

Samara byla náhle oživlá a čilá jako hokynářka na trhu.

S průvodem šlo po chodnících množství lidí, jako se chodí s vojenskou kutálkou. Místo hudby znělo ulicemi proklínání, nejhorší ruské nadávky, vyhrožování, bezobsažné nenávistné kříky, podobné hlasu rozlícených zvířat.

Město vyprovázelo svého rudovousého tyrana. O překot vypravovali lidé dějiny Maslennikovy hrůzovlády v Samaře.

Perný je poslouchal a tajil dech, ale při tom se vytrvale díval na pokulhávajícího člověka, groteskně poskakujícího mezi bodáky vojáků, podobného zmrzačenému ďáblu, jehož červený vous se podobal širokému, řasnatému jazyku dětských čertů. Jeho oči planuly nenávistí a fanatismem. Byl raněn do nohy, patrně úlomkem

některého z granátů, jež mu posílal Choljavínek; proužek krve barvil od stehna dolů jeho špinavé, rzivé kalhoty, ale asi necítil bolesti. Vypadal celý fantasticky jako někdo, kdo utekl z groteskní komedie, se scény, kde barvy při denním světle samy připadají jako čiré bláznovství.

Chvílemi se zdálo, že snad ani na nádraží nedojdou. S oken po něm házeli shnilými bramborami, kostmi a různým svinstvem. A do nadávek mísily se nadšené hlasy: Ať žijí Čechoslováci! Vítejte, osvoboditelé! Pomstěte nás! Pomstěte naše syny.

Když však konečně došli k nádraží, sotva se prodrali nesmírným a rozkaceným davem železničářů a staničních dělníků. Kterási žena se přece prodrala mezi vojáky a vrhla se ostrými nehty do tváře předsedovy, až mu krev na několika místech vytryskla.

„Krev! Krev!" zařval dav. „Utlučeme ho sami! Dejte nám ho! Patří nám! Jaký je to pořádek?"

Co si myslí asi o Samaře? řekl si Perný s hrůzou, když konečně byl Maslennikov, jehož obličej byl rozdrásán, složen ve vagoně, kde byli Kozlov, Berlin a Minikin, jejichž vlak, vlak velitelství „penzenské skupiny" přibyl už také do Samary.

Co řekne svým tovaryšům z Penzy? Že to byla luza, najatá buržoasií?

Stále viděl celou jeho fantastickou figuru před očima. Stěží se dovedl poohlédnouti po situaci. Ba, zapomínal i na dobrovolce Rjazanova.

Čechoslováci zaplnili nádražní bufet. Bylo zde však i jinak už plno. Zástupy cestujících, kteří tu byli už kolik dní zadrženi. Zvědavci z města. Několik mužů ve zbytcích starých ruských stejnokrojů. Na čepicích měli podle vzoru Čechů připevněny šikmo stužky. Stužky svatojirského řádu.

Co je to? divil se voják.

Viděl tu Skálu s děvčetem. Rychle pospíšil k nim.

Dlouhý stůl byl obsazen známými. Jacísi lidé roznášeli čaj. Žel, bez cukru a bez zákusků. Vcjáci však pili hltavě horkou tekutinu a shledávali po kapsách kousky chleba.

Bobrujčan však vybalil ze své mošny řádný kus černého:

„Našel jsem to v sovětě... nate, jezte, chlapi!"

Najednou k nim přistoupil kterýsi z oněch svatojirských. Omlouval se:

„To jen pro dnes se musíte uskrovnit. A prominout, že bufet není v pořádku. Nájemce byl bolševik, utekl s nimi na Kineľ. Ale zítra už bude vše zase v nejlepší formě, ano, v nejlepší formě. Jako bývalo. Po evropsku, pánové!"

„Zítra?" odtušil Skála. „Zítra budeme už zase kus dále na východ."

„Možná! Možná, že vy, občane! Ale jinak Čechoslováci zde přece zůstanou. Samara ovládá přece celé Povolží. Pustit Samaru a přenechat ji bolševikům — toť šílenství! Kromě toho je to centr odboje proti bolševikům. Odtud lze bolševismus zničit — snad navždy! Víte asi, pánové, že na váš příchod čekali zdejší členové Ústavodárného shromáždění. Kromě toho byla zde důstojnická organisace, demokratická organisace, členové jsou většinou rytíři svatojiřského řádu, proto nosíme na čapkách georgievskou stužku — my, i tato organisace rovněž vás očekávala. V době vašeho útoku na město naši lidé uvnitř města vám pomáhali, jak se dalo; orientovali vaše přední voje, bojovali s nimi. V čele zdejšího hnutí stojí hlavně strana socialistů-revolucionářů, jež měla v samarské gubernii vždy jednu ze svých nejsilnějších bašt. Čekalo se na vás. Vědělo se a věřilo se neochvějně, že určitě přijdete. Šla před vámi sem vaše pověst. Byl to mythus. Jest takové ruské slovo pro hrdiny, jako jste vy: čudobohatýry. Že Samary dobudete hravě, to jsme viděli už po slavné bitvě u Lipjag. Celé město opakovalo od úst k ústům okřídlené slovo o porážce bolševiků u Lipjag: bezštannoje běgstvo. Nu, i Samara je vaše. Tím je i naše. Samara je opět ruským městem. Vždyť, představte si, v poslední době byli tu pány i němečtí zajatci, kteří se z materielních

důvodů houfně dávali do služeb sovětské moci. Tento cizácký element, jímž komandoval pověstný a surový austrijácký kapitán Schwarz, si počínal vůči nám bezohledně a cynicky, asi jako choďové-Číňané, rovněž dnes v massách vstupující do služeb rudé armády. Představte si jen pýchu a nadutost těchto lidí, donedávna sedících v zajateckých táborech nebo provozujících kejkle ve veřejných sadech či po domech prodávajících hedvábí. Ale což! Nyní je konec. Přišli jste vy, přátelé, bratři! A sovětská moc je v Samaře zlomena — navždy. A bohdá, bude zlomena po celé Rusi."

Moskva! řekl si Budecius, žvýkaje „sovětský" chléb.

Moskva! řekl si Perný, hltaje černý, nechutný a nesladký čaj.

Ale Perný si vzpomněl i na bledookého muže, který loudil na něm ruční granáty v Syzrani. Tak cosi podobného říkal, předpovídal, předvídal.

„Je zde i francouzská misse," začal opět dobromyslný a docela měkký rytíř svatojiřský. „Ano, francouzská misse. Monsieur Jeannot. Souhlasí, ba přeje si, abyste zůstali zde. Bude o tom informovati generála Lavergnea ve Vologdě a ostatní francouzské autority v Rusku. Vyžaduje to i zájem spojenců. Naše partia zůstala věrna sojuzníkům Ruska. Máme zde zprávy, že spojenci byli ochotni uznati sovětskou vládu jen tehdy, dopustí-li zastoupení v sově-

tech dělnických a selských delegátů aspoň zástupcům ostatních socialistických stran, a obnoví-li postup proti Německu. Sověty vyjednávaly, vyjednávaly, balamutily, lhaly — ale nyní je konec. Vaše vystoupení otevřelo i spojencům oči. Jak mohli se chystat uznat Lenina za vládce Ruska, když ho za takového devět desítin Ruska neuznává a nikdy neuzná? Po vašem vystoupení v Penze protestovali Angličané i Francouzi proti násilí, jež na vás spáchal Trocký. Vaše vzetí Penzy překvapilo a ohromilo celé Rusko. V Petrohradě vychází orgán Maxima Gorkého. Psal nepokrytě pro vás. Mnohé sovětské noviny poukazovaly na vaše zásluhy pod Kyjevem, pod Bachmačem, a zřejmě nesouhlasily s Trockým. V sovětské Rusi je dnes zmatek. Je nutno ho využíti. Moskevské časopisy líčí váš útok na Penzu a dokonce neskrývají obdivu a pochvaly nad vaší vojenskou zdatností. Kterýsi list píše, nebylo-li výhodnější pro vládu sovětů získati raději vojenský sbor Čechoslováků pro sovětskou moc s ponecháním všeho jeho nacionálního nátěru i důstojnického sboru, než zbytečně a nesmyslně popouzeti jej proti sobě. Inu, pravím vám, zmatek! A zase opakuji: je nutno ho využít. Veliká města východního Ruska, kde letí dnes jméno Čechoslováků od úst k ústům, budou před vámi padati a bašty sovětů praskati jako ořechy. Dnes, věřte mi, stačí už jen jméno Čechoslováků, aby nahánělo hrůzu rudým hordám a vlévalo naději do srdcí

opravdu ruských, opravdu demokratických. Celé Povolží vzhlíží k vám jako k osvoboditelům ze jha komisaroděržavija. Celé Povolží je dnes protisovětské. Viděli jste, co říkala Samara, když jste vedli dnes komisaře Maslennikova. Totéž řekne Stavropol, Simbirsk, Nižni Novgorod. Totéž řekne i Moskva!"

Moskva! Moskva! řekli si současně Budecius, Perný i Skála.

Věděli už, že „georgievský kavalier" asi neskončí jinak. Beztak je jeho slova už unavovala.

Ale ostatní pilně naslouchali. Zejména řeč tisku o dosavadních bojích, najmě o boji v Penze, je zajímala. Georgievský kavaler je ubezpečil, že ve městě dostanou ještě všecky noviny, ovšem sovětské, z posledních dnů. Noviny ze Samary, z Moskvy, z Petrohradu!

A tu si již nikdo nevšímal dobromyslného Samarčana.

Vstali od stolu a vyběhli z nádražní budovy.

Budova staniční byla veliká ba mohutná Budeciusovi připomínala nádraží v istrijské Gorici, bývalý palác starého arcibiskupství.

Ale nyní pryč odtud, do města!

Ach, město!

Bylo oživeno, zveseleno, rozdováděno, jako snad nikdy předtím ve své historii.

Davy svátečně oděných lidí promenovaly zde po ulicích a zahrnovaly každého Čechoslováka radostnými vykřiky. Krámy, hlavně holičské oficiny, byly otevřeny. Všude hostili Če-

choslováky. Po poledni začala jezdit tramway. Čechoslováci jezdili ovšem všude bezplatně. Na hlavní třídě visel ohromný plakát — kde se vzal, tu se vzal za těch několik hodin, či byl už předtím připraven? — s nápisem: Vítejte, bratři Čechoslováci! Kamelotí roznášeli zvláštní vydání jakéhosi nového, či staronového listu, plného Čechoslováků. Byly tu žertovné stati z české historie, povídání o Janu Žižkovi — býval prý slavným českým básníkem a složil světoznámou píseň „Kdo jste boží bojovníci" — o životě Čechoslováků v Austrii, o dalších plánech Čechoslováků a o pádu sovětské vlády. Z domů se ozývaly veselé zvuky gramofonů a z oken smích děvčat a špatná ruština Čechů. Strejci s fajfkami seděli u holičů a dali si říkat lichotky, vyhladovělí jako stepní vlci vodili se chlapci s běločervenými lentočkami s všelijakými děvčaty.

Město bylo opilé. Opilé na mol.

Ale tu zase procházely přísné hlídky. Projeli jezdci na čerstvě ukořistěných koních. Prošoural se městem průvod pancéřových automobilů, aby bylo vidět, že je tu síla. Že nelze si zahrávat.

Na náměstích, v parcích, na křižovatkách ulic se konaly meetingy.

Nikoli, Samara nezapomene Čechoslováků. Jako se bili Čechoslováci za Samaru, bude se bíti Samara za Čechoslováky, bude se bíti celé Rusko za Čechoslováky. Ať žije veliké a svo-

bodné Rusko! Ať žije sjednocené, svobodné Československo!

Kdesi v kterési budově ustavil se Komitét členů Ústavodárného Shromáždění. Přejímá vládu nad městem a nad gubernií. Jménem Ústavodárného Shromáždění veškeré Rusi vyhlašuje boj sovětské vládě. Konec tyranie Maslennikovů a jim podobných! Konec despotickému komisaroděržaviju! Ať žije demokracie! Ať žijí Čechoslováci! Nová doba nastává Rusku. Doba rekonstrukce a práce na záchranu země a její mezinárodní cti. Pryč s germanobolševictvím! Pryč s brestlitevským mírem! Ať žijí západní spojenci! Ať žije Francie!

Budecius, Perný s děvčetem a Skála prošli po hlavní třídě — přes celé město, až zase dolů k Volze, k přístavu.

Ó, přístav! Byl oživen. Ač bylo odpoledne, svítila zde v bleděmodrém vzduchu všecka světla jako o nějaké slavnosti.

Kotvilo zde několik lodí. Cestující nevěděli, pustí-li je dále. Kdo je pustí? Nová vláda ještě se neuměla chopiti kormidla svých záležitostí. Nu, prostě, přístav je pustí. Jedou od Kazaně. Ostatně, bude to dobré. Zvěstují všude, co viděli v Samaře. Pád sovětské vlády! Hanbu tyrana Maslennikova. Tady je máte, to sovětské Rusko! Celé! Rozeženeš několik stovek či tisícek najatých a žoldáckých krásnoarmějců — a vše padá, řítí se v propast. Celý sovětský režim spočívá jen a jen na násilí. Nebylo dosud v Rus-

ku násilničtější vlády. Samozvanecké. Jaká hanba před světem! Tak to znělo všude...

Skála a jeho druhové sestoupili do nástupiště a do čekáren parníků.

Ba, navštívili i některé lodi. Všude všichni před nimi ustupovali.

Bylo jim trochu stydno. Jen Skála si řekl, že takto je vše v úplném pořádku.

Děvčata se na ně lepila. Kterési děvčátko docela i přiskočilo k dobrovolci Rjazanovu a políbilo jej na tvář.

Maria Antonovna se začervenala jako nikdy před tím.

Krčmy blízko přístavu byly otevřeny. Na chodnících před nimi tancovali při harmonice chlapci i děvčata — kozáčka i russkuju pljasku. Nikdo ani nevzdechl po vládě sovětů, po vládě dělníků a sedláků. Jako by se všichni její přívrženci do země propadli.

Čechoslováci, co chvíli pozdravováni hustě zalidněnou ulicí, šli napravo od přístaviště, po nábřeží. Nevěděli vlastně ani dobře, kam jdou. Však jim nakonec někdo řekne, kudy je cesta na nádraží. Neboť jejich vlastí byla nyní — a už řadu týdnů a měsíců — rozsáhlá ruská nádraží, tlumy vlaků a shluky vozů, čisté, jako venkovské jizby zařízené těplušky s pohlednicovým obrázkem Prahy, M. J. Husi, Havlíčka a Masaryka, večerní hesla stráží venku a večerní povídačky uvnitř vozů: to bylo veliké vojsko, ne-

spoléhající na nic, než na svoji vozovou hradbu, po staletích zase dobrou, užitečnou, českou.

Však jim někdo poví, kde je nádraží...

V této chvíli volá na ně však rybák, přívozník, někdo jako pan Kódl kdysi, ale někdo vousatý, něco ruského: Chtějí se projeti po Volze? Ó, věru, že zadarmo. Čechoslovákům dnes — a ode dneška provždy — zadarmo. Projížďka po člunu po Volze. Možno říci, že je zde Volha na celém svém toku nejširší a také nejkouzelnější. A pak: jaká čest, uctít bratry Čechoslováky!

„Možná, že je to třeba bolševik," řekl Perný k Skálovi, když viděl, že důstojník, vleka za sebou děvče, vstupuje do člunu. „Převrhne někde člun a bude mít zásluhu, že utopil čtyři Čechoslováky."

„Tři... tři, bratře Perný," zasmál se důstojník. „Jinak také by se mohlo mluvit o pěti Slovanech. Čtvrtý Slovan je tvá žena a můj voják, dobrovolec Rjazanov, a pátý Slovan je sám lodník, neboť mám s sebou svůj revolver. Bude i pro vás dobře, nebudete-li v dobytých městech vycházeti jen tak, beze zbraně. Pojďte jen za mnou!"

Vstoupili do člunu. Když po chvilce odrazili od břehu, Pernému nedalo, aby se lodníka nezeptal:

„Ty bolševik?"

„I Bože mne spas!" zděsil se lodník. „Jaký bolševik? Lodník! Za starého režimu jsem vozil. Za revoluce jsem vozil. Za Kerenského jsem vo-

zil. Za Lenina jsem vozil. Nu, i za Čechoslováků vozím. Všech je třeba uctít. Náčalstvo je třeba ctít. A to nikam nedojdeš. Třeba býti učtivým, zdvořilým, úslužným . . . jedním slovem, slušným, vzdělaným člověkem . . . slušným ke všem! Dnes zadarmo svezu . . . a zítra, možná, přijdete zase a dáte člověku na čaj! Člověku slušnému ovšem, zdvořilému, vzdělanému!"

Stmívalo se. Na protějším břehu tměl se zelený háj. Ale naproti nad nimi svítilo město. Bylo v plném, slavnostním osvětlení. Záře elektrických svítilen oddělovala je rudým a fialovým pruhem od temnících se houstnoucích nebes. S nábřeží zaznívala hudba. Hřměly orchestriony, tesknily harmoniky v krčmách na pobřeží, tklivě plynula vzduchem hudba klavírů z otevřených oken vil, skrytých v zahradách. Z parku se zdvihala polyfonická melodie orchestru — snad už je tam promenáda, slavnost, opožděný karneval či cosi takového.

Lodice tiše plula, rozdělujíc vlny, vesla se lichotně vrývala v měkké a hovorné tělo Volhy. Se zeleného břehu ostrova zněl také jakýsi zpěv, podivuhodný zpěv . . .

„Slavíci!" zašeptal zbožně lodník.

Slavíci . . . řekli si všichni. A Maria Antonovna se naklonila k Pernému, bezmála již zasmušilému a žárlivému, a stiskla mu suchou, okoralou ruku.

„Eh, ty . . . lodník!" zvolal po chvíli Skála. „A zpívat znáš?"

„Oh... ještě by ne...?" zasmál se stařík. „A jakou?"

„Nu... jakoukoli! Rybářskou..." odvětil Skála.

„V niz... po mátuškě... po Volgě..." zanotoval plavčík. A zpíval...

Budecius naslouchal. I mlčel... mlčel... jako mlčel po celé odpoledne.

Ach, ale vždyť všichni mlčeli.

Nakonec si řekl tiše, tiše, docela jen pro sebe:

„V niz..."

XVIII.

Plukovní hudba, rozestavená v kruhu na peronu, zaplněném jinak zástupem vojáků a občanů města Ufy, konečně spustila:

„Hranice vzplála..."

Lidé naslouchali, i když nerozuměli smyslu melodie, do konce.

Někteří Čechoslováci zpívali s sebou.

Bylo šestého července.

Těplušky byly ozdobeny chvojím, spoustou bíločervených praporců a s vozů velitelů vlály veliké prapory, bílé a červené, jakož i bílé, modré a červené.

Vzhled vojáků byl přísnější, disciplinovanější a jejich výraz soustředěný a vážný. I pan Kódl se procházel po peronu, zapjatý až po krk, oho-

lený a řádně opásaný řemenem. Za pasem měl však zastrčený kinžál — po kavkazsku — kinžál, zvaný buzulucký, neboť ten kinžál se vyznamenal v bitvě u Buzuluku.

Bah, byla taková bitva! A byla řada bitev, než došli do Ufy.

Byl boj o Kiněl. Bylo dobytí Stavropolu. Stavropol byl dobyt československým loďstvem. Loďstvo se sorganisovalo v Samaře. Podle vzoru obrněných vlaků bylo k obrazu válečnému stvořeno i obrněné loďstvo československé. Parníky, bárky, lodice, čluny — vše se vyzbrojilo kulomety, děly, obrnilo umělou hradbou z pískových pytlů, z železných štítů a z všeličehos neprostřelitelného. Stěňka Rázin nemohl míti lepšího loďstva. Argonauti! A jací! Ohromná bíločervená vlajka vpředu, ohromná bíločervená vlajka vzadu. Stačí to? Stavropol byl vzat.

Čechoslováci pevně drželi, ba třímali Samaru. U tisíce rohatých, kdo by je chtěl odtud dostat? Jim na pomoc se vskutku sorganisovaly jakési oddíly Národní armády. Rusové! Bylo jich málo — ale přece! Provedli tu a tam hloupost — ale bojovali! Ba, byli molodci mezi nimi.

V Samaře byl obrovský tábor zajatců. Rakouských i německých.

A tu, hleďme, Poláci z nich se hlásili, že sorganisují na pomoc Čechoslovákům oddíly, ba pluky. Hlásili se k nim Poláci z Rakouska, z Poznaně i dobrovolníci z polské emigrace

z Ruska, — Kongresówky. Hlásili se i Rumuni, Jihoslované, Italové. Ba, začali se proti sovětské vládě organisovati i Latyši. Eh, živo bylo v Samaře!

Komitét z členů Ustavodárného Shromáždění ujal se vlády nad městem a nad gubernií. Slíbil, že zmobilisuje rolnictvo celého kraje. Že sorganisuje selské bataliony. Že postaví Národní armádu, aspoň počtem rovnocennou Čechoslovákům. Že se spojí co nejdříve s Dutovem, co nejdříve s odbojným městem Saratovem a s Denikinem. Že vytvoří protisovětskou frontu od moře Černého k Samaře, odtud k Stavropoli a ke Kazani, potom k Nižnímu Novgorodu a těsným neproniknutelným prstencem k Moskvě. Dni bolševické vlády jsou sečteny.

Pak přišly však bitvy. Těžké. Krvavé.

Bitva u Buzuluku! Nejkrvavější ze všech dosavadních.

Hlavní síly samarské posádky, vidouce, že ani už psychologicky nelze města odvrátit od přijetí Čechoslováků, či hůře řečeno, od dobytí města Čechoslováky, opustily po ranním útoku československých vojů město. Vsedly do vlaků a odjely na Kinel. Něco jim říkalo, aby neustupovaly směrem na Buguruslan a na Ufu, nýbrž aby odbočily na taškentskou trať, vedoucí na jih od Kinělu na Orenburg a odtud do Turkestanu. Snad budou míti možnost vrátiti se z těchto míst znovu do Samary — až Čechoslováci projedou Samarou a opustí ji navždy.

Ale Čechoslováci opravdu neopustili Samary. Ač toužili po spojení s Čelabinskem a po vyjasnění celkové situace všeho československého vojska na Rusi a v Sibiři, přece jen neopustili Samary. Zvěděli, že jim čelabinští jdou naproti. A nechtěli opustiti řeky Volhy. Což — kdyby ji zatím potřebovali? Aspoň k zabránění nástupu moskevských sil na zadní jejich voje, ustupující do Sibiře? Drželi tři dny Penzu, aby zabezpečili svůj projezd, proč by nedrželi tři týdny Samaru a kus Volhy, aby zabezpečili svůj projezd Uralem? Neboť byl jim vyhlášen boj. Přijali jej. To znamená, že musí myslit nyní na všecky bojové možnosti.

Proto šli i k Buzuluku. Byla to hnusně krvavá bitva. Kupodivu hojně Němců a Maďarů. Hleďte, jak si tyto, tak zvané pro dnešek a na oko „internacionální oddíly" vyrovnávají svoji zášť vůči Čechoslovákům... zášť nacionální, surový šovinism, jak se říká... Sověty se nestydí a neštítí přijmouti jejich pomoc. Byť i pomoc imperialistických oficírů... Hejtman Schwarz! Ostatně sověty by asi rády poslaly hraběte Mirbacha a třeba i gardové pruské pluky proti Čechoslovákům. Ty hrozí nejvýš jen Vilémem. Čechoslováci jsou horší: hrozí Slovanstvem! A hejtman Schwarz v dorozumění se sovětskou vládou toho nestrpí.

Proto také byla bitva u Buzuluku. Krvavá! To dosvědčí pan Kódl. Buzuluku bylo ovšem dobyto a sovětská vojska, jakož i 800 Němců, Ra-

kušanů a Maďarů hejtmana Schwarze rozprášena a zničena. Však — byl to krvavý boj! Čechoslováci ztratili nejlepší důstojníky i mužstvo. Pan Kódl dosvědčí, že pomsta za ně byla hrůzná.

Neboť za tyto týdny Čechoslováci, konec konců, naučili se odpírati zlu zlem. Nikdo nechtěl, necenil, odmítal jejich mírnost. Jakési idiotské západnické přežitky! Sovětská vojska, dostala-li už jakýmkoli zázrakem československého zajatce, obyčejně raněného a zůstaveného na bojišti, drala s něho kůži bez nože. Čechoslováci byli dáni prostě Maďarům na rozsápání.

Tak od Volhy až k štítům Uralu se valila těžká, mlhavá, dusivá vlna zvěrstva. Smoud zpeklé krve, čtvrcených údů a spalovaných hnátů na ohništích, bezmála kanibalských, hrůzný dech krutosti a žízně krve, dým spálených vesnic a řvaní honěných dobytčat, zmatená blábolení Čuvašů, Mordvinů a Baškirů ze samarských stepí i zuřivost ufimských Tatarů, probuzené síly prastarých mongolských kmenů, zdánlivě už degenerovavších, všecka ta úděsná krvelačnost lidu z rozhraní a z rozvodí Asie a Evropy, a na konec strašlivá obecná krutost primitivního rusství kyselou vůní chladnoucí krve, větrající v žáru vnitrozemského léta, naplňovala mohutný vzduchový prostor Povolží.

Tož tedy bitva u Buzuluku. Ale i bitva u Krotovky, u Podbělské, u Buguruslanu, u Abdu-

lina, u Rajevky, hrozná bitva u Udrjaku, u Čišmy!

A konečně Ufa!

A zase dělnictvo ufimské samo vyhnalo sovět, samo rozehnalo oddíly rudé armády a samo vyšlo vstříc Čechoslovákům. Bitva u Udrjaku — hrůzný, krvavý průjem, odevzdala Čechoslovákům veliké město Ufu téměř bez boje. Touž Ufu, odkud Budecius psal ze zajateckého tábora svoje dopisy Skálovi, Březovi, Rybářovi.

Ano, je to totéž město.

Budecius proběhl jím jako štvaný. Poznává je. A to velmi dobře. Zde byl dům, kde byli internováni zajatí Poláci. Zde seděl generál Komma, von Komma, který se vydával za Čecha. V tomto domě po něm plili bývalí rakouští důstojníci. Rakouští důstojníci české národnosti. Nic, nic se téměř v tváři města nezměnilo. Jen čas utíká. A čas přinesl, že Čechoslováci obsadili Ufu. Kde je asi praporčík Klotze? Baltický Němec, který si tolik přál porážky Ruska?

Avšak teď... teď je večer. Je šestého července. Ufa je naše. A bezmála celá Ufa zpívá:

„Hranice vzplála..."

Ale pojednou se cosi děje, cosi neobyčejného.

Celým nádražím letí ohromné vzrušení.

Novina!

Všichni vybíhají z těplušek. Vojáci, kteří se už chystali spáti, vyskakují, mnozí sotva oble-

čení. Kuchaři v kuchyních praštili vařečkami, mísami, pohrabáči.

Novina! Novina nebývalá.

V telefonní kanceláři na stanici je to jako když se celý selský dvůr popelí.

Vojáci se sbíhají po četách, po rotách.

Na můstek železničního vozu vystoupil Čeček.

Aniž kdo ví, o co vlastně běží, křičí každý:

„Čeček! Ať žije Čeček! Ať žije táta Čeček! Ať žije ďáďa Čeček."

A starý voják, pohnutý a rozechvělý, jim oznamuje:

„Na východ od Ufy na stanici Miňary se spojily naše oddíly s předním vojem našich bratří, postupujícím z Čelabinska. Od nynějška jsme spojeni s celým naším armádním sborem, který bojuje na východě. Penzenská skupina, po tolik týdnů odřezaná od hlavního voje Čechovojsk, skončila svoji anabasi v anabasi. Veliké Československé vojsko, dnes už rozmnožené o řady nových dobrovolníků Čechů a Slováků ze zajateckých táborů v Sibiři, vzkazuje svůj obdiv, úctu a lásku bojovníkům od Penzy, od Bezenčuku, od Lipjag, od Samary, od Buzuluku, od Udrjaku a od Čišem. Celá téměř Sibiř je v československých rukách. Celá téměř veliká železnice asijská, sibiřská magistrála, je obsazena československými vojsky. Oddíly plukovníka Vojcechovského, plukovníka Syrového, kapitána Žáka, kapitána Hanuše, očistily trať od Čelabin-

ska do Omska od nepřítele. Na východ od Omska postupují v nepřetržitých vítězných bojích bohatýrská vojska plukovníka Gajdy směrem na Irkutsk. V Sibiři, kde se sověty vesměs rozutekly před postupujícím československým vojskem, utvořila se samostatná demokratická vláda sibiřská. Za krátko bude celé grandiosní území ruské říše od Ufy do Vladivostoku v rukách československého vojska.

Ze srdcí, po tolika týdnů zahlušených skrývanými úzkostmi, se vydral nyní prudký, plamenný jásot. A srdce se zdvojnásobovala sebevědomím i pocitem jistoty.

Co nyní — co nyní se nám může stát?

„Kdo nás chce udeřit? Kdo nás chce bít?"

A ohromná vděčnost zatepluje nitra lidí. Ó, díky, díky vám, bratří na východě! Kdo že vás tak rozumně řídil a vedl, kdo nás všechny, roztroušené a rozervané, tak rozumně řídil a vedl, kdo nás spojoval v jediném činu, ba v jediném bratrském pohnutí, v jediném dýchání, jež zdvíhalo malou, silnou, sokolskou hruď „Čechovojsk" na grandiosním území?

Bobrujčanovi je z toho všeho až do pláče. A není to člověk plačtivý. Viděl v poslední době příliš mnoho krve, i krve bratrské; příliš častý pohled na červenou lidskou krev nějak zatvrzuje srdce. A přece je dnes, v této chvíli — vždyť je také večer šestého července a u nás doma snad hoří ohně hranic! — srdce rozníceno teplem a nesmírnou něhou bratrskou. Co

ostatně zbývá nyní, starému chlapovi, vzdálenému ženy a dětí, než tato „náramná" láska ke kamarádům?

Jak si tu chodí, šťastně a vesele a pyšně, tihle kamarádi!

Pokuřují cigarety z machorky, vodí se v houfcích pod paždí jako chasníci v podvečer za vsí, vtípkují a mají radost nevýslovnou. Jsou zase jedno tělo — třebaže byli, a to pevně a nerozborně, jedinou duší i v dnech, kdy je nesmírná trať trhala od sebe a drobila na hrstečky, na lidské špetky, ztracené v neznámém a nevlídném světě jako titěrné ostrůvky v moři!

Naši! Naši! Naši! tak to zní nyní prostorem nádraží tatarského města, na rozhraní Asie a Evropy, u velikém radostném opojení. Chce se však dalších zpráv, všech zpráv, všech podrobností. Veliká, rozvětvená rodina, jež se schází jakoby po letech k nějaké rodinné slavnosti, snad k nějaké štědrovečerní večeři, se nedočkavě dotazuje prvních příchozích. A co ten? Co onen? Třetí a šestý pluk? Druhý a sedmý pluk? Pátý, osmý, druhý záložní, dělostřelecká brigáda, technické roty, štáb armádního sboru, našeho milého „korpusu"? A co sjezd zástupců vojska v Čelabinsku? A co Vladivostok? Podrobnosti! Podrobnosti! Sem s podrobnostmi! Proč tu ještě není našich novin? Deníček? Vychází ještě? Ještě jej redaktoři píší ve vagoně, sazeči a tiskaři sázejí a tisknou v těpluškách? Či má někde v dobytém městě svůj

palác, nad nímž svítí nápis „Československý deník"? Co dělá bratr Kudela?

Noc je horká, červencová. Kdo by mohl spáti? Ostatně, v těchto dnech se spí beztak jen velmi málo. Tělo navyká jen na odpočinek nejnutnější. Prý se to jednou shledá, straší někteří „hygienikové". Ah, co se hledá? My jsme se dnes po tolika nedělích a po tolikerých úzkostech shledali — a toť vše. A jako jsme se shledali zde, tak se shledáme i s domovem. Snad letos, snad za rok, za dva. A snad také na den šestého července. Na Staroměstském náměstí...

Noc se plíží světem, lakotíc časem a natahujíc hodiny do nekonečnosti.

Zítřek! Zítřek!

Neboť zítřek zase něco poví, něco nového, neobyčejného, neslýchaného.

Před dobrovolcem Rjazanovem roste svět do krásy a vojsko, jež ho přijalo pod svůj prapor, do nadčlověčenské velikosti. Děvče nikdy nebylo v Sibiři. A myslelo-li na ni někdy, snilo o ni asi tak, jako všichni, kdož v ní nebyli. Nesmírná, nesmírná země. Ta země je nyní v moci, v rukou jejích bratří. A čím déle mezi nimi žije, čím těsněji k nim přimyká a čím zblízka je poznává, tím, ku podivu, se mění všichni za nocí, kdy spí vedle nich, v báj. Lze tomu opravdu věřit, že jsou? Není to vše krásná i hrůzná vidina, přelud dívčích zraků, co žila s nimi minulé dni? A přece je tu jeden z nich,

který ji pevně držel v náručí a který ji řekl, že je ženou. Hle tedy, žena, jež bojuje s Čechoslováky. Ale i s bolševiky bojují ženy. A také ruské ženy. Viděla jejich mrtvoly. Je to tedy vše pravda, pravda! A ona je ženou Čechovou. S ním umře nebo půjde do jeho vlasti. A bude pak veliká a jediná vlast, Rusko a Československo. A bude mír a ticho na světě. A to vše proto, že je toto veliké vojsko, veliké, veliké vojsko. Neboť toto vojsko vstoupí do Moskvy.

Josif! Josif Perný ... Leží vedle ní a rovněž nespí. Nemluví s ní, a přece nespí. Myslí na něco. Vzpomíná? Vzpomíná na svoji zemi? Myslí na svoji ženu? Myslí na Moskvu?

Liebermann, Baroch, Vambera, Hofírek se asi pokoušejí usnouti. Převalují se na pryčnách, bručí, vrtí se, co chvíli někdo z nich zdvihne hlavu a rozhlédne se po voze, jenž je otevřený, důvěřivý i důvěrný.

Budecius! Spává vždy ze všech nejméně. Stále na něco myslí. Stále jako když se o něco stará. Jakoby se staral o ně — o všecky. Jakoby myslel na ně — na všecky. A jakoby nikdy nemyslel o sobě.

To jsou tedy oni — zblízka. A pak jsou oni — oni této a všech nocí. Rota vedle roty, pluk vedle pluku, veliké vojsko s praporci, s bodáky, s děly. Když po dobytí Samary vstoupili slavnostně do města za zvuků hudby, rota za rotou, to nebyl pochod šedivých vojáků — to byl obraz! Svítilo slunce a se všech oken pa-

dalo na ně tisíce květů. A Samara opět byla jako opilá, jako v první den, když jejich předvoj dobyl města! A dívky, jež se na ulicích usmívaly i na ni, na dívku, na československého vojáka, byly i pro ni krásné. Pro jiskřivé oči, jež planuly vstříc všem těmto lidem s bílo-červenými stužkami.

Až vstoupí do Moskvy...

Ah, noc se plíží a lakotí časem! — — —

Za časného jitra vjel do nádraží vlak od východu.

Praporčík Jiří Skála rovnýma nohama seskočil se svého vozu a pádil.

Vlak se ani ještě nezastavil, když vyskočil z něho mladý důstojník a vrhl se Skálovi do náruče. Jeho oči byly vlhké.

„Bratře praporčíku!"

„Horáčku!"

„Celý?"

„Celý!"

Skála jej vlekl za sebou. Sypal na něho otázky a ani nenaslouchal odpovědím. Sám si v duchu odpovídal. A na konec šeptl:

„Jim... jim musíš všecko vypravovat. A pěkně po pořádku! Jim... jim..."

A za okamžik se už tísnil pořádný hlouček v těplušce a pod těpluškou Liebermannovou.

Nejdříve dostal starý šikovatel spoustu hubiček. Ale pak musel mladý důstojník vypravovat.

„Čert nás bral, že jsme se trhli od pluku a

jeli do Ufy. Kdybych to byl dříve věděl, nikdy bych nedopustil, aby mne dávali ke štábu*) pluku. Toť se ví, náš ruský plukovník, poněvadž je z okolí Ufy, musel jet se štábem napřed a jeho vlak musel opustit ostatní ešelony . . ."

„Nic si z toho nedělej. Kolomenský a Leontěv nás rovněž opustili před bitvou v Penze. Zůstal však Alexandr Alexandrovič Choljavin a jeho bratr, dělostřelci. Vydají za sto generálů a plukovníků," přerušil jej Skála.

„Horší je, že náš plukovník se odebral kamsi na ves, kde má statek, je to tady někde v okolí Ufy, aby vyřídil prý některé svoje záležitosti," řekl smutně Horáček. „Že prý přijde. Ale dosud jsme ho neviděli. A neviděli jsme ho zejména ve dnech, kdy nám bylo nejhůře. A bylo nám, bratři, hrozně. Přijeli jsme do Zlatoustu právě 26. května. Nevěděli jsme ovšem, že je už na světě rozkaz Trockého. Byli jsme důvěřiví jako kuřata. Stále nás přesvědčoval kde kdo, že sověty se k nám chovají ne-li přátelsky, tož aspoň neutrálně. Byli jsme téměř naprosto beze zbraní. Nejen, že jsme odevzdali předepsaný počet v Penze podle smlouvy se sověty. Samara na nás žádala rovněž zbraně. Ufa chtěla všecky zbraně. Většině zůstaly na konec holé ruce. Ale jen když jedeme kupředu, utěšovali jsme druh druha, jen když jedeme. Zla-

*) štáb pluku — ruský význam vojenský; u nás velitelství pluku.

toust je vám malé hornické město na evropském úpatí Uralu — však je uvidíte. Nádraží leží v úzké prostoře mezi skalami. Pár kroků odtud, možno-li tak říci, je hranice Asie. Je to sloup, na jehož jedné straně je nápis Evropa, na druhé Asie. Velmi prosté, že? Daleko však složitějším se ukázalo, dostati se do té Asie. V Zlatoustu jsme žádali náčelníka stanice, aby nás ihned vypravil na Čelabinsk. Slíbil — čertův syn! Druhý den ráno jsme měli jet. Praporčík Zanáška, jenž měl službu, přiběhl však najednou, když už vlak jel pomalu nádražím k východu a cosi zoufale volal o bolševicích. Viděli jsme, pravda, asi před půl hodinou jíti oddíly rudoarmějců kamsi po trati ve směru naší jízdy. Domnívali jsme se, že jdou na ranní cvičení. Ale najednou — bylo to hnusné, odporné, jako když šlápneš na hada! Střelba! Kulomety! A už fičí kuličky kolem našich uší. Už provrtávají stěny našich vozů! Jaká ohavnost! Hanba! Praporčík Zanáška volal něco o nějakých zákopech. Několik z nás vyskákalo z vozů. A za Zanáškou! Opravdu, viděli jsme zákopy podél trati a v nich rudoarmějce, střílející ze dvou kulometů i z pušek na náš vlak. Ač jsme neměli téměř zbraní, šli jsme za Zanáškou. Hoši kamení a obušky v rukou. Krytým místem připlížili jsme se ze zadu k zákopům rudých, vzkřikli hurá a vrhli jsme se spíše pomateně a vztekle než s rozumem do jejich týlu. Byli překvapeni. Bojovali jsme tak něja-

kých pět minut. Tloukli jsme ty ničemy kamením přes hlavu, zmocnili jsme se jejich kulometů nejdříve a obrátili jsme je proti nim. Myslím, že jsme je téměř všechny rozstříleli. Sotva deset jich uteklo. Klopýtali jsme potom přes hromady mrtvol, rozčileni až k šílenství, ke svému vlaku. Měli jsme deset mrtvých, třicet raněných, z nichž deset velmi těžce. Museli jsme raněné zanechati na místech. Bylo nutno, jak se nám zdálo, rychle odjeti, abychom nebyli přepadeni znovu a snad ještě zákeřněji. Jeli jsme tedy. Ale asi kilometr za Zlatoustem jsme zastavili vlak. Nenecháme přece jen raněných, ba ani mrtvých na místě. Rota, a s ní všecko, co bylo u štábu, muzikanti, ševci, krejčové, písaři, se rozvinula v řetěz a postupovala proti Zlatoustu. Došli jsme zpět k nádraží. Posbírali jsme svoje raněné a mrtvé. A tu jsme zvěděli i o Zanáškovi. Ach, znali jste přece všichni Zanášku! Vysoký, tmavovlasý, jadrný chlapík, vždy junák! Nuže, byl v boji raněn. Těžce. Kdosi jej odnesl na stanici, kde byl ruský lékař. Ten jej začal prohlížeti a chtěl jej ošetřiti. Tu přišel na nádraží jakýsi komisař. Viděl Čechoslováka. Vytrhl svoji šavli a usekl mu nejdříve levou ruku a pak hlavu..."

Horáček si přetřel čelo rukávem rubašky. Bylo ticho.

Ale bylo hrůzné, dívati se do očí těchto posluchačů!

Po chvíli důstojník pokračoval znaveným

hlasem; vše jako když je v něm vyčerpáno vzpomínkami:

„Zanáška! Zanáška byl hodný, přemilý člověk. Zachránil nás. První zpozoroval nepřítele. První se vrhl proti němu. Snad i první padl. Ale my jsme byli zachránění. Zastavili jsme se. Vše v nás vřelo. Postupovat dále na Zlatoust? Tato rota? Jediná rota proti městu, o němž nevíme, kolik skrývá nepřátel? A kolik bude ještě takových Zlatoustů na cestě do Čelabinska? Ztratili jsme jenom zde čtyřicet lidí! Kolik nás dojede živých do Čelabinska? Poněvadž plukovník byl pryč, poručík Miler převzal velení nad naším smutným oddílem. Vsedli jsme do vlaku a odjeli opět kousek dále. Zastavili jsme se ve stanici Tunguš. Zde bylo nutno celou situaci naši probrati a promysliti. Byl nás houfec, Odřezaný od celého světa. O posledních událostech jsme nevěděli nic, zhola nic. Neměli jsme nejmenších zpráv ani ze západu od vás, ani od východu z Čelabinska. Stanice Zlatoust se k nám chovala záhadně. Nikdo z bolševiků nám nic neřekl o rozkazu Trockého. Věděli, že bychom ho asi nemohli uposlechnouti a že nám vůbec do nějakého Trockého asi nic není. Ostatně, byli jsme odzbrojeni. Šlo tedy opravdu jen o to, abychom byli ještě rozstříleni. Proto nás bez okolků přepadli. Téměř před našima očima se posadili za nádražím do zákopů a klidně, téměř lhostejně namířili na nás svoje kulomety a pušky. Byli jsme

šajba, něco neživého, do čeho můžeš mazat po libosti. V Zlatoustu nás nikdo neznal. Vždyť jsme sotva nějakou hodinu před tím teprve přijeli na nádraží. Patrně mysleli obyvatelé Zlatoustu, že ta ranní střelba je cvičení rudých vojáků. Železničáři byli nejvýš překvapeni, když viděli, kterak nás bolševici z čista jasna pobíjejí. To byl tedy ten Zlatoust..."

Horáček pobledl za řeči a celý se jaksi zhroutil do sebe.

„A nyní Tunguš..." vzdychl posléze. „Představte si, že přijeli za námi, co jsme tam tak stáli a radili se, nějací komisaři ze Zlatoustu a z Berďauše. Prý nás propustí dále, ale musíme se jim vzdáti. Pojedeme prý pod jejich ochranou. Především musíme prý odevzdati zbraně, jež jsme odejmuli mrtvým a raněným rudoarmějcům při srážce v Zlatoustu. Nemůžeme prý jeti se zbraněmi v rukách. Zabili jsme prý jen v Zlatoustu sovětům na 80 jejich nejlepších lidí. O tom, že nás bídácky přepadli a proč to učinili, ani slova. Neměli jsme s nimi mluvit a na místě je pobít. Ale my jsme Čechoslováci: propustili jsme je a ještě jim kdosi z našich vtloukal něco do hlavy o tom, že prý si sovětů takto vážíme a kdesi cosi.

Tunguš! Rozhodli jsme se, že tu budeme přenocovat. Postavili jsme stráže k vlaku. Ale jaké nocování? Pršelo. Bylo nesmírně smutno. Za námi byl strašlivý Zlatoust. Sovětská Rus! Evropa! Před námi Ural. Jeho temné a lesna-

té štíty, připomínající celým svým výrazem naše hory, Krkonoše či Šumavu, stály před námi. Ale před námi byla také spousta stanic a boj za bojem. Ne že bychom se byli obávali těchto bojů ... vždyť nás znáte. Ale bylo nám trapné, že rozplýtváme síly pluku, ztratíme někde drahý plukovní prapor, starý prapor „České družiny", roztrousíme po železnici od Zlatoustu do Čelabinsku své nejlepší lidi a nic z toho! Jde nám o to, dostati se do Čelabinska — a to pokud možno jako silný, k dalším a společným bojům schopný oddíl. Zde zůstat nemůžeme. V ustavičných bojích o další staničky a o další projezd vykrvácíme — nikomu na prospěch. Do Zlatoustu se nevrátíme, bolševikům se přece nevzdáme — jsou to krvavá zvířata. A do Čelabinska odtud je 180 verst pěšky. Přes řeky. Přes Ural. Bez mapy. Bez průvodce. Lesy. Pralesy.

Půjdeme! Půjdeme! řekli chlapci.

A co ranění?

Ranění sami promluvili. Řekli:

Zůstaneme zde. Jen vy jděte. Zachraňte čest a prapor pluku našeho. Co se nám může stát, najdou-li nás zde? Zabijí nás. Nu, dobrá. Nechť zabijí nějakou desítku vojáků. Stále to nebude celý oddíl, který by byl pobit, než by se dostal do Čelabinsku. A snad nás i nezabijí. Snad nás najdou sedláci, železničáři se nás ujmou, dobří lidé — jestli už v Rusku nevyhynuli. Jen vy jděte!

A plakali jsme my, ne oni. Usmívali se na nás, pokud mohli, potom na druhý den ráno, když jsme vystoupili z vozů, sešikovali jsme se a dali se na cestu. Vzali jsme spolu jen plukovní prapor, něco zásob, zbytek jsme nechali raněným. Potom jsme se rozloučili s našimi vozy. Chtěli jsme je zapálit, ale ani toho jsme neučinili. Ohlédli jsme se pouze po nich a vyšli jsme po polních cestách — tak, bez map, pouze kompas v ruce jako nějací pravěcí poutníci, proti hřbetům uralským. Šli jsme půl druhé hodiny, těžce mlčenlivě, vlekouce každý svůj ranec, v němž jsme měli trochu cukru, soli, kousek chleba, konservy, střelivo. Přišli jsme k horské, divoké, dravé řece. Dnes vím už, že se jmenovala Aj. Bylo nutno ji přejíti, přebroditi. Bylo to pekelné. Snad všem nám se rozmočil všecek cukr. Utopili jsme zde svoje kulomety, beztak hrůzně těžké, když tě jsme neměli koní ani jiných soumarů kromě několika chlapů-sil áků, kteří právě přišli o sílu. Za řekou začali jsme stoupat do hor. Prodírali jsme se hustým lesem jako prvotní muži, zablácení, mokří, rozedraní, obličeje rozškrabané od větru a od jehličí, cestou necestou, bahnem, mokřinami, rašeliništi, stržemi a mlázím, k smrti utrmáceni a bezmála již oddáni tupě osudu. Přelezli jsme takto dva vysoké hřbety. Poztráceli jsme v lese, v lesní tmě a v hustém listoví nebo v smrčí celou řadu našich lidí. Později za námi přišli. Divili jsme se, že je neroztrhali medvědi. Rozbili jsme konečně

stany — ach, stany! Pokud je kdo měl. Bylo to truchlivé ležení v hlubokém a hrůzně smutném lese. Zapálili jsme ohně a rozestavili stráže. Uléhal jsem na hromadu všelijakého chrastí. A jako kdysi v Okonsku, našel jsem si dvě dřívka, zarazil do země v podobě vidlice, do ní zavěsil svůj starý kotlíček a vařil čaj. Voda se brala z blízké struhy, čistá a nevinná jako ten panenský prales vůkol. Shltl jsem čaj, hořký a řídký, ulehl jsem a ihned jsem usnul. A zdálo se mi, že jsem malý chlapec, docela malý, tak čtyřletý, a že sedím v lese a jím jahody — tak jsem vám cítil chut těch jahod! A sbírám jahody — všude je jich plno — už mám plný hrníček, plný klobouk, cpu a mačkám je do kapes, až z nich dělám kaši, a stále jich je víc, víc, celé kupy, stohy, závěje, dusí mne to všecko a všecko je to červené, krvavé, samá krev, samá krev. Probudil jsem se hrůzou. Všecek zpocený, vyděšený, duši, mozek, srdce zavalené strašným, strašným smutkem a tesknotou. Vzpamatoval jsem se. V lese bylo ticho — ah, takové vám úděsné ticho! Jen naše stráže přešlapovaly a nad ohni poletoval sykavě noční hmyz. Kolem byla vůně lesa, mechu, trávy a nějakých zvláštních kytiček, jichž jsem podle zápachu, trochu mdlobného a hnilobného, nemohl poznati, něco jako tacetky nebo staré vadnoucí konvalinky. A voněly vlhkem i blízké mokřiny a dýmem hořící polena a chrastí. A pak jsem, zahřáv se trochou čaje, kterou jsem si ponechal od večera

v kotlíku a teď přistrčil zase na oheň, usnul a spal tvrdě až do rána, patrně již beze snů. To byla moje první noc na Urale. Ah, surový dešti, který jsi mne a nás všecky tak záhy vzbudil! Na nohy! to je nějaký nový náš povel. To poroučí ovšem daleko více dešť než poručík Miler či praporčík Havel. Tož tedy vzhůru. Půjdeme. Jak dlouho? Patrně zase až do tmy. Cesta je dlouhá a za hodinu ujdeš pět verst jen při dobré, neumdlené chůzi, bez tlumoků a po hladké cestě. Ale toto zde? To bylo opravdu trní a hloží. A když jsme prošli trním a hložím, brouzdali jsme se nekonečnou řadu hodin do strašného vysílení bahnem, rašeliništěm, úděsnou měkkou a mokvavou půdou, jež ti uplývá pod nohama nebo se měkce a záludně propadá. Ale i to jsme prošli, třebaže jsme se skáceli všichni únavou a volali aspoň po desíti minutách odpočinku. Stály před námi opět hory, bylo opět úmorné stoupání, massiv Urengu se zdvihal před námi jako nelítostný nepřítel, jemuž neujdeš dělej co dělej. Tož tedy štíty Urengu! Sláva Bohu, slézáme je, jak se dá, klouzáme po ledoviskách, jež tu jsou ještě od zimy, tetelíme se chladem, boříme nohy do sněhu a cupeme po půdě, jež je naprosto zmrzlá a tvrdá zas jako kamení, až kotníky se dřou, prsty krvavějí a nabíhají v nevětraných botách a chce se, zkrátka a dobře, umřít, umřít . . . Ale přejdeš konečně i takový hřbet Urengu a hle, dole, dole pod tebou je údolí, neboť tak se stří-

dá vše na světě, vrch a dol, dol a vrch. A v údolí jako vidění nového, jiného a snad lepšího světa a života — neboť mi připadá, že už takto cestujeme od nepaměti — je vesnička. Opravdové lidské hnízdo. Ale, ono se dnes řekne: lidské hnízdo! Musíš se spíše zeptat, jestli to není bolševické hnízdo a nebude-li nutno se připravit k boji a vzíti třeba krásnou vesničku bodákovým útokem. Naše hlídky se jí blíží. Ale nic se neděje. Vesnička snad ani neví, že jsou nějací Čechoslováci na světě. A přece jen Čechoslováci musí přes vesničku. Je tam most přes sráznou, hlubokou a dravou uralskou řeku. Jinak jí nepřejdeš, nechceš-li, aby ti uplavaly rance, ale i lidé. A hle, naši rozvědčíci jsou už ve vsi. Mají rozkaz říci mužíkům, že při prvním výstřelu zapálíme celou ves. Ale zdá se, že ani této výstrahy nebylo třeba. Ženské vybíhají z domu a nabízejí hrnce mléka. Ó, Rusi, která jsi krmila bez rozboru všechny, Němce, Maďary, Turky, Bulhary právě jako nás! Mátušky už ukrajují z pecnů chleba, mužíci pokyvují hlavami, rozsochatými jako plesnivé koruny prastarých stromů tam nahoře na Urengu. Docházíme k vesnici. Dovídáme se, že se jmenuje Veselovka. Veselé jméno, opravdu, na této chmurné pouti. Ale to byste museli vidět naše kluky! Naše muzikanty! Naše korouhevníky! Třebaže musíme ves rychle a bez zastávky projít, chlapi si neodepřou, aby některou bábu neštípli do stehen nebo jí nesáhli do ňa-

zpěváky a herce, kteří v Labuni a v Žitomiru dávali to svoje Baj-Kaj-Laj, zákopníky — všechny s chundelatými, střapatými hlavami, dávno nestříhanými, s tvářemi kriminálnicky zarostlými, mužskou hordu, nad níž by ženy zaplakaly a zaplakaly! Tak mi jich bylo všech líto a tak jsem je měl všecky rád! A zase jsem slyšel ty raněné tam v Tunguši na stanici, jak říkají: Jen jděte, jen jděte, co by vám řekli hoši v rotách! Neste prapor prvního pluku a nezapomeňte, že jste z prvního pluku!

V těchto myšlenkách, v nichž se obrážela oblaka a černé mraky, hrozící deštěm, jež plyly nad Uralem, stanuli jsme před vesnicí. Ani jsem jí zdáli nepozoroval. Obyvatelé vyšli nám vstříc. A jak byli laskaví!

Najednou se z předních řad našich ozvaly jásavé výkřiky.

Slyšel jsem: Miass! Miass! Miass!

Co je to Miass?

Městečko, kam zítra snad už můžeme doraziti.

A je prý v rukou Čechoslováků!

Bože můj! Jdou nám tedy naproti.

Prý od Čelabinska!

Čelabinsk je tedy stále náš, náš!

Vstoupili jsme do vsi. Jmenuje se Muldaši. Obyvatelé jsou Baškiři. Nějací takoví Tataři či něco podobného. Plemeno mongolské. Ó, Rusko! Vědí o nás asi tolik jako my o nich.

Ale Muldaši, Muldaši, blahoslavené Muldaši!

Neboť zdá se, že tomu bude opravdu tak. Že totiž Čechoslováci jsou v blízkém Miassu.

Ale my tomu stále nechceme věřit. Bylo by to štěstí přílišné!

Vystupuje bratr Bár a povídá:

„Tak, sakra, já tam dojedu. Sežente mi ve vsi koně a jedu. Pojedu teda do toho Miassu. Ať nějaký ten Baškír jede s sebou a ukáže mi cestu. A budu koukat, abych to vyšetřil, a hned se vrátím."

A výtečný Bár jel. Sehnali Baškira i koně. A jak se za nimi prášilo! Co nám přiveze — vrátí-li se vůbec? Nepošlou-li nám bolševici jeho uťatou hlavu zpět se vzkazem, abychom si došli do Miassu pro poukázky na něco podobného? Ale bratr Bár i Baškir byli už, jak se říká, v tahu.

A nám bylo nesmírně dobře. Baškiři se ukázali jako lid dobrý. Asie nás přijala s očima sice trochu šikmýma, ale plna důvěry a téměř obdivu. Naši džingischáni Miler a Havel byli hodni úcty, již jim prokazovali jakožto náčelníkům mythických Čechoslováků.

Nikdo z vás dosud nepil kumys? To si v těchto krajích, bratři, musíte dopřát. Představte si kobylí mléko, jež se pije jako šampaňské! Něco jako šumivý absinth. Silné, opojné a prý výborné proti souchotinám, na něž Baškiři snad rádi trpí, či neradi. Přinesli nám muži i ženy butylky tohoto nápoje, docela zázračného, a my jsme pili, pili jako kluci, když

zpěváky a herce, kteří v Labuni a v Žitomiru dávali to svoje Baj-Kaj-Laj, zákopníky — všechny s chundelatými, střapatými hlavami, dávno nestříhanými, s tvářemi kriminálnicky zarostlými, mužskou hordu, nad níž by ženy zaplakaly a zaplakaly! Tak mi jich bylo všech líto a tak jsem je měl všecky rád! A zase jsem slyšel ty raněné tam v Tunguši na stanici, jak říkají: Jen jděte, jen jděte, co by vám řekli hoši v rotách! Neste prapor prvního pluku a nezapomeňte, že jste z prvního pluku!

V těchto myšlenkách, v nichž se obrážela oblaka a černé mraky, hrozící deštěm, jež plu-ly nad Uralem, stanuli jsme před vesnicí. Ani jsem jí zdáli nepozoroval. Obyvatelé vyšli nám vstříc. A jak byli laskaví!

Najednou se z předních řad našich ozvaly jásavé výkřiky.

Slyšel jsem: Miass! Miass! Miass!

Co je to Miass?

Městečko, kam zítra snad už můžeme do-raziti.

A je prý v rukou Čechoslováků!

Bože můj! Jdou nám tedy naproti.

Prý od Čelabinska!

Čelabinsk je tedy stále náš, náš!

Vstoupili jsme do vsi. Jmenuje se Muldaši. Obyvatelé jsou Baškiři. Nějací takoví Tataři či něco podobného. Plemeno mongolské. Ó, Rusko! Vědí o nás asi tolik jako my o nich.

Ale Muldaši, Muldaši, blahoslavené Muldaši!

Neboť zdá se, že tomu bude opravdu tak. Že totiž Čechoslováci jsou v blízkém Miassu.

Ale my tomu stále nechceme věřit. Bylo by to štěstí přílišné!

Vystupuje bratr Bár a povídá:

„Tak, sakra, já tam dojedu. Sežente mi ve vsi koně a jedu. Pojedu teda do toho Miassu. Ať nějaký ten Baškír jede s sebou a ukáže mi cestu. A budu koukat, abych to vyšetřil, a hned se vrátím."

A výtečný Bár jel. Sehnali Baškira i koně. A jak se za nimi prášilo! Co nám přiveze — vrátí-li se vůbec? Nepošlou-li nám bolševici jeho uťatou hlavu zpět se vzkazem, abychom si došli do Miassu pro poukázky na něco podobného? Ale bratr Bár i Baškir byli už, jak se říká, v tahu.

A nám bylo nesmírně dobře. Baškiři se ukázali jako lid dobrý. Asie nás přijala s očima sice trochu šikmýma, ale plna důvěry a téměř obdivu. Naši džingischáni Miler a Havel byli hodni úcty, již jim prokazovali jakožto náčelníkům mythických Čechoslováků.

Nikdo z vás dosud nepil kumys? To si v těchto krajích, bratři, musíte dopřát. Představte si kobylí mléko, jež se pije jako šampaňské! Něco jako šumivý absinth. Silné, opojné a prý výborné proti souchotinám, na něž Baškiři snad rádi trpí, či neradi. Přinesli nám muži i ženy butylky tohoto nápoje, docela zázračného, a my jsme pili, pili jako kluci, když

po prvé na dětském výletu jim někdo koupí šumivé limonády nebo zázvorového piva! A přinesli i mléka, chleba, představte si, zase po tolika nedělích bílého chleba!

Dali jsme si vypravovati o Miassu. Je to horské město a leží na řece, k níž se blížíme. Na řece Miassu. A je to město bohaté, přebohaté. Zlato, ryzí zlato! Nalézáš je v celých kusech v rýžovištích. Ještě tu zbohatneme, smáli se kluci, jakoby nějakého Zlatoustu už nebylo, jakoby nebylo nijaké hory Urengu!

A báryšni tam jsou, ujišťovali nás Baškíři s úsměvem. S pořouchlými úsměvy. Mají prý rády Čechoslováky! A všeho, všeho je tam hojnost. Přebohaté město. Jakoby války ani nepoznalo. Bílý chléb je tam jako býval před válkou, a lacino. Zlatokopové, platinokopové, rýžoviště, továrny na zpracování jodových sloučenin, měď, všecka bohatstva zlatonosného Uralu, jehož žíly jsou nevyčerpatelné, vysvětluje moudrý Baškir, mula, moslemínský kněz. A na Čechoslováky čekají všichni, měšťané i dělníci, jako na osvoboditele. Všem se zmrzela vláda krvavých sovětů, jež jen vodí lidi na soud, na tribunály, a ke zdi je staví.

Spali jsme sice únavou ve hvozdě nad řekou Miass, nad Miass, jež rodí zlato. Vařili jsme čaj, pili mléko a kumys a přikusovali bílých housek miasských před spaním, jež bylo neklidné, protože čekalo bratra Bára.

Byla jedna hodina s půlnoci, když jsme uslyšeli dusot koní.

Bár se vrátil.

Byl snad té noci pomatený štěstím. Blábolil páté přes deváté a ze všeho nám znělo jen vítězné: Naši jsou tam!

Je to tedy pravda!

Pravda! Pravda! Pravda!

Padali jsme druh druhu do náručí. Někteří plakali. Nu, i mně bylo silně na měkko. Je to tedy pravda! Pravda! Pravda!

S Bárem přijel ruský důstojník z Miassu. Tedy bělogvardějec? Ah, to nám už vše bylo lhostejno. Po Zanáškovi jsme byli se sověty a jejich ráji pozemskými či sovětskými úplně hotovi. Cestou se srdce naše zatvrdilo odporem k tomuto krvavému zvířeti, odporem na věky. A hle, přišel člověk, ruský důstojník, který nám bloudícím pralesy a propadlišti, přinesl dobrou zprávu. Nabídl se nám, že nás povede nejpříhodnějšími cestami.

Však nás také vedl, sukyn syn! Šlapali jsme plných čtyřicet kilometrů! Čtyřicet verst! Přes bažiny, močály, přes řeku, a zase přes močály a zase přes řeku a opět přes řeku, divoce rozvodněnou. Při tom se na nás vytrvale lil hrůzný, hustý dešť. Bylo to doslova jako z konve! Klopýtali jsme, padali jsme už jeden na druhého, úplně hynuli únavou. A už jsme mysleli, že vše je strašlivý podvod, že bělogvardějec je patrně rudogvardějcem, který nás má dovésti přímo

do pekel! Zmocňovala se nás chvílemi hrůza a strašlivé podezření.

A když nám bylo nejhůře, v mlze a v dešti se zčista jasna před námi zjevily tovární budovy Miassu. Myslel jsem, že se vrhneme na rozblácenou zemi a zapláčeme všichni jako Židi před Palestýnou.

Miass! Miass!

Na naše hlavy se leje. Jsme zmoklí jako slepice, mokří až do košil a spodků, pokud kdo jaké měl.

Ale jsme v Miass.

Setkáváme se s Čelabinskými. Slyšíme ohromující zvěsti. Téměř celá Sibiř je v našich rukách jediným krátkým úderem. Slyším jména hrdinů. Gajda, Syrový, Vojtěchovský, Žák, Číla! A jiní a jiní! A slyším historii Marijanovky, tento Zlatoust před Zlatoustem. Novonikolkajevsk, Mariinsk, Omsk, Petropavlovsk! Úderný batalion! Třetí, druhý, šestý, sedmý pluk. Tisíce kilometrů. Gajda se probíjí k východu. O Vladivostoku není sice zpráv, ale jistě vystoupil také a jde nám vstříc, pročišťuje nám pouť.

Ah, to vše jsme však poslouchali spíce ve stoji.

Zavedli nás do škol, kde nás ubytovali.

Lehli jsme a usnuli.

Dlouho asi spát nebudete, říkali nám čelabinští. Ale my jich už ani neslyšeli. Usnuli jsme a spali jsme jako zabití. Tím se končila naše

odyssea, nebo anabase či jak to nazvat. Každý oddíl bezmála má svoji malou anabasi v této veliké anabasi československé.

Na druhý den jsme měli možnost ukázat, že jsme nepřišli do Miassu nadarmo jen se provalovat na pryčnách. Bolševici zrána zahájili útok na město. Čelabinští i my srazili jsme je s kopce, ovládajícího město a celé okolí, jemuž tam říkají Mechová hora. Rozbili jsme je na padrť. Všechen vztek a tajená msta za Zlatoust u nás a za Marianovku u Čelabinských, se tu rozpoutaly. Byli jsme bez sebe hněvem. Roztříštili jsme je tak, že utekli na stanici a prchli až do Zlatoustu. Ale my jsme zaplatili také těžce. A tu mezi čtrnácti zabitými našimi chlapci je i praporčík Novotný, náš kapelník. Často musel slýchat, jak kluci nadávají muzikantům, kterak se ulejvají, jaký mají fidélní život a ví Bůh, co ještě. V boji o Miass praporčík Novotný vzal pušku a běžel bojovat v řetěze s ostatními. Padl. Vykoupil ty všecky muzikanty svojí mladou krví a my jsme v něm ztratili geniální hlavu. Tak šli vedle sebe všichni a všichni platíli, sedláci a dělníci, řemeslničtí továryši, obchodníci, studenti, kumštýři! Všichni ti muzikanti a profesionisti, všichni šli, a bylo úžasné se na ně dívati! A když celá trať od Čelabinska až sem do Ufy byla očištěna od rudých bláznů, spěchal jsem, abych byl co nejdříve u vás a všecko vám pověděl. Je to vlastně povídání o velikém štěstí. Neboť co jsem viděl před sebou a kolem

sebe a co jsem viděl v očích našich vojáků, je veliká věc. Největší, již jsem v životě viděl."

Horáček umlkl.

A mlčeli všichni. Nikdo se neodvážil ptáti se ještě na cokoli.

Bylo takové ticho, že nebylo slyšeti pískotu vlaků a nárazy vozů, ač jejich řev ohlušoval nádraží. Vnitřní ticho, v němž srdce mužů naslouchala vzájemnému tepotu.

Budecius se domníval, že slyší zvonit řadu zvonů a jejich hlas je jako píseň. Ale byla to srdce mužů a píseň byla velikým díkůčiněním.

XIX.

V parku hrála hudba.

Její hlas se nesl celým městem.

A město bylo oživeno jako o velkém svátku.

Ah, toto město! Teprve nyní si ho vojáci dobře povšimli.

Nahoře, ve skále, ovládající celý kraj! Batalion vojáků a řada děl mohla ho hájiti týdny, měsíc — proti vojskům, nastupujícím z nížin na jeho kruté valy, jež mu vystavělo uralské předhoří. Ale jeho osud se rozhodl nikoli u jeho zdí, nýbrž někde u Čišemru. A hrůza těchto bojů doletěla do Ufy. Byla prvním úderníkem, který se opřel o hradbu města. A za hradby města vnikala panika jako povodeň. Vše před ní ustupovalo, vše povolovalo. Ufa se vzdala. Neboť se

bála Penzy a Samary. A celý kraj už věděl, co to znamená.

Ufa nyní se raduje. Radují se měšťané, dělníci na nádraží, ufimští Tataři ve svých temných krámcích, „lávkách" a „pogrebech". Muezinové večer i ráno vyvolávají svoje modlitby na minaretech mešit. A tatarská děvčata se smějí na Čechoslováky. Neboť Čechoslováci nejsou pravoslavní, jak se ukazuje. Jsou tedy patrně bližší Tatarům. Něco jako Baškiři, kteří prodávají tak výborný kumys. Nový národ, jenž vyrostl náhle ze země. A objevil se zde jako zjevení — od východu i od západu v touž hodinu! Nový národ, který koná zázraky. Neboť utíká před ním i rudá garda a pluky rudé armády. A kterýsi důstojník, hrdina z války proti Němcům, vypravuje dokonce, že známý plukovník Muravjev, jehož oddíl byl vyslán proti Čechoslovákům, odmítl jíti proti nim. Shledal, že boj proti těmto vojskům není věcí čestnou. Zastřelil se.

Ufa se tedy raduje.

V parku hraje hudba.

Hraje podivně nové melodie. Melodie nového národa.

Každý už zná českou hymnu. Ale hudba hraje něco podobného a jiného.

To jsou — prý — písně Čechoslováků. Jejich tance a zpěvy národní.

Rusové říkají, že to zní trochu polsky či ukrajinsky. Ba možno říci, že chvílemi i rusky.

Ale Tataři ku podivu shledávají, že také jim je to blízké.

Všem jsou dnes Čechoslováci blízcí.

Jiří Skála se procházel parkem. Od několika posledních hodin žil zvláštním pocitem veliké proměny. Zdálo se mu, že ho minul již jinošský věk. Vše v něm rostlo a zrálo. Ve všech žilách v něm uzrával muž. A vše jinošské, co ještě nedávno žil, připadalo mu malým, zeleným, ba směšným. Ty chvíle se Zinajdou Andrejevnou v haličském hnízdě v Krzywe! Zinočka! A panna Sofia! Byly to jeho poslední „studentské" lásky — jak naivní!... Ale dnes... dnes jím lomcuje překvapující jistota mužství. Lomcuje jím, protože je to síla, jež se náhle a téměř neočekávaně vydrala z temných kořenů jeho bytosti sem vzhůru, k srdci a k mozku, a prudce naplnila jeho cevy a rozvlnila jeho čivy.

Je muž!

Nesmírný řetězec bojův, útoků i obran, jímž se prodral až k dnešnímu dni, až k této podivuhodné a tajemné chvíli, vypudil z jeho duše snivou plachost, kterou si přinesl z vlasti. Zdá se, je konec starým dobám vzdechů... Je konec měkounkému šeptání, jemuž podléhala duše; přicházelo ze starých zdrojů a bylo naplněno domáckou vůní rozkvétajících jabloní. Dnes vyschly ty zdroje — a je s podivem, že teprve dnes. Vždyť tolik se dělo s ním i okolo něho v minulých měsících, v prošlých právě letech! Ale dnes ví jasně, že konečně vyschly.

Procházel se parkem.

Hudba hrála.

Byli to Čechoslováci. A slyšel písně své země. Ale jak jinak je slyšel!

Zastavil se a naslouchal pozorněji. Naslouchal nejen jim, ale i všemu, co znělo v něm. A obojí se spojovalo v nějaký nový a mohutný hymnus.

Ten hymnus hovořil o tom, že stojí sice hruška v širém poli, ale nebojí se šelma! Stojí junák v širém světě, ale nebojí se šelma! A kdyby zde stál i sám a sám, opuštěný ode všech, bát se nebude. Čeho se už dnes báti, čeho se ještě dnes báti? Smrti? Krve?

Ne, nebojí se ničeho z toho. Neboť dnes teprve, v tuto chvíli, pochopil zřetelně ducha Rybářova i jeho „slavně umřem!" Byl sice opravdu muž a nepřemýšlel o záhadách, ale někde v něm sedělo tiché a průzračné přesvědčení, že kdyby umřel, sejde se s Rybářem, Březou, Vítem a ostatními, kteří mu vyjdou vstříc a stisknou mu uznale ruku. Ne, nebyl přece nikdy zbabělcem. Bojoval vždy poctivě a neuhýbal před nebezpečím. Ale nyní ví, že bojoval také bezhlavě. Že bojoval asi tak, jako se zpívá píseň z opojení a z hojnosti, z rozpěněné krve, a ne proto, že je to píseň a že zní melodií, rytmem a zákonem. Ó, kdyby mu byl osud dopřál tohoto uzrání už dříve. Aspoň tehdy, kdy převzal rotu! Byl by vykonal více. Byl by vykonal vše jasněji a účelněji.

Neboť dnes ví, co to je. Ale ví to také proto, že poznal Ševce.

Postava jeho velitele stála před ním co chvíli. Byl to jeho program.

A věděl dobře, že nikoli jen jeho a nikoli jen program! On, což on, dovedl o něm mysleti! Dovedl zkoumati jako člověk, ba i jako voják a nad to jako důstojník, opatření, výkony a výsledky velikého náčelníka. Ale viděl a postihoval z ovzduší tohoto vojska, že je přeplněno vírou a to vírou fanatickou ve velitele pluku. Tato víra omamovala i jeho. Nebylo v něm závisti — věděl, že by se mu nikdy nemohl vyrovnati. Ale byla v něm ctižádost, urvati pro sebe jeho uznání a býti mu co nejblíže.

Neboť byli dva lidé v jeho okolí, kteří mu vzrůstali v mythus. A tento mythus byl tak silný, že mu zahrnoval celé vojsko československé. Síla a podstata jeho. Svědomí jeho. Švec a Budecius.

Prvního miloval tajnou a bázně plnou příchylností.

A bez druhého, cítil, nemohl by býti živ.

Nedovedl si představiti, co by se s ním stalo, kdyby byl Budecius padl. A kdykoli ho jako jeho náčelník posílal do boje, do útoků často zběsilých a pod déšť kulometných střel, vždy v něm cosi zanaříkalo úzkostí o jeho život; a nebylo radostnějšího, byť neuvědomělého štěstí pro něho, kdykoli viděl, že tento voják se vrací zdráv a celý.

Dnes tedy vyšel také on mezi ostatní. Oddíl odpočíval. Na dlouho-li? Nu, což, stačí několik hodin, nějaký den a noc.

Vzduch byl teplý a den byl letní, slavný den červencový.

A hudba hrála.

Toto vše bylo jitřivě navinulé, prudké a smyslné.

Slunce mu pronikalo šatem na tělo a rozněcovalo v něm divnou horoucnost a žízeň, jíž pocifoval v prsou i v bedrech. Přivíral oči, před nimiž se rozsvěcovala červená světla, z nichž se na něj lstivě usmívala nějaká lichotná a známě vonící vilnost, až se mu hlava točila a až se o něj pokoušela závrať.

Park byl plný lidí. Ah, mladých lidí! Studenti a studentky, ženy, vdané paní, z nichž dýchl na něho chvílemi parfum, který mu pronikl chřípí a projel tělem jako šíp, na němž byl nabodnut lístek vyznání a slib nesmírně rozčilující. Ale kdyby to byl jen parfum. Byly to také oči — a nyní především oči, tmavé i modré, usmívající se, odhodlané, podnikavé, hazardní, mnohé z nich předem dávaly těžkému hladovci, uplahočenému a toužícímu mužství vše, co chtělo, vše, nač si pomyslelo.

A viděl nyní nadobyčej zřetelně a s hrozivou podrobností vše, a chtěly viděti zase oči jeho — a v ústech mu schlo a po zádech mu probíhala horečka a vlhkým potem mu lepila košili na kůži, na svědící, citlivou kůži, jež se

rozplameňovala po celém těle v myriady lačnících ústek, horoucně volajících po polibcích.

Některé ženy šly těsně vedle něho a některé dokonce zavadily svými boky o jeho stehna. A tu se ho zmocňovala hrůzná, bezohledná žádostivost. Hryzl se do rtů a byl by nejraději vycenil zuby jako pes, vyplázl horký jazyk na vzduch a běžel, běžel za některou z nich tak dlouho, dokud by se k němu neobrátila a neshroutila se do jeho chvějících se, rozčilených loktů. Hoj, pak by ji uchvátil a běžel by s ní třeba nejširší ulicí parku, a proběhl by vrata a prchal by ven, někam do stepi, někam do samoty a do přítmí a tam by se k ní schoulil — ne, celou by si ji ovinul kolem sebe jako prapor a hltal by, hltal s opravdovým vlčím hladem a tygří nenasytností vše, co by mu dávala, co by mu dávala hojně, bez rozmyslu, bezhlavě, beze studu. A její panenská krev by voněla kolem něho, lidská krev, jejíž vůni musel v těchto divokých dnech ssáti do sebe se všech stran světa; ale její krev by voněla rozkoší a životem a ona bílá žena celá by ho ukolébala na svých rozkvetlých ňadrech k spánku a k odpočinku . . .

Jiří Skála si sáhl na horké čelo, vlhké a pokropené kapkami potu.

Dovlekl se k verandě zahradní restaurace. Seděl zde množství ufimských lidí a mezi nimi množství Čechoslováků. A toto množství hučelo jako úl: šťastně nad plástvami medu

úspěchů, svobody záchrany od tyranie, vítězství. Objímal se tu očima a duší svět Čechoslováků se světem Ufy. A svět Ufy byli Rusové, Tataři, Baškiři a jejich ženy — a především ženy. Ó, všecky ženy byly krásné. Snad kdyby zde Čechoslováci pobyli měsíc, dva, v tichu a klidu, krása těchto žen by se byla rozložila před jejich očima jako barvy v prismatu, od jasných do temnějších stupňů. Ale lidé přicházeli z pekel opět na zemi. Není-li první lidská tvář, jež se na nás usmívá, tváří anděla, který vám touží přinésti modré s nebe? Neboť raději nevzpomínat na tváře ďáblů, hledících pominulýma očima od kulometů a z černých děr pancéřových vlaků!

„Cholodnavo kvásku komu nada?" zaslechl náhle kvičivý hlas. Kdo si prý přeje chladného kvasu? Číšník zde pobíhá s náručí sklenic, plných ledového nápoje — jako tam u nás někde v Hodkovičkách o letním výletě, když uříceni „kelneři" roznášejí půllitry zřídlého bezpěnného piva, zteplalého, ale o něž je rvačka

Jiří Skála vyskočil na verandu. Ó, dejte mu také, u čerta, „cholodnavo kvásku." Hlava mu hoří, šíje mu hoří, v prsou mu hoří, všude hoří. Snad to pomůže. Pomůže-li mu něco, je-li něco na světě, co by mu mohlo v této chvíli pomoci.

Stanul u podlouhlého stolu, plně obsazeného lidmi. Teprve nyní se trochu vzpamatoval. Rozhlédl se po verandě. Opravdu, nikde místa! Nikde ani rozlámané židle, na niž by

na okamžik složil svoje rozlámané údy a vypil v klidu svoji sklenici kvasu, kterou přece nemůže tak ledovou naráz do sebe obrátiti. Díval se rozpačitě kolem sebe a červenal se mrzutým studem nad tím, jak je nyní bezmocný a hloupý. Pociťoval sám nad sebou smích, který se mu pramenil někde v koutcích. A najednou ztrnul.

Proti němu, přímo u stolu, planuly dvě oči, černé a překrásné. Planuly, neboť svítily a jiskřily se, a bylo jim asi veselo.

Díval se na něho čistý, nazlátlý obličej pod veselým kloboukem, širokým a ozdobeným nějakým fantastickým květem, krémový svěží obličej mezi vlnami černých vlasů — a usmíval se.

Usmíval se . . .

Ale Skála si myslel, že se mu směje. Viděl višňová ústa a lesk skvoucích zubů — a dráždilo ho to.

Proč jej takto týrat? Proč sebe takto týrat?

Čert vás vezmi, krásná paní! pomyslel si vztekle.

„Sedněte si, příteli!"

Skála vytřeštil oči.

Podíval se pozorněji. Ano. To platilo jemu. Sedněte si! Příteli!

Mladá žena sesadila s vedlejší stolice asi čtyřletého chlapečka, jehož tvář jakoby se v ní právě shlédla a otiskla čerstvou podobností, a ukázala Skálovi na místo.

„Sedněte si, pane!" řekla s úsměvem.

Ale vidouc, že tu voják civí do prázdna, zvážněla na mžik a pak, jako když si něco uvědomí, dodala nesměle:

„Veuillez-vous asseoir, Monsieur!"

Skála se probudil z omráčení a pokusil se o hloupý úsměv. Pak řekl rusky:

„A chlapeček?"

„Vida," zasmála se žena upřímně, „jak dobře rozumí rusky i francouzsky. Domnívala jsem se, že Čechoslovák konec konců, nemusí rusky umět. Chlapeček? Může chvíli postát, vezmu jej potom na klín. Ale vy jste voják a potřebujete odpočinku. Dívám se na vás a vidím, jak mile a nesměle tu stojíte a hledáte místo. Prosím, jen se posaďte! Mne se nemusíte obávat."

„Nebojím se, madame!" řekl Skála odhodlaněji. Vzpomněl si, že už není jinochem. Ode dneška je mužem. Koho by se bál? Snad ne ženy na konec!

„To je dobře, že se nebojíte. Jste přece Čechoslovák. A já nejsem nijaká bolševička. Ani můj synek jím není — a nebude."

„Ručíte za něho?" zasmál se voják.

„Ručím. Zabila bych jej jinak."

Skála se trochu podivil. Pravda, bojují tady s bolševiky. Ale zabíti syna — i kdyby byl anarchistou, bylo by to asi obtížné.

A jaký to byl krásný chlapec — ten její synek! Měl oči plné života a pohybu. Krásné husté řady jako černé smetáčky se zdvíhaly a

skláněly nad lesklým lakem očí. Vlasy měl mírně zvlněné a živé a tiskl svou pevnou tvářičku k matčiným nohám.

Skála vzhlédl ke své sousedce.

Teprve nyní ji viděl, doopravdy viděl. Nějaká mlha se před ním rozestoupila a dala mu teprve teď prozříti. Měl zase svoje staré oči, plné zvídavosti a neklidu, dnes však mužsky odhodlané a pronikavé. Teprve nyní ji viděl.

Zachvěl se — jak byla krásná!

A už se o něj opět pokusily rozpaky a neklid. Ale mladá žena obrátila k němu svoji tvář, bezelstnou a plnou důvěry. Rázem si ho přiblížila, ale také rázem jej usadila na místo, kde si přála ho míti. Skála to cítil a věděl, že je vůči její vůli bez moci a bez pomoci.

Proto, aby nějak vyšel z pokoření, vztáhl ruku k chlapci a pohladil ho po kučerách.

„Je to ubožáček, náš Sašeňka," řekla tiše s úsměvem jeho matka. „Stýská se mu po pápovi. A měl by se na vás vlastně hněvat. Začali jste válku s bolševiky a vedle jiných hrůz oddělili jste namnoze drahé lidi od sebe. A Sašeňka nesmírně miluje svého pápu. A vy mu bráníte, aby se dostal k synečkovi..."

„Jak to?" divil se Skála.

„Tak... Pápa jel před krátkým časem do Kazaně, kde má co činit. Zřizuje tam hudební školu. Je hudebníkem a Saša, zdá se, jím bude také. Věc se mu asi zdařila, neboť psal, abychom přijeli za ním a vzali i moji mát, jež je

odtud, z Ufy, sebou. A vtom, z čista jasna, páni Čechoslováci..."

„Nemáte nás tedy dočista nic v lásce," vmísil se důstojník.

Mladá žena se mu podívala do očí a tiše se potom usmála.

„Máme. Všichni vás máme v lásce. A můj muž, který v Kazani dnes už ví, že jste vzali Ufu, zajisté i vás má v lásce, třebaže se možná strachuje o to, nestalo-li se nám něco v bojích o město. Nemá rád bolševiků. Je to vše příliš surové na jeho tichou duši..."

Jiří Skála se napil chladného kvásku.

Tiše v něm usedalo rozbouření slunečného odpoledne.

Kvásek mu valně nechutnal. Shledával jej trochu hořkým.

A ač byl nějak, neznámo proč, dotčen, vzhlédl přece jen odvážně k ženě, jež seděla po jeho boku.

Kdybych se raději na ni nedíval, řekl si v duchu. Jak je úžasně krásná!

„Ale my se brzo uvidíme s mužem, pravda-li?" zeptala se Čechoslováka prostě a s úplnou důvěrou.

„Jak vám mohu já na to odpovědět?" užasl důstojník.

„Vy? Nu, vy! Právě vy, příteli. Vy přece musíte znáti vše!"

„Já?"

„Vy. A vy Čechoslováci. Buď přijede můj

muž svobodně do Ufy nebo my za ním pojedeme do Kazaně. Vy přece vezmete brzo Kazaň?"

„Vy se domníváte, že my Čechoslováci jsme všemohoucní?"

„Jste! Vzali jste Samaru, vzali jste Ufu, obsadili jste Sibiř. Vezmete i Kazaň. Vezmete i Moskvu. Obsadíte Rusko!"

„Sdílejí všichni zde v Ufě tuto víru v Čechoslováky?" podivil se voják.

„Zajisté! Nikdo, s kým jsem až dosud mluvila — a jsou to lidé všeho druhu a všech vrstev — nikdo o tom nepochybuje. A vy — pochybujete?"

Čechoslovák byl celý zmaten takovouto otázkou. Zase před ním vstalo vše, o čem hovořili poslední dnové.

Obrátil se k paní. A opět a opět žasl nad její krásou. Její obličej byl plný výrazu a jasu. Raději by byl hovořil o něčem jiném. O tom, jak je půvabná. Ale její veliké černé oči se tázaly!

Nuže, bude nutno odpověděti.

„Ne-po-chy-bu-ji! Ne, nepochybuji!" řekl posléze pevněji. „Věřím, že se nám podaří pomoci Rusku v hoři a v ponížení, do něhož je strhli blázni. Dnes jsme všichni naplněni touto vírou. S počátku nám šlo jen o svoji věc. O cestu na východ. Bez pomoci ruských lidí nebyli bychom dosáhli úspěchů, jež máme. V duši našich vojáků se rodí vděčnost. A když

vidí, jak je ruský národ vítá, tu na dně jejich srdcí se pramení tichá, neuvědomělá, neformulovaná dosud touha, pomoci tomuto lidu k jasnějším dnům. Váš muž je hudebník — nejste tedy nijaká buržoasní rodina, pochopíte proto, že naši lidé mají touhu pomoci všemu Rusku a hlavně trpícímu a bolševickým komisaroděržavijem uvláčenému pracujícímu Rusku . . ."

Zastyděl se nyní trochu a umlkl. Zdálo se mu, že příliš dlouho k ní mluvil a příliš naučně a kazatelsky. Totéž si přece mohla dnes přečíst v ufimských novinách, vydaných jakousi demokratickou frakcí, kde se píše o událostech a o jejich smyslu.

Ale mladá žena se na něj dívala s nadšením, téměř u vytržení.

Bylo mu to milé a toužil napovídat jí ještě více věcí. Snad by byl slíbil za všecky Čechoslováky, že se budou bíti do poslední kapky krve pro její oči . . . pro nejpodivuhodnější oči na světě. Proč jsou na světě takové oči? Proč jsou v Rusku? V Ufě? A právě zde, před ním? A proč je tu tato žena, proč, krásná, svěží jako ovoce, štíhlá a pružná, zralá a plná gracie, tu sama sedí vedle něho? Vedle něho, rozpáleného a myslícího na divokosti právě v těch chvílích, kdy ho nemilosrdně odzbrojuje a zasypává jiskry jeho prsou suchým popelem? Měl by vstáti, poklonit se jí a — utéci, utéci, jak jen nejrychleji lze.

„Ah, kdyby můj muž byl v této chvíli zde,

s námi!" vzdychla žena s těžkou upřímností a pohladila hošíka po tváři.

Jiří Skála si zapálil cigaretu.

Viděla, jak se mu chvějí prsty.

„Není vám dobře?" šeptla tiše.

Ale důstojník jí neslyšel. Zachraptěl obtížně: „Milujete velice svého muže?"

„Nade všecko!" řekla žena prostě.

Jiří Skála matně viděl, že dole na promenádě prošel Budecius s nějakými přáteli, ale nevnímal toho snad ani. Za to těžce a důrazně vnímal přítomnost ženinu vedle sebe a dával se zcela mámit jejím půvabem a úžasem nad její krásou. Šla z ní čistá a prostinká vůně, vůně ušlechtilé pleti a vůně jakéhosi jasmínem napuštěného mýdla, a odpoledne, plné slunce, chvílemi kladlo do jejích očí svítivou a teskně sladkou mdlivost, z níž opět procitala jiskřivá a živá; tajil se mu dech... Rád by nějak vše skončil. Větřil nebezpečí pro sebe a věděl, že je nejvýš na čase mu uniknout. A přece seděl tupě a nehybně, proklatě zbaven vůle, a trnul nad tím, co bude dále.

Ach, ano, co zde pohledává? Nemá zde přece pranic k očekávání, toť jasno. Přiblížil se s duší plnou pěny a rmutu k tomuto místu, čistšímu nad led. Ale což ho sama nezavolala? Což ji vůbec viděl? Což ji toužil vyhledat, napadnout? Což ho něco, co bylo mimo něj, nepřivedlo až sem? Ostatně, byl to snad ten hlou-

pý kvásek! Protivná, nakyslá žbrunda, taková „nastojašči" ruská břečka!

„Půjdeme, maličký!" ozvalo se pojednou rozhodně vedle něho.

Trhl sebou. Povstal a díval se plný nejpodivnějšího zmatku na svoji sousedku.

Stále v něm něco volalo, aby t o m u t o nějak zabránil. S úděsem cítil, že nutně asi něco učiní. Něco provede ... hloupost jistě. Ale není zbytí. Něco učiní.

Jeho tvář se tak úžasně proměnila, že mladá žena ho změřila pohledem plným údivu.

„Doprovoďte nás, chcete-li," řekla posléze tiše, nevědouc patrně, co činit.

Rázem byl hotov k tomu. Ani nechápal, jak to mohl tak překotně rychle přijmouti.

„Bydlíme blízko Soboru," řekla paní. A pak se trochu rozpačitě představila:

„Nikonová. Alexandra Nikolajevna. A vaše jméno?"

„Skála!"

„Hm, tvrdé jméno. Ale křestní jméno?"

„Georgij."

„To už je lepší. Měkčí a lidštější, třeba heroické. Pojďme. Sášeňka je unaven. Půjde brzo spinkat!"

Chlapeček vzhlédl k matce s takovým oddaným a milým úsměvem, až to Skálu dojalo. Hle, dítě! Vždyť je tu přece dítě! A stojí u své matky, jíž se drží pozorně a obezřetně za sukni. Jsouť na světě vedle divokých vojáků a krás-

ných žen — děti! A jak málo až dosud si všímal dětí! Hleďte, toto dítě se nyní dívá také na něho. Na něho, který rudne nějakou tajnou hanbou před ním a bojí se mu podívat zpříma do očí, do očí, jež se dívají rovně a s prudkou dětskou pravdivostí...

Šli.

Když vyšli z vrat parku, chlapeček zanaříkal, že ho bolí nožky.

Skála ho vzal do pevných, v bojích a válečným životem ztuhlých rukou a vysoko ho vyzvedl. Chlapeček se rozesmál jasným a milým smíchem.

„Jako papa..." podotkla jeho matka tiše.

„Jako papa..." opakoval si voják a bylo mu trochu mdlo.

Ale nesl statečně hošíka celou cestu až k jeho domovu. Hovořili dětsky a pošetile, jako by se ti tři už dávno znali.

Když stanuli u domu, pozorovali, že je vlastně už večer. Planula světla a ulice byly oživeny procházejícími lidmi.

„Děkuji vám, práporčíku!" řekla paní jemně a podala důstojníkovi ruku. Ten ji chtěl okamžik podržet ve své dlani, ale marně.

Mladá žena ji vytáhla z jeho pěsti tichou, ale pevnou silou, svraštěla čelo a podívala se chladně a trpce na vojáka.

„Sbohem!" řekla krátce a vtáhla děcko do vrat domovních.

Zmizela.

Po chvíli teprve Jiří Skála, jenž tu stál hořké a prázdné okamžiky, pochopil, kde je. Kolem chodili nevšímavě různí lidé. Před ním byly zavřené dveře. A ticho. Přísná červená stěna neomítnutého domu, jakých je na Rusi všude hojnost. Poodstoupil několik kroků. Ve všech oknech byla světla. A všecka okna byla otevřena. Ale která okna jsou její? Z kterých oken by mohl zaznít její něžný, poloaltový hlas?

Něco se začalo třást v jeho prsou. Vše se v něm rozechvělo.

Najednou s úžasem seznal, že ještě okamžik — a dá se do pláče.

Sebral všecky svoje síly. Ani se neohlédl a rychlými kroky spěchal, téměř hnal dolů s města k nádraží — ke svým vlakům.

*

Teprve, když doběhl k stanici, se ohlédl.

Ve večerní tmě najednou vyvstalo před ním město na vysoké hoře a na skále jako něco obludného. Až se zachvěl bezmocným děsem.

A tam nahoře svítily nade vším hvězdy. Bylo jich málo na malém, odtud viditelném indigovém poli nebes. Snad jen dvě. Dívaly se na něho hrdě, ba pohrdavě. A hůře: posmívaly se mu. Říkaly: muž! muž! muž! Čeho jsi chtěl dokázati, pošetilče, vtíravče, trapný a nevkusný jinochu . . .?

Jakoby se opravdu zase vše propadlo v starou rozpačitost jinošství.

Měl býti vlastně nevšímavým... lhostejným... hrdopyšným...

Ale k čemu to? řekl si konečně, vrátiv se k sobě. K čemu to? Proč by měla mít jakýkoli zájem na mne tato žena, která miluje svého muže nade vše? Proč se vůbec opovažuji jakkoli býti k ní dotěrným? Jakým právem? Snad ne právem Čechoslováka, dobyvatele? Za to, že byla ke mně laskava a nabídla mi, vidouc mne potácejícího se mezi stoly, židli, kterou vzala svému dítěti — aby prokázala pouze poctu hosti a osvoboditeli jejího města...?

Ach, což! Což tedy! Bude se mi asi snít o krásné paní. A zítra — zítra už nebude nic. Docela nic! Zítra potáhneme na Simbirsk.

Už jí nikdy, nikdy neuvidím...

Jiří Skála vešel čekárnami stanice na peron. Trnul úžasem, jaký těžký, přetěžký stesk vleče sebou. Co chvíli sebou trhl a chtěl se znovu rozběhnouti po točité silnici nahoru do strmého města... dovedl by probloudit celou noc pod okny jejího domu, probloudit a snad i — proštkát...

Na nádraží stály černé tlumy vlaků.

Procházely zde všude stráže.

Z těplušek zaznívala domácí čeština československého vojska.

Připadalo mu najednou, že spadl s prvního poschodí, vyletěl z pokoje krásně a měkce za-

řízeného přímo na dvůr, na hromadu buližníkového štěrku.

Ach jo! řekl si jako si řekli ti v těpluškách, vzpomínajíce na domov.

A zamířil odhodlaně k nim.

Při tom si skálopevně umínil — od čeho je Skála? — že zítra před odjezdem navštíví ještě Alexandru Nikolajevnu, poděkuje jí za dnešní odpoledne, omluví se jí za svoji dotěrnost, a rozloučí se s ní. Navždy! Na—vždy — na—vždy.

Zachvěl se. Opravdu ji už neuvidí? Ne!

Opravdu navždy? Navždy!

Jiří Skála stanul u svého vagonu.

Zastavil se okamžik, jakoby naslouchal sám sobě.

Nevstoupil do vozu. Obrátil se. Zvolna se šinul podél svého vlaku. Sotva děkoval na pozdravy stráží, beztak mdlé a ležerní, jak už bylo v této družné vojně zvykem.

Pojednou stanul.

Viděl před sebou dva stíny, téměř srostlé.

Nějaká ničemná zvědavost a vlastně sebemuka jej polo hnala trochu kupředu. Snad něco uvidí... Zaslechne. Poznal už prve, že je to Perný a jeho děvče. U čerta! neměl by přece jen tohle dovolovat! Je velitel! Ale dobrovolec Rjazanov si už vysloužil v bojích svoje místo mezi vojáky. Ostatně jeho přítomnost povznáší vojáky. Ba, rozněcuje je k boji. Je to nejstatečnější a morálně nejsilnější těpluška — snad v celém pluku.

Ale Marie Antonovna je nicméně žena. Je to hezké děvče. Škoda jí je pro Perného, pro takového koumáka, popletu, pochybovače, zmatence... Ale — což jestli právě ona ho nezachránila před útěkem z vojska a před zběhnutím k bolševikům? Možná, že by dnes Perný bojoval proti nám v rudých řadách — a byl by nám jistě vážným nepřítelem. Mohl býti zajisté velitelem některého rudého oddílu. Proč není Perný dnes už aspoň šikovatelem — takový zdatný voják. Je to jeho vina — Skálova ovšem.

Dýchal těžce a neklidně už těsně za nimi.

Ale milenci ho nepozorovali. Šli spolu, blízko u sebe, vedli se za ruce a mlčeli.

Po chvíli stanuli v blízkosti své těplušky. Jejich stíny se naklonily k sobě a jejich hlavy splynuly.

Líbají se... vydechl žalostně pro sebe praporčík Skála.

Pak mávl rukou. Zastavil se rázem, jakoby připadl na nějakou myšlenku. Spásnou — jak se říká.

Obrátil se směrem k nádraží. Několika skoky se přenesl přes koleje a octl se na peroně. Pak nesměle otevřel dveře čekárny, kterou před chvílí proběhl. Nyní se těkavě rozhlédl. Ruce se mu chvěly.

Čekárna byla plna lidí — jako všecky čekárny, jimiž dosud projížděli. Byli zde „měšočníci" až odkudsi z hlubokého centra evrop-

ského Ruska a opáčně zase ze Sibiře. Boj mezi Čechoslováky a sověty je odsoudil na tento ostrov mezi Evropou a Asií, mezi jejich domovy. Trávili tedy zatím čas a obsah svých měšků s moukou, kterou prodávali hlavně železničářům. Byl to učiněný bazar. Pak zde byli různí pasažéři, putující jedni na východ, druzí na západ. A konečně ženštiny, jež se prodávaly — za cukr, za hrst čaje, za půlku chleba nebo za hlt líhu. Měli ovšem v oblibě hlavně Čechoslováky. Některé z nich byly sešlé a hnusné. Ale byla zde i děvčata, jež se tomuto všemu naučila teprve nedávno a jistě z bídy, z bezmoci, ze zoufalství, z hladu. Opuštěné studentky, stěhující se po revoluci odkudsi z Petrohradu a s nesmírnými obtížemi prodírající se oblastmi občanských válek, kde co chvíli uvázne doprava třeba na týdny, na měsíce. Jsou to po většině Sibirjačky. Co mají dělat? Jíti do města — do Ufy a hledat práci? Jakou? A kdo je vezme? A pak — vše jedno. Hyne vše — proč by ony neměly hynout.

Jiří Skála měl v očích mlhu a v hlavě zimu.

Také on si řekl: vše jedno.

Chvěl se. Věděl už přece příliš dobře, co to znamená.

Chvěl se, chvěl... Díval se na jedno děvče — černovlasé, s tmavým baretem, vtaženým do čela; stálo opřeno o stěnu a kouřilo papirosu. Dívalo se na něho s úsměvem a pokyvovalo hlavou. Významně.

Vyšel za okamžik ven. Děvče za ním.

„Jak se jmenujete?"

„Věra."

„Věročka tedy," řekl hloupě a vysušeným hlasem. „Pojďte ke mně!"

U vozu se rozhlédl jako zloděj, nevidí-li ho bratří. Pak vystrčil děvče na stupeň a vyskočil za ním. Vtáhl je k sobě.

Rozžal světlo, zatáhl pečlivě záclony.

„Proč se vám tak třesou ruce, milounký?" zasmálo se děvče.

Skála byl zmaten. Ba, podíval se dokonce na svoje ruce. Prohlížel je.

„A padesátirublík mi dáte? Jináče..."

Důstojník se zarazil. Připadlo mu to nesmírně — podivné. Hle, na tohle ani nepomyslel. Usedl naproti děvčeti.

„Nu, nu, nezlobte se..." řeklo zase děvče docela klidně. „Nejsem Žid. Dvě kerenky — dvacetirublové. To je přece dnes sotva pětikopějka. Nic za to nekoupíš. A jíst se chce. A potom — potom až — i kornout cukru přidáš, pravda? Čajku osladit. Nu, a teď, milý... nu.. nu..."

Děvče se natáhlo na lavici kupé a učinilo vyzývavý pohyb jednou rukou kdesi dole, co druhá ruka sňala čapku a projela vlasy, zšedlými prachem, uzlíkatými a slepenými.

Skála ztuhl. Propadal se hanbou a hrůznou trapností. Celý vystydl jako stakan čaje na mraze. Sotva si stačil utříti čelo od potu. Bylo

mu nesmírně ošklivo. Připadalo mu, že leží někde v blátě v rozstříleném, sesutém zákopu, plném ohavných mokvavých věcí.

Děvče se ohnulo v kříži do pravého úhlu. Posadilo se.

„Nu, milenký...?"

Skála položil prst na ústa.

Ticho... tož tedy ticho..., A co dál?

S nesmírnou námahou vyňal odkudsi ze zaňádří svoji plátěnou tobolku a našel v ní několik kousků usmolených papírků, podobných nálepkám na sirky. Kerenky. Vzal dva kousky do prstů a vztáhl je proti dívčině. Ta je vzala s tázavým údivem, ale nepromluvila ani slova, neboť její hostitel mlčky jí pokynul ke dveřím.

Vstala, celá se zachvěla jako hrůzou, v domnění, že patrně náhle oněměl nebo zešílel — tak aspoň vypadaly jeho oči — a odplížila se bez jediného hlesnutí ke dveřím. Zmizela.

Nastalo ticho. Úplné a smutné ticho, jež tkvělo nad jeho hlavou a činilo její prázdnotu i prázdnotu vůkol ní ještě pustší.

Seděl. Civěl do tohoto prázdna, jež vše vůkol i v něm přeplňovalo.

Přímo trčel takto v malé prostoře vozového oddělení... a trčel tak bezmála hodinu. Nemyslel na nic, docela na nic.

Teprve nyní jej cosi probudilo.

Otřásl se.

Dole pod vozem bylo slyšeti hlasy. Tiše vy-

táhl záclonku a spustil sklo. Pak zhasl neslyšně svíčku, sedl a poslouchal.

Znal ty dva hlasy.

Byli to Budecius a Perný. Setkali se. Oba měli právě noční stráž.

Jasně slyšel hlas Perného:

„A co ty tomu říkáš?"

„Je to naše povinnost. Dnes už jistě . . ." zahučel Budecius.

„A věříš v úspěch celého tohoto grandiosního podniku? . . ."

Bylo ticho. Budecius dlouho neodpovídal.

„Nu?" pomohl mu Perný naléhavě a téměř vášnivě v noční tmě.

„Věřím . . . že vykcnáme svoji povinnost," zašeptal hlas, jehož Skála téměř nepoznával. Jednak pro jeho zesláblost a zemdlenost, a pak pro podivné slovo „povinnost".

„Jestliže však nevěříš, pak jest jiná povinnost, povinnost varovati. Tvého hlasu bude přece uposlechnuto nebo aspoň bude zvážer. Ví se přece, kdo jsi. Mohl jsi to říci už dnes. Byl zde Bohdan Pavlů a lidé na sjezdu. Snad se dívají na situaci příliš očima Sibiře. Patrně je to tam všecko jiné. Slyšels přece, že se dokonce utvořila sibiřská vláda. Prohlásila Sibiř bezmála za samostatný stát. Má svoje barvy, jak nám vypravoval Berka. Bílou a zelenou. Vojáci a důstojníci je nosí jako my na čapkách. Někteří prý dokonce mluví o tom,

že Sibiři nic není po nějakém všivém evropském Rusku. Jsou ovšem i hlasy pro všeruskou orientaci. Bude potřebí v celém ohromném osvobozeném prostoru jednotné vlády a jednotného právního stavu. Takto, zdá se, je situace nemožná. Samé spory mezi jednotlivými oblastmi. A kromě toho obava, že vývoj půjde do prava. Prý kozáci sibiřští volají po silné ruce. A průmyslníci se organisují. Hořko pomyslet! A tu, milý příteli, začíná teprve, jak myslím, úloha našeho vojska. I mně je dnes jasno, že bolševici jsou tragickým omylem Ruska. Ale právě proto by mělo naše vojsko nyní žárlivě střežit tento svůj veliký výboj pro Rusko demokratické. Naši socialističtí delegáti sjezdoví vydali prý prohlášení o tom, jak si představují nové Rusko, pro něž by chtěli bojovati. Sjezd tedy počítá s tím, že tu zůstaneme. Že půjdeme na západ. Že obnovíme frontu proti Němcům. To nelze jinak, než vzíti Moskvu a likvidovati dnes bolševismus už vojensky a bezohledně. Je úžasné a docela mne omráčilo a zvrátilo, jak prchá bolševismus před námi! A jak nás vítají všechny vrstvy obyvatelstva! Syzranští dělníci nádražní, Ivanščenkovský závod, vzdání se Ufy, to vše mne přesvědčilo o mé naivnosti a slepotě dřívější. Dnes vidím, že opravdu musíme jíti na Moskvu, musíme pomáhati samarským eserům, abychom nepustili věc svobodného Ruska z ruky, zajistili si vliv na jeho vývoj a ubránili ho proti reakci . . ."

„Půjdeš na Moskvu ..." zahučel hlas opět, vlekle a bolestně.

„Půjdu! Půjdu také proto, že chci viděti svobodnou vlast své ženy," šeptl Perný vroucně. „Sorganisujeme veliké lidové nadšení na Rusi. Stvoříme svobodné Rusko. A to je konečně věc, za kterou i moje nehodná a bloudivá dosud krev ráda bude prolita, bude-li třeba ... Snad i spojenci, jak jsem dnes slyšel, pomohou. Už snad jsou na cestě sem. Jen Japonců se bojím. Ale ty bude patrně hlídat Amerika. A my — my budeme svobodni. Přineseme domů svobodu ze svobodného Ruska ... Proč mlčíš stále?"

Perný umlkl. Jeho hlas se rozechvíval horlivostí a nadějemi. Málokdy takto mluvil. Byl si vědom, že se vyjadřuje úžasně nicotně proti tomu, co je ve skutečnosti v něm. Ale bál se, jako vždy, nadšených slov. Trochu se vždy styděl a hovořil proto raději co nejvšedněji.

Skálovi, jenž nyní naslouchal trpně do tmy, se vše převalovalo v mozku jako těžké kameny pod rýčem, namáhavě a s tíhou. Jak se to zvolna přemílalo všecko: Bohdan Pavlů — Sibiř — bílá a zelená — Berka — všeruská vláda — fronta proti Němcům — Moskva — demokracie — eseři samarští — kozáci sibiřští — reakce — průmyslníci — lidové nadšení na Rusi — spojenci — už jedou — Japonci — Amerika — krev pro svobodu Ruska — domů svobodu ze svobodného Ruska — Moskva — Moskva — ... A zase vše znova.

Dole bylo už chvíli ticho. Hlasy se vzdálily a zanikly.

Skála vstal. Přistoupil k oknu.

Díval se dlouho, dlouho do tmy. Jakoby na něco čekal.

Čekal, až se zase objeví stín stráže a zaslechne její kroky.

Kroky se blížily. Pomalu a odměřeně jako chod hodin.

Nyní zazněly těsně pod jeho oknem.

Mladý důstojník zašeptal do tmy:

„Budecius?..."

„Ano... já..." ozvalo se odtud.

„Jak dlouho budeš ještě chodit?"

„Asi deset minut, bratře praporčíku..."

„Přišel bys potom ke mně? Na chvilku."

„Přijdu..."

„Je mi trochu... teskno..." zašeptal důstojník.

„Je noc... je léto... jsi mlád..." zněl utěšlivý hlas z milosrdné tmy.

„A pro tebe není noc... léto.. a to všecko..."

„Nevím..." dýchlo to dole s těžkou, zadušenou vášní.

Nádraží bylo klidné. Jen tu a tam přeběhl železničář s červenou lucernou, v dálce narazily na sebe nějaké nákladní vozy. V blízké kalužině za nádražní ohradou přežalostně kuňkaly žáby.

„Tož přijdeš?" šeptl po chvilce důstojník

stojící u okna. „Přijď. Na chvilku. Budeme si povídat. Já nemohu spát. Budeme si povídat. Třeba... třeba o Rusku... Je mi smutno... A člověk je tak sám... Horáček chrápe vedle a vrže jako dřevo... Teskno..."

„To je Rusko... to je Rusko..." řekl si dole hlas jako pro sebe.

ČÁST III.

XX.

Na západ!

Tato slova se vzdula nad hlavami bojovníků jako mohutná plachta nové korouhve, do níž se opírá mocný sibiřský vítr.

Na západ!

Co to znamená?

To znamená především, že je konec pochybností. Že je konec rozporů, otázek a nejistot. Začíná se nové velké tažení.

I nové boje. Velké . . .

Ale narostlo zatím něco, co sice už dávno klíčilo v srdcích vojáků, ale co nyní hnalo prudce na květ i na plod. Vědomí sebe a víra v sebe.

I Liebermann pociťoval velmi šťavnatě, že může spasit Rusko. Že může obnovit frontu proti Němcům na západě Ruska.

A proto na západ!

Za ním a za jeho druhy stál Ural.

Poznali Ural. A s údivem hleděli na lesnaté, jehličnaté stráně, jakoby byli v domácích českých horách. Odtud rychlými útoky, pohyby manévrujících vojsk, posunováním povolžské fronty stále a vytrvale na západ, dojdou jednoho dne opravdu i do českých a slovenských hor. A převalí se přes ně do rodných údolí a úprkem poženou do svých chalup s velikým zvěstováním svobody.

Za nimi se pohybuje, jak věřili, mocný spřátelený svět.

Viděli v duchu spojenecké divise, jež se vyloďují ve Vladivostoku a spěchají Čechoslovákům na pomoc.

Divise amerických vojsk.

Divise anglických vojsk.

Divise japonských vojsk.

Divise ... divise ... divise ...

Francouzi! Italové! Spojenci, spojenci! „Sojuzniki"!

A z nadšení, jaké jim šlo vstříc při dobytí řady velikých měst v Povolží, a jež zachvátilo bezhraničné prostory Sibiře při jejich objevení, při jejich vystoupení, rodí se uvědomělá, skutečná, nová armáda národní, nová branná moc svobodného Ruska! Rodí se, organisuje se, šikuje se v jejich týlu a je každým okamžikem hotova přispěchati jim, samojediným udržovatelům nesmírných a rozlehlých protibolševických front, na pomoc ... spěchá dopřáti jim aspoň několika okamžiků odde-

chu... zaměniti je na chvíli, aby mohla tato unavená vojska nabrati trochu dechu a doplniti své řady, ucpati v nich mezery, nahraditi ztráty!

Neboť dnes je už jasno, že Čechoslováci zůstanou v Rusku.

A v hlavách to víří a šumí.

Hle, učili jsme se francouzsky. I Vojta Baroch se učil. I pan Kódl už uměl pět slov. Snili jsme o cestě kolem světa. Nic z toho. Ti čeští komunisté v Penze měli tedy pravdu, že se do Vladivostoku nedostaneme?

Ale takto si to asi nepředstavovali. Představovali si vše jinak, docela jinak. Mnozí z nich se vracejí. Prosí, pláčí... Prý tak a tak! Agitátoři je svedli. A jejich místo jako českých lidí nemůže prý býti jinde než v československém vojsku. V slavném československém vojsku!

Neboť na toto vojsko čeká Simbirsk, Kazaň, Nižní Novgorod, Moskva.

Celá Rus!

Zůstanou proto v Rusku. Spojenci jim pomohou. Přijdou! Už jdou! A Rusko bude šikovati kolem Čechoslováků jako kolem úderného jádra své nové pluky, divise, korpusy, armády.

Přešla úzkost a nedůvěra k bělogvardějcům. Zřejmě, byla to strašidla, narozená z bolševické dialektiky. Čechoslováci nebudou dbáti již těchto strašáků. Jde o spásu Ruska. Jde o čest Ruska. Jde o odčinění míru brest-litev-

ského. Spojíme se s Denikinem. Spojíme se se severní vládou a s národními ruskými vojsky, postupujícími na Moskvu od Archangelska. Spojíme se s veškerým obrozeným Ruskem. Konec bolševického jakobínství, konec hrůzovlády, konec mezinárodního zneuctění Ruska.

Buduje se pevná a nerozborná nová spojenecká fronta na Volze.

Tato fronta se posune až k německo-rakouským hranicím.

Na moskevském Kremlu zavlaje československý prapor. První slovanský prapor! Neboť Rusko bude slovanské! Rusko bude svobodné! Nikdy se sem už nevrátí ani samoděržavije, ani komisaroděržavije. Zde bude vládnout pouze ruský lid a jeho svoboda. Spojené státy ruské! Rusko bude zemí oblastné svobody a samosprávy! A bude opravdu máteří Slovanstva, jak řekl nedávno v Samaře člen Ustavodárného shromáždění eser Brušvit. A spojené státy ruské budou předobrazem spojených států slovanských. A spojené státy slovanské budou předobrazem usmíření a sbratření národů, veliké mírné a ze starých hříchů vykoupené rodiny lidstva.

Proto se posune povolžská fronta na západ.

Od Saratova, Samary, Simbirska, Kazaně, Nižního Novgorodu a Archangelska k Černému moři, k Penze, k Moskvě, k Vologdě. A odtud k Bessarabii, ke Kyjevu, k Mohylevu, k Petrohradu. A odtud na hranice Rumunska, Haliče,

Polsky k Baltu. A odtud se posune na Budapešť, na Vídeň, na Prahu, na Berlín.

A v Berlíně se sejde se západními vojsky Spojenců.

Evropský žandarm bude tu odzbrojen. Navždy tu bude zlomena zpupnost pruských junkerů. Zde bude diktován mír. Zde si podají ruce demokracie západní s demokracií východní. Zde se dorozumí konečně organisační síla Západu s vykupitelskou duší Východu. Zde se shodnou duše a tělo lidstva, zde, nad troskami ďábelského násilí, toužícího vládnouti světu krví a železem, bude dán člověku na této hvězdě nový zákon života ...

A začnou se nové dějiny lidského rodu na zemi.

Na jedné s prvních jejich stran budou napsána ohnivým písmem slova:

Československé vojsko! — —

Ve voze propukla horečka.

A ne pouze ve voze, v němž byl hospodářem starý Bobrujčan s Liebermannem.

Horečka byla i v ostatních vozech.

Důstojníci pluku už dávno si nezahráli v šachy. Křapíkova šachovnice odpočívala. Příliš chladná, příliš rozšafná hra pro vzrušený a napiatý mozek.

Neboť vše volá, vše hučí, všecek vítr, přicházející sem k řece Volze od Uralu a z nížin sibiřských, roznáší rozkaz:

Na západ!

Nijaká síla mu nemůže vzdorovat.

Nikdo, jako tito vojáci, nedovedl tak zacházeti s kulomety „Maximkami", s „Lewiskami", zvanými „Lojzkami" a s rychlopalnými děly „Maclínkami"! Nikdo nedovede se tak zmocnit měst, posic, jako tito vojáci!

Pod jejich úderem, krátkým, prudkým a vášnivým, padly Kandry, padla Bugulma, padlo Brandino, padl Melekes.

Padne i Simbirsk.

To věděli všichni s jistotou tak nezvratnou, že každý z nich se viděl už procházeti ulicemi města, jehož gubernie zrodila Lenina.

A padne-li Simbirsk, dlouho-li to může trvati, než padne Lenin?

Tak se ptal dokonce i Josef Perný. Najednou mu na tom skutečně záleželo. Ale odpovídala mu fanatická jistota, jež se mu od několika dní usadila v duši. Šel prostě už věrně a ukázněně s ostatními. Byl naprosto přesvědčen, že toto vše není nijakým velikášstvím, nýbrž skutečností, nad níž není nic jistějšího. A bylo i jemu velce a slavně.

Ponenáhlu se prolamoval v jeho třapaté duši stín, který mu zahaloval jeho velitele. Bál se už vzpomínati na vše, čím Skálu kdysi týral.

Mladý krásný důstojník stále víc a více rostl před jeho očima; a právě jeho mládí a jeho nerozmýšlející se jinošská statečnost připadala mu nyní plná kouzla a prostoty. Jak jen mu mohl nerozumět? Není nic jasnějšího na světě

nad tohoto Jiřího Skálu. Je to český voják. Tak mají patrně vypadati mladí českoslovenští vojáci. Plní ruchu, pohybu a junácké útočnosti. Kdyby byli všichni takoví koumáci, jako je Perný, nebylo by už dávno československého vojska. Nerozhodlo by se k jedinému činu. Jestli je Perný Josef dnes s nimi před branami Simbirsku, je to proto, že nejsou z devadesáti procent Pernými Josefy. To dnes už věděl velmi zřetelně. Ó, jak je to vlastně dobré a krásné, že je to vše právě takto!

A jal ho vždy stesk, kdykoli důstojníka potkal.

Velitel jejich roty býval nyní bledý a smutný. Co chvíli viděli jej dobrovolníci, jak se vrací z nějaké procházky, kde se toulal o samotě.

Je jasné, co znamenají přece tyto příznaky, tak starodávné.

„Je v tom holka," správně zjistil pan Kódl.

„A tentokráte to bude asi zlé," dodal Vojta Baroch starostlivě.

A všem se zdálo, že Jiří Skála nápadně roste do podoby Rybářovy.

„Jen kdo to vlastně je?" zamračil se Bobrujčan. „Je to asi nějaká smutná věc. Nějaká marná věc. Viděli jste ho přece u Brandima. Takhle lézti smrti do chřtánu jako on... Ale smrt zrovna na tydle věci nejde!"

Jiří Skála rozpoznal v sobě, že to byl omyl patrně, když se v Ufě domníval, že přestal být jinochem. Jeho mužné letnice trvaly snad jen

několik hodin, podivil se s hrůzou. A vše ho nyní zvrátilo zase v rudou tmu jinošství, věčného jinošství, jež je, obával se, jeho neměnným údělem.

Co dělat?

Bít se! řekl si prudce. V duši mu znělo Rybářovo „slavně umřem!" —

Stáli před Simbirskem.

Červenec, slavný červenec 1918 se chýlil ke konci. Nad rozpálenou zemí a nad suchými stepmi Povolží hořelo vnitrozemské palčivé léto. Krev v žilách lidí prudce bila, a její puls se jen zrychloval nepřetržitými boji a horečkou obrovité perspektivy, jež se do daleka rozbíhala před jejich exaltovanýma očima.

Dnem i nocí hučelo v uších:

Na západ! Na západ!

A západ se tměl v očích, jež přivykaly znenáhla zase tomuto novému pohledu, odvracejíce se od modrých stěn Uralu.

Západ je volal stále určitěji a slavněji.

Tam byla Vlast, a na cestě k ní veliký čin, v jehož naplnění začínali věřit i největší pochybovači. Neboť jak jinak mohlo by toto vojsko jíti den za dnem kupředu, tak strmě kupředu? říkali si právě ti, kteří ještě včera nevěřili. Zase cítili, že jsou vlnou — ne valnou a širokou, ale ostrou a fosforeskující, z níž srší prudká elektrická síla. Řídký, ale bujný řetěz bojovníků, navršený odhodlanou útočností, postupoval

neodolatelně a nezlekatelně k Volze, k ohromné řece a k ohromné barieře, za níž se měla sformovati uvědomělá, železná fronta, jež co chvíli se dá na veliký pochod k západu.

A dychtili všichni zde v Povolží, aby už už tu byla aspoň jejich bratrská vojska z východu. Aby už tu stály oddíly Gajdovy, skupina Syrového a Vojtěchovského, vladivostocké pluky Dieterichsovy. Proniká sem už sláva jejich bojů, legendární báj o jejich nepřemožitelnosti. Drobní vojáci se těšili, jak jim kamarádi budou vypravovati o Omsku, o Tjumeni, o Jekatěrinburgu, o Irkutsku a o posvátném jezeře Bajkalu, o Mandžurii, o sopkách a džunglích dálného Východu, o barevných lidech, jež tam viděli a kteří se jim přišli poklonit jako dobyvatelům. Ač celá dráha sibiřská nebyla dosud probojována a pročištěna od nepřátel, přece nedočkavé oči viděly už jedinou spojenou čáru, ohnivou šňůru, rozpálenou do běla a do červena, jež spojuje mocnou řeku Volhu nepřerývanou silou s Vladivostokem, s mořem Japonským, s Tichým oceánem!

Vše jest jen věcí zítřka, nejdéle pozítřka, říkali si s přesvědčeností tak silnou, až jim vháněla radostnou krev do zhnědlých, trochu vysušených tváří.

Nemůžeme přece všichni jezdit po výletech v dálných východních krajích. Však už nám bratří povědí, jaké jsou tam divy. Jako my budeme vypravovati jim o divech zdejší země. A

jistě nejsou malé. Aspoň ty divy, jež jsme sami spolutvořili zde.

A pak: padnou-li někteří z nás, budou umírati s pohledem k západu. Neboť tam je vše, oč vlastně bojujeme ...

A východ ... východ ... řekl si mladý důstojník, je dnes nebezpečnější duši i srdci, než v kterýchkoli snech dřívějších.

Sahá po mne lstnýma rukama a zasahuje do mé duše, už drsně zasahuje do mé duše!

Proto je mi s každým přicházejícím večerem tak smutno. Ach, jak smutno!

A viděl, kterak se zmenšuje náhle, scvrkuje, sesýchá, jakoby se viděl v zrcadle. Věděl dobře, jaká je to nyní hanba, je-li někomu dnes a v tomto kraji smutno, tak smutno, jako je jemu. Stará neurčitá tíseň jinošská, jíž toužil uniknouti stůj co stůj ještě nedávno, pronikala opět jako protivně sladká plíseň celou jeho bytost.

Jeho vojáci kolem hovořili o velikých věcech. Naslouchával jim, rozuměl jim, ale zdálo se mu, že tyto věci jsou jen pro ně, které rád vede na onen toužený západ, ale nejsou pro něho. Pro něho jako když se znenáhla rodí osud věčného vyhnanství, právě takový osud, jakého si zaslouží jeho věčné jinošství.

Naslouchal jim, ale ku podivu, od odchodu z Ufy vyprchaly z jeho představ rodné hory, lesy, řeka Orlice a vše, co mu bylo milé a rodné. Už nechodil za nocí za Budeciusem, aby mu připomněl Prahu a Vlastu Žárskou.

„Možná, že se už do smrti, která ostatně může státi velmi blízko a pozorovati mne se zájmem velmi aktuálním, budu toulat...," říkal nyní Horáčkovi, který s ním sousedil ve voze. „Jakoby ani válka neměla ustati! Ba, nedovedu si už představiti nějakou dobu míru, hlubokého míru! Ví Bůh, kde budu ještě bojovat, a ví Bůh, kde dobojuji. Ty říkáš — a všichni říkáte: na západ! Ano, ano, připadá mi to vše velmi možné. Tedy na západ! Dobře, budu bojovati na západě. Ale řeknete-li dnes: na východ! také dobře, budu bojovati na východě, ač mám tajemnou úzkost právě před východem. Ale vím, že budu bojovati... nic mi nezbývá. A tobě to mohu říci, Budeciusovi bych se bál s tím se svěřiti: o vás, o naši věc, nemám již strachu, nějak tuším, že jsme svoji věc už vyhráli. Ale o sebe mám trochu strach. Stále mám totiž pocit, že za posledních dnů odplouvám vždy dál a dál od rodných břehů. Ztrácím se sám sobě a také trochu své vlasti. Svět mne pohlcuje. A snad je to jen Rusko — ale připadá mi, že je to celý svět. Poruštil jsem se? Snad. Moje bytost se nějak vylila z českých břehů. Vím, byl jsem k tomu náchylný už od prvního kroku, kterým jsem vkročil na ruskou půdu. Byl jsem rázem infikován russtvím. A prostupovalo mne to stále organičtěji. Jsem dnes tím úplně zalit, zkažen, chceš-li. Je to smutek, je to kozáctví, je to potřeba širokého vzdušného prostoru, nějaká atavistická stepní

vášeň praotců, beztak Skýthů... Tady odtud, odněkud od Volhy se to hnulo, Volgaři, Pečeněgové... čert ví, jak se všicci jmenovali. A když tu tak rozjíždíme, bojujeme, pálíme, mám pocit, jakobych to od pradávna již vše znal, jakoby tyto kraje už dávno před tím utkvěly z nějakých vzpomínek v paměti a vše se pouze vybavovalo, obnovovalo... vše, co vlastně už kdysi bylo."

„Jsi dítě..." usmál se Horáček.

„Zdá se, že se tak na mne všichni díváte," řekl Skála trochu rozmrzele. „Tak mne všichni nějak nepochopitelně šetříte, i ten Perný. Litujete mne asi, a to mne uráží. Věru si nežádám nijakých zvláštních ohledů. Je poněkud směšná podívaná na vás, jak mi tak toužíte s taktem, s tichým taktem, jaký máme vůči nemocnému člověku, vyjíti vždy a všemožně vstříc. Ale jsem přece voják, u čerta!"

„Jsi!" řekl Horáček a zvážněl. „To byl veliký kousek, který jsi provedl včera. Sám!"

„Ba právě, že to byl kousek. To nebyl čin, můj milý Horáčku. Měl bych býti pro to postaven před vojenský soud. A bylo to poprvé, kdy se na mne Švec podíval ne přísně, ale zle."

„Ukořistil jsi samojediný dvě děla..."

„Ano. Rudí ustupovali. Pane Bože, jaké to bylo žalostné, rozprášené stádo... Škoda, že jsme neměli více sil, a hlavně kavalerie, abychom je pochytali po lesích a po křovinách. Ale naši lidé za nimi přece už nemohli, vždyť

jsi to viděl. Únava a touha po doušku odpočinku. Já ... nu, já jsem v těchto dnech docela mimo sebe ... anebo, snad jsem teprve sebou samým. Tož jsem se rozjel kupředu. Jen tak, jako spíše na procházku. A jedu si, jedu. Přenesu se na svém Kirgizovi přes kopec, a stanu v malém březovém háji. Divám se, jak asi je vidět s těchto míst do Simbirska. Najednou vidím, jak dole pod kopcem vyjíždí z polní cesty půlbaterie rudých a zahýbá na silnici. A už pádí a pádí k Simbirsku. Zachráněni, řekli si patrně chlapíci. Kdesi tu zůstali vězet za kopcem, sami, opuštění, Češi už je ponechali osudu, neměli na ně času ani sil, tož si řekli po rusky: davaj, spasaťsja! Ale teď to nebyl rozšafný československý oficír, který podle vzoru svých druhů dovedl tak rozjímati a uvažovati o situaci, ne, to byl někdo jiný, kdo se ve mně probudil. Bodl jsem koně a za nimi. Za okamžik jsem byl na silnici. Klusal jsem pěkně za nimi, jakobych k nim patřil, jakobych je dohánět, továryše. Vzadu za děly jel jejich velitel či komisař. Občas se ohlédl. Co viděl? Osamělého jezdce. Ba zdálo se mi, že se několikráte otočil v sedle a kýval mi. Snad abych si pospíšil. Pospíšil jsem si. Viděl jsem, že jich je asi deset lidí. Dosti! Ale což já jsem měl čas uvažovat? Kůň mne nesl a silnice mezi mnou a zadním továryšem se zkracovala, jakobych ji hltal. Odhodil jsem čapku. Komisař zvolnil krok, aby mne vyčkal. Zřejmě mne považoval za rudého

opozdilce. Ohlížel se nyní a naléhavě mával rukou, podněcuje mne ke klusu. Jeho děla byla od něho nyní v docela slušné vzdálenosti. Drnčela po silnici, vzdouvajíce spousty prachu. Lidé, kteří tu seděli na koních a poháněli je, jakož i vzadu u jícnů, připadali mi na dálku jako tupá, lhostejná dobytčata, jež někdo veze do města na trh.

„Zdrávstvujtě, továryš!" vykřikl na mne komisař s pobídkou a zastavil koně.

„Zdrávstvujtě!" křikl jsem, když jsem dojel k němu, a rázem jsem vytasil svoji zlatoustovskou šavli. Hvízdlo to ve vzduchu, prasklo něco, vím, že jsem ťal. Voják se ihned sesmekl s koně, který se vzepial, splašil a utíkal divoce dozadu. Zastrčil jsem šavli a hnal se prudce za oblakem prachu, který se zdvíhal za odjíždějícími děly. Dojel jsem až k nim a mrštil jsem prudce francouzskou bombičkou po prvním páru koní. Těžko vypovídat, co nastalo. Bylo to, jako když do nich sjede blesk. Nikoho neviděli, nic nechápali: vždyť přece nikde není vidět nijakých nepřátel. Pouze jakýsi vlasatý chlapík vjel mezi ně. Koně ovšem přetrhali postraňky, zapletli se do nich, skočili přes oj, svrhli jezdce, šlapali po nich, zarejdovali do příkopu, kde se vše zvrátilo — nu, zmatek. Lidé se váleli na zemi, pod vozy, utíkali splašeně, ani se neohlížejíce, k lesu, zahazujíce zbraň. A přede mnou náhle vyvstali čtyři chlapi, ruce vzpřímené vzhůru jako telegrafní tyče a

zblběle se mi dívali do očí, třesouce se strachem. Ruku napřaženou nad nimi, ovládal jsem je nyní bombou, již bych opravdu okamžitě vrhl mezi ně a sebe, kdyby se byl někdo hnul. Ještě nikdy jsem nepocítil tak prudce, co znamená vůle a moc. Rozkázal jsem jim přivésti děla a zápřež jakž takž do pořádku. Ranění lidé a koně byli ponecháni v příkopech. Stačili jsme ku podivu zapřáhnouti obě děla, obrátiti je a hajdy zpátky — bombu stále nad hlavou. Ba, cestou se ukázalo, že jsou moji zajatci, bylo jich celkem šest, spokojeni. Bolševici je prý mobilisovali — a válčí prý náramně neradi proti Čechoslovákům. Většinou jsou odtud z Povolží a rádi by ke svým babám. Přejeli jsme kolem mrtvoly komisařovy, aniž se na ni kdo z nich podíval. Ležela stranou na cestě s rozseknutou hlavou, vlasy rozčísnuty jak matčiným hřebenem. Nu, přijeli jsme. To je vše ..."

Horáček vzhlédl k němu bledý a zachvěl se.

„Sáhla na tě smrt?" usmál se podivně Jiří Skála.

„Snad," odtušil druhý důstojník.

„Vidíš, vypravoval jsem ti to s takovým klidem, s jakým jsem to vše včera prováděl. Těžko říci, že bych byl lačný krve. Zvykl jsem jí sice — jako my všichni, vždyť ji vídáme téci čerstvou denně už po dva měsíce — ale neprahnu přece po ní. Prahnu-li po čem, je to boj... činnost, napětí. Snad je v tom úzkost

z přestávky, která by ti rozložila v duši všecku tu strašnou krvavou látku, již jsi do ní za poslední doby nastřádal. Snad. A snad je to, bojím se toho právě nejvíce, to rusství, to snové, těžké, zemní rusství, jež do tebe vniká. Jen se podívej na některé naše lidi, vždyť bojují také u bolševiků a proti nám. A jsou to naši nejhorší protivníci. Řekněme, že je to levý ventil, jímž do nich proniká totéž rusství, jež do nás proudí ventilem pravým. Je to lhostejno na konec. Jsou prý už i rudí kozáci! Tak vidíš! Rudý kozák, bílý kozák, červenobílý kozák — vše jedno, kozák. Skýth. Vniká to do nás, myslím. Nedomnívej se, že to zůstane jen při mně. Pozoruješ bedlivě svoje lidi? Vidíš, čemu je Rusko naučilo? Ba, čemu je naučilo i bolševické válčení? Dej si vypravovat od lidí, kteří přicházejí od východu, co se tam dělo. Jsme lid učelivý. A Rusko tě hltá, aniž toho pozoruješ. Rusko tě kolonisuje, Rusko tě vssává, Rusko tě pozře nadobro . . ."

„Třeštíš . . ."

„Ano . . . zdá se . . . A třeštím, pomyslím-li při tom ještě na východ. Odtud postupují za námi mocnosti ještě tajemnější, síly ještě složitější. Bojím se východu. Proto bych byl nejraději, kdyby náš pochod na západ děl se rychleji, vášnivěji. Snad ne už pro mne, ale pro vás by mohla z toho vzejít spása. Východ je ještě silnější, než Rusko. Proto se raději neohlížejme k Uralu. Jen peklo ví, co se tají za ním."

Horáček chtěl jej vzíti za ruku. Ale Skála mu ji tiše odňal.

„Teprve nyní jsem plně, ale také k prasknutí nabit Rusí..." řekl nepřítomně. Pak se obrátil k Horáčkovi:

„Jak se daří Pernému? Neumdlévá?"

„Vždyť jej přece vídáš..." podivil se Horáček.

„Ano. V boji. Činí vše správně. A neprotestuje už nikdy. Slyšel jsem dokonce od něho, kterak se těší, že za námi a s námi vyvstává nová Rus. Demokracie! I o tom jsem myslel v těchto dnech. Nu, Perný! Myslím však, neumdlévá-li ve své lásce?"

„To děvče je voják," řekl Horáček zasmušile. „Těžko tomu rozumět, jak se v něm spojuje podivné mužatství s ženskou oddaností. Kdyby je člověk viděl mimo nás, nikdy by nemohl takovéto děvče, křehké a milé a dětinné, podezřívati z válečnictví. Ale to už je taková doba teď. Kdo jí bude věřit za desetiletí? Řeknou: povídá se, povídá, je to pěkné, proč ne, ale je to legenda. Rozumějme: děj je smyšlen. Nebohý Perný, realisticky vychovaný! Nikdy nemohl přece sníti — snil-li kdy — ani si představiti skutečnosti fantastičtější, než jakou sám nyní žije. A právě on je vyznamenán osudem, neboť osud je patrně hodně rozmarný a rád si hraje. Marja Antonovna je pro všecky vojáky dobrovolcem, ale pro Perného je ženou a osudem. Tak to vypadá s člověkem, když do

jeho duše, uspořádané přemýšlivým mozkem v pořádňoučký systémek, jenž slibuje hlubinu bezpečnosti, proniknou najednou živly přírodní, rozmetají bezmála vše a ženou rozházenou bytost třeba vstříc tomu, čemu dosud se vzpírala. Anebo také ... zachrání člověka z chaosu překotného myšlení a ukáží mu věci tohoto světa prostě, jasně, jak ve skutečnosti jsou ... reálně ..."

Horáček se usmál poněkud při posledním slově. Skála viděl, že je stále týž ... student, který se kdysi doma, dávno je tomu, přel se svými realistickými kolegy ... Dávno je tomu, dávno ... vše se převařuje, přetváří, ze svárů duchových živlů vznikají jakési nové hodnoty; a jejich pravda, jak se mu zdá, není o nic bezpečnější a méně poměrná jako starých přikázání a zápovědí.

„Chtěl jsem pouze," řekl Skála, „říci, že je mi líto Marie Antonovny. Je těžko bráti si na svědomí ženu — i vojákovi ... Ostatně, ani služebně nelze toho trpěti. Což Maria Antonovna. Ale jsou oddíly, kde si vojáci v těplušce zařídili div ne lupanar. Nechci Marii Antonovnu zbavit čestného názvu dobrovolce. Chtěl bych jen, aby mi neběhala po všech srážkách, bojích, rozvědkách. Tam někde vzadu je doktor Haering. Přijímá ošetřovatelky Rusky do své nemocnice. Lépe by jí tam slušelo. A zde ... myslím, že ta nejkrutější práce teprve začne. Včera večer, unaven vším, seděl jsem chvíli ve svém vagoně

jako dřevo. Nespal jsem, pouze jsem civěl do prázdna. Snažil jsem se nemysleti — na nic, je-li taková věc možná. Abych si odpočinul. Ale patrně taková věc není možna. Neboť po chvíli trčela přede mnou v šeru tvář dívčina, celá vyhaslá, s očima skleněnýma, proměněná v hoře a v poušť. Ne, nelze si bráti na svědomí ženu. Ani zabijákovi to není dovoleno. Nikomu na světě ... A vojákovi, který leží celé noci v blátě a ve výparech svého krví načichlého těla, má býti žena, ať je jakákoli, věcí svatou pro svoji ženskost ... pro ten jiný svět, který v sobě nese. A chtěl bych Marii Antonovnu zachrániti, dokud je čas. Od smrti i od nás ... obojí je pro ni stejně hrozné!"

„Co to mluvíš?" zhrozil se Horáček. „Kdyby děvče odešlo, vzbouří se celá rota! Je to nejspanilejší a nejčistší děvče, jež jsem kdy viděl. Jestliže snad všude jinde, zde přítomnost toho děvčete povznáší ducha i srdce roty. Každý z velitelů zná v pluku dobrovolce Riazanova — a nikdo se neodváží ani pomysleti cokoli křivého o tomto děvčeti, nejstatečnějším, jak se zdá, z celého Ruska. A je to děvče prosté, čisté a rovné jako jsou zdejší břízky. Sama — nepůjde, neodejde nikdy dobrovolně. Neodejde od roty a neodejde také od Perného. A sotva by Perný zůstal zdráv a silen a sotva by byl tím, čím je — sobě, i nám, i jí — kdybychom mu tu dívku vzali. Je poslána sem k nám patrně proto, aby bylo ukázáno, že žena není houba, jíž může

ždímati muž podle své vůle, a také proto, aby bylo ukázáno, že čistota opravdu a hluboce čisté ženy je nepřemožitelná, i v tomto vojenském táboře, i v těchto bitevních vozech... Promiň mi, že ti tu takto káži, ale Marii Antonovnu nelze vypuditi z roty... Škoda, že to sám neviš — já jsem tu mnohem kratší dobu a děvče znám pouze několik dní..."

Jiří Skála se podíval na Horáčka, ale tomu se zdálo, že se dívá v tomto okamžiku kamsi daleko skrze něho.

„Nu, dobrá... dobrá..." zašeptal nepřítomně důstojník. „Půjdu do roty... Zítra je Simbirsk..."

Vstal a seskočil s vozu. Horáček za ním.

Letmo pohlédl Skálovi do očí poručík Švec, který právě přešel mimo. Nezastavil se však s ním, nepromluvil. Jeho tvář, šedá a přísná, ještě více zvážněla a jeho hnědé, pronikající oči, ztemněly a téměř zvlhly.

Mladý důstojník se zarazil.

„Co mi říká poručík Švec?" řekl si tuto otázku, již si bezpočtu kladli často a zvláště v boji, jeho vojáci.

Bylo mu náhle tak zjihle ve zpupném a bujném srdci, že by stálo jen okamžik a přiskočil by, aby mu políbil ruku.

Ale jeho velitel už zmizel.

Oba důstojníci šli nyní volně, téměř loudavě podél svého vlaku.

Otevřené těplušky hlaholily.

Poznával je. Znělo to všude — jako od rána do večera v těchto dnech — velikým vespolným hlaholem, z něhož nakonec zas a zas vyráželo úporné echo: na západ!

V tomto voze se viděli v Simbirsku. Procházejí městem, jehož uhnětené a dlouhým čekáním vypiaté srdce jim všem letí vstříc.

A jak se daří bratřím v Samaře? Jak se daří bratřím v Čelabinsku, v Omsku, před Irkutskem a co dělají vladivostočtí?

Zde v tom voze se viděli už kolik desítek kilometrů za Volhou. A zde — dále — se viděli přemnozí už doma.

V těplušce Liebermanově vykládal pan Kódl o Moskvě:

„To jim tam maj' takovou zeď a za ní je taková čtvrť, říkaj tomu Kytajgorod. Prej to je po česku „čínské město". To by ale marně hádali, proč ty bagáni tomu říkají čínské město. Sice jsem tam taky viděl čínské „chodi", na ulici dělali ty svoje kejkle s korálama, ale to zrovna nebylo v tom čínským městě. A pak tam má Jakl hospodu, a to by viděli hospodu! Pravou českou hospodu, jak jim povídám. Pívo, párky a zasejc pívo. A jsou-li tam trochu známej, můžou dostat i lepší pívo. Že jim po něm povyroste kuráž a v nohách ho taky cejtěj. Denně ho tam chlastal Vlasta Amort, ten co troubil trumpetu v České družině. Kde ji teď troubí? Asi někde v kriminále, zrovna jako ten

Jakl. Tam mají asi teďkon moskevský Češi uděláno pro vítr..."

„To vedí, pane Kódl, že se s nima asi nepářou. Ke zdi — a šup!"

„A bulváry tam mají a kostely a Kreml, kruci! Až tamtudy půjdeme... A to pivo u Jakla také přece nemohli ještě bolševici vychlastat. Snad tam něco zůstalo..."

„Radši na pivo nevzpomínaj', pane Kódl, jen si vzpomenou radši, jak to vypadalo v Abdulíně. Taky tam naši objevili pivovar. A to vedí, Češi a pivovár. Div ho kluci nerozbořili. Pánbu nás chraň..."

Byl to ovšem starý Bobrujčan.

Chlapík byl hubený, silně opálený; hlava, celá už šedivá, značně opelichala v posledních týdnech. Pokuřoval faječku.

Dobrovolec Rjazanov se radostně a vděčně smál všemu, co pan Kódl hovořil. Ba děvče se rozesmálo jásavým smíchem, sotva silák otevřel ústa.

„Co se smějou, Marijánko? Jen počkaj, až jich přivedeme do Čech! Naučej se i pivo bumbat místo jejich čaje. Ten jejich čaj je dobrej leda na..."

Zarazil se. Pak si otřel ústa a otázal se zvědavě:

„A to jich tenhle mezulán Pernej naučil tak česky? No, aspoň uďál jeden dobrej skutek, kluk bolševickej..."

Perný se jen usmál. Tak byl zmoudřelý a jistý sebe v poslední době.

Na dolejší pryčně seděl tiše Budecius a hladově hltal velká sousta černého chleba a zapíjel čajem. Byl zarostlý bezmála tak, jako v onen den, kdy přišel do ruských zákopů. Skála kolikráte jej chtěl vzíti k sobě jako svoji ordonanci, ba často se styděl před ním za svoji čistotu a jakési pohodlí důstojníka. Ale Budecius odmítl vždy a to velmi příkře. Nikomu na světě nepostoupí prý svého místa v těplušce Liebermanově. A stařík Lieberman by sotva mohl bez něho vládnouti ve svém voze, kde byl vlastně služebníkem všech a staral se s psí věrností o jejich čaj i o jejich spánek.

Budecius, zdálo se, neposlouchá jejich hovoru.

Pouze po chvíli, kdy už Moskva byla probrána až do dna vědomostí vojáků, sporých a fantastických, řekl jako sám pro sebe:

„Chudožerstvennyj těatr."

Podívali se na něho ... ale nechápali.

„Tam je těátrů, starej pane," vzdychl pouze pan Kódl.

„Tam je asi všeho," řekl mlsně Vambera.

„Ba ... a holek!"

„Pst!" položil prst na ústa starý „pasák".

„Nu, ničevó, ničevó," bránila se nevinně Marja Antonovna. „Holek je tam, rozgodně! Mnógo! Všichni meňa zabúdête, kogda tam pržijdeme. Nebude Marji Antonovny pro vás.

Holek mnógo. Krasavic. Znám to, znám. I Josif odejde odě mne."

„I mlčejí, paničko..." utrhl se pan Kódl. „Voni vemou cihunk vlevo vod Moskvy a rovnou přes Ukrajinu k nám. To budou u nás mrkat na drát, jo!"

„A půjde-li se přes Jabloňovku..?" otázal se Vojta Baroch.

„Nu, což... Rozloučím se s Jabloňovkou. Otce v Šepetovce navštívím. Požehnání vezmu pro sebe i pro — něho, pro Josifa. To je sudba ženy. Jde za svým mužem a jeho vlast jest i její vlastí. Jináče nelze..." zašeptala divka s jakousi námahou. Pak zdvihla oči — a trhla sebou překvapena:

„Gospodin práporščik.. brat práporščik.."

Setkala se s očima Skálovýma. Ten stál s Horáčkem několik okamžiků již dole a tiše pozoroval svoje vojáky.

Vojáci se obrátili k důstojníkovi.

„Dobrý večer, bratři..." řekl za něho Horáček.

„A čaje hrnec, pane Skála, by nechtěli?" nabídl hned pan Kódl.

„Jen popíjejte sami," odtušil jich rotný velitel. „Ať se posilníte. Zítra je Simbirsk."

„Hurrá! Hurrá!"

„Zítra je Simbirsk — — a pozítří patrně jdeme zas dál... a stále dál..." řekl praporčík v zamyšlení.

„Nevadí... jen dál... třeba do Berlína..."

řekl kdosi vzadu. Byl to nováček, který přišel odkudsi ze zajateckého tábora v Povolží. Těpluška, udržujíc svůj kádr, měnila v bojovém období dosti často nyní ostatní svůj početní stav i jeho složení; ale zůstávala touž těpluškou Liebermannovou, jakou byla od počátku, podobně jako zůstala rota rotou, prapor praporem, pluk plukem, jak byla první divise vždy svou, právě jako divise druhá. A jako tvrdly a ustalovaly se rysy lidí, tak i rysy vojenských oddílů se zpevňovaly ve vespolnou osobnost, o níž se dobře vědělo po celém vojsku, kým jest a kolik mravních karátů váží.

„Třeba do Berlína..." opakoval zamyšleně Skála. „Ano, tak je to. Třeba do Berlína. Budeme-li mysleti na Berlín, dojdeme jistě aspoň do Moskvy..."

„Do Moskvy! Do Moskvy!..."

Skála s Horáčkem slyšeli tato slova, jež jim hučela přímo ostnatě v uších, když už se vraceli domů nocí a tmou.

Do Moskvy! Do Moskvy! Na západ! Na západ!

Tím byly tedy naplněny vozy vojáků, rozpoznával Horáček v plném opojení. Tiskl se ke Skálovu rameni a snil se všemi rotami, kulometnými oddíly, posádkami pancéřových vlaků a automobilových kolon, s ekvipáží bitevních lodí, s bateriemi a eskadronami, se sapéry a s granátníky, s úderným batalionem, se štá-

bem divise a se štábem vojska, s celým vojskem československým od Volhy k Japonskému moři... snil o pochodu na západ, na Moskvu. A věděl ze zpráv zvědů, že Moskva čeká toto vojsko... A říkal si, ubezpečoval se, aby v sobě dotvrdil vše, co v něm chtělo tomuto velikému pochodu evropským Ruskem od Uralu k hranicím germánským, že je povinností ne svatou, ale nejsvětější, pomoci Rusku právě v hodině nejtěžší... kdy se poznává skutečnost přátelství, pobratimství... V Čelabinsku byly předporady a v Omsku se začíná sjezd těch, které vojsko v této chvíli, tak odpovědné před dějinami jeho vlasti a světa, vyslalo, aby určili jeho další sudbu. Čelabinsk řekl: vlastním pořádkem! A odmítl jednati se sověty, když viděl na vlastní oči jejich zákeřnictví. Čelabinsk také nemohl říci Rusku, volajícímu Čechy a Slováky sobě na pomoc, ne! Nemůže toho říci ani Omsk. Ani jediný Čech a Slovák toho nemůže nikdy říci, pokud cítí trochu síly v žilách. Vojáci, ti prostí vojáci z českých městeček a vsí a ze slovenských hor, to cítí jasně, prostě a uvědoměle, jako cítili zřetelný rozkaz, jenž jim velel ke vstupu do vojska.

Horáček byl zaplaven nyní vlahým a mocným douškem důvěry. Důvěry v toto vojsko. Důvěry ve svět, jenž Rusku musí pomoci.

Není přece možno člověku jíti kolem nemocného, a byť to byl i malomocný, a ponechati jej sobě samému. Mnohdy stačí prst, který se

podá, aby zchromlý mohl vstáti... Nepodati ho? A příteli? Bratru?

Prostoupilo jej divné morální mrazení.

Čest! Čest vojska československého! Je to jeho povinnost.

Nevyvolali jsme tohoto boje. Byli to bolševici, kteří vytvořili vražednou atmosféru. V Marianovce, v Irkutsku, v Zlatoustě nás první napadli. Aralov vydal svůj krvavý příkaz už 21. května a zahájil jím nepřátelství sovětů vůči nám. Trocký jej doplnil 25 května, v den Marianovky. Dávno bychom byli všichni ve Vladivostoku, kdyby tomu sověty opravdu chtěly. Ale sověty tomu nechtěly. Sovětům se chtělo nás. Buď našich služeb nebo naší krve. Jen blázen by nás mohl viniť před světem, že jsme my začali krvavou řež na veliké magistrále. Rozprášili jsme vojska, jež proti nám poslala vláda dělníků a sedláků. Nemajíce o koho se opřít, než o tuto najatou sílu, orgánové její se rozešli — jejich věc! A přišla celá města, kraje, oblasti, újezdy, vsi — a prosilo vše o pomoc. To bylo Rusko. A také všemožně pomáhalo nám. Jeho pomoc uchránila nám tisíce našich lidí. Nyní Rusko i my voláme: na západ! Bude nás za to soudit náš národ? Rusko?

Až vezmeme Moskvu, oddychnou si všichni, kromě bolševiků, Němců, Rakušanů a Maďarů. Oddychnou si všichni, budou-li právě tyto mocnosti poraženy. Oddychne si celý svět.

Horáčkovi bylo vše jasno a prosto.

Uvažoval klidně, jako uvažovali mnozí v těchto dnech, kdy události se kupily před očima a kdy každý nový den jim přinášel nové otázky a čekal netrpělivě jasných odpovědí. Povětří bylo mračné, byloť plné léto, proto bylo třeba rozhodovati se rychle a přesně.

Horáček byl nyní kliden. Věc jeho vojska, věc československá, jakoby ležela na jeho dlani jasná, průzračná, čirá — křišťálová koule bez kazu a bez poskvrny.

Vstoupili do svého vozu.

Jiří Skála rozžehl svíčku.

Horáček vyhrabal odkudsi svůj zápisník a psal. Když po chvíli pozdvihl oči, viděl, kterak Skála sedí nehybně před ním a dívá se do plamene dětskýma očima, vzdálenýma všeho světa.

XXI.

Vojáci prohlíželi nejpevnější pancéřový vlak, jaký dosud kdy viděli. Nesl jméno „Lenin". Mohutné ocelové štíty a pláty obrněncovy lehce zvonily pod jejich pažbami i noži, jimiž zkoušeli jeho zvuk i sílu.

„Panečku, tenhle chlapík už za to stojí! Kampak naši „Orlíčkové"! To jsou jako povídavé tetky na jarmarku. Ale, heleďte, dělaly nám dobré služby. Sami jsme si je sestrojovali, jak to šlo, tak to šlo. Tohle už bude pořádný „Orlík".

Simbirští byli u vytržení.

S jedné strany vtrhli do města Čechoslováci. Přeletěli most, podobně jako kdysi před Samarou. A už pouhé jejich jméno hnalo před sebou nepřátele. Od jihozápadu útočila na město národní armáda ruská. Velel jí podplukovník Kapell. Byli to mladí dobrovolníci, studenti, dělníci, sedláci, vesměs bývalí vojáci, ač nescházelo ani mladičkých chlapců, ale byli naplněni ctižádostí, vyrovnat se Čechům.

Simbirsk padl.

„Nemohli přece nic vyvésti," vysvětloval Hofírek Barochovi. „Člověče, to ti máš kořist, ou, ou! Naši jim vletěli na severu na Volze na přístav Majny. Ani jedna loď neutekla. Člověče, tady se trochu vohodíme, dyť jsme rozedraný jako dráteníci. Sklady plný, zbraní jako do světový války, všeho možného. To víš, že už jsem to vočíh'. A zajatců! Jestli to takhle půjde, bude sovětová armáda na hromadě."

„No, člověče," řekl Baroch, vždy starostlivý, „to máš tak, vono je Rusko právě nejlidnatější tam, co my dosud nejsme. A jestli bolšáni provedou proti nám mobilisaci, budeme mít co dělat, to přijde jeden na sto. A ti spojenci se taky dosud nejeví, pěkný sojuzníci! Mušíme si dát pozór!"

„I dil" odsekl mu Hofírek. Neboť Hofírek už naprosto nevěřil v jakýkoli neúspěch. Což neměli chvílemi sto proti jednomu? Ó, když však začali útočit! Útočit, prosím! Chytře, obe-

zřele, při zemi, prudkým vytrvalým během, po partiích, kde znal dokonale druh druha, ba i každý na svoji pěst, a nejdříve na kulomety! Najednou byli zde, náhle popolezli, nějakou travou či nějakou brázdou kryti, přímo před udivené továryše, před Němce, Maďary, čínské kejklíře, Latyše, poloopilé námořníky a těsně před nimi, styky na břicha, vzkřikli to svoje hurrá — kdo mohl odolávat? Nebo si zalezli nepřáteli do boku s kulometem, obešli jej dozadu a zničeho nic napadli — hrůza! ďábli! Nepřetržité denní boje, do nichž museli všicci, písaři i pekaři, muzikanti, intendanti — naučily je ďábelsky manévrovat, rychle se pohybovat, překvapovat, unavovat nepřítele, vysilovat ho a štvát do úpadu, lákat ústupem do pastí a drtit tak, že z nich šla hrůza, která sama už pracovala za ně jako první útočná řada a podrývala vše pevné, co bylo proti nim.

Simbirští, vidouce je, byli opravdu u vytržení.

Město se rozhlaholilo zvony. Vítalo Čechoslováky i národní armádu Ústavodárného shromáždění. Dobrovolníci její nosili po vzoru Čechoslováků stužky řádu svatého Jiří na furážkách, i odznaky hodností na rukávech. Podobně armáda Sibiře nosila stužky bílozelené.

Čechoslováci se celkem mrzeli nad touto dvojakostí.

Ale už prý vše spěje k dohodě. V Čelabinsku se pokouší Povolží, Ural a Sibiř sjednotit

se na jediné demokratické prozatímní vládě osvobozeného Ruska, jež vstoupí po dobytí Moskvy do mátušky bělokamenné, sezve Ústavodárné shromáždění a — v Rusku začne nový život. Tak to slyšeli téměř denně. Tak psaly gazety v Samaře, v Čelabinsku, v Omsku a snad i dále. Ale hučelo to za nimi jako příboj, který jim především vytrvale říkal: Kupředu! Kupředu! Na západ!

V Samaře je Boris Savinkov. Lebeděv. Čekají tam Černova. Snad už se probral odkudsi ze saratovské gubernie. Občané města Simbirska se dotazovali chtivě na ulicích „slavjanských bratjev Čechoslovakov" po jejich mínění. Vzduch šuměl velikou diskusí politickou.

„Jsem pro diktaturu eserů," vykládal činovníček zemstva, který ihned po příchodu vojsk dobyvatelů vyhledal svoji starou úřednickou čepičku a ozdobil ji svatojiřskou stužkou. „Nebot, občané, silná ruka, a to ruka demokratická, nás spasí. Diktaturu jedné třídy musí zaměniti diktatura — demokracie — to prosím není k smíchu, občane! Buržoasie musí vědět, že má někoho nad sebou!"

„Jsem pro diktaturu socialistických stran!" volal menševik.

„Utvořme sovět dělnických deputátů bez bolševiků!"

„Utvořme sovět i s bolševiky — to je demokracie! Stejně je přehlasujeme!"

„Koaliční vládu všech stran kromě bolševiků a monarchistů!"

„A abyste věděli, bez vojenské diktatury to nepůjde..."

„Ať nám vládnou Češi! Češi nechť nám vládnou..."

Vykřikla to báryšňa, celá zčervenalá až po uši, držící v ruce náruč květin, jimiž podělovala československé vojáky, jdoucí po ulicích ve skupinách nebo za službou v četách.

„Bylo by to nejmoudřejší," rozhodoval se jakýsi vážný hospodin v brýlích. „Jsou zkušení, světa znalí, grámotní, každý jejich poručík jako náš generál. Vždycky tak bylo na Rusi. Už na počátku přišli Varjagové, Rurikovci, a když naši vládli, nu, tehdy Tatarščina, pak Opričnina, Poláci nám rozkazovali a sám Petr Veliký v svou dobu Němce k nám volal, Holanďany..."

„Jaké žvásty to zde rozkládá, stařík..." ozval se rozhorlený hlas. „Hanba je to, gospoda, slyšet taková slova z úst ruského člověka, hanba! Jako bychom my, ruští lidé, sami nedovedli řídit svůj osud. Což jsme malé děti a náš národ je nemluvně, které musí kojit cizí kojná a vychovávat cizí ňaňka? Stydno, občane! Všecka čest Čechoslovákům, pomohli nám, pomáhají nám. Ale sami jste slyšeli, že netouží po vládě nad námi. Mají svoji vlast, do níž se vrátí a již budeme provždy vděčni, ale vládnout

si musíme sami. A uhájit svojí země i své svobody musíme rovněž sami. Jsou nás miliony."

Byl to student, technik, který s uzardělou tváří se protlačil zástupem a živě rozkládal rukama.

„Nu, a jak chceš vlastně vládnout, mládenče..." osmělil se hospodin v brýlích.

„Spravedlivě by se mělo vládnouti... demokraticky... Dáti lidu na vsi půdu, nářadí, školu, přednášky; dělníkům práci a lidskou mzdu..."

„Aha, es-er!"

„Ano, es-er, občané... Naše strana..."

Budecius pomalu se vzdaloval od zástupu. Vzpomněl na meetingy v Kyjevě, v Petrohradě v Moskvě. Viděl Zvenigorod, připomněl si „tišinu".

Jak je to vše stejné... řekl si chmurně. Budou tedy zase mluvit a mluvit... Už dva měsíce se takto patrně hovoří ve všech místech, jež Čechoslováci osvobodili od sovětů. Národní armáda v Samaře čítá nějakou stovku lidí. Komitét členů Ústavodárného shromáždění provede prý mobilisaci sedláků... ruských sedláků. Bude to patrně krásné. Povedou je eserští důstojníci... Slyšel některé z nich. Horšili se na Komitét, že zavedl podobné odlišení hodností na rukávech jako Čechoslováci. Důstojníci chtěli pohony... třeba jen takové poiní, „záštitné", nemusí býti zatím zlaté... Ale důstojník bez pohonů?... V Sibiři se formují kádry celých

divisí, snad i armádních sborů — štáby prý horečně pracují... Všude je plno štábů, v Povolží, na Urale, v Sibiři... Ale vojsko, vojsko nějak nepřichází a nepřichází... Stále bojují jen pluky Čechoslováků. Pluky řídnou. Nových dobrovolníků není. Co bylo v táborech, je posíláno k formování nových pluků, neboť kdo udrží to nejdůležitější, trati, jež musí býti všude po celém nesmírném území hlídány, spravovány, udržovány?... A kdo obsadí nová a nová dobytá území, v nichž musí býti ustanoven klid a pořádek? Ve vojsku vznikají mezery, jež nikdo nevyplňuje. Lidé bojují s horečkou, protože bojují nepřetržitě. Nespí, nemají času si oddychnout. Sláva Bohu, zatím je všecko požehnání osudu s nimi. Bude i nadále?

Šel tiše a zamyšleně.

Prochvívala jej veliká něha, ale také veliká úzkost. Na ulicích tohoto dobytého města vracelo se k jeho duši potichu, vážně a s teskným úsměvem vše, čím jej zde obdařila Rus. První dny, kdy přešel do ruských zákopů, stín za stínem, který se kladl potom před jeho ubohýma, zklamanýma očima na svatou ruskou zemi, v niž přes to věřil a s níž bez dechu a radostně splýval... Dny zajetí a právě ta Ufa, kterou zase nedávno prošel, proběhl jako dobyvatel, smutně se dívaje na místa velkých pokoření a bolestivé tísně, jež hrozívala ucpati hrdlo a děsila zalknutím. Ale potom slavné a veliké dni mezi československými rozvědčíky,

tiché vsi haličské, zaplněné blátem a zanesené sněhem za klidnějších, bezbojových zimních týdnů, hory karpatské, z nichž byl výhled do staré monarchie, do uherských nížin, za nimiž se tmělo Slovensko a domov... A revoluce potom. Veliký, hrůzný, chaotický meeting ruského lidu, jeho podivný, nepochopitelný, sebevražedný tanec před jícny německých děl... Zborov... Ukrajina... Bachmač a Brest Litevsk... Kursk... Jednání, smlouvy, důvěra, sověty... Penza a Povolží... Sibiř...

A toto veliké tažení... na západ...

Slyšel slova esaula Morgunova a viděl oči Anny Andrejevny.

Rusko voskresse. Vo istinu voskresse. Vstalo? V těchto dnech? Vstává? Vstane z mrtvých! Ach, vstane...

Neboť což po tom netouží on mezi prvními, když toto Rusko prošlo tolikrát ohněm jeho duše a také dovedlo pálit a zůstavovat po sobě rumiště, jichž hrůzu tak úzkostlivě skrýval před ostatními, aby jich neokrádal o síly a o sny?

Touží i Jan Budecius po Moskvě... A touží po ní dnes snad více než po své vlasti. Neboť o vlast svoji se nebojí už od toho dne, kdy viděl poprvé československé vojsko. Bojí se však o Rusko... Je to vše už dnes mnohem více, než si dovedl kdy vůbec představit. Znělo to banálně doma kdysi, býti Slovanem. Slovanství mne však prostupuje jako čivy prostupují tělo, řekl si téměř s údělem. Je mi těžkým a sladce trp-

kým osudem. Cítím je v každém svém nervu. proniká tajně každou moji myšlenku. Tato veliká mužická poušť slovanská od Dunaje do Tichého oceánu, její temná špína, krutost a děs plazící se, s ďábly si hrající duše, to vše je nesmazatelně vryto v mých rysech... A nikdo se toho nezbaví, ba ani ne tehdy, bude-li opět banálním a nevkusným, býti Slovanem. A kdyby tomu bylo třeba jen na padesát procent, jak je u některých našich lidí, Liebermanů a Andressů, bude to potichu, lstivě, s východní mlčenlivou houževnatostí pohlcovati ty zbytky cizoty a úpěnlivě se proštkávati na venek, s bolestí, s odporem a hnusem snad... A co je to? Těžko říci. Ale je to asi tajemné znamení, galejnické, řekl by nemalý Slovan Hořčička, který dnes ve Francii jistě proklíná Francouze jako zde v Rusku Rusy a v Čechách Čechy... Tajemné znamení, neveselé, nepotěšlivé, sotva radostné: největší hrůzy, jimiž může býti stižen člověk, se na toto znamení otvírají v nebohém člověčím srdci... Jsou to hrůzy duše. Němec žije myšlenkou, Francouz srdcem, oběma by stačilo k živobytí tělo — ruce k práci a nohy k tanci... Ale Slovan?...

Šel ulicemi, jež snad nebyly veselejšími za dob svého života jako v této chvíli. Kdyby byla noc, lítaly by jistě rakety a lidé by tančili na náměstí.

Ale sotva by si jich byl povšiml.

Ve vlnách omámeného veselí a divné, jaksi

trucovité radosti, jím pobíhala od hlavy do paty malá, ale horká vlnka bolesti, tísně a úzkosti.

A byl by naslouchal jen jí, kdyby si nebyl konečně přece povšiml jakéhosi mužíčka, který několikráte jej předběhl a vždy si bedlivě vše na něm prohlížel.

Mužíček byl patrně ještě velmi mladý člověk, třebaže měl rusou bradku, uprostřed spořádaně rozčísnutou, a veliké černé brýle s kulatými skly, jež zcela zakrývaly oči a téměř třetinu obličeje. Byl oblečen v hedvábnou rubášku a v černou koženou „kurtku", třebaže bylo léto, nohy, hubeňoučké a jakoby křehkých kostí, měl sešněrovány ve vysoké knoflíkové botky, jaké nosívali francouzští důstojníci.

Jakýsi šofér! pomyslel si Budecius. Zvědavec. Chytač lelků.

Ale mužíček zmizel, když se po něm ještě ohlédl.

Budecius šel dále.

Toužil radovati se s radujícími. Nemohl nějak.

Šel kolem Soboru, jenž byl otevřený. Proudilo sem množství lidí. Hle, patrně děkovné bohoslužby za osvobození města.

Vstoupit?

Ne, řekl si tiše. Prolil jsem příliš mnoho ruské krve, než abych směl předstoupiti před ruského Boha. Usmál se tomu tiše a smutně. Věděl, že ještě prolije ... mnoho, mnoho krve.

Zastavil se však přece.

Hrály si zde tlupy kluků. Dvě party stály proti sobě ve vzdálenosti asi padesáti kroků. Hošíci, nohy připraveny k výběhu, vrtěli se na čáře v písku a čekali na povel staršího klacka, který zřejmě dirigoval hru.

„Teď!" zazněl povel.

Vtom přistoupila k Budeciusovi mladá dívka a podala mu květinu. Růži.

Vzhlédl k ní a poděkoval, rozpačitě ovšem a téměř nevrle.

„Neviděla jsem nikdy Čechoslováka," řeklo děvče s úsměvem. Byl to zvláštní úsměv. Nevěděl, co si má o něm myslet.

„Nechtěl byste k nám na šálek čaje?" zažadonila. „Hleďte, celé město hostí Čechoslováky a můj bratr by jistě rád vás u nás pozdravil. Rodiče nám bolševici postříleli, vrahové! Jsme sami. Můj bratr se tolik těšil na váš příchod. Vstoupí hned zítra jako dobrovolník do národní armády. Nejraději by vstoupil ovšem k vám, k Čechoslovákům, molodcům. Ah, jak jste překrásně vzali město. Chvěli jsme se zde úzkostí za vás a modlili jsme se za vaše úspěchy. Buďte k nám trochu přívětivější, páni Čechoslováci! Zvu vás na stakan čaje a vy na mne hledíte tak . . . nechápavě . . ."

Děvče pohodilo hlavou a uraženě pokrčilo rameny.

Budecius se usmál. Bylo mu to konečně vhod. Uvidí, co si myslí Simbirsk. A je důležité vědět, co si myslí dobyté město několik

hodin po obsazení dobyvatelským vojskem. Osvoboditelským vojskem, jak říkají dnes ulice Simbirska.

Šel s dívkou. Žertovala, smála se, posmívala se jeho revolveru, zda prý skutečně střílí, ptala se, jsou-li Čechoslováci zlí a kolik už pobili bolševiků.

Nešli daleko. Široká ulice, jíž se začíná předměstský rayon. Stanuli u dřevěného domku, přízemního a čistého, jehož okna byla pootevřena. Před domkem byla ohrada, v níž snad nedávno byla dosud zahrádka, nějaký záhon květin, teď už docela zpustošený.

„Vejděte, vejděte," zvala ho dívka. Sama vstoupila napřed do velké světnice, ukázala vojákovi na křeslo a obrátila se k samovaru, jenž kypěl. Byla mladistvá, svěží, hlubokých, vášnivých očí temně modrých jako indigo pod dlouhými a hustými řasami, jež připomínaly černý samet, kdykoli pod nimi přivřela oči, jistě trochu krátkozraké.

Budecius ji pozoroval se zájmem. Dlouho již neviděl takto zblízka ruské ženy. Kdo je to asi? Studentka. Připomínala mu štíhlou, lasičí postavou Annu Andrejevnu.

„Bratr přijde hned," obrátila se k němu. Viděl její plnokrevné rty, připadaly mu trochu kruté a sveřepé, ale usmál se na ni tiše a řekl:

„Jste studentka?"

„Ano," řekla rychle a rozevřevši dveře ve-

dlejšího pokoje, vzkřikla dovnitř silně netrpělivě: „Vaňa... Vaňuška..."

Budecius celý ustrnul a zdřevěněl v rozpacích, když vstoupil mladík, oděný v černou kurtku, s bradkou a s brýlemi v obličeji, jenž ničeho nepravil, protože byl celý jako v úkrytu. Na hlavě měl automobilistickou čapku, jíž ani nyní nesundal.

„Zdrávstvujtě..." řekl mladík a usedl naproti hosti.

Budecius, slyše tento hlas i přízvuk tohoto zdravstvujtě, se celý jaksi pomátl údivem. Kdy slyšel tento hlas?

Podíval se pronikavě na svého souseda, ale nerozeznával nic určitého.

„Divíte se mému přízvuku?" otázal se hostitel se smíchem. „Jsem původem Polák, před válkou jsme pobývali ve Varšavě. Můj otec a matka, které postřílelí bolševici, byl potom přidělen sem do Simbirska jako guberniální úředník..."

„Ale vaše sestra má ruštější přízvuk..." ozval se Budecius, jenž cítil, že mu je vše velmi nepříjemné a že je mu celkem nevolno.

„Da... to může býti. Navštěvovala ruské gymnasium a už zde za války. Nu, Šurka, dej čaje... A vy, Čechoslováci, zdržíte se zde dlouho? Kolik je vás tu? Pluk? Da. Jistě hojně. Aspoň divise..."

„Nevím," řekl Budecius temně. Ten hlas a celý tento zjev bylo něco úžasně nepříjemného.

Marně se snažil proniknouti nějak skrze hrozné brýle nebo dostati jinocha do profilu, aby mohl zřetelněji rozeznati jeho skutečnou podobu.

„Vám velí poručík Švec, pravda? Heroj, pravda? Bral Penzu, Samaru, pravda? Věru, geroj! On je zde v Simbirsku?"

„Ach, chtěla bych poznati tohoto vašeho Šveca . . ." zahorovalo děvče.

„Proč?" otázal se Budecius a chtěl povstati.

„Nu . . . nu . . . co to děláte? Snad už nechcete odejít. Hle, čaj je hotov. Nesmíte přece zhrdnouti ruským pohostinstvím . . ." pohněvalo se děvče.

Budecius si přitáhl stakan čaje; nespouštěl však mladika v brýlích s očí. Ovanula jej nyní nedůvěra. Jsem starý blbec, všude vlezu — v městě, jehož neznám a kde před hodinami byli nejsurovější a nejzákeřnější nepřátelé, jaké kdy nějaké vojsko mělo! Ví Bůh, do jakého janičarského hnízda nezapadl. Ten chlapíček se ho ptá na pluky, na divise, na Ševce a mluví jako Němec . . . či jako Čech?

Budecius neslyšel celé řady otázek, jež mu zatím byly k čaji kladeny. Neodpovídal, poněvadž se nemohl zbaviti domněnky, že muž s brýlemi je někdo . . . koho by snad i mohl znáti. Nedopil čaje. Vstal pojednou rozhodně, ba prudce, a řekl jasně:

„Děkuji vám, továryši . . . na shledanou . . ."

Ale vtom mladík s brýlemi rychle vyňal

z kapsy revolver, namířil jej přímo proti Čechoslováku, a řekl ostře a pisklavě:

„Neodejdete! Ani krok. A ty, Šurka, sedni a piš. Budete odpovídati na moje otázky..."

„Na nic nebudu odpovídati," řekl Budecius klidně. „Můžete také ihned střílet, chcete-li, neboť se budu bránit. Mám revolver. Kdo však jste?"

„Nic vám po tom není..." zahučel mladík. „Odevzdejte mi svoji zbraň!"

Budecius se usmál. Řekl pak zvolna:

„Vy jste patrně zvyklí, když usmiřujete bezbranná ruská města, že se vám ihned všecko vzdá. Hleďte, i já vám mohu říci: ruce vzhůru! dejte sem ten revolver! Nedomnívejte se, že vždy musí muž sklonit ruce před hlavní nějaké zbraně. Na to jste naprosto zapomněl. Můj revolver je v mé kapse a mohu jej kdykoli obrátit proti vám — pakliže sám dříve nestřelíte ovšem. Můžete však i střelit, mně je to docela lhostejno. Stojím na frontě nyní tváří v tvář nepříteli. Takto vypadá občanská válka... Nu, střelte... líbo-li. Ovšem, riskujete, že se nic nedovíte. Jak vidíte, připravil jste vše špatně... ač jste Čechoslovák..."

„Co to povídáte..." řekl mladík šeptem a česky. Pak se zarazil, usmál se uštěpačně a s ironií strhl s nosu svoje brýle. Objevily se oči, nos a vzletné čelo Ivana Kohoutka. Mladík však vytrvale mířil na obličej Budeciusův.

Jeho „sestra" stála u stolu, podepírajíc se

dlaněmi o desku, bledá, překvapená, v nejvyšších rozpacích. Rty se jí třásly a mluvily o tom, že by nejraději křičely vztekem a bezradností.

Budecius, vida Kohoutka, ani se už mnoho nepodivil. Prohlížel si okamžik jeho rysy, klidně a bezstarostně. Jeho klid strašlivě dráždil.

„Mnoho jste se nezměnil, továryši. Stále věrný komunismu? To je úctyhodné. Ba, toužíte si vysloužit atamanské ostruhy?"

„Mlčet! Střelím!" zařval Ivan Kohoutek, bledý strašlivou zlostí.

„Střelte! Nač čekáte?" usmál se Budecius. „Neprodlužujte situaci, jež je naprosto směšná. Ničeho se ode mne nedočkáte. Střelíte-li teď či potom — to už je předem lhostejno. Máte proti mně výhodu, že držíte zbraň už připravenou. Já bych pro ni teprve musel do kapsy. Či jste si opravdu představoval, Ivane Kohoutku, že vše půjde nejvýš hladce, že si mne dobře prohlédnete na ulici, že na mne, jako na řádného Čechoslováka, pošlete krásnou dívku, že mne vlákáte sem, že mi ukážete svůj revolver a já že se okamžitě leknu, zdvihnu ruce a — což je nejhoršího — vypovím jako člověk informovaný podle vašeho zdání, vše, co vím o síle, úmyslech a plánech našeho vojska. A vy dostanete pak svoje ostruhy... Vidíte, je to zvláštní, když se mimo nadání ty ruce opravdu nezdvihnou, ba, když zajatec dokonce vyzývá

někoho na boj... Proč nestřílíte? Bojíte se, že přijdou naši vojáci?"

Kohoutek třímal sice revolver co nejpevněji, ale přece jen se třásl nyní celý jako osika.

„Hleďte, Ivane Kohoutku," řekl Budecius mírně, „nechme toho všeho vlastně, souhlasil byste? Navrhuji vám dvoji: vydejte se dobrovolně v moje ruce; složte tu pistoli; odvedu vás do štábu našich vojsk; garantuji vám naprostou bezpečnost, budete ovšem souzen a uvězněn, aspoň po dobu našeho pobytu zde v Rusku. Máte ještě možnost vše napraviti. V našem vojsku jsou dnes, a právě zde v Simbirsku, dobrovolníci, kteří se k nám vrátili z rudé armády. Byli přijati. A dnes už jim nikdo nic nevyčítá. Vy, chcete-li, můžete se ještě státi u nás třeba i oficírem. Beztak jste po tom kdysi toužil. Ale je zde druhá možnost. Vyhodíte svůj revolver oknem, slíbíte mi, že se ihned a to v lepším přestrojení, vrátíte do tábora rudých, je-li to už váš jinošský ideál. Tuto dámu můžete vzíti sebou. A budete-li souhlasiti, mohu vám i naznačiti cestu, kudy byste patrně prošli bez nesnází. Divíte se tomu? Proč to chci učiniti? Protože se vás nebojím a nebojíme. Opravdu, Ivane Kohoutku! Propustím-li vás, vím, že nám nemůžete ani nadále škoditi. Jen hleďte, jak to vše nešikovně, hloupě, dětinsky, divadelně děláte. Je smutno se na vás dívat. A tak si počínáte, vy čeští komunisté, všichni. Nic neumíte dělat pořádně. I tu revoluci jen tak marký-

rujete, hrajete si na ni jako děti, papouškujete to, co slyšíte od ruských soudruhů. Je to celkem žalostná podívaná. Horší je, že svádíte nevinné lidi a posíláte je proti nám — na jistou smrt. Našim lidem v žáru bitvy je těžko konat humanitní přednášky a přesvědčovat je o krutosti, jíž splácejí zradu často naivní a povětšině neškodnou, neboť jen ti nejslabší morálně nás mohou zrazovat. Po bitvě u Lipjag, roznícení pomstou za Gayera, jenž tam byl smrtelně raněn a potom umřel, pověsili dva vaše lidi, Luňáka-Přecechtěla a Hynka. Bylo to zvěrstvo, pravda, ale proč je tomu učíte? Rozsekali jste u Zlatoustu důstojníka, jenž už umíral. Rozsekali jste nedávno vojáky, raněné, jež jste našli na bojišti. Vyučujete svět ve zvěrstvách. A vy, Ivane Kohoutku, navlékl jste si směšné brýle, dvacetiletý chlapec, zapustil jste si bradku, a teď mne míníte ještě rozstřílet svou pistolí — jak jste divadelní! A máte-li střeliti . . ."

„To je úžasné!" vzkřiklo děvče. „Co to povídá? Nerozumím té jeho češtině. Ale vždyť on nás uráží. Střelte! Střelte, vy babo!"

„Ale on má revolver!" zaskuhral Kohoutek.

„Střelte! Střelte! Babo!" dupala dívka vztekle do podlahy.

Vtom venku pod okny se ozvaly hlasy a rachot.

Kohoutek i děvče zbledly hrůzně jako vápno.

„Střelte, co vám zbývá! Utečeme potom zadním pokojem."

Kohoutek třesoucím se prstem zmačkl spoušť.

Vyšla rána.

Profičela kolem Budeciusova ucha. Voják včas, pozoruje po celou dobu bedlivě hlaveň revolveru, ucukl hlavou. Nastala hrozná honba po pokoji. Děvče uchvátilo massivní mosazný svícen a mrštilo jím po Čechoslováku. Odrazil jej rukou, div si ji o něj neroztříštil.

Vtom se v okně objevila strašlivá, bledá tvář, zsinalá záštím. Jako veliký op vyšvihl se člověk se slabomyslnou tváří a s kapičkou na nose na římsu, skočil po Ivanu Kohoutkovi a nějakým nástrojem ztupělým a tmavým, mu rázem rozryl obličej. Kohoutek se skácel a chlapík mu těžkou botou zuřivě rozkopl břicho.

Dívka, vidouc tento obličej, vytřeštila oči a omdlela.

Liebermann se vrhl k ní. Už jel svýma strašnýma a krvavýma nůžkama po jejím obličeji. Budecius skočil k němu. Chytil ho včas za ruku.

„Liebermanne! Co to děláš? Stůj!"

„A co by! Ještě mne budete někdo poučovat? Učenej pane! Hloupej pane! Pít! Cht."

„Je to děvče, Liebermanne!"

„Jo. A zabít mohla! Děvče, neděvče. Kluci by ji rozpárali... A co teď s ní, s bestií?"

„Nic!"

„Jo! Nic... Však voni si kluci pro ni pří-

jdou... A nebudou daleko. A já... a já stále za tebou, bratře... Vidím, učenej pán, ale hloupej pán. De si jen tak. A s první holkou. A tak já za nima. Hloupí lidi. Okna mají otevřena, no tak poslouchám. Pořád venku, voco de vlastně. Až když tahle děvka začne křičet, střelte, střelte! A pak jsem už skočil sem, však taky vyšla rána. Kluci tu budou jistě co nevidět. Museli ji slyšet. Hlídka šla prve kolem."

„Pomoz mi vzkřísit děvče... Či počkej raději, zde máš bombu a revolver a prohlédni vedlejší pokoj. Podivný dům, prázdný, mrtvý.. ticho... nu, jdi..."

Budecius se rozhlédl pokojem. Starý nábytek, potažený voskovaným plátnem. Byt guberniálního úředníka z Varšavy, pomyslel si Budecius. Bylo mu ošklivo. Na zemi ležel zohavený Kohoutek. Stáhl se stolu ubrus a přikryl jej. A pod stolem shroucená se krčila pololežic dívčina. Její obličej byl smrtelně bledý, rty, uštěpačné a kruté, zuřivě stisknuty.

Našel karafu s vodou. Postříkal a křísil děvče, co Liebermann rachotil, patrně nadarmo, vedle v pokoji. Dívka po chvíli otevřela oči... Dlouho nic nepochopila. Ale potom se jí rozjasnilo rázem v divokém záchvatu:

„Ach, to jste vy? Zabte mne, vy zvířata! Zabte mne! Nenávidím vás! Nesahejte na mne! Jsem bolševička, jsem, jsem. Bolševička, slyšíte? Nu, pojděte, hovada, nechcete-li mne zabít. Ostatně, pojdete všichni, všichni, vy červe-

nobílí psi, vy Čechosobaky! Ani jeden odtud z Ruska živý nevyvázne! Zhynete všichni jako hladové krysy, buržoasní svoloč! Rozbijeme vás v padrť a v prach, Trocký vás udupe massami vojsk, jež se šikují v Moskvě, vzal je s fronty na západě a z posádek, raději sem vpustí Němce než vás, svoloč slavjanská! Utopíme vás ve Volze, ryby vás budou žrát, utopíme vás v Kamě, rozšlapeme vás svými broněviky, rozmetáme vás do povětří. Co jste udělali s továryšem Kogoutkem? Psi! Nač ještě čekáte? Zabíjejte!"

Liebermann, slyše strašné rouhání, vedle v pokoji překotil židli a spěchal sem. Viděl děvče, kterak sedí sklesle v odřeném křesle a zuřivě se dívá Budeciusovi do očí. Její ruštině, překotné a přerývané vztekem, zhola nerozuměl. Díval se na ni ukrutnicky a kdyby byl směl, zabil by ji snad jedinou ranou pěstí.

„Jdi pro naše vojáky a přiveď asi dva, nechť ji odvedou do štábu. Já zatím u ní počkám..." řekl Budecius mírně.

Liebermann odešel. Voják nyní osaměl s děvčetem a mlčky, neodpovídaje ni slova, poslouchal její klnutí, jež se na konec proměnilo v hrůzný proud nečistých ruských nadávek, jimž jakoby nebylo konce a jež přímo páchly, zvláště z úst ženiných. Když po chvíli venku zazněly kroky vojáků, děvče umlklo, složilo ruce do klína a bázlivě se podívalo očima, plnýma hrůzy, na Budeciusa.

„Zabijí?..." zašeptalo.

„Nezabijí!" řekl Budecius. „Vždyť i vy jste Rusko . . ." zašeptal pro sebe.

„Co? Co říkáte? Zabijí? . . ."

Budecius zavrtěl hlavou. Ale děvče přes to se dalo do pláče.

Vojáci vstoupili a odvedli dívku. S humorem.

„Pěkná žába! Správná!"

Budecius osaměl v pokoji. Bylo tu hrůzné ticho nyní po hřmotu a zápase. Ani hodiny nešly. Ukazovaly deset hodin, ač bylo jistě už pět hodin odpoledne. Na stěně visely nějaké fotografie. Hubený asi čtyřicetiletý člověk s vysedlými kostmi lícními, s řídkými vousisky, tenký nos s křehounkým „cvikrem". Pak jakási žena. Marně v nich hledal rysy dívčiny. Zřejmo, opuštěný byt, který patrně tajně už bolševici připravili pro výzvědné úkoly, padne-li Simbirsk. Jestli někde, tož zajisté nejsílněji asi bude vyvinuta právě v revolučním státě — špionáž! Neboť nikde není větších strachů z převratů . . . Ale pověřit tímto úkolem Čecha? Hm . . .

Naklonil se nad Kohoutkem a odkryl ubrus.

Z kapsy mrtvého vyčníval notes. Budecius jej vytáhl, přikryl mrtvolu, i listoval. Na první straně byla jeho adresa v Čechách.

Napsati později jeho matce . . . řekl si Budecius, taje dech úzkostí . . .

Nepsati nic hořkého pro ni . . . Prostě, padl

v Rusku. Na Volze... Pochován na hřbitově v Simbirsku. Stačí. Není-liž nejhrůznější to jediné slovo: padl?

Padl...

Proč?...

XXII.

Nad rozlehlý kraj vystoupilo nové slunce. Srpnové slunce.

Zhlíželo se v široce rozlité řece a spalo mezi rozsáhlými vrboviskami, z nichž prokukovaly skleněné oči kalužin.

Srázný drolivý břeh se západní strany vrhal sivý stín na žlutavou valící se vodu, jež v mírných, ale vydatných vlnách vytrvale hnala k jihu.

V malém městečku na pravém břehu tábořil shluk lidí. Vysokých, kostnatých mužů s orlíma očima. Byli unaveni dlouhými pochody, ale z jejich očí a z jejich bytostí šlehala odhodlaná jiskrnost a tuhá vojenská vůle. Přes to, že byli téměř bezbranní.

Jejich náčelník byl rozložitý, tvrdý muž.

Všecky oči co chvíli se upíraly k němu. S láskou i oddanou bázní.

Vypravovalo se o boji Čechoslováků s bolševiky u města Bujinska. Obyvatelé líčili porážku rudých. Hostili ochotně neznámé vojsko chlebem a slaninou.

Vojáci byli vyhladovělí a lačně hltali velká sousta chleba a tuku.

Oživovala je všecky veliká a silná naděje. Čechoslováci!

Věděli, že za nějakou chvíli musí se objeviti před Těťuší.

Zvědové z městečka vykládali a horlili:

„Už jdou... viděli jsme jejich hlídky..."

Ano, šli.

Vše jim běželo vstříc.

Oddíl dostihl městečka. Byl zahalen jásotem.

Mladému důstojníkovi vyšel vstříc rozložitý a bohatýrský náčelník potulného, táboříciho mužstva.

„Kdo jste?"

„Major Blagotič!"

„Srb?"

„Ano... Jsme Srbi. Jsme zbytek dobrudžské divise. Chtěli jsme se dostati do některého přístavu v severním moři a odjeti do Francie... jako vy. Sověty nás zadržely... jako vás... Odzbrojily nás. Podařilo se nám vyváznouti z Kazaně. Jdeme vám vstříc. A prosíme vás, abyste nám dovolili bojovati po vašem boku. Pobratimsky... Neodmítněte pomoci půltřetího sta vojáků. Dobrých vojáků — ručím za ně!"

Nebylo už potřebí podrobněji hovořiti o té-

to věci. Vojáci se objímali a div netančili radostí — českou besedu a srbské kolo dohromady. Vypravovalo se nyní o jiných událostech. O tom, jak Čechoslováci právě dobyli Jekatěrinburgu, jak před jejich příchodem místní sovět dal povražditi carskou rodinu. Celý Ural jest nyní v jejich rukách. Postupuje se k Permi a očišťuje se celé rozlehlé území na západ s Uralu k řece Volze od zbytků nepřátel. Rovněž v Sibiři se probíjí Gajda se svými oddíly na východ k Vladivostoku. Irkutsk je v jeho rukách již od poloviny července. Kdo ví dnes, jakými kouzly a zázraky zmohl nejvážnější překážku na veliké sibiřské magistrále, třicet devět bajkalských tunelů? Ale zmohl ji, vykouřil odtud bolševiky, ovládá Bajkal a žene útokem na Čitu. Oddíly Syrového zajišťují severní trati, vedoucí do Sibiře z Ruska a odřezávají krásnoarmějcům vpád do našeho týlu přes Tumeň. Za krátko budou rozptýleny poslední znaky bolševického panství v Sibiři i v Povolží a nesmírné území bude prosto nepřátelství, bude obsazeno Čechoslováky, největší území, jež bylo v bojích dobyto v této světové válce ...

Dobrovolníci vypravovali prostě a zábavně tyto věci. Vše jim připadalo jasné a zřejmé, nevyhnutelné. Prostí strejci s fajfkami v kapsách, kteří nikdy ani v nejbarvitějších snech nesnili o městech a krajích, jimiž prošli nyní, sotva umějící vyslovit jejich východní jména, seznamovali se rychle s neočekávaným zeměpisem a

rýmovali názvy světadílů jako kdysi dobrácká jména sousedních vesnic doma v Čechách.

Srbové jim pak horlivě vypravovali o Kazani, kde se všichni radostně třesou nadějí na příchod Čechů. „Molim, gospodyne, molim bračo" se tu mísilo v české „ty, poslouchej, Tondo, bratře četaři"... A mezi nimi pobíhaly děti z Těťuši, škemraly o cukr a výrostci o papirosy — —

Od jihu pak se blížilo veliké loďstvo. Za hřmění děl a za zvuků hudeb vyjelo ze Simbirska. Loďstvo bitevní, obrněné až po komíny, každá loď plující pevnost, pancéřový ostrov, plynoucí po řece Volze, jež od dob Stěňky Razina sotva viděla divadlo podobné. Vpředu jako tmaví vodomilové letí dělové čluny, přední a úderné částky slavné flotily, brázdí hláď řeky jako hlídky, jež obezřetně a opatrně obzírají její tok i její břehy. Za nimi mohutné volžské parníky. Vlající prapory bílé a červené, ohromné vlajkové stuhy svatojirské, zlatěoranžové a černé, šustí a bijí se v poryvech větru, který vane s levého břehu řeky s širých, rozpiatých zelených planin, v nichž sedí vesnice Mordvinů a Baškirů nebo Tatarů kazaňských. Plyne důstojně a mocně „Karamzin", „Oleg", „Samara" a jiné lodi, jež vezou vojsko; roty, kulomety a děla československá, oddíl národní armády, „Kapellovce"; vojáci stojí u kulometů, na velitelských můstcích českoslovenští důstojníci a ruští dobrovolníci —

námořníci, strojírny hučí a šrouby těžce, ale urputně pracují v kalících se vlnách. Je slyšeti zpěv, hlasy, volání, rozkazy.

Jeden rozkaz však řídí všecko: Na Kazaň!

S břehů jde sem vůně střemchy a mísí se v zápach lodního dýmu a olejů, voda za večerů vlhce voní. Na lodích je napětí a žádostivost boje. A v mnohých srdcích i pýcha dobrodružnosti a vysoce vznášející cit odvahy. Někteří z vojáků jakživi se neplavili takto po ohromné řece, jež vytváří celé tlumy illusí.

Přicházejí západy slunce, jež barví strmé pravé břehy Volhy do krvava, a za časných jiter se vyčkává na jeho východ, kdy velké siné stany nad lučinami se trhají, vystupují z nich šedomodré chlumy a vrcholy bukových lesů, z nichž stoupá ranní pára, a nade vším vyplouvá nad obzor ohnivý ranní kotouč, jenž zlátne a za nějakou chvíli statně pálí do mokvavého, zeleného kraje.

Ústí nějaké nové mohutné řeky se blíží. Je široké a pěnivé a přivřeným očím připomíná úsek moře. Je to Kama. Oddíl, který bude chránit tento pořádný kus podkazaňského kraje, provede útok na město Lajševo a bude obranou a jistotou pravého křídla výpravy v pochodu na Kazaň. Oddíl? Stačí jedna rota... Stačila.

A nyní dále proti proudu, na sever, na Kazaň.

Míjejí hodiny. Napětí a žádostivost boje roste.

Jen co bude vidět město!

Viděti město — znamená, míti je už zpola v hrsti. Hlad po něm žene všecky jako vichřice. Kdo by chtěl zůstat před jeho branami?

Viděti město chána Ulu Machmeta a jeho mešity... Město Pugačeva, který je dovedl spáliti na popel, aby v něm potom položil svoji „bujnu golovu..." Město zázračné bohorodice, Matky Boží Kazaňské, k jejímuž divotvornému obrazu putují ruské ženy s outěžkem, statné a krevnaté mátušky v dlouhých a širokých pestrých suknicích...

Viděti kazaňský Kreml, pevnost s věžemi chrámů a klášterů, předobraz Kremlu moskevského, zlaté báně Soboru a štíhlé věžice monastýru, zvonice a vysokou hlásnou věž sladké Sumbeki, princezny tatarské...

Tak vypravují Rusové Čechoslovákům o Kazani. A staré východní báje, tak vzdálené rodné zemi mezi Krkonošemi a Českým Lesem, rozplameňují žádostivost boje a zvyšují napětí a touhu po útoku více než rozkazy náčelníků.

A lodice dělové už vplouvají pod skalnaté srázy Nižního Uslonu a vidí před sebou přístav. Nějaký podřadný přístav, obchodní patrně, myslí si. Přístav nižněuslonský! Některé oddíly zde bez překážek vystoupily.

Ach, odtud je viděti k městu!

Kazaň ležela před nimi.

Veliké město! Do čtverce je objíždí železnice a tam, kde se žene řeka Kazaňka, zdvíhá se toužený Kreml. Vyrůstá z širého vlnění střech jako zkazka, malebná, cizokrajná, vyzdvižená nad město s překypující obrazností. Bílá, měděnkově zelená, zlatá a červená. A pod ní utíká Kazaňka dále pod železniční most a rychle se vrhá do hrotu pravého úhlu, jaký zde tvoří prudký ohyb Volhy od západu k jihu.

To je tedy to město!

Rychle se ženou lodice proti proudu. Kdo by tu mohl Čechoslováky očekávati? A tak záhy? Jejich střemhlavá prudkost jest jejich největší zbraní. Až dosud téměř všude, kde se objevili, jich takto záhy nečekali. Věděli a báli se, že přijdou. Přišli vždy neočekávaně. A vždy na vzdory všem předpokladům. Neboť Kazaň je čekala od východu. Najednou však jsou zde, mají už nižněuslonský přístav několik verst jižně od města.

Ale Čechoslováci mimo nadání plují náhle a rychle dále. Několik lodí letí vzhůru po řece, projíždí přístavy města, a dále, několik kilometrů na západ v ohbí Volhy. Divno! Nic se neozývá.

Je to nesmírné překvapení na obou stranách.

A lodi se vracejí po této korsárské projížďce na Nižní Uslon. Tu teprve se ozvala

střelba s kazaňských břehů. Odpověděla jí lodicová děla — —

Noc procházela tiše, jen slabý praskot osamělého výstřelu byl slyšen v dálce. Ale Čechoslováci se hotovili k útoku jako město k obraně a snad k protiútoku.

Jan Budecius naslouchal této noci a vše se v něm chvělo neklidem. Za plavby slyšel na palubě Ševce a ruské důstojníky. Samara neschvalovala prý této výpravy. Vedla v téže době operace směrem k Chvalynsku, toužila po Saratově a po jižním odbojném kraji, vzpírajícím se moci sovětů. Odtud byl skok k Denikinovi. Dosáhneme-li spojení s ním, podaří se nám vytvořiti společnou protisovětskou frontu až k Černému moři. Potom teprve bude možno rozšiřovati území naší moci k severu, na Kazaň. Tolik namítal štáb Čečkův. Ale táž Samara „Komuče"*) vyslala Lebeděva, Grigorjeva, Štěpanova, který velel na Ukrajině prvnímu československému pluku a jenž byl nyní i po Ufě a Zlatoustu dobromyslnými Čechy vzat opět na milost, Borise Savinkova, aby Kazaně dobyli s vojsky československými. A aby jí dobyli, vedl tažení těchto vojsk poručík Švec. Byl mu přidělen úkol jako vojákovi. Přijal rozkaz jako voják.

Stojíme tedy před městem, řekl si Budecius. Jeho druhům se líbilo na palubě zname-

*) „Komuč", zkratka samarského Komitétu členů „Učreditelného" (Ústavodárného) shromáždění.

nitých lodí. Jen tu a tam si posteskli, co dělají asi jejich těplušky.

Liebermann ztratil jaksi sebejistotu. Připadalo mu nejvýš nepochopitelné, kam se to vlastně po boji vrátí spat, ztratil pojem domova, bytu, rodné chaty.

Ale ostatní jej chlácholili. Nejvíce Perný. Nebudeme přece do smrti bydlet v těpluškách. Nejdříve jsme bydleli v zákopech. Potom ve vozech vlaků. Nyní na palubě, v podpalubí a v kabinách velkolepých lodí. Lepší se to.

Dobrovolec Rjazanov nyní Perného miloval, oh, jak jej miloval! Viděl přece, jak roste před jeho očima v muže, opravdového muže, v opravdového Čechoslováka. Nikdo se neodvážil připomínati mu minulých zmatků. Neboť nebylo dnes jasnějšího člověka v celé četě, v celé rotě a snad v celém pluku nad Josefa Perného.

Švec jej pochválil za Bugulmu, za Čerdakly, za Simbirsk a stiskl mu ruku. A stiskl ruku také dobrovolci Rjazanovi. Děvče by bylo v téže chvíli skočilo do ohně planoucího, kdyby toho byl požádal.

Neboť „co nám řekne Švec" — bylo nejsilnějším válečným heslem všech.

A stiskl-li ruku . . .

Jen Jan Budecius byl zamlklý a těžce zavinutý do sebe. Stěží usnul. Sny měl ponuré, plné červeně, tmy a šedavých mlh. Z nich se porůznu vynořovaly tváře jeho přátel, bojovníků a bratří. Všechny byly proměněné, pope-

lavé, mlčenlivé a vyčítavé. Probudil se o půlnoci a bylo mu bezměrně podivno a téměř nevysvětlitelno, že v této chvíli zamyšleně a němě ční k nebesům věže kazaňského Kremlu, zamyšleně a němě, jako v touž dobu věže svatovítské, věže Notre Dame a věže svatého Pavla v Londýně... a minarety, zvonice a pagody světa... To vše ční nyní k nebesům, právě v této chvíli, ztrnule a nelidsky do bezedné tmy... ale věže kazaňského Kremlu musí vědět, že zítra nastane boj o ně a že v jejich stínu, poteče kouřící se krev a že výstřely z děl budou rozechvívati jejich staré pravoslavné zvony a že... že Čechoslováci, hrstka, jež jako když ztrácí rozum a na zpěněném koni letí dál nevěříc, že by jí mohly dojíti síly... Čechoslováci... Čechoslováci...

Byla půlnoc. Věděl, že je to zlá chvíle. Proto se bál domýšleti, co mu naznačovali běsové, obletující jeho duši.

Ó, jak vítal jitro! Konečně — děj se vůle Tvoje, ó, Pane! Je to nejsilnější a pro člověka nejodvážnější místo z Otčenáše. Buď vůle Tvá!

Vše šlo nyní nesmírně rychle, jako vždy, kdy se dobývalo nepřátelského města. Rychle jako hbité ještěrky postupují řetězce vojáků po pravém břehu řeky Volhy. Rychle jako bystronozí střevlíci jdou vojáci rot pod velením Ševcovým po břehu levém na jih od města. Od východu nastupují Kapellovci.

Jde střelba. Boj.

Vzadu podporuje dělostřeleckým ohněm baterie Přikrylova. Dobrý doktor Přikryl, záložní dělostřelecký poručík někdejší armády monarchie, má v této chvíli úlohu velitele dělostřelecké brigády a bombarduje jedno z největších ruských měst a jednu z nejslavnějších ruských pevností. Kouří cigaretu a je mu veselo.

Jiří Skála musel rozděliti svoji rotu. Polovici on, polovici Horáček. Každý dostal samostatný úkol.

„Krepost!" Pevnost tedy! Výborně!

Skála přehlédl svoje lidi. Viděl tu všecky známé tváře, jež chtěl vidět ve své půlrotě.

Došla radostná zpráva. Pravý břeh Volhy je prost nepřítele. Všecek útok soustřediti nyní na město, ležící na levém břehu nad ústím Kazaňky do Volhy.

Jak střelhbitě se přepravila vojska, očistivší pravý břeh, přes řeku!

Však už se rozzuřil boj. A je to zase týž boj, jaký byl pod Penzou, Samarou, Buzulukem, Ufou, Bugulmou, Melekesem, Simbirskem... Svůj, nikým nenapodobitelný, ohnivý a plný nenadálosti pro nepřítele, achillovský i odysseovský současně, nevypočítatelný, neodolatelný.

Padá ves za vsí na jihu města. Nepřítel prchá z kazaňských předměstí, do ulic města vskakují přední oddíly Čechoslováků. Ulice za ulicí, bazar za bazarem, „ploščadi" i „ploščadky" i „skvery" se ocitají v jejich moci. Dva, tři,

hrstka vojáků, ovládá celé rayony města. Nepřítel musel asi cítit ve všech kostech, že dělej co dělej, svých posic neudrží. Někteří krásnoarmějci mávnou rukou. Ale vydrží u svých kulometů, čekajíce oddaně smrt. Věděli už včera, že jí neujdou. Jako v předešlých bojích, tak i zde letí před Čechoslováky jako jedovatý oblak, který poráží protivníky, panika a tajemný bohatýrský věhlas jejich nepřemožitelnosti.

Jiří Skála šel v centru svého oddílu. Povšiml si smrtelně zbledlé tváře Budeciusovy. Jeho oči byly propadlé v modravých stínech. Ale voják šel. Šel kupředu a přál si jediného: na nic nemysleti, než to, co je před tebou několik kroků.

Na kterési věži do rachotu pušečné a kulometné střelby zaznívaly údery hodin. Kamarádi, je poledne! Kamarádi, kupředu, ať jdeme brzo k obědu.

Odzadu přiletěla novina. Kdo už teď ví, kdo ji přinesl? Ale přišli Srbové. Blagotič. A naše oddíly z Těťuš.

Srbové! Srbové!

Ne všichni je mohli vidět. Ale stačilo, že jsou někde mezi nimi. Srbové! Teď to půjde rychleji! Ukázati také trochu temperamentu vojenského! Nedati se zahodit před nimi! Vytáhnout se! Co možná nejvýš. Neboť: Srbové!

To byl junácký olej do ohně, který hořel statně a vytrvale, ale který nyní vzplanul ve

vysoký, bílý plápol. V něm se spaloval odpor krásnoarmějců jako hedvábný papír!

Na kreposť! K pevnosti! Vzhůru na Kreml!

Dneska Kreml kazaňský, zítra Kreml moskevský!

Vzhůru! Kupředu!

Perný s děvčetem při zdi, vintovky v levých pažích, přitisknutých k srdci, v pravých pěstech bomby. Lieberman zase jako olysalý opičák — hup po dlážděných chodnících botami s podkůvkami. Jak to zvoní! A Baroch, Vambera, Hofírek, starý Bobrujčan a ostatní, furažky vražené až po krev do čela, tančící a běsnící ozbrojenci, kteří poskakovali, popobíhali, kryli se, vrhali granáty a zase s rozmyslem stříleli po nejjistějších cílech!

Srbové! Srbové!

Kdosi je dokonce viděl. Běžel jako spojka do centra útoku. Teď se vrátil. Bojují nádherně. Měli byste vidět! To je houbec, co my tady děláme. Cože, houbec?

Kupředu!

Vida ji, kreposť! Na ni! Hurrá!

Vrhněte granáty!

Několik lidí proběhlo vraty. Praskají výstřely a bomby. Někde nahoře vztekle štěká kulomet. Ó, jak se to vesele žene útokem!

Pevnost se nenadála . . . Pevnost, dávná, bezmála starozákonní, naprosto nepočítala s něčím podobným. Hloučky Latyšů se rychle vzdávají.

Hloučky, roty ... celý pluk. I s hudbou. Osm set lidí! Osm — set — vojáků! Několika rotám. Osm set nejlepších sovětských vojáků. Starý Vacetis je vodil do boje. Byli to bezmála oni sami, kteří vybojovali Leninovi Rusko!

Pevnost padla! Ticho. V kasematech leží po zemi odzbrojení krasnoarmějci. Čechoslovák je hlídá.

Odtud lze ovládati zbytek města.

V ulicích se vzteká boj. Teď už je lhostejno, je-li den či noc. Noci jsou beztak krátké, zvláště v těchto krutých časích. Převalí se před očima jako černá mračna a za několik okamžiků vidíš zase vycházeti slunce.

Svítí dnes majestátně a vítězoslavně.

Krásnoarmějci jsou pod ním vyháněni z ulic Kazaně. A připadá dnes, na druhý den boje o město, že by stačilo hnáti je odtud biči a knutami. Kdyby dobyvatelů nebylo tak málo a kdyby toto město nebylo tak velké a rozsáhlé!

Prchají z posledních ulic, skrývají se mezi vagony na trati, skáčou do řeky, utíkají do zaměstských roklin, parčíků a hájů, vzdávají se ... vzdávají se ...

Je sedmého srpna.

Kazaň padla!

I padli dva Čechoslováci. Sedm jich bylo raněno. Nebylo lze tomu ani uvěřit. A přece to byla pravda. A želelo se jich tím více, čím větší byla možnost vzíti toto ohromné město bez jediného mrtvého.

Kazaň padla!

Bolševici byli vyhnáni z města a zapuzeni daleko z jeho dohledu. Umlkla střelba. Čechoslováci, „Kapellovci", Srbové vystavili všude po okolí stráže k jeho obraně.

A město chovalo ve svém klíně ohromující, neslýchanou kořist. Nepočítatelné zásoby zbraní, střeliva, látek oděvu, konserv, medikamentů. Carská Kazaň hromadila zde krmivo pro celou ruskou frontu od Baltu k Černému moři. V pokladnicích jejích uložila sovětská vláda ruský státní poklad, 560,000.000 rublů ve zlatém kovu!

Lebeděv, který už z lodí psal do Samary feuilletony o výpravě, posílal nyní fanfáry, plné omámeného štěstí.

Kazaň padla. Ale Kazaň jako když se znovu narodí. Zaplesala. Zatřeštila veselím. Vyvěsila bíločervené prapory. Georgievské prapory. Bílomodročervené prapory. Otřásala se voláním slávy. Čechoslovákům! Kapellovi! Ševcovi! Blagotičovi! Ústavodárnému Shromáždění! Masarykovi! Králi Petrovi srbskému! Lebeděvu! Volskému, předsedovi samarského Komuča, Klimuškinovi, Brušvitovi, plukovníku Galkinovi, který v Samaře organisuje Národní armádu, Borisu Larinkovu, doktoru Grigorjevu! Demokracii! Novému Rusku! Protigermánské frontě. Spojencům! Slovanstvu!

A hymny. Hymny!

Na Voskressenské ulici plakáty! Na prostranství před pevností plakáty! Všude plakáty,

plakáty! Da zdrávstvujut bratja Čechoslovaky. Bratja Serbi!

A zase dnes už starý, dnes už tradiční obraz ruský od doby velké revoluce:

Meetingy! Průvody! Meeting — koncerty!

A plná divadla, koncertní síně, šantány, restaurace, taneční dupárny... Bankety...

Město vydechlo tak prudce a tak zhluboka po období tyranie, div si nepotrhalo plíce. Do jeho ulic vstoupilo veselí a bujnost. Zábava, dostihy, závodní koně, hráčské stolky, bláznivý jakýsi Carneval, rozlévající po ulicích šampaňské. Probírali se sem lidé až z Moskvy. Všude před Volhou sověty se chystají k útěku. Bolševické úřady se evakuují, sovětská správa balí svoje svršky. Novgorodský sovět je připraven k opuštění svého sídla. V dalekém okruhu kolem Jaroslavi zuří krvavé selské povstání proti sovětské vládě. Bouří se Vjatka na severu a Tambov na jihu. Za okamžik se vzbouří celá Sovdepie — sovětský zbytek Ruska.

Jest předvečer úplného zhroucení sovětské vlády.

Počátek konce...

*

Jiří Skála se vracel ke své rotě.

Šel temnými ulicemi města. Za ním ještě doznívala hudba.

Zdálo se mu, že útloboká, světlovlasá dívka, vedle níž seděl na této hostině, kterou uctívala

městská duma kazaňské vítěze, jde s ním a obrací ve tmě k němu svoje azurové oči. Slyšel její hlas, takový dětinný hlas s nosovkami. Slyšel její „ne".

Její ne na otázku, neví-li něco o nové hudební škole, jež se měla v Kazani otevříti ještě za režimu bolševiků. O panu Nikonovovi.

Ne... neví nic. Ba, neví dnes ani, byla-li opravdu na světě za režimu bolševiků. Rozhodně jsou to však podivné, nemístné, zbytečné a nezajímavé otázky z jeho úst. Raději by prý slyšela něco jiného.

Obracela k němu svoje azurové oči. Viděl je a shledal, že jsou velmi půvabné. Podobaly se rozzářeným drobným hvězdičkám.

A dívenka stále a stále cosi povídala.

Ach, Čechoslováci! Musí přijíti i k nám do Osinovo, je to blízko. Měli tam statek, jež jim revoluce vzala. Taková krásná, stará zahrada. Zná tam každé dubisko, každou břízku. Vyrůstala tam. Obíhala jako děvčátko po pěšinkách se svou naňkou, v altánu jídala červené lesní jahody se smetanou. Měla koníka, ovečku a psa. Malým zdobným kočárkem jezdívali do Kazaně. Bolševici je odtud vyhnali, mužíci všecko roznesli. I piano rozebrali a klávesy rozdali venkovským usmrkancům. Musí teď všecko vrátit! Všecko! Nejen půdu, kterou nechávají nezoránu, ale i všecky věci, i klávesy. Zvěř taková! Však je Čechoslováci donutí... Pravda?

Tak mlela její mladičká, růžová ústa.

Můj Bože, na jaké hlouposti to teď myslí, řekl si český důstojník. Na koníka, ovečku a psa ...

Ale obracela k němu dětinně azurové oči a div se mu po chvíli nevyznala, že jest její první láskou. Její otec je, či byl bohat, velmi bohat, poměšťák, továrník, velkoobchodník. Mydlárny. Koželuhovny. Výroba safiánu. Vývoz do celého světa ... Miliony, miliony ...

A její azurové oči zářily jako hvězdičky.

O nové hudební škole však opravdu nic nevěděla.

K čemu jsou tedy ty její miliony, miliony, zachmuřil se Skála.

I vytratil se z banketu.

Šel nyní tmou ulic a odháněl dotěrnou vidinu světlovlasé dívky velmi nepřívětivě. Šel dolů k přístavu, vracel se k své rotě.

Ulice dobytého města byly dnes už ztichlé a zadumané.

Jen z malých čajoven a z kabaček, z krčmiček, kde se tajně prodávala vodka, zněly lidské hlasy. Zastavil se tu a tam, ve stínu postál chvíli, poslouchal.

Nic ... Všichni jsou spokojeni. Nikdo si zatím nepřeje návratu rudých. Dělníci pijí vodku a proklínají komisaroděržavije. Situace asi táž, jako v Samaře před časem za vlády továryše Maslennikova.

Šel dál.

Proti němu se za okamžik vyhrnul z kterého-si domu hlouček mladých lidí.

„Izvozčík! Izvozčík!" křičel kdosi z nich. Ale izvozčíka tu nebylo.

Viděli Čechoslováka. Důstojníka!

„Požálujsta, gospodin oficer, s námi. Pogulat!"

Byly zde dívky, zavěšené v ramena svých druhů, smály se nesmyslně, páchly vínem a rybí paštikou. Jedna z nich uchopila Skálu za ruku:

„Vždy jsem milovala Čechoslováky..."

Důstojník řekl cosi na omluvu a šel dále. Teprve po chvíli se zastavil, ohlédl se, zamyslel se. Řekl si:

„To děvče — to byla cigánka Lelija z Kyjeva... Táž, táž, již jsem viděl oné kornilovské noci v Maximu. Hle, je v Kazani..."

Ale potom máchl rukou do tmy:

„Mýlím se... Rozhodně se mýlím..."

A šel dále.

Před ním z černého údolu zasvítila světla přístavu. Sestupoval k nim.

Voda mlaskala, lodice se pohupovaly a stěžně lodí čněly vzhůru do černa jako ostré dlouhé nehty. Hrstka jeho lidí měla přístav pod ochranou. Stálo zde několik stráží. Ostatní pokojně spali z části na lodi, z části v přístavních kolnách.

V černavém šeru tměl se protější břeh, vyvršuje se v kopec. Vrchní Uslon.

Skála se zadíval tím směrem.

Ale i tam bylo ticho.

Důstojník obešel celý přístav. Slabikoval v noční slepotě názvy jednotlivých skladišť obchodních firem a paroplavebních volžských společností.

U kterési kolny zastal na stráži Budeciusa.

„Byl zde k večeru jakýsi člověk," hlásil voják tlumeně. „Hledal nějakého českého důstojníka. Poslal jsem jej do štábu k Ševcovi."

„Co chtěl?"

„Přijel z Moskvy. Říkal, že je bývalý důstojník, bojoval na frontě proti Němcům. Před nějakým časem z bídy vstoupil do služeb sovětů. Ale nyní, právě tady před Kazaní podařilo se mu utéci krásnoarmějcům a přeběhnouti sem. Prošel našimi řídkými strážemi a na rybářské loďce se dal přepraviti s protějšího břehu. Byl ještě před dvěma dny v Moskvě. Bylo tam zděšení nad pádem Kazaně. Ale současně přímo křečovitá vůle k záchraně sovětské vlády. Simbirská Šurka — bolševička, jíž tolik šlo o můj krk, zdá se, měla pravdu. Trocký odvolal všecky rudé síly, jež stály na západní hranici Ruska. Ponechal celé pomezí volné, otevřel je Němcům. Zatím posílá na Kazaň vše, co má po ruce v Moskvě. Sám přijíždí na zdejší frontu. S ním sem jede jeho tělesná garda, námořnické oddíly, poslední pluky Latyšů, Číňané, Musulmani, Němci, Maďaři a ostatní „internacionální otrjady", frekventanti škol rudých důstojníků, novobranci..."

„Novobranci . . ." řekl v zamyšlení Skála. „Před pádem Kazaně chytili naši celý transport novobranců u Lajševa. Bolševičtí komisaři je sbírali jako negry-otroky po vsích podél Kamy a násilím, bičí a střelbou je hnali do služeb sovětů. Naši je potom pustili domů k mámině sukním. Byli to vesměs výrostci, uplakaní a uděšení."

„Hlásím ti pouze, co jsem slyšel," zahučel Budecius. „Ten člověk odhaduje sílu vojska, jež posílá Moskva ke Kazani, na dvacet pět tisíc mužů . . ."

„Čekáme dvacet tisíc mužů Národní armády. Je to dobrovolná mobilisace ze Samary, Simbirska, Buguruslanu, Ufy, Čelabinska. Kozáci a baškirské pluky. Je hlášena pomoc s Uralu. Ze Sibiře. Válečné lodi spojenců připlouvají do Vladivostoku na pomoc Čechoslovákům. Musíme udržet Kazaň. Udržíme Kazaň . . ."

Hlas Skálův byl pevný a odhodlaný. V jeho nitru byl ještě jiný hlas, měkký, nesobecký, který mu domlouvavě a něžně šeptal: Udržte Kazaň. A zvláště Kazaň je nutno udržet. Zajisté pro Rusko a pro vás. Ale také trochu pro mne . . . maličko, maličko pro mne . . . a nehněvejte se, pro moje dítě a pro mého muže.

Tato šlechetnost, třebaže mu připadala chvílemi směšnou právě v jeho nitru, tiše a nesměle usedala na břeh jeho myšlení, z něhož jako ze-

lený ostrov vyrůstala Kazaň a celá tato přítomná sláva kazaňská.

„Těch dvacet tisíc mužů," zašeptal po chvíli Budecius, „jež budeš očekávati nekonečné dny od východu, může postaviti Kazaň už zítra, pozítří... Je to veliké město, je to bohaté město, a má pro tuto armádu vše, co lze si jen pomyslet. Stačilo by vyzbrojit armádu půlmilionovou, kdyby se shromáždila v jeho zdech. V těchto dnech, kdy tu stojíme a zabezpečujeme město proti západu a severu, mohlo státi za námi už několik pluků kazaňských dobrovolníků. Je prý zde na dva tisíce důstojníků. Je zde universita a tisíce studentů. Jsou zde eserovsky smýšlející dělníci. Jsou zde mohamedánské vesnice, jež vždy nenáviděly bolševiků..."

„Ano... máš pravdu," odtušil Skála a pomalu dodal: „Město se dosud nevzpamatovalo, neuvědomilo si sama sebe. Přihlásilo se však už čtyři sta důstojníků-dobrovolníků. V nejbližších okamžicích přijdou další..."

Bylo ticho.

Budecius se obrátil k městu. Mlčící, neprostupná tma stála proti němu.

„Jiří..." zašeptal voják chvějícím se hlasem.

„Co?" trhl sebou Skála nejvýš překvapen.

„Dívám se do tváře tomuto městu," řekl Budecius sotva slyšitelně, „ale dere se do mne

úzkost při tom pohledu. Mlčí... Chvílemi se na mne dívá tupě jako tažné zvíře. Chvílemi se na mne dívá něžně, nevinně, hloupince a udiveně jako dítě. Dítě a zvíře. Marně bys hledal v této tmě tvář mužovu. Nevím, dočkal-li by ses srozumitelné, jasné odpovědi. Mužné odpovědi..."

„Jak mluvíš... Ty..." vzdechnul Skála.

„Já. Miluji je, neobávej se. Což nemilujeme dítěte či zvířete? Já mám pouze úzkost o ně. Úzkost, jež se prudce do mne dere, nevím ani přesně, kudy a odkud. Dává se to do mne jako zápalná nemoc. A mám úzkost o Peťu..."

„Co je to, kdo je to Peťa?..."

„Vypravoval jsem ti kdysi o tom. O Anně Andrejevně. Peťa je naše vojsko. Je nám, myslím, stále nejbližší, ale což to! Nejbližší! Jsme to my sami. Ne snad já či ty. Ale především ti lidé od Ševce po Liebermana. A z této tmy jde k nim po špičkách a lstivě jako klekánice — úzkost... Co tam...!"

Budecius ukázal prstem někam na Vrchní Uslon. Na západ.

„Co tam se organisuje sveřepá, bezohledná, nijakými prostředky neopovrhující, všem sentimentálnostem se pošklebující síla, síla zločinná třeba, sehnaná ze všech smrdutých morálních doupat Ruska, ale síla, jíž prstem nepovališ. Vynaloží všecko násilí, všecky peníze, všecku vodku, všecku lhavost a výmluvnost, všecky sli-

by, všecky vyhrůžky, všecku lstivost a zákeřnost, všecko rozpoutání krvavých a nejspodnějších pudů lidských opic, všecku bezbožnost a nevíru v člověka a v lidskou duši — na to, aby nás zničila. Jde přece o její bytí. Nejen svou silou, ale i svým srdcem jsme její strašlivý nepřítel. Jsme na světě snad první, kteří rázem prohlédli její bezčlověčkou podstatu..."

Budecius se opíral o svoji pušku.

Voda v přístavě hovořila a houžve, jimiž byly přivázány loďky ku břehu, úpěly. Šplíchot vln mezi kymácejícími se parníky a čluny připadal, jako když veliká ruka popleskává mohutné hladké zvíře po mastné srsti.

„Ta úzkost..." zašeptal po chvíli, pátraje ve tmě po očích Skálových, „nepokusí se jen o život našeho vojska. Ta úzkost nepodryje pouze jeho úspěšný boj, nerozkotá jen jeho veliký, největší v dějinách lidstva pochod a vítězství... Vůkol nás, a jistě zejména v tuto minutu, vanou tajemné a ničivé síly jako snad nikde na světě. Jsme v zemi běsů..."

Skála vztáhl ruku do tmy proti svému vojákovi:

„Co je ti, příteli?..."

„Ta úzkost, jež přichází, jež tu obchází jako hrobař, se pokusí o jeho duši..."

„O čí duši tu mluvíš?"

„O duši našeho vojska..."

„Červených je všude jako štěnic," řekl rozrušeně dobrovolec Rjazanov.

„Ale Kultivátor prý přišel..." nadhodil Perný.

„Kultivátor... co je to?" šeptlo děvče.

„Kutlvašr. To je jeho přezdívka. Je zde se svým oddílem. Poženeme ty červené štěnice nyní až do Spasských Morkvaš. My jim dáme co proto, pro Nižní Uslon..."

Perný si osušil hřbetem ruky zpocené, starostmi posledních hodin zbrázděné čelo, mastné od špíny a šedohnědé od prachu a hliny.

Ale pojednou se obrátil k děvčeti a řekl umíněně a prosebně:

„Byl bych tak rád, kdybys... kdybys odešla do Kazaně. Tolik tam potřebují ošetřovatelek. Máme mnoho raněných. Odpočineš si... Budeš zase chvíli děvčetem, Marusinka... Půjdeš, viď?..."

„Ne. Nesvléknu těchto šatů... A zůstanu s tebou...," řeklo klidně děvče.

„V Kazani je armáda žen, jež mají povinnost, ošetřovati raněné... Proč jich nemobilisujete? Jste vítězi a dobyvatelé! A to jim dovolíte, aby naplňovaly šantány, tančily, chodily po dostizích... A pokukujete po krasavicích," dodalo děvče s rozhořčením.

Perný odvrátil hlavu.

Zešedivěl. Vlasy mu slezly v posledních

dnech, a ač se neviděl drahnou už dobu v zrcadle, věděl, že vypadá zchátrale a stařecky. Nespal. Buď nesměl spát, jsa na stráži nebo v boji, nebo nemohl, i kdyby chtěl. Vše v něm bylo napiato k prasknutí — a vše v něm už už praskalo. Ale — ku podivu, nebouřil se, třebaže věděl, že v Kazani kromě armády žen, jež by mohla ošetřovati raněné, našla by se i armáda mužů, jež by mohla aspoň trochu pomoci. Ale nějak s ní v duchu už ani nepočítal. Shledával nějak osudově nezměnitelné to, že on a Čechoslováci musí hájiti nyní Kazaně až do posledka.

Ozvalo se nad ním známé bručení. Zdvihl hlavu.

Sovětský aeroplán

Snad sám Trocký, řekl si. Je prý zde u Kazaně. Chce vzíti město zpět stůj co stůj! A stále nové a nové síly sem posílá. Opravdu, je jich tu všude nyní kolem kol jako štěnic ve venkovské hospodě. S Krásné Gorky střílejí vytrvale po městě a hlavně po přístavu. Okružují město a rojí se jako vosy. Snad se množí dělením. Ale vzal je ďas! Dosud nesmělo množství zaleknouti jeho a jeho druhy. Nepřátel se dávno neleká, toť jasné. A na množství nebude hledět, nesmí hledět. Až dosud bylo všude množství nepřátel a málo českých rot, nemluvě o nějakých praporech či plucích. Kultivátor se objevil jako spasitel — a kolik že má vlastně lidí? Sotva nějaké dvě roty. Už je takový čas: rota musí

umět rozrazit, rozprášit, porazit, zničit celý pluk. Proto jsou Čechoslováci. Ostatně, je tomu tak! Legenda, jež jde krajem, na konec není vůbec legendou. Je pravdou. Je každodenní skutečností. Leč, co jiného také dělat? Jak jinak pracovat, není-li více k disposici, než je. A jíti zpět — dnes? Nemožné!

Nad jeho hlavou plul klidně aeroplán.

Voják zaklel — nikdy toho snad nečinil. Strhl pušku s ramene, zamířil vzhůru do vzduchu a vystřelil. Ale svítivý pták-stroj plul dále a mířil k řece.

„Směšný Josif," zahlaholilo děvče.

Perný se na ně zahleděl s údivem.

Teprve nyní, po dlouhé a dlouhé době, si uvědomil, že dobrovolec Rjazanov se zatím stal opravdu vojákem. Přivykl zcela a bez výjimek tomu, že vždy cítil po svém boku jeho přítomnost. Nedovede se vpravit do představy, že by ho nebylo — ba, že ho do nedávna ještě vůbec neznal. Dobrovolec Rjazanov a Josef Perný, který byl včera jmenován desátníkem a zítra bude jistě šikovatelem roty, byla vojenská jednotka o dvou nerozlučných článcích. Ale voják Perný si sotva kdy uvědomoval, že jejich společenství je opravdu vojenské. Děvče, jež běželo do útoku po jeho boku, leželo vedle něho v zákopech a krytech a stálo u střílen, jež spalo po jeho levici v těpluškách — to byla Maria Antonovna, snad žena, snad posel boží či co... Šlo to s ním jako jeho věrný stín —

a bez toho chodil by snad po světě jako slepý a lezl by snad umíněně a vzpurně dětinsky každé smrti vstříc.

Ale Maria Antonovna? Marusinka?

A dnes, odkud jen se pramení to náhlé rozpoznání, že je to opravdu dobrovolec Rjazanov, voják, jenž kráčí vedle, voják jako jsou ostatní a před ním vše, jako před ostatními?

Podíval se na svou družku očima, do nichž se provaloval zmatek.

Hleděly mu vstříc oči jasné a přímé, až se zaradoval.

Opravdu, nějaký jasnější pocit se ho zmocnil při tomto pohledu.

Hle, Maria Antonovna! Je s ním. A tak je to konečně dobře. Dobře pro oba. Cítil v sobě sílu za deset. A pak už dávno přivykl myšlence, že Maria Antonovna je prostě nezranitelná. Kdyby byl raněn, ošetří ho. Kdyby padl, odtáhne jej s bojiště a pohřbí jej s bratry z roty a z pluku.

Je nezranitelná.

Třebaže se tluče tu mezi námi v hrůzných a krvavých řežích bitev či plískanicí krve, je nevinná a čistá . . . třebaže celá žhne a třebaže je jeho plápol oddanosti a lásky a vášně . . . jest jeho ženou . . . a jak je ženou a jak je druhem a jak je vším!

A hle, nyní se mu zasmála přímo do obličeje. Vystřelil směšně po rudém aeroplánu. Aeroplán zakroužil teď nad řeku a vida! střelba

po něm se rozšířila div ne po celém pobřeží a po celém městě.

„A máš mne ráda?" vykoktal ze sebe po chvíli nějak přihlouple.

„Mám. Do smrti! A nemusím do Kazaně?..." šeptlo děvče.

„Ne!"

Ovšem že ne. Teď to zase cítil. Strach, který jej pronásledoval až dosud, znenáhla ustupoval. Jakoby spíše pramenil z okolí a ne z něho, z vojáka, jenž připoutal svoji ženu co nejúžeji k svému boku, neboť sama tomu chce a má-li pro něj žíti, musí býti s ním i v řídkých minutách, jimiž je osud nyní daří. Nemohla by přece „pro něj" žíti někde mimo něj. Ví to, neboť mu to nesčíslněkráte řekla.

A pak, dobrovolec Rjazanov si už dávno sám vybojoval právo, aby mohl jíti po jeho boku, i kdyby nebyl Josef Perný. Dnes si zasloužil válečného uznání, neboť byla to i jeho zásluha, že byl znovu vybojován Nižní Uslon. Byla to zásluha všech, ovšem i pekařů, písařů, muzikantů, intendantů. Ale dobrovolec Rjazanov by měl spíše právo býti desátníkem, než Perný Josef.

A tu se voják náhle začervenal. Přišla na něj zase ta chvíle, jež mu připomínala Ukrajinu, Kursk a první dny v Penze. A zase zmocnil se ho pocit studu s otázkou, nezměnil-li se takto „pro děvče?" Ó, tyto chvíle dovedly býti nesnesitelné.

Pro děvče! Pro děvče!

Pro děvče změnil přesvědčení?

Pro děvče se bil a zabíjel, aby se před ním „vytáhl", vyznamenal?

Šavel se stal Pavlem pro Krista, on pro děvče? — —

Podíval se nyní na svého druha.

Stáli v červenavé rokli, připraveni k boji. Kdesi vpředu, ve směru na Vorobjevku a na Spasskoje Morkvaši, postupují československí rozvědčíci. Zde stojí hloučky vojáků, které půjdou ihned snad za nimi. Tamhle je Budecius. Dívá-li se na něj, zdá se mu, že vidí v jeho sešlosti a zmučenosti svůj vlastní obraz únavy. Oči zapadlé, nevyspalé, utopené v modři a žluti, jež se tmí pod velkým, klenutým čelem. A jsou zde i ostatní. Vypadají všichni stejně.

Ale podíval se nyní na svého druha — na svoji ženu. Její oči planuly a její tváře žhnuly. Je nezranitelná.

A byla mu poslána... někým... Snad to byl Budecius. Pečuje o vše a o všecky. Jakoby tu šlo o nějaké jeho dílo, o nějaké jeho vlastní dítko. Ale není času teď o tom přemýšlet. Ano, byla mu jistě poslána. Od čeho dovedla ho uchrániti? Koho z něho učinila? Ať tak či onak, je v něm nyní až oslnivě jasno. A všecky podlé otázky ze starých časů se vnucují v jeho srdce jen proto, že vědí, jaký je právě podlec... jakým by dovedl býti podlcem. A Maria Antonovna ho uchránila i podlosti. Šla za svým Jo-

sifem, šla jistě za ním, za Josefem Perným, ale musela mu ukázati Josefa Luňáka-Přecechtěla K němuž neměl daleko...

A v této chvíli vyvstaly před ním doby „odevzdávání zbraní" v Penze. Doby agitace českých komunistů. List Kohoutkův.

A jak se tmělo, viděl temný stín, jaký tehdy věsila každá noc na československé vlaky, stojící na nádraží. Těpluška spí. Těžce oddychují kamarádi, kteří spí druh vedle druha, přikrytí plášti, z pod nichž čouhají těžké nohy českých vojáků. Jen Josef Perný nespí. Ba právě že nespí, a čeká dokonce, až usnou všichni, a usnou tvrdě. Pak se posadí, pomalu, tiše, obezřele. Naslouchá chvíli ve tmě, odhaduje sílu spánku jednotlivých spáčů, konečně sleze s pryčny, skočí na bosé nohy, aby nikoho neprobudil, polehoučku odsune stěnu vozu a seskočí jako zloděj, navracející se z lupu, z krádeže neobyčejně nebezpečné. A pak dole, téměř skrčen pod kola vozu, aby ho stráže neviděly, se chvatně obuje, vyčká okamžiku, kdy bratr, který hlídá vozy před neštěstím a přepadením, zajde, a ničemnými tchořími skoky proběhne někam ke skladištím, kudy lze projíti z nádraží na cestu k městu. Skrývá se v ulicích předměstí, plouží se podél řeky nedočkavě čeká na příchod jitra, ulehá na lavici v městském sadu a počítá hlas hodin. A ráno o deváté vstupuje do sovětu a ptá se po továryši Kohoutkovi. A, komisař českých komunistů Kohoutek? dí stráž

dole. Hlásíte se, továryši, do rudé armády? Charašó! Zde jest jeho kancelář. Vstupuje do kanceláře, a vida, Kohoutek si mne ruce a vesele švitoří, že to věděl, že byl o tom pevně přesvědčen, že ho čekal každou minutu, každou vteřinu. Výborně! Přišel. A právě včas. Bude náčelníkem jeho štábu. Však teď se chystá trestná výprava proti Saratovu, který se vzbouřil a svrhl sovětskou vládu. Je nutno kontrrevoluci ztrestat exemplárně, získat si důvěry a uznání Moskvy... A pryč s bíločervenou stužkou na čepici! Dostane rudou pěticípou hvězdu, krásně emailovanou. Pryč s těmito hadry! Dostane frenč barvy khaki a důstojnické řemení. A zde je zatím sto rublů... Až se vrátí ze Saratova, začne se intensivnější agitace v československých vlacích... Uvidí, až se odstraní důstojnické sbory, jak všecko rázem přejde do služeb sovětů! Neboť, konec konců, celá ta armáda československá, všichni ti dobrovolníci — jsou vlastně bolševici, či ne? Nechť si nedělá z ničeho svědomí. To by byla pěkná hloupost! Zrada? Koho? Čeho? Vojska? Masaryka? Je koupen imperialistickými spojenci! Vlasti? A co je to vlast? Proletář nemá vlasti..

„Co je ti? Ty spíš... Chudáčku, jsi znaven, viď?"

Ach, tento hlas!

Otevřel oči. Maria Antonovna se nakláněla k němu. Byl opřen o stěnu rokle, opíral se o pušku a hlava mu div neupadla.

Opravdu ... pokoušel se o něj spánek. Sláva Bohu, bylo to jen dřímotné snění z těžké, všecku vláhu a svěžest těla vysušující únavy.

Ťedy nejen od toho všeho, co mu tanulo před zavřenýma očima jako ošklebná a rmutná řada přízraků, ale i od tohoto potupného spánku, tak nehodného vojáka v této chvíli, zachránila ho Maria Antonovna, jeho žena. Až odrazíme rudé od Kazaně, až potáhneme na Nižní Novgorod, až vstoupíme do Moskvy ... ano, až vstoupíme do Moskvy, požádá Perný Josef své velitelství o to, aby směl býti oddán s Marií Antonovnou. A třeba i v pravoslavném chrámu. Je zbožná — nechť si je zbožná! Pro něj je dávno jeho ženou, i pro jeho druhy. Ale nebude na škodu, jestliže uvidí ona sama, kterak je spojuje její Bůh pravoslavný a potvrzuje svazek, jenž vyrostl z dnů plných krve a strastí.

Vzchopil se.

Popadl polní láhev, již mu podávala, a napil se vody. Neboť celým tělem lomcoval žár.

„A ... Marusinka ..."

„Co?"

„Do Moskvy dojdeme?"

„Dojdeme ..."

Děvče se dalo pak do smíchu.

Neboť jaký byl prý směšný. Pootevřená ústa. Celý pokrytý potem ... A — ošklivý ... Ale takový celý milý, její. Uštvaný a jako dítě, jež usíná někomu na ruce. Vidouc jej takto, zasnila i sama trochu. O tom, co mu kdysi říkala.

O Moskvě. A zdá se... ne, nic neví... ničemu nerozumí.

Perný vytřeštil oči.

„Co to říkáš?..."

„Mlč... ticho... potom ti snad povím..."

„Co to říkáš?" šeptal voják, stoje už pevně na nohou a zarývaje ostré, neřezané a špinavé nehty do vintovky.

„Mlč... ticho... ticho...," šeptalo děvče.

Doletěl k nim povel:

Kupředu!

Šli mlčky vedle sebe. Perný zjihl a nejraději by se byl plazil vedle ní jako pes, těsně u jejích nohou, otíraje se o její mužské vysoké boty.

A trnul nyní zase hrůzou, jež se řítila do jeho srdce jako lavina.

Ó, moci se vrátiti! Hned! Hned! Snad by bylo možno říci Skálovi jedno jediné slovo. Poslati ji do zadu, do města, uložiti ji na měkké lůžko, vložiti ji do růží... Okamžitě by bylo vše zařízeno. Ó, teď už přece docela, ale docela nezáleží na Josefu Perném. A vše nutno učinit pro ni! Jakže, jakže to bylo jen možné, že si dodnes zcela zřetelně a prostě neuvědomil, že je přece ženou? Nač myslel? Myslel vůbec v těchto dnech?

A teď vidí, že jde... že jde kupředu!

Zastavte přece... zast...

Děvče se k němu zase obrátilo, uchopilo jej za rukáv a šeptlo:

„Idi... idi-ka... milyj..."

„Ale . . ."

Ale — nikdo mu nechtěl naslouchat. Tma houstla a houstla.

Za ním cosi zachrastilo. Byl to další řetěz, ba spíše hlouček, který šel za nimi a posunoval je kupředu.

A dobrovolec Rjazanov stále byl o krok před ním. Nijaká síla nezmohla ho zadržeti. Ostatně, což měl Perný nějakou sílu?

Hrůza se mu roztékala ze srdce po celém těle místo krve. Klopýtal přes hnusné kameny a drolivou drť země, poslušně za děvčetem, jež mu razilo cestu ve tmě, trnul úžasem nade vším; nad ní, nad sebou, nad touto neznámou, sklánějící se nocí, jež je sice vyvádí nyní z roklí, ale za to je žene přímo do bukového lesíka, není-li to nekonečný, hluboký, čarodějnický les, plný děsu. A největší z těchto hrůz byla hrůza nad samým sebou, nad němou a slepou bezmocí a ztrnulostí vůle. Celá jeho bytost se proměnila v jakousi odpornou zvířecí stvůru, jež prostě jde na provaze, aniž ví kam a proč, ba v jakousi pitvornou mašinku, již někdo zezadu postrkuje a mašinka leze a leze, jakby nelezla, vždyť nemá mozku ani srdce. A přece ještě před chvílí dovedl mysleti a sestavovati jakési souvislé obrazy a úsudky . . . he . . . blbina . . . ano, asi zblbl . . .

Kupředu! zazněl zase rozkaz. Zazněl zleva, zazněl zprava?

Zazněl. A zase jde se kupředu.

Hloučky, v něž se zauzlil řetěz Skálových střelců, jdou nyní po dvou, po třech, po pěti. Nocí se míhají jejich stíny, jež si i ve tmě cloní oči jakoby před prudkým sluncem. Oči, oči... Snaží se pronikati temnotami, snaží se býti čilými, bystrými, zdravými, neplésti si nepřítele se stromy a křovisky... oči, nebohé oči v této tmě! A přece je nutno takto jíti — a právě takto. Neboť z Kazaně není více sil, než jich je, a tyto síly už nejsou ani síly lidské. Nadlidské patrně.

Včera odrazili řadu útoků.

Červení se hnali na město s mnoha stran. Ač je ve městě nábojů na deset let, nebylo jich právě dosti na posicích v nejzuřivějších chvilích.

Proto: šetřit!

A šetřit tak, že se vyčkávalo, až protivník přijde na dostřel, až přijde jako nesporný cíl, a potom teprve začala střelba. Vražedná. Za několik dní nepřetržitých bojů a za tohoto způsobu boje, stali se všichni střelci mistry, závodníky. Ještě nikdy před tím massy nepřátel nepostoupily před jejich pušky tak blízko.

A kulomety? Nešťastné kulomety...

Bylo jich v Kazani na tisíce. Ale bylo sto kulometčíků mezi těmi, kdož hájili města? Ó, kdyby byli aspoň nesmrtelní a nezranitelní!

Bylo však mnoho smrtelných a zranitelných. Což nepříteli, tomu bylo hej! Stahoval sem desítky tisíců. Vše, co bylo v evropském

Rusku. Mobilisoval. Honil knutami selské synky v Předvolží proti selským synkům ze Závolží a proti Čechoslovákům.

Ale Čechoslováci pochovávali svoje mrtvé a odváželi svoje raněné, aniž kdo stanul na jejich místa. Posily prý jdou... prý jdou... už.. už jdou...

A jestliže vojáci nespali dvě noci, tři noci.. kdy spal velitel obrany Kazaně, poručík Švec...?

Včera tedy odrazili řadu útoků. Bylo úzko z té massy protivníkovy, jež se valila proti řiďounkému řetězu obránců. Do mezer, jež vznikaly pod ďábelským a neumdlévajícím československým ohněm jako automatické články vskakovaly nové vlny bojovníků. Ruce, třímající rozžhavené pušky, už umdlévaly, kulomety byly rozpáleny a přepáleny, div se nevznítily, nešlehly plamenem a nerozsypaly se v popel. Ale Skálovi se podařilo dovléci jednu pekelnou, štěkající mašinu v bok nepřítelův a pustiti jej v nejtmavší hustotu nastupujících rudých vojsk. Jejich útok se shroutil po páté a proměnil se na konec ve směšný úprk. Oddechli si. Smáli se. Jedli chléb a prohlašovali svého velitele za svatého.

Však teď...

Je už noc. Jak se dovede plížit lstivě a nepočestně taková noc...

Vstoupili do lesa.

Zvolna se šlo nyní kupředu. Mezi buky a

břízami. Aspoň ty bílé břízy osvěcovaly trochu místo úporného a téměř strašidelného pochodu.

Dobrovolec Rjazanov však byl neustále o krok vpředu. Perný se třásl děsem, že mu nestačí. Obával se, že mu dojdou síly... pokud vůbec dovedl na něco mysleti. Ale opravdu kromě děsu nebylo v jeho mozku nic... rudá tma a děs! A stále jako připoutané zvíře klusal za děvčetem, třel se o jeho boky, dýchal ztěžka, ústa otevřená, vlhká..

Kdesi napravo zarachotil kulomet.

Co je to? Snad se tu nesešli s nepřítelem?

Jsou to hlídky? Zákopy rudých? Je to postup rudých, na nějž narazili?

Kulomet rachotil dále. Mdle, podle mínění vojáků.

Hrome! to není náš kulomet! To jsou rudí! Střílejí asi na pravé křídlo. Snad nějaká jejich zásada v lese.

Řetěz a jeho hloučky se nahrbily. Lidé s puškami v rukou se prodírali tmou jako zvěř lesní. Skok co skok, od stromu k stromu.

A hloub do lesa, stále hlouběji.

Noc byla neúprosně černá. A nesl se jí šepot lidí, kteří se sotva mohli dovolat tichým slovem druh druha; chvílemi bylo v tomto lese jen úzkostné a napiaté mlčení...

Náhle se Pernému zdálo, že se mu točí hlava jako v opilství. I zápach líhu se mu dral do nosu a dráždil jej div ne k zvracení.

Vztyčil hřbet. Probudilo jej divné vědomí, plné nové hrůzy.

Les se mu pojednou oživil ďábly, opilými ďábly, s očima planoucíma, plnýma vzteklosti.

Co je to? Co jen to je?

Opravdu, probudilo jej to. Ne, nebylo zde ďáblů. Ale divný zápach, strašlivý, protivný zápach denaturovaného líhu se nesl lesem kolem jeho nosu.

Uvědomoval si to nyní příliš jasně.

Chlastají, řekl si s odporem. Ale kde vzali vodku? Nikdo neměl vodky.

„Marusinka . . ." zašeptal.

Vtom nalevo od něho se ozval hlas, páchnoucí vodkou:

„Ticho, továryšč . . ."

Perný sebou trhl. Přiskočil k děvčeti, jež nakloněno lehce kupředu, plížilo se dále, štváno nějakou nezdolatelnou mocí, jež tě táhne nesčetnými, pevnými nitěmi.

„Marusinka . . ." zašeptal znovu.

A zase se ozvalo nyní velmi blízko zleva:

„Ticho . . . továryšč . . ."

A odkudsi za tímto blízkým hlasem zasyklo vzdáleněji:

„Sukyn syn . . . pjanyj . . ."*)

Perný zestudeněl hrůzou. Nevěděl, co je to, ale cítil studenou vlhkost po zádech i po prsou. Děsil a strachoval se už jen o svou družku.

*) opilý . . .

Ale ta šla obezřele a klidně kupředu. Zvykl na její stín ve tmě. Co si myslí? hrozil se.

Leč — takto je to zatím dobře. Jen ticho . . . jen ticho . . .

Řetěz šel nyní jakoby vyrovnaněji a klidněji.

Nikdo nikoho nevolal, nikoho neoslovoval. Ticho . . .

A v tomto tichu se Pernému pomalu a namáhavě rozjasňovalo v rozbředlém a zmateném myšlení. Z toho všeho vystupovala nyní jediná tetelivá myšlenka, jež stydla v děsnou pravdu.

Bolševici . . .

Ano. Jsou to oni. Setkali jsme se s nějakým jejich oddílem, jenž v noci a opilý spletl si cestu a nyní jde s námi. Kam? Co z toho bude?

Snad jsme narazili na nějaké křídlo jejich útoku, jež se dalo strhnout námi zpět? Ale kam potom jde jejich útok? Za nás? Do našich zad? A co z toho bude?

Jen ticho . . .

Řetěz jde kupředu. A zdá se, jakoby byl spokojen — —

Tlumě dech, klopýtal Perný, drže se úzkostlivě svého dobrovolce. Nikdy před tím necítil se býti tak sláb před bitvou. Ne, o sebe neměl přece strachu. Ale oč, o koho měl nyní strach?

Stále mrtvou tmou hledal drahý stín. A vracel se mu i jistý rozmysl. Lovil levou rukou ruční granáty, zavěšené za pasem, a počítal.

Čtyři. Stačí to. Ach, k čemu? K obraně... Ale také třeba k smrti! Neboť co by zbylo jiného, kdyby...

Věděl, že krok, dva či tři nejvýše vlevo od něho klusá jeho neznámý soused v řetězu. Tupě, lhostejno, čemu vstříc... Páchne vodkou, jíž jej komisaři napojili před nástupem, aby mu dodali odvahy.

Co s tímto sousedem? A co s ostatními? Kolik jich je? Hle, v dálce hovoří dosud střelba, jež se vzdaluje.

Tíseň, nejistota, hrůza... hrů-za!

Vrhnouti se tiše na něj, probodnouti jej, aby padl bez hlesu?... Ale co je to soused? Začne hluk, střílenice, postříli se všichni mezi sebou, Čechoslováci mezi Čechoslováky, rudí mezi rudými! A nic z toho. Zítra jiní rudí vezmou Kazaň!

Prokleté, zlořečené město! zahučelo v něm náhle. Mrzké, bídné město, jež chlastá a žere a spoléhá ve všem jen na Čechoslováky! Na čudobohatýry!

Plivl do vlhkého mechu, v němž klouzaly jeho nohy.

Jeho soused nalevo chrčel, pletl sebou, co chvíli se potácel, jak mohl slyšeti — snad by ho skolil ranou pěsti mezi oči, ranou puškové pažby do břicha...

Ale hrůzné společenství tohoto postupu do vnitra lesa a děs vlastního osudu i osudu ne-

šťastné bolševické „cepi",*) jež se dostala do jedné řady se strašným nepřítelem, ho silně odzbrojoval. Věděl, že sám už nic nepodnikne a že vše se nějak skončí, až vyjdou z lesa. Ale věděl, že nyní musí bránit Marii Antonovnu celým tělem, vším, což jeho jest...

Les nebral konce. A konce nebralo hrůzné, k šílení napiaté mlčení, v němž jedni čekali s vařící se zuřivostí na nějaký oslňující okamžik, co druzí šli tiše a spokojeně, čekajíce, až se vzkřikne „Urá na Čechoslováky", kteří mají býti někde vpředu, zajisté zakopáni v zemi, odkudž musí být vypuzeni, vykouřeni, aby byli zničeni... da, da!

Perný však nyní se rázem zastavil. A s ním cukl sebou celý řetěz. Kdesi, těžko říci, napravo či nalevo, vpředu či vzadu, ozval se výkřik.

Těžko říci, co znamenal. Někdo mohl slyšet „urá", někdo slyšel české „do nich!" Perný slyšel: bodákem!

Prudce se obrátil. Konečně povel! Konečně něco, co přišlo odjinud, co nemuselo z něho! Proti němu vyšlehl ohavný zápach. Udeřil prudce pažbou pušky v tom směru. Zarachotilo to, zachřestilo, houští zapraskalo a do něho se bez hlesu zapotácelo neznámé tělo. V celém lese nastal horečný, dusný, krvavý ruch.

Bylo slyšeti praskající větve, dupot kroků,

*) střelecký řetěz (švarmlinie").

údery pažeb o lebky lidí, jež pukaly... Svist a třeskot ocelových bodáků.

Náhle vyšlo několik ran.

„Nestřílet! Bodáky do nich!" ozval se český povel.

A v mžiku potom proletěl lesem vysoký, nalomený, neválečnický výkřik mladinkého hrdla:

„Josif!"

Perný uslyšel, jak se u jeho nohou cosi složilo do mechu. Útlé ruce mu objaly nohy a horečně ho hladily a zmateně se chytaly jeho šatu, ruce zoufalé, potřeštěné, smutně a překotně volající o záchranu.

Klesl k dívce.

Hmatal divoce po jejím obličeji, zuřivě rozepial její drsný vojenský pás, odstranil s prudkou neopatrností bomby a roztrhl šat dívčin na ňadrech. Neposlouchal ničeho už, boj náhle byl pro něho dobojován, ač zuřil teď už o kus vpředu, až za nějakou dobu docela umlkl.

„Marusinka..." sténal voják, „co je ti? Raněna? Kam? do hlavy? do prsou? Kam? Jaká hrozná noc! A jaká tma!"

Ale nikdo mu už neodpovídal.

Jeho ruce ohledávaly hlavu, pozorně, tvrdě se probíraly jeho kostnaté prsty kštící, jež zhoustla v posledních dnech, objímaly křehký a útlý krk dívčin, sledovaly ramena, ňadra, boky... nic...

Teprve po chvíli nešťastné ruce, třesoucí se

jako haluze ve větru, našly loužmokvavé tekutiny na zádech, na něž se lepila soldátská rubáška, a za okamžik potom pod srdcem malou ranku a pramének krve.

„Srdce . . ." zablekotal voják těžce, nemoha to slovo ani vyslovit, jako opilec. Pak se ho najednou zmocnilo cosi běsného a jal se prudce a rychle opakovati až do únavy a jako zbavený rozumu:

„Srdce . . . srdce . . . srdce . . . srdce . . . srdce . . ."

Srdce mu neodpovídalo. Nic mu neodpovídalo. Jen úžasný, žalostný a dlouhánský ston nějakého blízkého raněného. A táhlé vytí jiného raněného z povzdálí.

„Srdce . . . srdce . . . srdce . . . Marusinka . . ."

A pak už nevěděl nic o raněných. Na oči mu lehala mdlá a růžová pára. Ano, je v těplušce, Maria Antonovna spí po jeho boku, i ostatní spí na svých místech, vše je v pořádku . . . vše je v pořádku . . . srdce . . . je v pořádku . . .

Ale ranění naříkali, vyli bolestmi, dodělávali — —

Když otevřel Perný zraky, setkal se s očima, jimž se klidně usmál vstříc.

Skláněl se nad ním Budecius. Vedle něho stál Liebermann a pan Kódl.

„Nu, vstanou . . .," řekl silák, odvraceje hlavu.

„Co je? Co je?" vydechl Perný.

„Nu, vstanou přeci, povídám jim. Spali, chudáku, že jo?"

Pan Kódl mu podal svoji mohutnou pracku.

Budecius ji však zvolna odstrčil, podsunul něžně svoji ruku pod paždí Perného a pomáhal mu vstáti.

„A my odneseme mrtvou .... Chm . . .," poznamenal Liebermann šeptem k panu Kódlovi.

„Jakou mrtvou?" podivil se Perný, ztrnul a zbledl. Ohlédl se kolem sebe. Pak se však zapotácel a shroutil se do náručí Budeciusova. Neomdlel, pouze pochopil. Nohy se pod ním podlomily.

„A já... já... jsem spal?" zašeptal po chvíli.

„Spali, chudáku . . .," odpověděl pan Kódl za Budeciusa, jenž nemohl promluvit.

„Kam... jdeme?"

„Do Kazaně . . ."

„Do Ka-za-ně... je na-še?"

„Naše!"

Perný se trochu vzpamatoval. Postavil se na nohy. Pohleděl na mrtvou, zahalenou útržkem polního stanu, jejž obětoval ze svého tlumoku Liebermann. Ale ihned odvrátil hlavu:

„To není Marusinka ... Ne... To není Marusinka. Ale pochovejte to v Nižním Uslonu na břehu řeky Volhy. Někde pod střemchovým keřem, ano, a aby to bylo v tichu. Ale to není Marusinka... vojáček... dobrovolec Rjazanov... prádlo nám pral, pro cigarety běhal,

povídali jste, žvatlali, jak on uměl česky, rozgodně! Rozgodně!"

A Perný se rozplakal. S počátku přerývavě, kašlavě, dusivě, ale pak se v něm pláč uvolnil v truchlý, lkavý proud, jemuž jako když není konce.

„No... mlčej...," hučel pan Kódl.

„Dobrovoleček... děvečka... byla mou ženou... Budecius... Budecius mi ji dal... A naučila mne býti... Josifem... Perným... českým vojákem. V Moskvě.. v Moskvě jsme měli mít svatbu... a i synka bychom měli...

„Mlčej... dyť jsou chlap... mužskej...," hučel pan Kódl, který s Liebermannem upravoval rychle z větví a haluzí bukových nosítka.

„A jakej jsem já chlap... hoch jsem," zaúpěl Perný. „Nic jsem neměl ve světě... jen muka... duše! A pod nimi... hlad, hlad v srdci. A jen ona dovedla tomu srdci... něco říci. Není jí... tohle není Marusinka... Kde je?"

Obrátil se na Budeciusa, který se pokoušel dostati ho trochu kupředu, veda jej pod rukou, sám podobný spíše smrti než životu.

„Je s tebou... je s námi," zašeptal.

„Je se mnou..."

„Je s tebou... je s námi... nezdá se ti, že cítíš její přítomnost, vanutí jejích laskavých slov kolem uší?... Je s tebou, milý Perný... Neboj se. A snad je ti ještě bližší. Už se od tebe nikdy neodloučí. Uslyšíš ji... hluboko v duši ji uslyšíš, a budeš pak slyšeti i její hlas a jeho

zvuk a její zářné, oddané oči uvidíš. A nejen ty... my... všichni, kdož ji znali. Poneseme sebou podobu její a zvěst o ní, stále a stále, a snad i do vlasti, dojdeme-li domů... Zvěst o ruské děvušce, jež k nám přišla, tichá a oddaná, s takovou vírou v nás, jež v nás samých by nikdy nevzklíčila... Byla to sesterská víra... a nesla ji láska, romantická, jako je toto Rusko... romantická jako byly vždy revoluce... a i války... A viděli jsme Rusko... vidíme Rusko... Maria Antonovna byla Rusko... věřící... nejruštější Rusko... protože Rusko budoucích dní... Nu, pojďme!"

„Čekají nás...," odtušil pan Kódl.

„Ano, čekají nás!" řekl temně Budecius. „Potřebují nás. Potřebují každé paže, třeba i přeražené. Každého srdce, i zlomeného... Je nás strašlivě málo na veliké věci... Kazaň je brázda, kam zapadá zrno za zrnem, ale marně čekáš, že něco vzklíčí. Mluvili jsme teď o víře.. Lze opravdu věřit, že poslední voják, který zůstane bránit Kazaně, bude na konec obdařen souhrnou silou, jež tu vyprchala, a sám půjde na Moskvu... na Moskvu..."

„Na Moskvu... Na Moskvu...," opětoval Perný nepříčetně.

*

Jiří Skála dal pochovati dobrovolce Rjazanova v hájku na jihu od Nižního Uslonu, kde Volha teče už plným tokem v březích na západě

vysokých a sráznych a na východě zelených, bažinatých, nad nimiž poletují vážky a šumí hmyz. Jeho hrob byl označen křížem a nápisem ruským:

Zde odpočívá ruská dívka,
zvaná dobrovolec Rjazanov,
jež padla za obrany Kazaně v boji Čechoslováků a národní armády ruské za Rusko svobodné a za věrnost Slovanskou.

V bojích, jež se nyní denně vedly na záchranu ničemného města, potácejícího se v nerozhodnosti, v hloupostech a v prostopášnosti, v slepecké naději v nevyčerpatelnost a v zázračnost síly československé, vzpomínali vojáci jejích zářných a přímých očí a všeho kouzla čistoty, jež z ní sršelo. Věděli už, že je ženou Perného, ale proto také ji všichni milovali, neboť jim vrátila starého a statečného vojáka, ale rozkolísanou duši, čistou nyní a jasnou i v nesmírném utrpení.

Skála žasl nad Perným. Viděl jeho pláč v onen den, kdy přinesli mrtvolu děvčete. Ale to bylo vše, jakoby to bylo nutno pro vykoupení ze zoufalství a černi rozkotaného srdce. Veliká bolest se usadila v zestárlých rysech vojákových. Ale s ní i hrdost a pevnost, jež se zdála být nepodkupnou. Nechtěl mstíti dobrovolce Rjazanova. Možná, že to byla kule z československé pušky, jež probila srdce mladistvé

dívky. Divný klid, ba divná moudrost vstoupila proto v duši Perného. Věděl nyní, že toto hrůzné umírání kolem není pouze děsivým divadlem masového zmaru lidských bytostí, ale je i krutou tragedií jednotlivých lidských srdcí, snad právě tak krutou, jako pro něj samotného smrt dívčina. A přece neviděl nijaké cesty z toho všeho, než boj. Neboť zmohl by, postaviti se nade všecky a zavolati mocným hlasem: Ustaňte! Kdo by jej poslechl? Češi? Snad. Bolševici? Trocký? Vysmáli by se humanitní frázi — a šli by surově kupředu? Hlásají přece boj — jaké tu žvásty! Nezbývá tudíž, než pracovati dále v tomto strašlivém řemesle. Bránit Kazaně, dokud nepřijdou posily. Dokud nepřijde Hasal s oddílem druhého pluku, dokud nepřijdou nová vojska Kapellova. A vzdáti Kazaň — to div neznamená, vzdáti všecko. Vzdáti celé Rusko — komu?

Teprve nyní nepřítel, který bojoval proti němu zbraní, stal se mu hlubokým nepřítelem duchovním. Nenáviděl ho, jako nenáviděl v sobě svůj někdejší rozval myšlenkový, tu bloudivost, nechápavost, sklon ke každému podezření a ke každé skepsi. Život a smrt a jejich děsná zkušenost, stály před ním a oprošťovaly jeho duši od všelikého nánosu rmutu a kalu, v němž dotud se stápěl a hynul její skutečný obraz. Viděl, že v něm i ve světě je vše mnohem prostší. Zdálo se mu, že je opravdu na světě ve všem bílý den a černá noc. Proto mu také věc jeho

a věc dobrovolce Rjazanova, věc česká a ruská, se vyjasnily až k čirosti.

Nemůžeme míti nepravdu, říkal si fanaticky. Kdo se nás opováží soudit? Jenže svět je bezmyšlenkovitý nebo pokrytecký. Zvítězíme-li, nebude ani pro něj jasnější pravdy, než je naše. Vše bude v nejlepším pořádku. Dovedeme Rusko do demokracie dříve, než krvavý bolševismus vyssaje jeho síly. Kdybychom ponechali Rusko bolševismu, bude se po něm prohánětí jako splašený kůň ještě nějaký čas, aby potom z rumiště vytahoval spálené cihly, až se bude chtíti žít a mít jakýs takýs krov nad hlavou, až potom s velkou bídou a v hadrech se dojde k témuž... Hle, ostatně už to začíná.. Začíná to — prosím, s armádou. Už ne ozbrojený proletariát a staré barikády: ale brigády, divise, štáby, aeroplány, přehlídky, distinkce důstojníků, řád rudé hvězdy...

Zatvrzoval se. Shledával důvod za důvodem. A nade vším tu čnělo osobní hoře, ztráta všeho krásného, co mu začínal dávat život. Věděl příliš dobře, že nemohl se nadíti idyly. Dobrovolec Rjazanov byl už dobrovolcem a zůstal by jím do svých posledních sil. Snad by opravdu stačilo aspoň dojíti do Moskvy. Aspoň ještě měsíc... A pak by on, Perný, se po čase vrátil — či nevrátil... Ale byl by tu nový život, jeho život! A tento život by už nemohl se zkřivit v pevných rukách ženy, jež si své dítě dovedla vybojovat se zbraní v ruce.

Viděl mrzkou, lenivou, poživačnou a trestu věru nejkrutějšího hodnou Kazaň. Ale nechtěl jí trestati tím, že by ji vrátil bolševikům. Toužil nyní do Moskvy. Věřil, že slíbené posily přijdou, jdou, musí přijíti. Ostatně, něco se děje. Něco se tam sbírá. Prý inteligence. Mnoho jí nevěřil, ale přece byl vděčen za sebemenší pomoc.

Mohutný sen, jejž vdechl dobrovolec Rjazanov do jeho duše, se stával jeho mohutnou nadějí. Blížil se napiatě, jak si říkal, prosté a vojácké víře Skálově. A věřil, že mohutný sen, jaký se zrodil v ruských duších, se přelil i do duše jeho vojska.

A nevěděl ovšem nic o tom, co se ve skutečnosti dělo kolem něho. Neviděl na Kazaň ani za Kazaň jinak než z výseku své roty. Čeho však nemohl přehlédnouti, byly denní její ztráty, úžasné mizení, zřeďování, truchlivou prázdnotu na místech, kde vídal známé tváře, hrozný stesk po těch, kteří odešli, stesk, který ostatně přepadal všecky. A když se sešel s někým od druhých rot a oddílů, slyšel zas a zas plachý, mužsky stydlivý pláč ve slovech na oko drsných a často schválně cynických, pláč za padlými nebo těžce raněnými bratry. Chvěl se při tom vnitřním mrazícím žalem, ale připomněl si obyčejně Kódlova slova nad mrtvou dívkou onoho jitra v přesmutném lese, plném mrtvol:

„Mlčej... dyť sou chlapi"

Proměna v československého vojáka ... tak tomu říkal nyní. A docela už se neposmíval naivnímu vlastenectví svých prostých druhů. O nového člověka! O nové Čechy! Tedy opravdu statečné a opravdu svobodné!

Proto nezoufejte, bratři! Kazaň udržíme!

Dívali se na něj často s úžasem. Byl z nich ze všech najednou nejjistější a nejpevnější. Což, voják býval vždy dobrý. Nikdo se nepamatuje, že by byl zbabělcem.

Věděli, že nemiloval nikdy citových výlevů. Neuměl o tom ani promluvit a vroucných vzpomínek na domov i na padlé bratry se nějak plaše stranil. Ale přes to si v skrytu o něm všichni mysleli, že jest nyní jejich miláčkem a že je nutno, činiti mu pomyšlení.

Když pan Kódl vypravoval, jak jej nalezl nevinně a hluboce spícího u nohou mrtvé dívky, staří vojáci kašlali a smrkali a dusili se slzami. A Jiří Skála, vida ho, jak pevně věří v Kazaň, v Moskvu, nemohl mu býti ani dosti v srdci vděčen, neboť tento jinak zamlklý voják dnes vytrvale udržoval v rotě oheň, o němž myslel, že plápolá už jen zázrakem.

Neboť den za dnem míjel a den za dnem někde praskl šev v napiaté až do křeče a zoufalé obraně města. Den za dnem hlásila výzvědná služba nové a nové síly nepřítelovy. Proroctví o tom, že bude státi jedna rota proti pluku bylo už dávno překonáno. Stála četa proti pluku. Čtyřicet vojáků Samešových prorazilo frontu

rudých u Matušina — to byla posila, to byly ty mohutné střelecké řetězy, jež táhly na pomoc Kazani od Simbirska. Bylo opět docileno spojení po Volze, rudí vyhnáni z přístavu Klučiště pod Nižním Uslonem, co na severu se neustávalo bojovati o Romanovský most, o Iljinskoje a u Zeleného Dolu.

Tam padl vůdce Srbů. Nevzpamatovali se z toho, byli jako bleskem zasaženi, paralysováni.

Major Blagotič . . .

Tam padl praporčík Šešín. Tichý a jemný člověk, který psával verše.

Tam shořela i vesnice Osinovo.

Skála si vzpomněl na azurové oči. Koník, ovečka a pes. Asi vše shořelo. Snad je to právě dobře. Snad by bylo i dobře, kdyby celá Kazaň vyhořela. Ale pravdu má Perný: bolševikům jí nelze dáti.

Blíží se Kapell. Sorganisoval nové síly. Sebral nová vojska v Simbirsku. Nová děla, nové kulomety, nové „Maklínky", nové „Luizky", má tři sta znamenitých jezdců. Rozbil nástup rudých na Simbirsk — a nyní se blíží. Ke Kazani se blíží, aby vpadl do boku oblehatelům, jejichž kruh roste v obvodu i do hloubky a pomalu se uzavírá . . .

Ale Vrchní Uslon drží Kazaň vytrvale. Jak na to město spoléhá!

Tam je „Kultivator" a jeho chlapci.

Ve městě pak se usazuje tiché, pohodlnoučké

mínění, že Vrchní Uslon musí vydržet do skonání světa. Za dne se obyvatelé dívají z pevnosti na průběh boje. Za nocí zní hudba z kabaretů a restaurantů.

XXIV.

Praporčík Skála vyběhl ze síně, kde mu Švec stiskl ruku a děl mu „tož na shledanou!" — jako stěna bledý. Zsinalý.

Vše je skončeno... šeptal si jako v omámení... vše je skončeno...

Lidé, polekaně a plaše přebíhající po ulicích, se po něm zděšeně ohlíželi.

Je asi opilý... říkali si.

Potácel se ulicemi opravdu jako opilý. Jak je možno však býti opilým z hoře a z hrozného zklamání? Potácel se však, pletl nohama, klopýtal, přidržoval se zdi. Zastavil se občas, nabral dechu a zase pokračoval v cestě-necestě.

Slyšel Ševcova slova. Viděl jeho hnědé, rozhodné oči. Utkvívala v něm všecka gesta, každý pohyb ruky a každé zachvění prstů. A trnul tichým úžasem a bázní nad soustředěným a jasným čelem, plným rozvahy a klidu. Sám pak se zachvíval po všech údech zmořeného těla, když vzpomněl na tvář velitelovu, zničenou probdělými nocemi a spálenou vydanou energií. Z ní však žhnuly právě ony hnědé, rozhodné oči. Plné velikosti.

A Ševcova slova v něm plápolala jako náhlý oheň, který vzplane, přidáš-li do zhasínajícího popele ještě hrst suchých větví a dýchneš-li do toho ze vší síly, jež trhá plíce a napíná žíly k prasknutí.

Ano, slyšel vše bezpečně a krutě bezpečně.

Opustíme Kazaň.

Kappel byl poražen!

Zle poražen.

Kutlvašr se držel na Vrchním Uslonu jako opravdový geroj. Nelze však obětovati lidi na marnou věc. I tak jest Kazaň Thermopyly. Ale není jen Kazaň. Jde o celé vojsko. Jest přece ještě Simbirsk, Samara, Nikolajev, Ufa, Ural.

Jeden voják může bojovati proti stu. Slavně padne. Ale padne jistě.

A tu je odpovědnost za životy lidí. Odpovědnost za marnosti.

Město jako chlípná děvka se nestaralo ani dost málo o svůj osud.

Někdo se postará. Čechoslováci.

V posledních hodinách sehnalo několik stovek bázlivé, výstřelu se děsící mládeže. Rozutíkávala se bezhlavě, sotva došla k městům, kde znělo třeba jen matně echo vzdálené bitvy.

Štáby pracovaly. Dělaly osnovy, hromadily hory papíru. Zařizovaly se. Nedovedly evakuovati ani desetinu zásob do zázemí, kde je taková nouze o výzbroj i výstroj. A nouze je v Samaře, v Ufě, na Urale a po celé Sibiři, kde

nebylo nic, nic... A „debužírovaly"... Dostihy, dámy, dostihy, závodní koně, dámy...

Výsledek: ústup.

Nařizují ústup z Kazaně!

Skála nyní běžel přímo klusem ke svým lidem.

Kolik že mu to zbývá lidí? Ne mnoho.

Antoš. Bednář. Holas. Hlaváč. Hodek. Chaloupka. Mašek. Nutr! A jiní a jiní. Padl i Vambera.

A včera byl raněn Perný. Raněných nelze počítati. Je jich příliš mnoho.

Stáli do posledka na svých místech. Pobručovali, ale stáli. Odklízeli mrtvé kamarády odnášeli raněné. Ale zase přišli a stanuli na svá místa. Zalehli do svých titěrných zákopčíků. Nespali. Nejedli. Padali jako mouchy únavou, jíž nikdo nevysloví. Nebylo nikdy takové únavy. A není možné, že by ještě někdy mohla být.

Když odnášeli Perného, řekl:

To není ještě konec...

Není-li to už konec? Jistě je konec snů. Nastává ústup. Neudržíme-li se v Simbirsku a v Samaře, stvoříme frontu na Urale. Vždyť jsme na Volze obsadili frontu tak rozsáhlou, jako byla fronta proti centrálním mocnostem na západní hranici Ruska.

Teď však: Nařizují ústup z Kazaně!

Tak zní rozkaz! Tak zní slova Ševcova. Ústup... Je to vojenský pojem, jehož snad ani

neznali. Byl sice ústup od Tarnopole, byl ústup z Ukrajiny. Ale toto je jiný ústup Toto je ústup od j e j i c h plánu. Tarnopol a Ukrajina — byli tam článečky v osudu druhých a nesli jen důsledky cizího ztroskotání. Ale toto byla j e j i c h fronta, fronta československá, do níž se teprve vlévaly jiné síly... ó, jaké to byly nejisté, nicotné a kolísavé síly! Jak daly za sebe pracovati! Jak přicházely pozdě nebo vůbec nepřicházely!

Perný ovšem řekl:

„To není ještě konec..."

Zní to pythicky, i když to nejtvrdší dnes vojáků roty myslel nadějně.

Rota ho přijala s mlčením.

Ústup... Nu, což dělat! Tedy ústup!

Budecius k němu potom přistoupil, vzal ho za ruce a řekl mu tiše:

„Zachráníme životy lidí... Snad zachráníme i více..."

Rota dostala však úkol těžký. Bude chránit evakuaci a ústup po řece Kamě a Bělé. Až do Ufy. Ostatní oddíly budou ustupovati k Simbirsku, případně, bude-li Simbirsk vzdán rudým, na východ od něho k městečku Nurlatu na Volgobugulminské dráze. Kdyby se Skálova rota neubránila na řece Kamě či Bělé přepadení rudých, nechť si vojáci vezmou pásy, ponechají lodní transport osudu a přebrodí se na západní pobřeží. Doufejme, že se nějak dostanou k svému pluku. „Tož, na shledanou!"

Tedy zpět do Ufy... děl si Skála trpce.

A viděl zase město na skalnatém kopci s točitou silnicí nahoru, prašnou v létě za sucha, mazlavou, jílovitou a obtížnou za dešťů a za sněhů. A viděl park, slyšel hudbu „Cholodnavo kvásku komu nada..."

Nu, pěkného kvásku jsme se napili u Kazaně. Chladného i horoucího.

Pěkně jsi nás pohostila, mátuško. Volga, Volga...

A čím nás pohostí Kama? Čím Bělá? Vyspíme-li se aspoň jednu noc? Aspoň jednu noc...

Čechoslováci se tedy dali na poslední pochod kazaňskými ulicemi.

Obezřetně se stahovaly řetězy obránců a couvaly do ulic města s posic, chránících ještě včera jeho zdi. Dělo se to vše za nepřetržité střelby a drobných bojů, v nichž padali na tvrdou dlažbu i rozměklé cesty mrtví a ranění.

Město teprve nyní pochopilo, že s odchodem československých rot nastává pro ně opravdový konec. Otřáslo se panikou.

Diváci, kteří pozorovali denně na návrší před branou pevnosti, kterak jde boj u Arakčina, na Krásnoj Gorce, na Vrchním Uslonu, složili nyní rychle svoje dalekohledy do pouzder a spěchali odtud.

Vše se hnalo k přístavu. Vše bralo útokem cesty na Lajševo.

Nastoupili-li Čechoslováci ústup, Kazaňci vrhli se na útěk, na úprk.

Někteří ještě prosili a slibovali. Vše, vše... Bylo už marno.

Nad městem šel dech hrůzy. Představy o pomstě rudých, vraždění, honění lidí na popraviště, požárech domů a celých čtvrtí...

Jako sopečný žhavý písek a sírný prach sypala se na vše panika.

A proměnila město i jeho okolí, veselé a žírné město Kazaň, v truchlivou, groteskní maškarádu.

Tlustá, „zažitočná baryňa", jela tu na parádním vozíku, taženém závodním koněm, nezvyklým takovéto sprosté práci, zpocená a supějící, s vyvalenýma očima, na klíně nic než klec s pokřikujícím papouškem. Vedle ní klusal důstojník, přidržuje si rukama houpající se carské řády na prsou. Voda z kaluží, do nichž skákal, stříkala vysoko nad ostatní lid, valící se bezhlavě tudy jako stádo ovcí, jež kdesi vzadu ženou zlí psi. Nikdo si nevšímal padajících, umačkaných a udupaných lidí. Málo kdo se staral pomoci klesajícím ženám a žalostně ječícím dětem. Mnozí razili si cestu kupředu napřaženými revolvery a hrůzným proklínáním.

Budecius mračně přihlížel tomuto divadlu.

Hněv a smutek jím třásl. Slyšel co chvíli:

„Čechoslováci.... Čechoslováci jsou vším vinni!"

„Zbabělci.. "

„Pustili frontu. Darovali Kazaň bolševikům... Sami jsou bolševici!"

„Zrada! Jsou dorozuměni s Trockým."

„Ukradli zlato... o nic jiného jim nešlo!"

„Pěkní vojáci! Jsou jich desettisíce a nedovedou uhájiti města..."

„To by naše bývalé pluky jinak..."

„Vydrancovali město. A teď je vydali bolševikům na smrt..."

„Vrahové! Vrahové!... Kati..."

U přístavu vykládal jakýs mužíček, malý, hubeňoučký, jakoby celý vyschlý, činovnickou čepičku na hlavě, tlačícímu se davu:

„A tak oni... oni právě dopustili, aby byl zabit v Jekatěrinburgu. Na jejich přání se tak stalo. Právě na jejich přání. Sami chtěli nad námi vládnout. A jeho, mučedníka našeho, svatého našeho, se báli. Ba právě, že se ho báli... A carevna, povídali, s Němci prý drží. Nechtsi s Němci! Lépe tak, pravím. Lépe než s nimi, s Čechoslováky..."

Přiblížil se k houfci.

Dav, sotva jej spatřil, zaúpěl zanaříkal jedním hlasem:

„Spaste, holoubku! Učiňte milost! Vezměte nás na lodi! Vy naši osvoboditelé, čudobohatýři! Slitujte se nad ubohým lidem. Nedejte zhynout pravoslavným. Vše nahradíme. Nezůstavte nás psům červeným. Roztrhají..."

Roztrhají, roztrhají, řekl si truchle. Nemohl jim však pomoci. Hleděl do jejich tváří, jež se propadaly v zoufalství, ale také v zuřivost.

„Musíte! Slyšíte? Musíte! Čí že jsou to lodi? Ruskému hosudarstvu patří. Ruskému národu . ."

„Ticho, občané . . ." zakřičel s bázní jiný hlas z davu. „A to je popudíte. Teprve nevezmou."

„Lodi . . . lodi," křičeli kdesi dole u řeky lidé. „Musí přijíti nové. Všecko je přeplněno. Utoneme. Neutáhnou takové náklady."

Jiný hlas volal:

„Raněným cestu! Raněné vpřed! Pusťte přece raněné . . ."

Ale davy zaprotestovaly.

„A my . . . co my?"

„Zpátky! Budeme střílet!"

„Ohoho! Střílet chtějí! Kdo chce střílet? Zkuste to!"

„Ještě střílet! Do nevinného lidu střílet! Říkal jsem, že jsou smluveni s bolševiky . . ."

Budeciusovi se tmělo před očima. Davy lidí splývaly mu v jediné běsnivé a zlé zvíře, jež ještě včera se líně a dobrácky protahovalo na slunci, šklebilo se přívětivě a spokojeně na celý svět, ale dnes je proniknuto vzteklinou nebo šílenstvím zuřivců.

Z jeho rozevřené tlamy páchlo smrdutým, zavilým sobectvím, bezhlavým záštím, pustým, zmámeným strachem a zbabělstvím. Ještě v této chvíli by se dalo sešikovati z těchto zástupů několik tisíc zdravých mužů, kteří by mohli snad zachránit město. Jistě by mohli aspoň na

den, na dva zastavit postup rudých, aby mohla projíti snadněji evakuace.

Leč nikoli. Nablízku viděl obraz, jemuž se musel podivit pro jeho pekelnou směšnost, při níž se nikdo nesmál.

Na upocené, nemotorně klusající krávě seděl muž ve fraku, s cylindrem na hlavě, nohy bosé a ublácené, a poháněl zřeštěné zvíře něžnou hůlčičkou. Nebyl to blázen — byl to muž, který prchá, utíká před smrtí a nemyslí na nic než na svoji spásu.

Jinde generál nesl svoji ženu, nalíčenou a naparfumovanou, i snášel svůj majetek na velký vojenský vůz. Zrcadla, perské koberce, samovary.

U všech cest se prodávali koně, selské povozky, kočáry i nákladní dvoukolové káry, do nichž se zapřáhalo vše, co může táhnout a běžet, běžet . . .

Automobilové houkačky a píšťaly vřeštěly do velikého nářku pádících pěšců, ohlížejících se chvílemi na ztracené, v dešti a mlze utopené město, jehož rysy mizely . . .

Kazaň byla mrtva. Splynula s mlhou.

Jen mužíci z okolí měnili chatrná spřežení za nesmírné peníze, o nichž se jim nikdy nesnilo. Holá kůže lidská se vykupovala — za každou cenu. A nejvíce platila kůže bezcenná.

„Karamzin", zatížený vojskem i běženci, konečně vzdychl. Dal se na cestu k jihu, k ústí Kamy.

Loď byla zase vyzbrojena kulomety a rychlopalnými děly jako když před šesti nedělemi za krásných srpnových dnů vyjela ze Simbirska proti Kazani.

Pracovala nyní těžce, namáhavě, dřela se odhodlaně. A přece nevěděla, nebude-li napadena, nebude-li rozbita a potopena.

Zbývala jediná naděje, bizarně tragická.

Že rudá vojska, vstupující v této chvíli do ulic kazaňských, se zdrží „děláním pořádku" ve městě. Vojáci v duchu viděli jejich plížení se a pak vítězný pochod známými ulicemi. Kdo je tam asi vítá? Kdo jim podává klíče od Kremlu?

Snad jejich přívrženci a agenti, kteří se začali objevovati ve městě nedávno, kteří za úhly všech ulic začali povystrkávati hlavy, když bylo zřejmo, že se už město neudrží. Dělníci, kteří s počátku vítali Čechoslováky, ze strachu, aby je továryši neztrestali později, vzbouřili se už za jejich pobytu na Prachovém závodě a někteří z nich se pokusili i o boj. Tak se dělo zpravidla všude. Ustupující dobyvatel se mění z osvoboditele v nepřítele. A je nutno vyjíti nějak vstříc novým hospodářům. Vždyť i ty davy, jež utíkaly z Kazaně před bolševiky, klnuly Čechoslovákům. Každý proklíná ustupujícího. A kdo může, třeba i včerejší přítel, pošle za ním ještě ránu.

Voda pod „Karamzinem" se valila kalná, už podzimní. S Uralu táhla deštivá zářijová mrač-

na. Šroub lodi hrčel a pracoval. Jelo se po proudu. Vzadu mizely přístavy a tucha Kazaně.

A vpředu byla jen a jen nejistota.

Vědělo se, že v poříčí Kamy i Bělé jsou rozptýlené „otrjady" krásnoarmějců, pracujících partisansky. Byly to zbytky vojsk, rozbitých u Čišem, u Ufy, u Bugulmy, po červencových bojích u Birsku, jež doufaly se probíti k hlavním silám rudých rozsáhlým územím mezi Volhou, Kamou a Bělou, kde byly zatím metlou kraji, obydlenému Mordviny a Baškiry.

Proto stál Jiří Skála vytrvale na velitelském můstku a pozoroval napiatě kraj po všech stranách.

Jeho lidé, pokud nestáli na strážích a u kulometů, připravení k okamžitému boji, polehávali po palubě i v podpalubí a spali ... spali ...

Mnozí z nich spali po prvé po dlouhé době. Ale byl to takový spánek, jejž vzbudí první výstřel, odžene jej a rozptýlí tak, že rázem jsi opět u své zbraně a na svém místě. Hotov zase k boji, jenž se ti stává nocí i dnem, věčnou možností ...

„Karamzin", skvělý, přepychový volžský parník, byl tedy bitevní lodí. Lodníci, srostlí snad už od let s tímto říčním korábem, který plavil kdysi bohaté výletníky a kupce, se proměnili nyní nejen v pomocníky, ale i ve spolubojovníky Čechoslováků. A ti jediní na lodi z ruských lidí zůstali jim asi věrni v lásce a ne-

zapomínali jich ani později, jako železničáři zase na trati.

Na lodi byly davy běženců.

Leželi tu lidé rozedraní, zmučení útrapami posledních hodin i bojem o místečko, na němž právě spočívali, celé rodiny s dětmi a služkami, profesoři kazaňské university, důstojníci, herci a herečky, studenti, hlouček dělníků eserů, gymnasistky v hnědých šatečkách se zástěrkami a s hlavami omotanými v šálách.

A tu se znenáhla i uklidňovala rozčilená vespolná duše tohoto davu, jenž nevěděl, kam vlastně jede, kde zakotví a co učiní, až vystoupí zase na pevnou půdu někde v Ďurtulách, v Birsku nebo v Ufě, nejlépe a nejbezpečněji ovšem v Ufě.

Nejdříve se vzpamatovala mládež. Tam začal tichý rozhovor. Shledávali se známí a zprávy o známých.

„Foma Nikolajevič ujel na povozce do Lajševa. Představte si, platil mužíkovi, který ho vezl, tisíc rublů..."

„Ničemný lid... neštěstí bližního využije... A co Jelizaveta Pavlovna?"

„Ztratila svého muže... i utíkala s Davidovem, se státním radou..."

„Chichi... rozumím..."

Jinde blízko strojovny dva starší — popi, se hněvali na Čechoslováky...

„Vzali na loď Židy a Cigány... Kolik našich by byli mohli uvézti..."

„A jaký zmatek dělali v přístavu," vzdychl druhý. Ale vida Budeciusa, bloudícího mezi běženci, rychle šeptl:

„Pst... pst... Odpočívejme, Jegore Jegoryči..."

Odpočívej, odpočívej, Jegore Jegoryči... Spi tiše, žírné ruské dobytče. A můžeš-li, modli se za mátušku Rasseju k Bohu, vždyť jsi pop. Potřebujete toho oba. Ty modlitby a Rasseja tvoje toho, aby na ni někdo myslel, řekl si Budecius, hledě na potutelný, v plášť se kutající a bázlivý obličej báťuškův. Vyčuhovalo odtud známé a mezinárodní kněžské pokrytectví.

Kdosi ze studentů, patrně napilý, zanotoval:

„V niz po mátuškě, po Volgě..."

Ale hned ho zakřikli sami jeho sousedé:

„Blázne, prozradiš bolševikům... Mlčet!"

A tak plul „Karamzin" tiše. Jen voda hovořila a jen šroub chrčel někde dole pod nohama lidského stádce, jež se znenáhla uklidňovalo a usazovalo ve vzrůstající spokojenosti, že je zachráněno od krvavé potopy.

Vpluli do ústí Kamy. Loď se obrátila k východu. Proti proudu.

Tmělo se.

Přicházela noc. Nesla poměrné bezpečí. Ale stráže u kulometů se střídaly. Nelze věřiti ani ani vodě, břehům ani hovořícímu toku.

Jiří Skála sestoupil s velitelského můstku. Přišel Horáček, aby ho vystřídal.

Ruku měl v obvazu. Byl raněn v posledních

bojích u říčky Kazaňky. Ale byl nyní šťasten, že je zase s ostatními. Rána tiše, ale vytrvale pálila a ruka nabíhala. V Ufě to přejde, říkal si. Jedna ruka nebo jedna noha! Hůře by bylo, jedna hlava!

„Spal jsi trochu?" tázal se Skála.

„Spal . . ." lhal Horáček.

„Bude-li tě to unavovat, dej mne vzbudit . ." řekl tiše důstojník.

„Nemyslím . . . Myslím na to, jak je asi v Kazani," šeptl Horáček.

„Myslím na to, jak je asi v Simbirsku a v Samaře!" odtušil Skála. „A v Ufě, v Čelabinsku, v Omsku, v Irkutsku, ve Vladivostoku. Před chvílí jsme opustili vodu Volhy."

„A pravé křídlo volžské fronty . . ." dodal jeho druh.

„Nepřijdou-li posily z východu, nevím, udržíme-li zbytek volžské fronty . . ."

„Nevím, bylo-li správné vytvářeti tuto frontu," řekl Horáček temně.

„Nevíme . . . nevíme nic! Dobrou noc." Skála stiskl zdravou pravici Horáčkovu a sestoupil na palubu. Obešel ještě všecky stráže, postál chvíli u kulometů a pak zvolna, míjeje shluky ležících běženců, sestoupil do mezipalubí. I zde leželi porůznu lidé na osvětlených chodbách.

Prošel okolo dveří lodního salonu, jenž byl přeplněn vojáky a běženci.

Nahlédl dovnitř. Slyšel veliký pospolitý dech spících.

Zarazil se.

U samotných dveří v koutě na jakémsi pytli spočívala sedíc prostovlasá žena. Dívala se do prázdna, ruce sevřené pod ohnutými koleny. Byla nehybná jako ze dřeva. Její veliké oči byly rozevřené.

Díval se chvíli na ni. Znal ji, ale nepoznával ji.

Posléze se naklonil nad ni, jakoby chtěl zjistit, je-li živa.

„Kdo jste ... vy?" zašeptal.

Její hlava se pohnula a pomalu se obrátila k němu. Hleděla mu v oči. Mlčela.

„Kdo jste .. ?"

Konečně pokynula hlavou:

„Nikonova ... Alexandra Nikolajevna ..."

Ano, tak to kdysi řekla.

„Kam jedete?" žasl důstojník. Třásly se pod ním nohy a tichounký mráz jej prostupoval.

„Do Ufy ..."

„Byla jste v Kazani ... Kde je váš muž? A synek? ..."

Její velké tmavé oči zvlhly. Prolomila prsty, až zapraskaly jako tlumené výstřely a vzbouzely polekané spáče. Pak šeptla:

„Nevím ..."

„Nevíte ... Byla jste s nimi v Kazani? Byla ... Ztratila jste je za ústupu, pravda?"

„Ano ... snad ... snad jich už ani není ..."

Slzy jí hrkly z očí.

Stál okamžik mlčky nad ní. Pak řekl v rozpacích:

„Pamatujete se na mne? V Uíě . . ."

„Tak . . . tak . . ."

„Nesmíte zoufat!" řekl utěšlivě, nevěda, co říci. „Shledáte se se svými!"

„Tak . . . tak . . ." kývala hlavou těžce. Ale z jejích očí nemluvilo mnoho naděje. Její vlasy byly rozházeny a padaly na tmavý šat, lehký a slabý, pod nímž se chvěla.

Viděl to. Ač se chvěl bázní, říci to, co chtěl, přece nakonec ze sebe vypravil:

„Mohu vám něčím posloužiti? . . ."

Neodpovídala.

„Je vám zima?"

Zavrtěla hlavou.

Věděl, že se nebude moci odtud hnouti. Nejraději by byl padl před ní na kolena. Co dělat? Co dělat? vše se v něm ptalo . . .

Nastalo hrozné mlčení.

Tisíce hlasů v něm velelo, aby ihned odešel odtud. Ale našel mezi tisíci hlas, který mu něco šeptal. Něco přece musí učiniti.

„Smím vám nabídnouti svůj plášť? Je sice zvlhlý deštěm a mlhou . . . ale je to aspoň něco. Jinak onemocníte . . ."

Její rty se pohnuly. Nevyřčené slovo či úsměv . . .

Osmělil se.

„Kdybyste se neurazila, nabídl bych vám

svoji kabinu. Je tam čisto a teplo. Najdu si místo jinde. Jsem velitelem této lodi!"

Mlčela.

Stál nad ní bezradně a zahanbeně. Ale nehýbal se.

Konečně tmavá žena pozdvihla namáhavě obličej, křídový a zmučený, a podívala se znovu do jeho očí. Dívala se dlouho a mlčky.

Nějaký tichý, sotva se chvějící život se mihl v těch očích.

Pak ze sebe namáhavě vypravila:

„Vy... ano, jste to vy..."

„Poznáváte mne?" oživl Skála. „Chtěl jsem tehdy zajíti ještě k vám a poděkovati vám za krásné odpoledne. Ale nebylo to už možno. Šli jsme nazítří časně ráno na Simbirsk..."

Zajikl se. Chtěl ještě říci:

A vzpomínal jsem na vás denně. Vzpomínal jsem na vás v Simbirsku a pod Kazaní. Ptal jsem se na vás v Kazani. Marně. A pak přišly boje, každodenní boje. Za kratičkých chvil oddechu viděl jsem vás ve snách. A myslel jsem na vás ještě před chvílí tam nahoře... A teď jste zde. A já... já jsem vaším velitelem — —

Dívala se na něho však stále. Jakoby čekala, že opravdu ještě něco řekne.

Její smutné a vlhké oči pozorovaly jej s nějakým skrytým citem. Se soucitem... Ale nepromluvila. Nevěděla, co říci. Nedovedla z těžké úzkosti a děsu, jež v ní seděly, vybaviti jasného slova.

Tak bylo ticho. Jen spáči dýchali hlasitě a pod nimi bručel nespokojeně šroub „Karamzinu". Loď plula, plula, ale kolébala se daleko citelněji, než před chvílí. Skála se opřel rukou o dveře.

Konečně řekl smutně:

„Nechcete ode mne ničeho přijmouti, ani pláště vojákova, kterým byste se aspoň trochu zahřála. Venku je nečas, vítr a zima a déšť, a sem proniká chlad. Nastydnete. A to je zbytečné!"

„To je... zbytečné..." opakovala po něm šeptem.

Sáhl na její ruce. Nebránila mu.

„Máte ruce ledové... Ty tam jsou červencové dni a noci, jaké byly ještě nedávno v Ufě. Je září... Nastává podzim. Fičí to s Uralu. A tady, v této zemi, není vlastně ani pořádného podzimu. Přijde zima rázem. A vy tu sedíte v lehkých černých šatech... a ani mne neposloucháte. Myslíte si: nechť si povídá a poslouchá se sám. Nabízel jsem vám svoji kabinu. Dávám ji plně ve vaše použití po celý čas jízdy. A vy — jste patrně uražena! Nemohu vás přece zde zanechati..."

Její rty se opět pohnuly. Řekla polohlasně:

„Proč... proč mne... mne tu nemůžete zanechati. Je zde tolik žen a tolik nebohých lidí."

Zmlkl. Na okamžik. Ale mlčení, cítil, bylo horší než jakákoli slova.

„Znám vás. Učinila jste mi — úsluhu tehdy,

v Ufě . . ." koktal Jiří Skála. „Hlásím se k vám jako ke známému člověku . . . k přítelkyni, dovolíte-li. Pojďte . . . neodmítněte i mé úsluhy, tak nicotné . . . A nesměite se mi . . ."

„Ah . . . nesměji se ničemu," řekla krátce. „Je mi těžko. Je mi smutno. Pochopte přece, že myslím na . . ."

„Ano . . . Promiňte . . . Ale i tak bych nerad vám překážel. Zde však, kde každý spí aspoň pod nějakou plachetkou či ztulen jeden k druhému, vy, chvějící se zimou, nemůžete zůstat. Právě proto, že myslíte na své drahé. Dovedu vás do své kabiny a ihned se vzdálím. Pojďte!"

Řekl to tak rozhodně, že sebou cukla. Podal jí ruku. Protože jí neuchopila, vzal ji v zápěstí a zdvihl ji lehce jako spadlou haluz. Hleděla na něho a nebránila se. Vstala.

„Vaše věci . . ." řekl, ale ihned zmlkl. Zavrtěla hlavou. Neměla opravdu nic s sebou. Patrně prostovlasá, hledajíc muže a dítě, dostala se v přístavu do davu lidí, který se v jednu chvíli divoce natlačil na palubu „Karamzinu". Snad sem vstoupila nerada a proti své vůli. Ale teď je zde, teď je zde!

A znovu by byl klesl k jejím nohám.

Ale nyní svíral v pěsti její paži. Táhl ji jemně za sebou. Nevzpírala se. Šla za ním, s černými vlajícími vlnami hustých, elektrických vlasů.

Vešli do chodby. Loď se kymácela, i museli se zachycovati stěn. Po zemi všude leželi lidé. Překročovali ohnuté úhly lidských trupů a klub-

ka spících údů, sotva prošli. Konečně vstoupili do kabiny. Důstojník rozsvítil. Bylo zde lože a stolek. Na loži přikrývky. Zbytky staré lodní výbavy a někdejšího přepychu luxusního parníku.

„Odpočiňte zde..." řekl mírně a tiše. I podal jí ruku.

Stiskla ji a řekla:

„Spasibo... Georgij..."

„Vy jste nezapomněla mého jména?" podivil se.

„Ne..."

Stál chvíli, jakoby čekal, že ještě něco řekne.

Mlčela.

Obrátil se tedy ke dveřím. Zašeptal:

„Dobrou noc..."

Dotkla se ho však prstem a řekla loudavě a nesmírně těžce:

„Ne—budu spát. Ne—us—nu. Vím to. A budu-li sama, zblázním se hrůzou. Ne—měl jste mne od—vá—děti od li—dí. Bylo mi tam lehče—ji."

Byl překvapen. Nabídl se, že s ní chvíli pobude. Vždyť ani on by neusnul, přes to, že potřebuje spánku.

Usedl ke stolku na lože vedle ní. Nebylo jiného místa.

„Vypravujte mi něco o sobě... o své zemi..." řekla jemně. „Já vám nemohu říci nic. Nemohu vůbec — mluvit. Ale vy mi povídejte něco... jste silnější... jste Čechoslovák."

Jiří Skála povídal

Pomalu a ztichlým hlasem, jak uměl. O Čechách. O Praze. O horách Orlických. O myslivně na břehu řeky mezi lesními stráněmi. O srnce Izabelle.

Byl zase hochem. Českým studentem, který přišel na vojnu a který teď velí bitevní lodi „Karamzinu" na Volze, na Kamě, na Bělé. Neboť se dějí divy a řeky bezmála tečou od ústí k prameni jako se nebesa dotýkají země a jako se země dotýká pekel.

Naslouchala mu. Nevěděl, vnímá-li jeho slova a jejich obsah. Snad potřebuje pouze zvuku jeho hlasu, aby se zachránila před hrůzami ticha.

Hleděla na protější stěnu, ruce složeny velkým křížem na stolku před sebou, celá nachýlená vpřed. Její vlasy spadaly jí na ramena a tvořily stín na bledé tváři.

Skála chvílemi umlkal a pozoroval ji. Jestli snad neusnula za jeho slov únavou a vyčerpáním.

Sám necítil únavy a vyčerpání. Cítil pouze matné, skoro smutné štěstí.

Nikdy by se toho byl nenadál. Chápal jen, že to vše je nesmírně, nesmírně vzácné. Chvěl se tichou a milostnou bázní před touto cizí ženou. Byla v ní krása a čirost ženské čistoty a vznešenosti, o níž ihned věděl, že ji vidí poprvé a naposledy.

Když se konečně zamlčel doceia, nevěda už,

co by řekl otočila zase k němu hlavu, pokývala a řekla s truchlým úsměvem:

„Spasibo... Georgij..."

„A nyní je vám třeba odpočinku, Alexandro Nikolajevno," naléhal mladík.

„Ničeho mi není třeba..." řekla. Pak vzdychla:

„Můj Bože... Je to divné, kde to jsem. Jsem tu s vámi, Georgij! A je mi úzko a teskno... a je mi nějak smutně vlaho v duši... v žalném srdci..."

„Vy... vy jste nezapomněla mého jména?" vyhrkl Skála. Nezdržel se.

„Ne... nezapomněla jsem... vašeho jména. Tehdy jste stál dlouho pod mými okny. Viděla jsem vás. Takový jste byl ubohý a milý... Najednou takový slabý — Čechoslovák..."

Skála žasl a třásl se po celém těle. A blábolil:

„Nezapomněla... nezapomněla mého jména..."

„Vzpomínala jsem... občas... na vás. Kde jste. Jste-li živ. Došel-li jste do Kazaně. Občas... kmitl se mi před očima váš stín... Nebyla jsem tomu ráda! K čemu to?..."

„Vzpomínala... vzpomínala..." blábolil on a jásal tichou, žasnoucí pýchou.

„A teď... teď jste zde... a vše jsem ztratila... a jsem smutný a zavržený člověk... a hynu hrůzou, co se stalo s mým synečkem, víte, jaký je krásný a dobrý... ne... mlčte... Bůh

mne dává ve vaše ruce, a vy se mne bojíte, vím... a já jsem na vás vzpomínala... a proto mne Bůh dává ve vaše ruce... Byl to malý a lichotný zelený had, který mi vždy, když jsem byla nejklidnější, nejmírnější, kdy vedle mne spal Saša nejhlubším spánkem... tam v Ufě potom, když jste odešel... had, který mi šeptal vaše jméno... a nebylo sil, nebylo sil na ně nemyslet... a nebojovat s ním!"

„Alexandro Nikolajevno!" zaštkal Jiří Skála a vztáhl k ní paže.

„Ne... nechte mne! Nedotýkejte se mne.." stáhla se do kouta a sepiala ruce. Pak mu řekla umírajícím hlasem: „Ach, vy myslíte, že po nás přijde potopa..."

„Nemyslím... nemyslím... nedovedu vůbec myslet..." koktal jinoch. Pak se náhle zarazil a dodal nějak překvapeně a věcně: „Slyšíte? Venku je bouře. Loď se kymácí... Říkal mičman a lodníci, že se blíží bouře... „štróm", tak říkali... Zhyneme-li, Alexandro Nikolajevno..."

„Hyneme..." šeptla s tíhou. Obrátila se k němu, dotkla se jeho ruky a bázlivě ji pohladila: „Vy... ubohý..."

„Miluji vás... miluji... miluji... miluji.." A Skála se svezl k jejím nohám a obě naběhlé, zrudlé pěsti opřel o její kolena jako žebřík o zeď.

Zdvihla jej rázem k sobě. A docela už nevědouc, co dělá, bloudila prsty po jeho obličeji,

dotýkala se jeho uší a šeptala nepříčetně těsně u jeho tváří:

„Bůh mne dal ve vaše ruce... Bůh mne dal ve vaše ruce... Hyneme..."

A pak objala jeho šíji a přitáhla jeho hlavu ke své, přitiskla ji k svému hrdlu a svírala ji pevně, div ho nezadusila.

Trpěl vše a ztrácel se v nirvaně bezmyšlení, celý proniknut přehojným, valícím se citem. Nepoznával sebe, nepoznával jí, vše byl div, báj, zbláznění...

Chvěla se v jeho rukách nyní a lnula k němu, líbala ho, aniž věděl kam. Vše pod ním uplývalo vše mizelo... jen v uších mu hučelo láskou a bouří, která se vztekala venku, ale o níž tušil, že vychází z jeho prsou a že uvádí v pohyb země, vody a nebesa nad nimi.

Vklouzla zmámeně a ztraceně do jeho náruče, tiskla se k němu a chvěla se pod ním, řeřavěla...

„Bůh mne dal... v tvoje ruce... hyneme..."

A prudce se zachytila chumáčů jeho vlasů, vryla jeho hlavu mezi svá ňadra a zasténala...

Schvátilo je pronikavé a bolestivé blaho a teplo.

A neodlučovali se, mlčíce, vtisknuti do sebe, štkajíce a líbajíce se pod novými a novými vlnami chmurné žádostivosti...

Pak bylo ticho.

Dlouhé, němé a ztrnulé.

S počátku v jeho mozku to zasvítilo jiskrami

nějaké pichlavé bolesti ve spáncích. Pak se vracelo zdlouhavě a přerývaně vědomí, beztak nevalné a zatopené těžkými mlhami. Až se konečně prudce vzchopil na loži a vytřeštil oči.

Vytřeštil oči, neboť jeho kabina byla prázdná. Dveře byly zavřeny jako prve.

Posadil se rychle a rozhlížel se znovu a znovu. Polykal sliny, řev úděsu se mu valil v hrdle. Prázdno . . . Prázdnota . . .

Vyskočil zbrkle, div si nepřerazil nohu o železnou pelest postele. Stál okamžik bezradně a s prázdným mozkem uprostřed kabiny. Pak prudce rozrazil dveře a vyběhl na chodbu.

Nikoho, ničeho nedbal. Hnal se splašeně po schodech vzhůru na palubu.

Svítalo.

Na východě se rozvěšovaly po tmavé obloze šedožluté, mlžné záclony. Po slunci ani památky. Za nimi, na západě, byla tma a bouře, z níž právě loď vyšla.

„Karamzin" plul nyní klidněji a hovorná Kama jej nesla oddaně a pokorně. Jitro, třeba mlžné a kalné, ale klidné jitro stoupalo nad řekou a nad pobřežími.

Skála proletěl palubou jako štvané zvíře.

Stráže stály u kulometů, obrácených proti břehům, po proudu i proti proudu.

Vojáci se polekaně dívali po svém náčelníkovi. Vypadal jako blázen.

Střelou konečně vyskočil na velitelský mů-

stek. Zde stál Horáček, popelavě šedý, nevyspalý, s rudými kruhy kolem očí.

„Co je... Co je?"

„Nic... nic... neviděl's... něco.., někoho..."

„Byla bouře. Musel jsem chvílemi zalézt, abv mne to nesmetlo do vody, neodneslo..." namítal Horáček znaveně. „Točilo to „Karamzinem", zmítalo to námi, myslel jsem už, že tu zajdeme..., zhyneme..."

Hyneme! vřískio Skálovi v uších. Hyneme. Zhyneme...

„Teď k ránu... a to byla ještě bouře," pokračoval Horáček mdle, „cosi se mihlo, tuším tady vzadu. Nevím, co to bylo. Přece by se nikomu nechtělo od nás do vody. Stín... nějaký stín... či mátoha, klam zrakový, únava, nevím, co to mohlo být. Nic... nic patrně..."

Skála se chytil rychle zábradlí.

„Co je ti?"

„Nic... nic... nic..."

„Jsme všichni zmořeni... Onemocníme z toho. Přijdeme o rozum..." uvažoval slabým hlasem Horáček.

Ale Skála už pomalu, klátě bezcitnýma nohama, sestupoval na palubu. Přivlékl se k zábradlí a šinul se podle něho, zachycuje se rukama, aby nepadl, k zádi parníku. Neviděl nic kolem sebe, nikoho před sebou. Jako po neživé věci hmatal po vojácích, kteří stáli u kulometů

a kolem nichž se beze slova a bez pozdravu protáhl. Dívali se opět zdiveně a nabručeně na svého velitele, který jim ani neřekl „dobrýtro" na pozdrav a nezeptal se jich, nezrezovatěly-li jim kulomety. Divné!

Důstojník se dobral až k zádi. Díval se dolů i do dálky, jak se vzdalují vlny a jak se ženou vody Kamy na západ do Volhy. Voda se pod ním pěnila jako mýdlo, syčela a šuměla, a od boků lodi běžely k břehům vějířovité čáry vln.

Díval se napiatě a tvrdošíjně.

Seděla v něm zlá, sveřepá a umíněná myšlenka, jež se nyní utrhla jako divoký pes s řetězu a prohánělа se v jeho nitru od mozku k srdci, od srdce k mozku.

A ta voda dole stále se pěnila, znovu syčela, zas a zas šuměla a valila se pod jeho nohama velkými a vydatnými břevny vln na západ.

Náhle se však Skála napřimil. Bál se ohlédnouti. Vědél však, že někdo stojí těsně za ním. A teď už věděl také, kdo to je.

Byl to Budecius.

Cítil jeho přítomnost bezpečně. Jako byl vždy jist jeho všudypřítomností! Ještě v něm klokotal jakýsi vzdor, mladá schválnost a vzpurný stud, který by obyčejně nejraději zabil toho, od něhož se dal při čemkoli zastihnout.

Ale prchalo to všecko pryč, pryč... Zůstá-

val jen žal, suchý a veliký jako poušť. Její písek zasypával v něm všecko palčivým samumem.

Ten kdosi vzadu mu stiskl ruku. Poznal ho podle tohoto stisku. Byl to ovšem Budecius.

Ale tento stisk probudil v něm ještě jakousi nenadálou a docela neočekávanou tělesnou bolest. Zdvihl ruku k očím. Na malíku jeho levé ruky byl zlatý prsten se zeleným starým smaragdem. Ten prsten byl včera na její ruce. Zahlédl jej.

Díval se nyní na něj s úžasem tak bolestivým, div se neskácel.

Pak zašeptal k Budeciusovi:

„To je prsten... její... o níž jsem ti říkal nedávno... Měl jsem ji rád — nemiloval jsem takto ještě nijakou ženu. V Kazani přišla s běženci na „Karamzin" Snad ve zmatku... snad náhodou... nevěděl jsem... nevěděli jsme o sobě... V noci jsem ji poznal mezi Kazanci. Šla ke mně... A pak... zmizela... Skočila do řeky... A já — já spal... spal jako jezevec... zvíře!.. Ó, moci cokoli učinit... cokoli nadlidského... Ale co? co? Co lidského, co nadlidského?... Marnost a hrůza..."

Budecius ho zachytil ve svém náručí.

Přitiskl jeho mladou, hnědovlasou a vlnitou hlavu k svým prsům a neustával ji hladit co nejněžněji, s takovou vroucností, jaké sám nikdy dosud nepoznal. Říkal mu milá, dětinná slova, jež se v něm vybavovala z dávna, snad z pra-

dávna, a opustil jej docela v tomto okamžiku plachý mužský stud před něhou a sdílností, stará budeciovská neprostupnost a studenost. Stál nesmírně blízko ukrutnému lidskému hoři a u jeho ohné bezděky zhříval svou obětovanou duši zase člověčím, živočišným teplem, byť bolestivým a vysilujícím. Tálo v něm vše.

Vedl jej nyní za ruku jako své dítě, svého pacholíka, významně kýval na vojáky, jakoby chtěl říci: Omluvte ho, není mu dobře, je marod, ale je to váš starý rotný. A vojáci se dívali účastně a báli se o něj, mluvili o staré ráně od Zborova, o tom, jak celé noci v Kazani nespal jako Švec a druzí a jak je k smrti znaven.

„Karamzin" srdnatě plul na východ. A nic se neobával řeky Bělé, naprosto nezvyklé takovým lodím, kde může náhle uváznouti v písku nadobro.

Běženci lelkovali po palubě, vyspalí a zveselení, švitořili už jako vrabci v ranních okapech, ženy flirtovaly s muži, zapřádal i rozpřádal se nový život. Ať je jakýkoli, jen když se žije. Kuchaři na „Karamzinu" chystali nože, vidlice, sběračky a mísy k přípravě oběda. Ať je jakýkoli, jen když se jí.

Nad lodí vzlétali ptáci, kroužili zarputile kolem komína. Břehy vystupovaly z mlhy, mlhy couvaly do lučin a vytracovaly se do dálek. A na březích se střídaly chumáče stromů, lesíků, divokého křoví a mlází se zelenými planinkami, bažinatými kopaninami a zašlými úhory.

Byla zde zátočina v řece nějaké útlé ramínko či výběžek, vše v stárnoucí zeleni, odkud náhle vyplul vznešený a němý průvod divokých labutí.

Kdosi z vojáků chtěl po nich střelit. Prý jen tak . . .

Ale Skála nedopustil.

Stál zase na velitelském můstku, binokl v nervosních rukách, bledý a silně soustředěný. Díval se za labutěmi, jak mizejí v křovinách . . . jak se rozptyluje ve vodě čeření, jež vyvolal jejich průvod . . .

Stál na velitelském můstku, obhlížel svoji loď, počítal kulomety.

Kraj, zdálo se, je bezpečný. Kvapně se dnilo. A den byl šedý tvrdý, ustaraný pod valícími se uralskými mračny. Jako život, který nastával.

„Karamzin" plul nyní pomaleji, opatrněji. Nebál se bolševiků. Bál se však mělčin a písčin. Co chvíli se loď zastavila a lodníci basovými hlasy odpočítávali na spuštěných tyčích hloubku vody — blízkost dna.

A mladý velitel přijímal s vojenskou věcností jejich hlášení. Zmáhal v sobě s nadlidskou silou sopku hoře, ba pláč . .

Večer přišli k němu do kabiny jeho nejmilejší vojáci, pan Kódl, Lieberman, Vojta Baroch a Hofírek. Jen jako na návštěvu a prý sami od sebe. Vypravovali a vypravovali. Poslouchal je, snad jich neposlouchal, ale jejich ztemnělé tváře, jejich hrubé hlasy a domácká úsloví i česko-

ruský žargon ho tiše a nenápadně přidržovaly na tomto světě.

V té době Jan Budecius stál na palubě. Byla na něm řada státi na stráži. Viděl, že tmou tu a tam přece jen probleskuje hvězda. Byl tomu rád — — —

XXVI.

Venku pršelo.

Nesmírné spousty kalné vody zalévaly celý bezbarvý, v sychravém podzimu vůčihledě stárnoucí kraj. Holé, kostlivcovité stromy, osaměle stojící tu tam při trati, rozpínaly proti jedoucímu vlaku své okoralé větve jako vyzáblé hnáty.

Bylo odpoledne — a byla již tma.

Proto se v těplušce svítilo.

A jako kdysi, tak i dnes seděl Liebermann u rozpálených kamínek. Opatroval je, přidával navlhlých polínek a kolem rovnal třísky a louče, jež právě naštípal, aby měl dostatek suchého dřeva na zátop.

„Kam to jedeme?" ozval se někdo na hořejší pryčně.

„No kam ... Na východ!" odpověděl někdo na dolejší pryčně.

Pak se opět dlouhou chvíli mlčelo.

„Zahrajte někdo ..."

„To jo ... rači ne ..."

„Tak co, k sakru!... Todle je ale blbý... ležíme tu jako umrlci. Hofírku, zahraj..."

„To víš, nechce se mu asi... Nikdo neumí tak hrát, jako uměl Vambera. To je, pane, těžká věc. To máš harmoniku jako varhany. Klapky ve dvou poschodích a ještě všelijaký rejstříky. Tyhle ruské harmušky hrají jako naše harmonium. Na to muší bejt kumštýř, a dobrej kumštýř. Jo kozáci, ti to uměj. Takovej chlap ti to veme v neděli odpoledne do ruky, holky a mládenci se postavěj do kola někde na návsi, von to natáhne a stáhne, vono ti to hraje jako kapela, a už ti celá vesnice tancuje nebo aspoň plácá do dlaní," vysvětloval Vojta Baroch.

Hofírek však přece jen vylezl na hořejší pryčnu, kde spával kdysi Vambera a kde na jeho místě ležela nyní po celé dny zamlklá a opuštěná jeho harmonika. Chytil nástroj, jenž zabručel i zaúpěl, slezl, sedl dole a postavil „harmušku" na rozevřená kolena.

„Tak jakou..."

„A já více přes hranice..."

„Žádnou!" křikl kdosi zle.

„Ale tak zahraj Kolíne, Kolíne..."

„No jo, tak ji zahraj..."

Hofírek to zkusil.

Po chvíli někteří zanotovali:

Šenkuje tam má milá,
má panenka rozmilá,
šenkuje tam ve víně...

Někdo zpíval Mařenka místo panenka, Andulka, Fanynka . .

„Nechte toho rači . . . Je nás na to beztoho málo. Chybí nám tenoři i basy. To jindá bejvalo . . . lepší."

Nechali toho.

„Je nás vůbec málo . . ." zahučel kdosi v koutě.

Mlčení.

Vlak se hnal kupředu.

Pod těpluškou drkocala kola v pravidelném rytmu a zpívala nyní sama písničku. V uších vojáků však znělo dále:

Šenkuje tam má milá . . .
. . . šenkuje tam ve víně . . .

„A možná, že ta tvá Mařenka se už dávno vdala. A ta tvá Andulka má klazana s jinými. A ta tvá Fanynka . . . darmo mluvit! To víš, doma! Domov si na nás třeba ani nevzpomene. Cák můžou vědět, jestli se vůbec někdy vrátíme domů? Nesmíš bejt centimentálnej . . ." napomínal Vojta Baroch po chvíli.

„Ba!" řekl pouze Bobrujčan, ač nerozuměl poslednímu slovu.

Všichni zmlkli, ztišili se, zadumali se.

Mysleli na domov.

Bylo to mlčení a myšlení těžké a dusné. A bylo chvílemi k nesnesení.

Proto se Budecius po několika okamžicích ozval:

„Četli jste deníček?"

„Taky by ho mohli rychleji posílat!" zlobil se Bobrujčan.

„Četli... je tam říkání z vlasti..." ozval se Hofírek.

„Ale přečti to... ani jsme to pořádně neproslabikovali. To je od toho doktora?"

„Je to vzkaz národu československé armádě. Přinesl jej počátkem července z Čech do Francie Lev Borský, který se nějak kumštovně dostal z Rakouska. K nám to přišlo z Ameriky do Vladivostoku," vysvětloval Perný, který po svém zranění byl už zase mezi vojáky. Všude mu bylo hrozně. Všude ho rána bolela. A nejen tato rána. Zde mu bylo lépe.

„Četl jsem to," řekl tiše. „Je to krásné! A je to i smutné. Ale čti to ještě, čti," zaprosil. „Čti to bratřím. Teď se to musí číst. Každý den by se to teď mělo předčítat bratřím... Čti!..."

Jan Budecius četl „vzkaz národa armádě". Četl pomalu, jasným a silným hlasem. Všichni zamlkle a pobožně poslouchali. Ještě nikdy nezněl jeho hlas tak jako nyní. Cítili to a vroucně se tomu oddali.

„Ty..." přerušil ho najednou Bobrujčan, „přečti toto místo ještě jednou."

Budecius četl:

„Hrdě potlačují slzy a svůj bol, když uslyší, že syn neb muž padl za vlast v řadách československého vojska. Jsou slepí ke všemu, co se netýká vás. Jsou hluší ke lžím, jež šíří rakou-

ské úřady, neboť jejich víra ve vás je bezměrná. Z ruky do ruky jdou noviny, když přinesou zprávu o vás. Od úst k ústům, z Prahy do nejzapadlejší vísky krkonošské a slovenské nesou poslové zprávy, jež veřejně nesmějí býti známy. Úsměv blaha a radosti jde národem v takový den. Stisk ruky a pohled praví s dostatek, co ústa říci nesmějí — že přišly dobré zprávy od Vás a o Vás..."

Bobrujčan zakašlal. Pak ze sebe vypravil s námahou:

„No... to je..."

„Co je?"

„Hezké..."

Budecius četl dále. O tom, jak před blížícími se vánocemi 1917, v době smutných zpráv z Ruska, jež chystalo brestlitevský mír, jediným dárkem pod stromeček v úzkostech hynoucímu národu byl dekret spojenců o samostatné československé armádě, uznané takto za dohodové vojsko.

„Nebylo co jíst — ale byla armáda," četl. „Naše vlastní vojsko s naším praporem! Takových vánoc nezažily Čechy po celá dlouhá staletí. Nebylo čím topit, ale v Čechách byl žár. Žár nadšení a štěstí nevylíčitelného. Objímali se lidé, plakali radostí a usmívali se vírou skály pevnější. Čechy hladovící a mrznoucí hleděly tam za hranice vlasti. Jejich vděčné, šťastné oči hledaly toho, jenž je jim vůdcem, zosobněním

vedení politického, jenž je jejich praporem a heslem — Masaryka!"

„Masaryka..." opakoval tiše Bobrujčan. Pak dodal ještě tišeji:

„Pořád ho vidím, jak stojí před námi v Bobrujsku. Šest tisíc nás před ním mašírovalo. Jakživ neviděl pohromadě tolik vojáků, tolik českých vojáků... táta starej!"

„Mladej, věčně mladej... Ten nebude nikdy starej..." řekl Baroch s pevným přesvědčením.

Budecius četl dále. Četl o uznání státu československého, státu samostatného, suverénního, Francií, Amerikou, Italií, Anglií. O tom, jak armáda je milována svým národem, který vzkazuje obdiv plukům ve Francii a v Rusku.

„Zbožňuje vás," četl, „kdož jste se v Sibiři a v Rusku odhodlali sami vypovědět válku odvěkému nepříteli svého národa — Germánům, kdož jste sami na sebe vzali úkol ohromného dosahu vojenského a politického — zachránit Rusko a jeho čest. Zbožňuje vás, kdož jste provedli dílo v dějinách vojenství jedinečné, kdož jste obsadili Sibiř a nyní obsazujete východní Rusko. Milují vás tam doma láskou jedinečnou. Vše by obětovali, jen kdyby vás mohli spatřiti, kdyby uslyšeli duněti vaše kroky, kdyby políbiti mohli vaše pušky, kdyby pohladiti mohli jícny vašich děl... Sní jen o tom, jak vás uvítají — — —"

„Tak vidíš!" namítl Hofírek Barochovi. A hlas se mu zachvěl.

„Jo . . ." řekl po chvíli Baroch. „Ale to, že obsazujeme východní Rusko . . ."

„I mlč!" ozval se Bobrujčan nevrle.

„Už toho asi mnoho neobsadíme," ryl Baroch dále. „Máš říjen, všude plno dešťů, chvílema to máš se sněhem, za chvilku přijde zima a bude po válčení. A půjde-li to tak dále, zůstaneme v týhle těplušce dva . . ."

„Kteří? Ty — — ty jistě . . ." pohněval se Hofírek.

„Já a ty!" odsekl Baroch. „A co! Já už nedám ani ránu!"

Všemi to trhlo. Bobrujčan se posadil, obrátil se k Barochovi s pěsti proti obličeji a zahučel:

„Nekušni, kluku ulejvácká, nebo ti ji vrazím . . . Tys těch ran dal odjakživa málo. Nedáš-li, neubude. Na tebe jsme vždycky čekali, jo!"

Budecius položil noviny na kolena. Hleděl chvíli před sebe. Pak obrátil list časopisu a přečetl ještě tato slova:

„Vlast Vás zapřisahá, abyste dobývali národu jeho práv, jako dosud, abyste šířili jeho slávu, abyste vysoko vztyčili prapor jeho cti! Vlast vzkazuje vám, že čeká na vás —"

„Tak je to tam napsáno?" nachýlil se Bobrujčan.

„Tak!" řekl Budecius.

„Tak vidíš," řekl chmurně Bobrujčan k Barochovi. „Tys teď chvilku držel ten prápor cti náramně vysoko. Vlast čeká jistě zrovna na te-

be... Ať mi to víckrát z huby nevypustíš, ty — písničkáři..."

Stařík byl pohněván. A doopravdy. Neboť Baroch zalezl a přikryl se pláštěm.

Nastalo zase mlčení.

Po chvíli Hofírek položil na místo, kde spával Vambera, zlehka harmoniku, aby se neozvala, a tiše usedl vedle Budeciusa.

Myslel na svého nejmilejšího bratra, na Vamberu. Viděl ho, jak střelen do hlavy padá s rozpřaženýma rukama kupředu, na tvář, a jak ani slovem neodpovídá na jeho „Je ti něco?" Nebylo mu už nic. Je to podivné, že tu není. Spával vedle něho; střídali se, když se chodilo pro vodu na čaj. A večer mu vypravovával o Praze. O holkách. A nebyly mezi nimi zlé holky. Dobračky. Ale Vambera byl rozhodnut, že tohohle kšeftu teď nechá. Přece teď, když je československým dobrovolníkem, nebude provozovat takovéto věci. Teď... Ach, kdyby jen byla pravda, že je duše nesmrtelná! Kdyby to jen byla pravda! Protože.. co je teď s Vamberou? Kde je? Co si myslí? Vidí ho? dívá se na Hofírka?... Chvílemi, kdy tak leží vedle jeho prázdného místa, zdá se mu, že slyší jeho dech, kdy tak spával vedle něho, týž dech... A v uších mu zní jeho slova: Ty, Hofíro, heleď, dnes je na tobě řada. Inu, Vambera je pryč — a snad je opravdu teď řada na Hofírkovi. Vždycky je na někom řada. Všemu na světě ujdeš, smrti neujdeš. Každý je na

světě hostem, den ze dne blíž k smrti rostem, říkal Hofírkův dědeček, hajný. A k tomu ke všemu museli Vamberův hrob opustit. Nechat ho mezi nepřáteli. Nu, opustili i hroby v Simbirsku, v Samaře, v Nikolajevu. Opustili Volhu. A snad jednou opustí všecky hroby po celém Rusku. Bude jich asi pěkná řádka. A možná, že mezi nimi bude i Hofírkův hrob. Hrobeček. Malý, tak právě na jeho míru — — — Ale což, dal se na vojnu. A dobrovolně. Vždyť věděl, že vojna není pekárna, kde se peče chleba. Že se tam střílí. Že se tam zabíjí. Což! A konečně — umřít? Usneš najednou. Spíš... spíš... je ticho. Odpočineš si. Je takové ticho, že ti ani srdce netluče. A ani neslyšíš, jak se kolem tebe střílí, jak lidé běží divoce kupředu, divoce dozadu, jak naříkají ranění. A možná, že je tak i lépe. Nevíš, co tě čeká. A čeká tě třeba zklamání. Bolesti. Všeliká smutná překvapení. Život, který je možná horší smrti. Lopota, dřina, ústrky, hlad. Vlast prý na nás čeká. Ó, jistě že čeká. Jistě se rozraduje, přijdeme-li domů. Bude to svátek! Ale svátky netrvají dlouho...

Konečně, řekl si Hofírek, ztratil jsem Vamberu. Ale Perný... Perný.

Podíval se potají na poddůstojníka.

Perný četl deníček. Držel list blízko svíčky, přilepené hojným voskem na poličce, přibité na stěnu těplušky. Zdálo se mu, že čte list nezvykle pozorně.

Jak může tak číst? podivil se. Což už na ni

nemyslí? Nevzpomíná? Ba jistě, že vzpomíná. A možná, jaký je, že právě teď, kdy se dívá do sloupců novin a skrývá v nich svoji tvář, vzpomíná a vzpomíná, a nevi, co čte. Je nemluva a nikdy o ní nehovoří. A to je patrně ještě horší, uvažoval vojáček. To je asi to nejhorší. Neboť to se v tobě stále a stále něco vaří. Jak voda pod pokličkou. A najednou to vše vyletí.

Perný vlastně není správnej bratr, řekl si najednou Hofírek. Kdyby byl správnej bratr, vzal by někoho z nich takhle večer kolem krku a trochu by zabrečel. Aspoň jen tak ... trochu. Nebo by řekl: Kamarádi ... bratři ... mně se vám stejská. To se mně vám stejská po ní. A možná, že by to rád řekl, ale stydí se, hrozně se asi stydí. Jsou takoví lidé. Hoří to v nich jako v peci, ale slova z nich nedostaneš. Takový je Perný.

Takový byl ovšem Perný.

Díval se do deníčku. Obracel v suchých, chrastivých prstech i stará čísla, jež tu měl složena na poličce. Jeho oči bloudily řádky černé sazby, dívaly se na zprávy s bojišť, na situační články, na zvěsti ze života vojska, viděly, že nastaly veliké změny, že celá trať od Vladivostoku až sem je v rukách československého vojska, jehož velitelem je dnes Jan Syrový, povýšený na generála, že generál Gajda spěchá s Východu se svými pluky na pomoc západním oddílům, že se pomýšlí na frontu na Urale, že

spojenci uznali armádu, že na západní frontě ve Francii stihá Němce porážka za porážkou, že jsou poraženi Rakušané na jihu a Bulhaři v Macedonii, že doma je revoluční vření...

Ale že dobrovolec Rjazanov je mrtev — to tu není psáno! A přece před jeho očima to je psáno všude, kam pohledí: Je mrtev dobrovolec Rjazanov, je mrtva Marie Antonovna. Jaké prosté jméno! Ale právě prostá jména, v nichž se takto zhlíží sudba, mají nyní sílu a hlas, o nichž jsme nevěděli.. a jak je to veliké!

Budecius mu řekl slova, jež se mu tvrdošíjně vracejí a v nichž našel zalíbení, třebaže... třebaže jim nevěří! On jim přece nemůže věřit!

A přece je to jediné, co zbylo, ta tucha její přítomnosti, to vanutí její duše okolo jeho hlavy, již tolikrát objímala... těma svýma rukama, a laskala! Je navždy v nicotu rozptýlen její smích a její hovor, její „bratrži" a „rozgodně", její českoruský žargon, tak milý a jiskřivý, jehož echo se tu ještě chvěje... echo, jež zalehlo v jeho hlavu a bude tam oznívat do smrti? Ó, co by za to dal, kdyby všichni tito mužští, kteří ji znali a kteří ji měli rádi, a kteří teď nemluví o ní snad jen proto, aby mu neučinili bolest, kdyby všichni o ní hovořili častěji, a právě před ním, aby to vše slyšel také jiným hlasem, než tím, který zádumčivě hovoří jen v něm! Slyšel by zas a zas, jak byla milá a dobrá a prostá — a jak byla statečná! Kdo ji poslal

mezi ně? Náhoda — či tajemný nějaký úmysl, vyšší velitel, to, več věří Budecius? Náhoda... náhoda... ale je-li svět setkán z náhod — pak je vše hanebný, nesmyslný mumraj, i tato válka, i náš zápas v ní, všecko, vlast, lidstvo, všecko... všecko!

Její tělo, v němž klíčil nový život — děsil se nebohý voják — to vše se rozloží v bláto, v prach... v nic? Ach, pravda, mohou z jejího hrobu zkvésti růže, nebo svlačec se odtud rozplazí, zasvítí kopretina. I to je život... a život je nesmrtelný. A to vše vzejde z tkáně hmoty, v níž byla její krása a něha — čím? Hostem? Kde však je to všecko? Jaké růže, svlačce a kopretiny z t o h o t o vykvetou?

Ach, Budecius by jistě dovedl odpovědět.

Kdyby nemyslel — na „nás"...

A vlak hnal. Hnal bez oddechu. Jen kola s věrnou vytrvalostí dunivě pěla:

Šenkuje tam má milá...
šenkuje tam ve víně...

Liebermann, pokukuje po očku na svého „učeného", přikládal polena, opatroval oheň jako vatru ve zbojnických horách, občas nad ním pokýval rukama, aby zjistil výhřevnost, pak srovnal znovu třísky a louče, usedl, vyňal kousek papíru, zakroutil machorkovou cigaretu, malý titěrný kornoutek, jaký vynalezli ruští vojáci, škrtl sirkou, zapálil. A vždy střásl kapičku jako na znamení dovršeného díla a díval se

pak chvíli za ní na podlahu, jak sákne a mizí v špinavém dřevě.

Těpluška se chystala k spánku. I Hofírek se kroutil na pryčně, hledě se nějak výhodně „ukrosnit", jak říkal. Tišilo se vše. A Vojta Baroch, zahrabaný v plášti, táhle zavrzal. Chrápal.

Ale vlak zavrzal mocněji náhle, zvolnil chod, funěl ztěžka, odfrkoval jako kůň, který dobíhá k cíli, až po posledním a tvrdém ocelovém vrznutí se zarazil.

„Co je?" podivil se Hofírek. „Stanice? Koukni ven, starej!"

Bobrujčan odsunul dveře, rozhlédl se a četl zvolna:

„Aksakovo!"

*

Skála se vracel pomalu a těžce ke svému vozu.

V uších mu hučelo.

Prošel právě podle těplušek, podél celé roty, téměř všude se zastavil a hovořil s vojáky. A v mozku se mu honila slova, těžká, podivná slova, jichž nikdy neslyšel před tím. Nevěděl, co a jak... Nerozuměl ničemu. Toto přece není skutečnost! Nemůže být! Přece se nezbláznil...

Ale slyšel dobře či ne?

Slyšel přece slova zřetelná, věty souvislé,

srozumitelné úsudky. Nezapomněl česky, u čerta! A neohluchl. Vše bylo hlasité a nesporné. Ano, slyšel dobře:

Cože, tady že máme vystoupit? A proč?

Rozkaz!

A čí?

Velitele divise! Ševce!

A proč tu máme vystoupit?

A to čerti vědí!...

Hoši, nevystupujme! V tom bude ňákej podfuk...

Slíbili nám oddech! Slíbili nám...

Slíbili, slíbili... oni nám toho naslibovali. Houpali nás...

Slibovali, že přijedou spojenci. Nepřijeli. Slibovali, že přijedou naše síly odpočaté ze Sibiře. Nepřijely. Slibovali, že nás přijdou směnit pluky národní ruské armády. Kde jsou ty pluky? Kde je to všecko? Houpali nás...

Houpali nás... houpali nás.

Ať jdou teď zas oni. Ať jdou znovu dobývat Samary, Simbirska a Kazaně. My... my už jsme unaveni...

Tak, tak, že jsme se zachránili z nikolajevské fronty...

Tak, tak, že jsme vyšli z Kazaně...

Tak, tak, že jsme vyklouzli ze Samary...

A kolik jsme tam všude nechali kamarádů, kolik bratří...

Ať si teď táhnou na Moskvu, chce-li se jim tam být...

A my pojedeme dál!

Kam?

To je jedno. Dál...

Hoši, nevystupovat! Važte si těplušek. Vezeme si je z Ukrajiny. Je to naše jediná bezpečnost. Nevěřme nikomu...

Ale Švec to rozkázal!

Nevěřme nikomu ve světě širém. Věřme jen sobě...

Mysleli jsme, že toho bude zatím dost. A najednou: stát! A proč?

Ano, proč vystupovat?

Rozkaz! Ale ať se nám vysvětlí rozkaz! Chceme vědět, jaký je to rozkaz. Kdo jej dal? To přece není jen tak... Rozkaz. Ale proč? Proč je tady ten rozkaz?...

Rozkaz je rozkaz!

Oho! To není jako za Rakouska!

V každé vojně rozkaz je rozkaz...

V každé... ale my jsme dobrovolníci!

Je to skandál, co s námi dělají!

Půjdeme prý do Belebeje...

To je blbý jméno. Tam já nepůjdu.

Vlaky opustit... To tak! Do smrti je neuvidíme.

Prý musíme tady trochu vypomoci. Prý na tom záleží osud i ostatních našich částí. Nesmíme je prý nechat v bryndě. Ale já myslím, ať si také samy trochu pomohou. Pořád někomu pomáháme z bryndy.

Nejsme prý sami. Musíme prý vzít ohled na

celou frontu. A u Kazaně jsme mohli být sami? Na nás nebral nikdo ohled?

Pravda! Pravda! — — —

Budecius stál v jejich hloučku. Zdálo se mu, že slyší staré ruské „pravilno" z meetingu vojáků z dob Kerenského. Vyvstávaly před ním okamžiky, kdy ruští vojáci hlasovali o tom, má-li se protější kopec vzít útokem či ne. Jak byl takový návrh zamítnut s odůvodněním, že kopec je už na rakouském území, byla by to tudíž „annexe", a spolu zrada na revoluci, která prohlásila „mír bez annexí a kontribucí".

Rozhlédl se. Jsou to oni?

Ale ano, jsou to oni. Titíž vojáci, kteří se hnali jako vichřice do útoku na Penzu, na Samaru, na Kazaň. Titíž vojáci, kteří nenáviděli slova „jednání", „dohoda", „smlouvy", „parlamentáři" — kteří vykřikli omámeně před Penzou: Konečně rozkaz! To je pro nás opravdové slovo.

Ano, jsou to oni.

Ale tato slova — to nejsou oni. Tato slova — to je únava. Vyčerpání. Vysílení. Choroba.

A také slabost. Slabost Barochů a jiných. Není jich mnoho, ale jsou, kteří v skrytu duše na konec myslí na svoji kůži. Teď je chvíle, kdy doznati to, je bezmála výhodou a udatenstvím. A jako dovede nakaziti slovo „kupředu!" tak v určité chvíli přijde vhod i slovo: nechoďme! zůstaňme vzadu! Je chvíle, kdy „zůstaňme vzadu" nalézá tichou odezvu ve většině srdcí.

I když většina zatím mlčí. I když hulákají zatím jen někteří. I když jsou, kteří se hrozí toho všeho. Ale i ti mlčí.

„Poslyšte, bratři," řekl mírně k hloučku, „to není dobré, co tu povídáte . . ."

„Drž hubu — ty chytrej!" ozval se ihned hlas.

Ale Budecius ho nedbal.

„To není dobré," řekl tvrdým hlasem, „co tu činíte. Říkali jste ještě nedávno, je to nějaký týden, nějaký den: Co by tomu řekl Švec. Co by ti řekl Švec. Co by mi řekl Švec. Nu, nevím, co by vám řekl Švec, kdyby vás viděl a slyšel. Rozkaz dal plukovník Švec, velitel divise. Když byl nedávno jmenován plukovníkem a velitelem divise, radovali jste se a byli jste pyšní. Říkali jste: je z nás! Je to náš Švec! A kdo má ještě takového velitele? Blahopřáli jste mu. Věděli jste, že vás zachránil u Kazaně i na Nikolajevské frontě. Že vás vždy vyvedl z obklíčení a z nebezpečí. Že svým velitelským geniem, mužnou rozvahou a srdcem, které vás miluje nad všecko na světě, uchránil tisícům z vás životy. A že týmž geniem vás vede k snadným vítězstvím beze ztrát a k slávě, kterou jste se pyšnili. Nechodil mezi vámi, nehledal u vás přízně, nevlichocoval se vám, a přece byl s vámi vždy, váš vespolný stín splýval s jeho velikým stínem, cítili jste jeho přítomnost a to vás činilo silnými a jistými sebe, byli jste šťastni, když prošel tiše mezi vámi a podíval se na vás upřímnými,

ale přímými zraky nejryzejšího Sokola, jaký kdy byl. Věděli jste, že nemá času si s vámi hráti, neboť jeho mladá, snědá a důmyslná hlava byla přeplněna starostmi o vás. Pracoval nepřetržitě ne na svém, ale na vašem díle, a vy víte dobře, že nikdy nemyslel na nikoho, než na vás. Víte, jak jste ctili jeho několikahodinný spánek v Kazani, která mu ho dopřála po nesčetných probdělých nocech a po vysilujících dnech útoků i obrany. Snad měl tento velitel také nějaké lidské lásky a touhy. Snad měl děvče někde, možná doma, na něž by mohl vzpomínat. Nevím, dal-li mu váš osud, který ležel jako zákonník na jeho srdci, myslet na něco jiného než na váš úspěch a na vaše vítězství. Nejvíce milují ti, kdož svoji lásku jen šeptají ve svém nitru, a tak miloval vás. Však vy to víte, věděli jste o ní velmi dobře, proto také jste říkali denně, „co by nám řekl Švec". A nyní tento velitel vám dal rozkaz. A tento velitel nikdy nedával rozkazů hloupých nebo nesrozumitelných, víte to dobře. Také vám vždy stačilo, že rozkaz dal Švec, a tím bývalo vše vyřízeno. Nikdo z vás se neptal, proč. Dává se rozkaz a nepíše se o tom výklad, článek či kniha. Váš velitel vydal tisíc rozkazů. Poslechli jste je vždy a bez odmluvy. Tisíc a jeden rozkaz může být pro vás mnoho, vím, jste k smrti znaveni. Ale to ví také plukovník Švec. Udílí vám však ještě tento rozkaz, poněvadž ví, že jej můžete splnit. Nežádá na vás znovudobytí

Samary či Kazaně, žádá po vás splnění úkolu, s něhož jste — i přes svou únavu. Za námi leží město Ufa. Máme ještě možnost, zadržeti se před ním, nedati ho tak zadarmo nepříteli, který se sem dětinně žene, protože nevidí odporu, ale který musí ztroskotat, uvidí-li opět a třeba jen z dálky, jak se proti němu v útoku ženou staré řetězy Čechoslováků ..."

Budecius skončil a div nepadl vysílením.

Nikdo se neozval ani slovem.

Ale začalo se temné, zlé mručení. Trvalo chvíli, pak se znenáhla přelévalo v šum a v šepot. Hloučky tály, jednotliví vojáci se odlupovali od lidských shluků, ozval se někde i dobromyslný hlas, že „jako je vše pravda".

A hromadné veliké dítě, jež dnes trucovalo, zalezlo do svých těplušek.

Budecius zamířil k důstojnickému vagonu.

Tu blízko stál také vlak štábu divise.

Zde tedy byl divisionář, plukovnik Švec.

V jeho oknech i v oknech celého vlaku bylo světlo.

Prošel pod okny, postál chvíli, naslouchal hlasům lidí, klapotu aparátů, chraptivému drnkotu psacích strojů. Stál tiše. Slyšel také v tomto klepání tlukot vlastního srdce. Pracovalo stejně, jako pracovalo vše tady nahoře ve vozech: horečně.

Pak poodešel k vagonu Skálovu. I tam bylo světlo. Vstoupil.

Skála div se mu nevrhl na prsa.

„Zachraň je! Zachraň mne! Zachraň Ševce! Dovedl jsem je vodit do bitev. Dovedl jsem s nimi bojovat. Dovedl jsem s nimi sedět v zákopech či v těpluškách a naslouchat jim a povídat s nimi. Ale rozkaz Ševcův jim — vysvětlovat, mluvit vůbec o něm — neumím. A hle, přišla patrně chvíle, kdy je toho třeba. Jsem špatný velitel, neumím to..."

„Nejsi špatný velitel, Jiří Skálo...," řekl Budecius a podal mu ruku. Důstojník ji chvatně uchopil a stiskl. Zašeptal:

„Švec ví o této náladě vojáků... Ví dobře, jak jsou a na kolik jsou znaveni. Vždyť je zná od čtrnáctého roku a rozumí jim jako nikdo z nás. Také není fantasta, cholerik, člověk, který by se nechal zlomit vyčerpáním nervů, byť byl sebevíce znaven. Je muž. Má železnou duši a železnou víru. Víru v čest vojska. V čest národa. Je přesvědčen, že mezi námi nemůže býti nikdo, kdo by se odvážil ji potřísnit nějakou podlostí. To řekl."

Skála zmlkl.

Posadil se na sedadlo vozu a napiatě se díval na svého přítele.

„Nemoc..." řekl Budecius. „Choroba, jejíž stupeň chvílemi klesá, chvílemi stoupá. To je stav vojska, jež teď spí tam ve vozech. Horečka, kdy mozek trochu třeští. Ale srdce je v pořádku... dosud..."

„Dosud!" vzkřikl Skála. „A vypoví-li dnes.. zítra..."

Budecius pobledl. Pak řekl zcela tiše:

„Bude třeba něčeho silného!"

I usedl. Na tváři silně zbělelé, jejíž rysy rázem povadly, vystoupil pot. Setřel jej dlaní. Požádal o cigaretu. Pak se zeptal zticha:

„Jaké máš rozkazy?"

„Do Belebeje. Ihned. Pojedou?"

„Pojedou . . ."

„Plukovník přijde mezi ně. Chce je slyšet. Chce se přesvědčit . . ." sděloval mladý důstojník. „Horáček," pokračoval, „neshledává to dosti správným. Už souhlas čtvrtého pluku který tu rovněž stojí, k vystoupení, k splnění rozkazu, musel býti vymáhán . . . přemlouváním . . . ba prosbami . . . Je to pád velitelův. Ale což o nějakého všelijakého velitele. Je to hanba! a neúcta k Ševcovi! a nevděk!"

„Je to nemoc . . ." odtušil chmurně Budecius. „Je nutno, zkusit vše. Až ho uvidí jeho pluk . . . jeho rodný pluk . . ."

„Ano . . . to je i moje naděje . . ."

„Nuže — dobrou noc!" řekl Budecius a vstal k odchodu.

„Dobrou — noc —," vydechl za ním Skála.

Voják šel nyní ke svému vozu.

Ale několik kroků před ním stál hlouček vojáků a živě kypěl hovorem.

Budecius se tu zastavil a naslouchal. Uprostřed stál malý voják. Ve světle nádražní lampy viděl jeho prozelenalou tvář, protáhlou lebku,

těkavé oči. Kdesi ho vídal na meetingách. Voják vykládal své mínění prudce a vášnivě:

„Dnes, bratři, nelze věřit nikomu, ani Ševcovi. Jemu je hej. Je plukovníkem, dostal velení divisí, jde mu o karieru. Komupak z nás se to stane? Naši hoši, naši bratří platí krví za karieru těchto pánů. Z krve našich chlapců si pořídili páni bratři Syrový, Čeček a Gajda červené generálské lampasy. Na těch lampasech je naše krev, lpí na nich krev našich padlých. Myslíte, že ti lidé udělali něco pro vojsko? Ale kdež! Pro sebe! Všecko pro sebe. My vojsko jsme hnůj na políčko, na kterém si oni sázejí zlatou pšenici, která už něco nese. A Švec je zrovna takový. Jde mu o to, aby ty lampasy zítra také dostal. Proto vás chce hnát do boje. A myslíte, že sám půjde? Chtěl bych ho vidět. Neobětuje ani náprstek krve. Bude sedět někde vzadu a bude se dívat, jak náš člověk umírá. Je možno takovým lidem něco věřit? Jářku, není možno. Nic jim nevěřit, nic jim nedávat, jak už Havlíček říkal. A my? Nevěřme nikomu na světě širém, nemáme jednoho přítele tam. A proto myslím, že nejlépe bude, když třeba samovolně pojedeme dál, do Sibiře a do Vladivostoku. Ať se o nás páni spojenci postarají. Nabojovali jsme se dost pro ně. A jsou to vlastně kapitalisti. Co bude mít náš člověk, malý a chudý člověk, jako jsme my, povídám vám, co bude mít z celé té slavné anabase? Nic. Ale načisto nic. Ještě nám jednou naši

dělníci budou vyčítat, že jsme bojovali proti ruskému proletariátu. Nevím, nevím, jestli to byla správná věc, že jsme se dali do boje s bolševiky. Celá ta věc, uvážíme-li, že oni asi nebyli o nás dobře informováni, není než tragické nedorozumění. Tak je to..."

„Jsi ty ale lotras!" vzkřikl Budecius s nevolí, jíž nezmohl už, „nejsi ty právě jeden z těch, kteří před vystoupením v Penze chodili co chvíli na našeho politického zástupce a vyhrožovali mu vším možným, nepřeruší-li jednání se sověty a nedá-li vojsku volnost vymoci si cestu na východ třeba se zbraní v ruce? Jaké jsi hovado — ty!"

Odplivl si a odcházel prudce, pobouřen a poprvé rozezlen na českého vojáka. Vařil se v něm hněv se zármutkem a v hrdle mu stoupal k ústům dusivý chrapot studu dosud neznámého a plného hrůzy. Přál si, aby se pod ním otevřela země a pozřela ho i s hanbou, již viděly právě jeho oči.

Vlezl do těplušky. Byla prázdná. Jediný Liebermann seděl u ohně a opatroval jej. Skočil k němu, objal ho a přitiskl jeho udivenou stařeckou hlavu k svým prsům.

Ostatní asi venku poslouchají agitátory, řekl si smutně. I starý Bobrujčan poslouchá. Tedy je tomu tak! Ted v tuto chvíli Černý a Bílý hrají o čistou duši našeho vojska...

*

XXVII.

Zástup vojáků jako kdysi v Penze. Šedivá „soldátská massa".

Perný stál mezi nimi.

V očích měl tmu. A v té tmě tančilo divoký rej tisíc ďáblů. Věděl, že jsou to ďábli.

V jich středu opuštěná, celá bílá a umdlená ukrutným mumrajem stála Maria Antonovna. Nemohl nějak k ní proniknout a zachránit ji. A zdálo se mu, že ani sebe nezachrání.

Ó, kdyby aspoň živa a s úsměvem na rtech stála v této chvíli vedle něho!

Vše bylo by lehčí, prostší, pochopitelnější.

Neboť se mu zdá, jakoby rakve, do nichž pohřbil své někdejší zmatky, ale jež zapomněl vynésti na hřbitov a jež ukrýval v sobě samy začaly nazdvihovati víka, a zsinalí nebožtíci, ožívajíce a znenáhla se růměníce v tvářích, kývají na něj potměšilými hlavami.

Není prý vše tak lehké, prosté, pochopitelné . . .

Je třeba prý vyjíti z okruhu věcí a hleděti na ně s odstupu.

Odstupu, odstupu je prý třeba. A ihned vidíš jasněji. Správněji.

Chceš-li soudit situaci, musíš stát nad situaci.

A tehdy uvidíš, že věci nabývají trochu jiných barev. Buď se zjasňují nebo se ztemňují.

Jsou však jiné, než jaké jsi je viděl, stoje v jejich kruhu.

A tehdy i tito reptající mohou míti pravdu.

Je dobře naslouchati všude tam, kde by mohla býti pravda.

A pravdu je nutno hledati. Brániti jí. Hus pro ni dovedl i umříti. Je tedy nutno, obětovati pravdě všecko. I Marii Antonovnu?...

Kolem něho hučel zástup.

Ne, nebyl na tolik pošetilý, aby věřil agitátorům, které vede nějaký Hnilička nebo Vodička.

Vrchní vlna vždy se pění, vždy šumí a vždy opadne.

Ale spodní proud se žene zpravidla vytrvale dále. Jemu je záhodno naslouchati.

Ne tato slova, zajisté že nespravedlivá, ne tyto hlučící, přepiaté a protismyslné úsudky. Ne tyto zbrklé nespravedlivosti, bolestně nesprávné výtky. Neboť není vždy pravda, že „co na srdci, to na jazyku". Na jazyku je toho zpravidla vždy více, než bývá na srdci. Ale je nutno, naslouchati tomu, co je skutečně na srdci.

A na srdci je — hrozná nedůvěra.

Odkud se vzala? Kdo ji vyvolal? Kdo ji živí?

Vlastní zkušenost — či cizí agitace?

Nedovedl ještě přesně odpověděti sám sobě.

Ale už to ho znepokojilo. Hle, to je teď Josef Perný, řekl si zarmouceně, s úžasem patře na sesouvající se granit jeho nedávné pevnosti

Čím je to však, že se bojí pohledět v oči Budeciusovi, který tu stojí opodál?

Dělej co dělej, nemůže a nemůže pozdvihnouti očí a podívati se na člověka, s kterým přece přišel sem, do tohoto vojska, ruku v ruce. Teď, právě teď, vidí zas, jako ji od té doby vídal už několikrát, noc novolunní pod Burkanovem kdesi ve východní Haliči. Nyní stojí ten člověk před ním a jistě ho hledá očima, jako ho sledoval těmato nepodplatnýma očima i tehdy v oné tmě, kdy zapochyboval o zdaru jejich sběhnutí k Rusům. A také teď je tma, tma před jeho očima... a nechystá se to Josef Perný sběhnout zase?... Ale kam dnes? A nepochybuje opět Josef Perný o zdaru tohoto sběhnutí?

Ne, nemůže se podívat do těch očí jež jistě, ó, jistě, že se na něj dívají.

Leč je to opravdu hřích, naslouchati — „spodnímu proudu"? Není to povinnost?

Oh, jistě že i Budecius mu naslouchá. Neboť mlčí ke všemu, co se zde mluví.

A mluví se. Po dlouhé době zase meeting.

Máme na to právo, volají mnozí. Jsme svéprávní občané. Máme právo býti informováni a říci své mínění. Jsme daleko od vlasti, daleko od zastupitelstva svého národa, a jsme armáda dobrovolníků. Máme právo rozhodovati o sobě, o svém osudu. A řekneme-li jednou, že tomu a tomu nechceme, tož nechceme.

Pamatujte přece, namítá rozechvělý hlas, že jste zvolili v Omsku svoje zastupitelstvo. A toto

zastupitelstvo vám ustanovilo velitele, kterým jste dosud neměli příčiny nevěřit, ale namnoze spíše mohli býti vděčni. Tito velitelé vám ukládají určitou povinnost, udělují vám takový a takový rozkaz. Váš zástup není přece celé vojsko. Nebude každý zástup rozhodovati sám o sobě — jako to činili Rusové před a po Zborovu, Rusové, jimž jste se posmívali a jimiž jste zhrdali. Chcete se posmívati sobě samým a zhrdati sebou? Jste-li unaveni, řekněte, že jste unaveni, ale nemluvte o demokracii, o důstojnické buržoasii, o kariéře velitelů, z nichž polovina není ani dnes mezi vámi, protože padla v čele vašich řad. Jsou-li mezi vámi zbabělci, nechť se přihlásí a dostanou místo pušek, o něž jste prosili v Penze, nože na škrábání brambor u vašich kuchyní...

To jsou urážky! Neposlouchejte ho!...

Také Pernému se nezdála tato slova vhodným lékem. Neboť je tu nemoc a tu nutno léčit obezřetně. Je potřebí síly, neodpovídat na podráždění novým drážděním.

Rád by jim něco řekl. Věděl, jak by asi začal. Nevěděl však, čím skončit. Granit jeho nedávné pevnosti se opravdu značně sesul.

Tu se ozval vůkol hromadný šepot.

Švec!

Něco hluboce lidského se však v něm hnulo a zatřáslo jeho bytostí, když viděl, kterak plukovník předstoupil před svoje vojáky. Najednou ztratil docela schopnost vnímati smysl slov, jež

říkala pevná jindy velitelova ústa. Zticha se v něm ozýval hlas, podobný hlasu Marie Antonovny, hlas, který se tázal přímo jeho, Perného, není-li toto vše pokoření... Což — vždyť to vypadá jako soud, jako nevděk, jako ošklivá, na ruby obrácená věc.

Nevěděl, co mluví tato ústa, ale sám se hrozil jen okamžiku, kdy snad začnou i — prosit! Nespouštěl s něho očí. Vše ho nutilo, aby dobře se díval v tuto tvář, aby dobře si vrýval v paměť její rysy, aby chytil v své srdce teplo i rovnou pravdivost těchto očí.

Věděl: tento člověk nikdy v životě nelhal. Nikdy, ani teď, kdy domluvil.

Perný se silně zachvěl.

Zahučelo to kolem něho tlumeným, ale přece jen každému zřetelným:

„Nevěříme."

Malý prozelenalý člověk, který včera a dnes obcházel vagony, cosi živě vykládal. Totéž, co říkal včera i dnes patrně. Známá slova, známá ze všech meetingů Ruska, jež se převalily u jeho uší předminulé měsíce, odletovala od jeho úst.

A jako šedivé soldátské massy ruské odpovídaly kdysi svoje „právilno", tak nyní slyšel české:

„Pravda! Tak jest!"

Pochopil rázem, proč se už nikdo neozval. Proč se neozval ani Budecius. Bylo vše marno. Choroba dostoupila vrcholu. Všecka slova byla

prázdná zbytečná. A kdyby se ozval i hlas z otevřených nebes, dopadl by marně. Ba i směšně. Bylo patrně potřebí něčeho jiného... Čeho však? Nevěděl. Nedovedl si nic představiti... I bylo mu hrozně.

Bylo mu hrozně i nad sebou samým.

Viděl ještě, jak plukovník Švec odstoupil. Ani nečekal už na konec schůze. Perný jen zaslechl, jak řekl na odchodu cosi jako truchlá slova:

„Nevěří mně, kterého znají. Věří tomuto člověku. Nemám tu co činit..."

Díval se dlouho ještě ve směru, jímž odešel velitel divise. Viděl, jak odešel pevnými kroky, rovný a vážný — ale s jakou ranou v srdci! — zděsil se jeho voják... A živě ji cítil a živě jí trpěl nyní, boje se jen uvědomit si šířku i hloubku její bolesti.

Za ním zástup ještě hučel, hučel bezmála spokojeně, snad tam dělali i cosi jako „resoluci". Hlas toho prozelenalého malého vojáka dosud zaznívál...

Perný svěsil hlavu a šel odtud.

Ano, bylo mu hrozně, i nad sebou samým..

Když zdvihl hlavu, uviděl před sebou široká známá záda. Budecius.

Bál se ho dohoniti. Šel stále a opatrně deset kroků za ním. Třásl se strachy, že se Budecius obrátí. Že se na něho podívá. Že ihned pozná, že také on — Perný Josef — měl v jedné chvíli,

být prchavé a plné mrákotné slabosti, na rtech slovo „nevěříme".

Jak to zahučelo nepravdou a sebeklamem! řekl si v úžasu.

Vždyť to není, nemůže být pravda! Komu by už měli věřit? Tomu malému vojákovi? Kdo je ten voják? Nic! Je méně než Liebermann. Po celou dobu jejich bojů někde chodil a mluvil patrně zmatenosti, mluvil a mluvil; jednou tak, podruhé jinak a vždy, aby se to líbilo „šedivé soldátské masse". Byla nálada k boji, mluvil pro boj, neřekl „zadržte". Je únava a z ní nálada proti boji, neřekl „napněte ještě síly, konejte povinnost"... Malý voják, malý člověk, titěrný človíček, jenž nikdy nedoroste do muže; tichý, pofouchlý druh Luňákův a Kohoutkův, nicotný český bolševíček; domácí bolševíček, který všude poštěkuje, všemu klne, všude plivá kolem sebe a straší důvěřivé duše.

Perný šel svých deset kroků za Budeciusem, a šlo se mu vždy tíže a tíže.

Je to opravdu ten pluk, který řekl to podivné a nepochopitelné:

Nevěříme!

Je to opravdu ten pluk? Ševcův „rodný" pluk?

Roty, jež bez odmluvy nesly nejhorší službu a nejhlubší tíhu bojů u Kazaně?

Co se to děje? Kam zmizelo to vojsko?

Či jsou to jiní lidé? Přišli snad noví vojáci z táborů, co staří všichni padli na Volze? Ne,

přece nikoli... Ne, všichni padli. A nezůstali jen nejhorší... Co však vytáhlo jejich sílu jako jehlu magnetem? Co zatřáslo i jím?

Hle, nenalézá na to dosti jasné odpovědi v této chvíli. Vždyť by přece mohl okamžitě jíti na frontu na řeku Ik. Rána jeho se zacelila, je vyspalý, posílený. I jeho druzi namnoze jsou přece schopni boje. Naslouchal „spodnímu proudu", spodnímu hlasu. Neřekl mu však nijaké určité pravdy, jíž si přál slyšet. Jen dunění pod povrchem, který naříká únavou, zklamáním, nedůvěrou. Ah, byly sliby, nesplnily se. Ale nikdo o nich nepřemýšlel. Přijedou spojenci — a oni, vojáci povolžské fronty, mysleli, že přijedou dnes či zítra. Nebylo času přemýšlet o tom, mnoho-li může utéci dnů či týdnů, než dorazí z Vladivostoku jejich transporty až k Volze, mnoho-li uteče dnů či týdnů, než se sorganisuje z „osvobozených" Samarců či Ufimců vojsko k obrazu vojenskému stvořené a boje i pomoci schopné; a než se zlomí kazaňská prostopášnost a lenivost. A snad právě malí prozelenalí vojáci v těch dnech chodili a nejvíce slibovali, zveličujíce vše, holedbajíce se, že mají jako důležití lidé zprávy přímo z ústředí... Ale vedle toho zde bylo jistě přemnoho viny — na všech kolem dokola. Na lidech, překvapených velikým činem a velikými úkoly. Snad byla i vina v jejich vlastní střemhlavé útočnosti, pod níž padala města a celé kraje, aniž bylo dosti sil hájiti jich, organisovati je?...

A byli tak blízko, tak blízko — všeho, o čem snili... Zázračné věci byly v jejich dosahu v onen čas.

Perný se ještě více shrbil. Pocítil, že ho boli srdce. Přestal konečně uvažovati. Nač ty všecky pěkné úvahy. Byla Maria Antonovna — není jí. Byl pochod na Moskvu — není ho.

Je městečko Belebej.

Drobné, chudé, zimomřivé.

A skláni se nad ním zase noc, opět jedna z těžkých nocí československého vojska. Kdo bude klidně spáti? Snad jen malý prozelenalý voják. Je dnes vším: tribunem, vůdcem, vojevůdcem. Kam povede toto vojsko? Do Sibiře? Do Vladivostoku? Do Francie? Do vlasti? Či do Sovdepie? Neboť: co tedy bude zítra?

Perný teď teprve viděl prázdnotu všeho, bláznivou tupost, jež zasedla patrně ve všech mozcích. Hrůzná jasnost situace se mu rozsvítila do běla před očima.

Co bude zítra?

Vojsko odepřelo Ševcovi poslušnost. Co učiní teď toto neposlušné vojsko?

Vsedne do vozů a pojede. Bezhlavě patrně na východ. Strhne ostatní pluky sebou? Zastaví je ostatní pluky? Jak? Silou? To jest: bojem? Bojem s ním? Zastaví je pluky národní armády, zastaví je Kappel, po jehož boku ještě včera bojovalo? Jak? Silou? Bojem? Přestalo bojovat s bolševiky, začne bojovat s národními vojsky? Kdesi v Sibiři jsou dva pluky britan-

ské. Kanaďané. Zastaví tito Kanaďané vzbouřivši se československé pluky, ženoucí se pod vedením malých prozelenalých vojáků slepě na východ? Jak? Bojem? Bojem Čechoslováků s Velkou Britanií? Dojedou-li však tyto vlaky přes to až někam k Charbinu, kde jsou Japonci! Co jim řeknou tito Japonci? Který ze spojenců odveze tyto vojáky do Evropy?

Anebo ... anebo vyčkají zde v Belebeji příchodu bolševiků ... a s rukama vztyčenýma, prosíce o milost, se vzdají ...

Pernému se zatočila hlava. Ztratil už Budeciusa chvíli z dohledu. Potácel se tmou, jež houstla, klouzaje v blátě. Byl hrozně utrmácený, vše, vše jej bolelo. Nejvíce raněná ruka, v níž se opět vzbouřily všecky nervy a cívy, a pak hlava, nebohá, pukající hlava.

A hlava byla nemilosrdná, zlá. Kladla mu i další otázku, jež byla horší prvních. Neboť zněla:

A co učiní bolševici?

Co mohou učinit? Nabídnou pluku, aby vstoupil do rudých služeb. Nebo internují pluk někde v zajateckém táboře a umoří ho hladem. Nebo vydají rakousko-uherské poddané Rakousko-Uhersku, tak toho žádá mírová smlouva brestlitevská, již se sověty zavázaly plnit. Nic jiného nemohou učinit.

A v rudých službách?

V rudých službách půjdou buď proti Sibiři a proti ostatním československým plukům, ne-

bo proti krajům a městům, bouřivším se proti sovětské vládě.

Tedy krvi a smrti neujdou?

Neujdou!

Ani tam, ani zde?

Ani tam, ani zde!

Perný se zastavil. Opřel se o stěnu jakéhosi zvlhlého domu. S námahou nahmatal za opaskem pouzdro s revolverem. Celý se zachvěl. Stál chvíli nehnutě, ruku na oceli zbraně. Pak však zdvihl těžkou hlavu a tázal se hlasu, jenž mu z hloubi jeho hořící bytosti odpovídal.

Kdo je může zachránit?

Jediný člověk. A toho zavrhli.

Plukovník Švec?

Plukovník Švec.

Ale jak? Dobrý Bože, jak? zaúpěl do tmy. Vždyť mu nevěří. Co činí asi plukovník Švec v této chvíli na stanici Aksakovo? Telegrafuje Syrovému. Vzdává se velitelství divise. Syrový, řekněme, jmenuje toho a toho. Poslechne ho zástup? Neboť to není už vojsko. To je zástup! Poslechne kohokoli, který bude po něm žádat, aby vyplnil rozkaz téhož Syrového? A nic jiného nemůže velitel učinit. Splnění rozkazu je nutností, na níž záleží osud ostatních našich sil. Nebude-li do tří dnů obsazena fronta proti řece Ik a odražen útok rudých, bude zničeno mnohem více životů, než může státi takový útok. Neuvěřili-li Ševcovi, komu z velitelů uvěří? Snad by ještě uvěřili jedinému člověku

— a to je Masaryk. Možná, že mnozí z nich se radují tomu, že zde není a že tudíž neuslyší od něho rozkazu, který by musel dáti.

Schvátila jej zuřivost.

Nevděčníci... lkal do tmy. Ó, bylo by teď mohutným snem pro mne, kdyby se vzpamatovali. Kdyby zabili hada, který hlodá na kořeni jejich bytostí... Ale nezazelená se už..., nezazelená se strom, kvetoucí jabloň československého vojska, nerozkvete? Smutno je mi až k smrti a nezbývá nic než smrt — a jaká smrt! Vše jsem už zodpověděl, a nastává ticho ve mně. Ticho před smrtí. Má duše je měkká a dětinná a chtěl bych si zazpívat nějakou písničku, domácí, českou, smutnou písničku. Protože je konec všeho. Vlasti své už nespatřím. Není cesty do ní nikde vidět. Tupě a stádně spí ti nebozí chlapci. Ví Bůh, co si myslí? Myslí-li vůbec. Či si říkají: nějak bylo, nějak bude? Ach ano, ale jak bude?

Bude tak, že malý voják dostane řád rudé hvězdy. Neboť dnes řekli Ševcovi „nevěříme!" Zítra jej třeba vyženou z pluku, přijde-li. Pozítří jej zabijí. A zabijí i ostatní. Neboť nevědí, co činí. Nevědí, co mají činit. A byl-li jsem rozkolísán já, Perný Kazaně, zdaž nebyl rozkolísán více ještě Vojta Baroch, nekolísal-li i starý Bobrujčan, Hofírek i Liebermann? Hleděli na oba stejně tupě, na Ševce i na toho malého. Ale malý měl poslední slovo...

Zítra bude hůře než dnes. K dnešní kolí-

savosti nastoupí zatvrzelost. Zná dobře jistou pýchu některých českých lidí, tvrdých palic. Když jsme řekli jednou „ne", tak ne! Zítra bude hůře . . .

Zestydl celý. Chvěl se zimou a bezměrným steskem.

Říká se, zašeptal pln úzkosti, že duše sebevrahů bloudí při zemi . . . a nikdy se nesetkají s těmi, jež milovaly . . . ah, ale to je pověra, dobrá pro Budeciusa. Ne pro mne, děl náhle tvrdě.

Vytrhl revolver z pouzdra.

Vůkol byla hluboká noc. Neproniknutelná tma. Ani netušil, kolik času uplynulo do věčnosti. Lidé v Belebeji zhasli světla ve svých oknech. Kdo mohl, spal.

Perný vzpomněl na Marusinku. Vzpomněl na rodný kraj.

Přes to, že se tomu vzpíral, otázal se šeptem: Kam jdu?

A proti vůli jeho zavalil jej cit divné vroucnosti. Lásky k světu, ale i lásky k tajemnému řádu jeho, k tajemnému jeho říditeli. Obával se vysloviti slovo Bůh. Vzpomněl na kterousi německou knížku, již četl dávno kdysi. Na mistra Eckeharta. „Vše, cokoli o Bohu můžeš říci, není Bůh" . . . Ale i v této těžké a dusivé tmě belebejské cítil, že vše, co činí, není nadarmo.

Naši hoši házeli bombu pod svoje nohy, když nemohli ani kupředu, ani dozadu. Jsou dnes stejně na tom, ač mohou kupředu, ale nechtějí.

Sami si to způsobili. Leč oni dosud nevědí o své situaci. Já vím...

Sbohem, československé vojsko!

Přitiskl hlaveň zbraně ke spánku a spustil kohoutek.

Do tmy se ozvalo kovové cvaknutí...

Rána nevyšla — — —

Ruka mu sklesla. Zbraň vypadla na zemi.

Stál tiše, bez pohnutí...

Sotva dýchal.

Nemyslel na nic. Všude, v něm i vůkol něho byla tma tmoucí.

A stál dlouho, nehýbaje se s místa, ztrnulý srostlý se stěnou domu, o níž se tvrdě, zdřevěněle opíral. Noc šla kolem pomalými hodinami, míjela těžce a namáhavě, bez hlesu. Nic se už nepohnulo ani kolem něho, ani v něm. Tma a nicota.

A tak stál celou noc — —

Ani nevěděl, jak nastalo jitro.

Najednou bylo šero kolem dokola. Šero a mlha. A zima bylo. Teprve teď to ucítil.

Ztíží sbíral trosky vědomí.

Ano... je přece mrtev... Zastřelil se...

Toto šero a tyto mlhy vůkol — ty nevidí už živoucíma očima. Je to jeho nynější cesta, planina, mlžná pára, jíž se nyní bude brát, cosi jako mléčná dráha... A je to při zemi, pověra měla pravdu. Snad i jiné pověry s onoho světa měly pravdu...

Najednou však přeběhl před ním stín. Lidský stín.

A přebíhalo náhle před jeho očima množství těchto stínů.

Jeden z nich přiskočil k němu, zatřásl jím a řekl mu s pláčem:

„Plukovník Švec dnes ráno v Aksakově se zastřelil!"

Perný ničeho nechápal.

„Co? Kdo se zastřelil?" zašeptal, boje se promluvit hlasitě.

Jiří Skála znovu jím zoufale oběma rukama zatřásl:

„Plukovník Švec se zastřelil..."

Perný zavrtěl hlavou...

Skála mávl rukou a běžel dále.

Nové a nové stíny přeběhly mu před očima. A zas a zas. Volaly:

„Plukovník Švec je mrtev..."

„Kdo je mrtev?" otázal se šeptem Perný.

„Plukovník Švec, ty bláznel" řekl kdosi třesoucím se hlasem.

Nyní se zachvěl ve všech údech. Odloupl se od domu, zapotácel se na promrzlých nohách, rozhlédl se.

Domky, ulice, městečko Belebej.

V blátě u jeho nohou revolver. Zdvihl jej. Vlhký, narezavělý. Prohlížel okamžik zbraň, potom ji odhodil znovu do bláta.

Rozběhl se. Nevěděl, kam běží. Ale běžel. Vždyť se zde pobíhalo jako při požáru. Ale

mnozí a mnozí také seděli tiše na svých místech, bez hlesu, nedávajíce na nic odpovědi, ani se na nic netážíce. Oči byly vytřeštěny, plny zoufalství.

A pak propukl pláč... Plakali mladí hošíci i strejci s fajfkami v kapsách. Nikdo z nich se nestyděl. Jejich rozkomíhané ruce říkaly: Co také máme činit?

Po malém prozelenalém vojáku jako když se země slehne.

U nádraží se srazil Perný s Budeciusem.

„Pojeď sebou," řekl mu temně.

„Kam?" vydechl Perný.

„Do Aksakova!" řekl Budecius a vzal ho za ruku.

Vtáhl ho do vozu Skálova.

Za okamžik přijeli na stanici Aksakovo.

Na schůdkách Ševcova vagonu seděl lysý dobrovolník, na němž jsi poznal, že zestárl o dvacet let za jedinou noc. Plakal chroptícím, stařeckým pláčem. Byl to pan Kódl.

Ve voze ležel na sedátku plukovník Švec.

Jeho tvář byla zsinalá. Ale jeho oči byly otevřeny. Dívaly se smutně na svoje vojáky. Dívaly se, jak Perný s hrůzou viděl, i na něho.

Skála si rychle zakryl rukou oči.

„Pojďme! Pojďme, bratři..." řekl úpěnlivě.

Vyšli z vozu. I nastoupili cestu zpět do Belebeje.

Mlčeli po celou dobu jízdy.

„Jsme zachráněni!" vydechl s nesmírnou tíhou Budecius, když dospěli Belebeje.

„Za tuto — — cenu?" zašeptal Skála. Jeho ústa se třásla ve ztrhaném obličeji.

„Za tuto cenu... žel!"

„To je strašné..." děl důstojník.

„My jsme strašnější...," řekl k nim náhle Perný. „My jsme si tuto smrt vyžádali. Vymeetingovali... A snad jsme jí potřebovali. Jsme zachráněni... Co jiného by nás bylo zachránilo? Tvá — moje smrt? Komu byla nutna? Osud jí nechtěl... přál si jeho smrti...," dodal smutně.

Zahleděli se oba na něho. Skála zalomil rukama a řekl:

„Oh, moci se modlit..."

„Za klid jeho duše..." dořekl Budecius.

*

Roty vystoupily na frontu.

Za jitřního šera postupovaly směrem k západu, k řece Ik. Pochod byl únavný, trval celý den po bídných cestách a za napiaté ostražitosti.

Šly mlčky. Nebyl to veselý pochod jako jindy; třebaže se nikterak nebály toho, co je vpředu očekává. Znali to. Boj. Tvrdá, krvavá věc. Ale za nic na světě by se teď neobrátily zpět. Co by jim řekl Švec?

Neboť byl stále s nimi. Nad nimi vanul nepřetržitě černý háv smutku, který je všecky zavazoval. A oči velitelovy se dívaly za nimi.

Řídily jejich pohyby, jejich postup, jejich boj. Pod jejich pohledem nijaká námaha ani přesila nemohla je polekat. Což, o lekání nebylo řeči.

Došly až do Starých Sull. Tatarská vesnice. Byly znaveny pochodem a toužily po odpočinku. Vystaveny byly stráže, vyslány hlídky kupředu.

Jiří Skála s Perným a Liebermannem se ubytovali v chatě Tatařína, který narychlo shánět, co mohl. Vzpominali na Budeciusa. Jel do Čelabinska. Na pohřeb.

Ulehali oblečeni na zemi, na slámu, plnou vlhka, jak byla právě snešena ze stodoly; Tatařín vyhledal kdesi láhev kumysu. Prý poslední.

„Pít . . . cht . . . podívat se mu . . na sklep . .“ Navrhoval Liebermann, jemuž se stýskalo.

„Nic!“ poručil Skála. „Raději si oddechni. Budeš mořit ještě tělo spoustami kumysu! Spát, stařiku! . . .“

Stařík mrzutě ulehal. Byl všecek nesvůj. Chyběl mu všude Budecius. Od oné chvíle, kdy se objali sami dva v těplušce při hasnoucích kamínkách, co venku hučela daremná agitace, stařík přilnul k svému protektorovi jak jen lze nejvíce. Byl šťasten, že ho někdo uznal z mužských, kterým sloužil ve voze. Maria Antonovna vždy ho uznávala a vždy při rozdílení chleba oznamovala všem:

Liebermaně daju věči kúsok . . .

Ale teď ho uznal Budecius. Měl sice jaksi viklavé mínění o něm po příběhu v Simbirsku, ale věděl, že je stále týž a že všem je s ním dobře a bezpečně. A jemu, Liebermannovi, nejbezpečněji. Bez Budeciusa cítil všude nejistotu, neklid, úzkost. To cítil i v této chvíli.

Naslouchal hovoru obou svých sousedů na slámě. Hovořili o Ševcovi.

„Řeknou snad jednou," šeptal Skála, „až budou chtít umenšit sílu tohoto srdce, že to bylo zoufalství. Že to vypověděly nervy. Nebo že nerozpoznal správně psychologii svého pluku či co?... Řeknou to i ono. Veliká statečnost je vždy lidem nepochopitelná. Neboť se každý táže sebe, učinil-li by to. Učinil-li by to, co učinil Curtius nebo Mucius Scaevola. A kdo řekne na čisté svědomí, že by to učinil? Švec nebyl nervosní člověk, i když býval sebe více znaven. Nervy mu nevypověděly v Kazani, ale také ne v Aksakově. Psal svoji výzvu k vojákům. Pak pracoval klidně do dvou hodin v noci s náčelníkem štábu na nejnutnějších opatřeních strategických. A pak pokračoval ve své výzvě. Nebyl nikdy prudkým, bezhlavým člověkem bez rozvahy. Jestliže výzvy neukončil, učinil tak asi proto, že ztratil víru v účinnost slov. Nebyl nikdy jejich přítelem. Byl vždy druhem i tvůrcem činu. Viděl jsi, že slova padala do prázdna jako kamení do vody. Bylo potřebí činu. Oh, kdo by se byl tehdy odvážil myslet, že je nutný tento čin?..."

Skála nemohl pokračovati. Všechen žal Aksakova znovu vstupoval do něho.

A Perný myslel na ono mlhavé, hrůzyplné jitro, kdy byl už z dosahu této země v ukrutné ilusi smrti. Snad v téže minutě, kdy cvakl jeho zrezavělý a neschopný revolver, zahřměla rána v Aksakově. Neboť ne jeho, nýbrž tohoto výstřelu bylo třeba. A viděl se dvojnicky, jak stojí opřen o zeď belebejského domku, žalostný člověk, jehož podvedla smrt a smála se mu potměšile kdesi v divokém úkrytu, říkajíc: Nespěchej, mládenečku, to vše nic není, nic jsi dohromady nezkusil... Ah, nic dohromady. Leč jaká hromada hoře a kdo ji unese? A kdo ji nesl statečněji?

Únava se jich znenáhla zmocňovala. Usínali oba po vysilujícím pochodu tiše, ale pevně, beze snů.

Liebermann však neusínal. Vrtěl se, sedal chvílemi a naslouchal tmě, díval se do černých oken. Nic.

Noc se táhla zvolna jako procesí černých mnichů, jež nebralo konce.

Nevěděl, že je už jitro. Tušil to pouze. A sotva si to uvědomil, zaslechl výstřely. Vyskočil rovnýma nohama, hrábl po pase, má-li svoje nůžky, chopil pušku, vskočil nejdříve k oknu a otevřel je. Mrazivý vzduch vrazil do dusné světnice.

Pak rychle probudil Skálu i Perného.

„Co je to?" podivil se důstojník. Pak vzkřikl:

„Jsme přepadeni! Vzhůru!"

Vyletěli z chalupy.

Všude na návsi sbíhali se už jeho vojáci.

„Rudí! Rudí!" volali.

Začali se šikovati v řetěz.

„Vyklidit vesnici," volaly povely.

Ustupovali zvolna a se střelbou na návrší za vsí na východě. Svítalo.

„Přece před nimi neustoupíme," začaly hrozit hlasy.

„Pusťte nás do nich! My jim ukážeme přepadení. Poženeme je až do Samary."

Roty se na návrší musely seřadit k útoku. Nikdo nemyslel na nic jiného. Vojáci byli rozlíceni vztekem i přerušeným spánkem.

„Za Ševcovu smrt!" vzkřikl kdosi z nich.

Rozehnali se k útoku. Mžikem byli dole s kopce a vběhli do rozblácených ulic Starých Sull. Hnali odtud krásnoarmějce, kteří v překvapení se obrátili v celých hejnech jako zástup kachen na rybníku v prudký úprk na Abdulovo.

Perný letěl střelou v čele svého družstva. Měl svůj plán. Toužil prudkým „starým" útokem rozraziti nepřítele a hnáti jej až k řece Ik. A tam, přitisknut k vodě, musel by rudý nutně ztroskotat pod bodákovým a granátovým úderem.

Ale nestalo se tak.

Perný, střelen do hlavy, rozpřáhl ruce, vypustil pušku a padl na tvář v nejprudším rozběhu. Jeho druhové ho nedoběhli už. Pod ohněm kulometů zalehli do pole a kryjíce se, couvali k ostatnímu řetězu. Perného nebylo možno už vynésti.

Bylo to i zbytečno.

Pocítil zvláštní sladkost v ústech.

„To je krev... moje krev...," uvědomil si s námahou, vybavující se z divoké bolesti, jež mu zakroužila hlavou.

„To je dobře... to je dobře...," šeptal si. „Rybář... Březa... Švec... Marusinka..., Perný... Josif... to je dobře... sladko... spát .."

Veliké a blahodějné tmy přikvačily a lehly všude kolem. Vše se ztišilo.

Jiří Skála našel jeho mrtvolu po několika dnech, kdy obsadili Abdulovo

Pochovali jej u řeky Ik.

*

Jan Budecius stál s ostatními na Čelabinském hřbitově.

U čerstvého rovu stanul muž s černou páskou přes oko.

„Nad hrobem bratra Švece"... řekl přelámaným hlasem — a zarazil se. Stál okamžik, hleděl k zemi, třásl se, a pak dodal s těžkým a neskrývaným hořem:... „mluvit nemohu..."

Bylo 28. října 1918.

Budecius se vracel ze hřbitova.

Nesl odtud ve svém srdci veliké mlčení žalu. Jako všichni.

A, jako všichni, poznanou sílu zákona o vykoupení. Věčný zákon katharse! Nelze jen dobývati štěstí člověkova a lidského množství. Ani svobody jejich nejvyššího štěstí. Nelze — bez vykoupení slabosti a hříchů. Přítomných i minulých. I budoucích. Bez očisty!

Zdvihl svěšenou hlavu. Věděl, že na tento den nikdy nezapomene.

Den Vykupitel.

A Osvoboditel, řekl si tiše. Od veškeré malověrnosti a malosti.

Jako denně, vzpomněl i teď na domov.

A z žalu a stesku posledních dní a hodin zvedl se nyní v jeho duši vroucný a slavný hlas. Zdálo se mu, že slyší zvonit všecky pražské zvony a svoji zemi zpívat velikým chorálem. Byl to hlas domova, jak často jej slýchal ve svých tuchách a snách.

Ale nezněl nikdy tak jasně a mocně, jako v tento den.

PG 5038 M394M5
Medek, Rudolf
Mohutný sen

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY